

STATISTIKAAMET
STATISTICS ESTONIA

2007

LINNAD JA VALLAD ARVUDES
CITIES AND RURAL MUNICIPALITIES IN FIGURES

TALLINN 2007

Kogumik jälgib Eesti linnade ja valdade arengut. Analüüsitakse kohalike omavalitsuste investeringuid ja finantsvõimekust, meeste ja naiste olukorda tööturul, ettevõtluse demograafiat ja vanemaealiste rännet. Omavalitsusüksuste kohta on esitatud võrreldavad andmed joonistel ja tabelina.

Koostanud töörühm koosseisus Mihkel Servinski (telefon 433 0580), Marika Kivilaid, Kristi Lehto ja Greta Tischler.

The publication provides an overview of the development of Estonian cities and rural municipalities. The investments and financial capability of local governments have been analysed, as well as the situation of males and females in the labour market, business demography and migration of older people. Comparative data as diagrams and tables have been provided for local government units.

Compiled by Mihkel Servinski (tel +372 433 0580), Marika Kivilaid, Kristi Lehto and Greta Tischler.

MÄRKIDE SELETUS **EXPLANATION OF SYMBOLS**

- .. mõiste pole rakendatav
category not applicable
- nähtust ei esinenud
magnitude nil

Kirjastanud Statistikaamet, Endla 15, 15174 Tallinn,
analüüsi ja väljaannete talitus, telefon 625 9247
Toimetanud Taimi Rosenberg
Kaardid: Diana Makarenko-Piirsalu
Inglise keel: Elina Härsing ja Heli Taaraste
Küljendus: Oliver Lillma

*Published by Statistics Estonia, 15 Endla Str, 15174 Tallinn,
Analysis and Publications Service, tel +372 625 9247
Edited by Taimi Rosenberg
Maps by Diana Makarenko-Piirsalu
English by Elina Härsing and Heli Taaraste
Layout by Oliver Lillma*

Trükkitud Ofset OÜ, Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn
November 2007
*Printed by Ofset Ltd, 25 Paldiski Rd, 10612 Tallinn
November 2007*

ISSN 1406-8214
ISBN 978-9985-74-404-8

Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet, 2007
Kaanefoto / Cover photo: Focus

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale
When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source

SISUKORD

Saateks.....	6
1. Kohalike omavalitsuste investeringud ja finantsvõimekus: olukord ja selle mõju arendustegevusele. Karin-Liis Haljaste, Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp.....	8
2. Mehed ja naised. Tööturg ja palk. Kristi Lehto, Mihkel Servinski.....	40
3. Ettevõtluse demograafia Eesti piirkondades aastal 2005. Svetlana Šutova.....	60
4. Vanemaealiste ränne Eestis. Alis Tammur.....	74
Lisa 1. Omavalitsusüksuste võrdlus.....	87
Kaart 1. Eesti haldusjaotus, 1. jaanuar 2007.....	88
Kaart 2. Linnarahvastiku osatähtsus maakondades, 1. jaanuar 2007.....	89
Kaart 3. Omavalitsusüksuste rahvaarvu muutus loomuliku iibe tõttu, 2000–2007.....	89
Kaart 4. Kohalike omavalitsuste investeringud, 2004–2006.....	90
Kaart 5. Kohalike omavalitsuste investeringud elaniku kohta (aastakeskmise), 2004–2006.....	90
Kaart 6. Omafinantseerimisvõime koefitsiendi keskmine väärtus omavalitsusüksustes, 2004–2006.....	91
Kaart 7. Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naiste ja meeste osatähtsuse vahe, 2006.....	91
Kaart 8. Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: mehed vanuses 15–74, 2006.....	92
Kaart 9. Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naised vanuses 15–74, 2006.....	92
Kaart 10. Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: mehed vanuses 15–74, 2005.....	93
Kaart 11. Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naised vanuses 15–74, 2005.....	93
Kaart 12. Meeste kuukeskmise brutotulu omavalitsusüksustes, 2006.....	94
Kaart 13. Naiste kuukeskmise brutotulu omavalitsusüksustes, 2006.....	94
Kaart 14. Meeste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2002–2006.....	95
Kaart 15. Naiste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2002–2006.....	95
Kaart 16. Meeste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	96
Kaart 17. Naiste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	96
Kaart 18. Naiste kuukeskmise brutotulu võrreldes meeste kuukeskmise brutotuluga omavalitsusüksustes, 2002.....	97
Kaart 19. Naiste kuukeskmise brutotulu võrreldes meeste kuukeskmise brutotuluga omavalitsusüksustes, 2006.....	97
Kaart 20. Ettevõtete sünnimäär omavalitsusüksustes, 2005.....	98
Kaart 21. Ettevõtete surmamäär omavalitsusüksustes, 2005.....	98
Kaart 22. Aktiivsed ettevõtted omavalitsusüksustes, 2005.....	99
Kaart 23. Põhi- ja tugimaanteede võrk ning kattega riigimaanteede osatähtsus maakondades, 2006.....	99
Kaart 24. 50–64-aastaste rändesaldokordaja omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	100
Kaart 25. Vähemalt 65-aastaste rändesaldokordaja omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	100
Kaart 26. 50–64-aastaste osatähtsus ja rändesaldo omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	101
Kaart 27. Vähemalt 65-aastaste osatähtsus ja rändesaldo omavalitsusüksustes, 2005–2006.....	101
Kaart 28. Demograafiline tööturusurveindeks omavalitsusüksustes, 1. jaanuar 2007.....	102
Kaart 29. Ülalpeetavate määr omavalitsusüksustes, 1. jaanuar 2007.....	102
Kaart 30. Registreeritud töötus omavalitsusüksustes, 2006.....	103
Kaart 31. Omavalitsusüksuste arenguindeks, 2005.....	103
Kaart 32. Kasutusse lubatud mittelehoonete kasulik pind omavalitsusüksustes, 2002–2006.....	104
Kaart 33. Kasutusse lubatud eluruumide pind 1000 elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2002–2006.....	104
Joonis 1. Rahvaarvu muutus, 2006–2007.....	105
Joonis 2. Sündimuse üldkordaja, 2006.....	106
Joonis 3. Suremuse üldkordaja, 2006.....	107
Joonis 4. Ülalpeetavate määr, 1. jaanuar 2007.....	108
Joonis 5. Demograafiline tööturusurveindeks, 1. jaanuar 2007.....	109
Joonis 6. Kohalike eelarvete kogutulu elaniku kohta, 2006.....	110
Joonis 7. Füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus kohalike omavalitsuste kogutuludes, 2006.....	111
Joonis 8. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse elaniku kohta, 2006.....	112
Joonis 9. Riigieelarvest saadud toetused füüsilise isiku tulumaksu 100 krooni kohta, 2006.....	113

Joonis 10. Kohalike eelarvete sotsiaalse kaitse kulude osatähtsus kogukuludes, 2006.....	114
Joonis 11. Kohalike eelarvete hariduskulude osatähtsus kogukuludes, 2006	115
Joonis 12. Kohalike eelarvete üldiste valitsemissektori teenuste kulude osatähtsus kogukuludes, 2006	116
Joonis 13. Kohalike eelarvete majanduskulude osatähtsus kogukuludes, 2006.....	117
Joonis 14. Kohalike omavalitsuste võlakooormus, 31. detsember 2006.....	118
Joonis 15. Toimetulekutoetus elaniku kohta, 2006	119
Joonis 16. Toetus toimetulekupiiri tagamiseks rahuldatud taotluse kohta, 2006.....	120
Joonis 17. Registreeritud töötute osatähtsus 16–63/60-aastaste hulgas, 2006.....	121
Joonis 18. Aastaruande esitanud äriühinguid tuhande 16-aastase kuni pensioniealise kohta, 2005	122
Joonis 19. Üldharidus päevaõppes: õpilasi kooli kohta 2006/2007. õppeaasta alguses.....	123
Joonis 20. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude fondi suurus 100 elaniku kohta, 2006... 124	124
Joonis 21. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude lugejaid 100 elaniku kohta, 2006.....	125
Joonis 22. Üldkasutatavates raamatukogudes laenutatud üksusi keskmiselt lugeja kohta, 2006.....	126
Joonis 23. Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, 2006.....	127
Joonis 24. Brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste meeste seas, 2006	128
Joonis 25. Brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste naiste seas, 2006.....	129
Joonis 26. Investeeringud elaniku kohta (aastakeskmise), 2004–2006.....	130
Lisa 2. Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta.....	131
Selgitusi esitatud andmete kohta.....	164

CONTENTS

<i>Foreword</i>	7
<i>1. Investments and financial capability of local governments: situation and its influence on development activities. Karin-Liis Haljaste, Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp</i>	29
<i>2. Males and females. Labour market and gross income. Kristi Lehto, Mihkel Servinski</i>	53
<i>3. Business demography in the regions of Estonia in 2005. Svetlana Šutova</i>	70
<i>4. Migration of older people in Estonia. Alis Tammur</i>	81
<i>Annex 1. Comparison of local government units</i>	87
<i>Map 1. Administrative division of Estonia, 1 January 2007</i>	88
<i>Map 2. Proportion of urban population in counties, 1 January 2007</i>	89
<i>Map 3. Change in population due to natural increase in local government units, 2000–2007</i>	89
<i>Map 4. Investments of local governments, 2004–2006</i>	90
<i>Map 5. Investments of local governments per capita (annual average), 2004–2006</i>	90
<i>Map 6. Mean value of the self-financing capability coefficient in local government units, 2004–2006</i>	91
<i>Map 7. Proportion of recipients of gross income in local government units: difference in the proportion of females and males, 2006</i>	91
<i>Map 8. Proportion of recipients of gross income in local government units: males aged 15–74, 2006</i>	92
<i>Map 9. Proportion of recipients of gross income in local government units: females aged 15–74, 2006</i>	92
<i>Map 10. Proportion of recipients of gross income in local government units: males aged 15–74, 2005</i>	93
<i>Map 11. Proportion of recipients of gross income in local government units: females aged 15–74, 2005</i>	93
<i>Map 12. Males' average monthly gross income in local government units, 2006</i>	94
<i>Map 13. Females' average monthly gross income in local government units, 2006</i>	94
<i>Map 14. Increase of males' average monthly gross income in local government units, 2002–2006</i>	95
<i>Map 15. Increase of females' average monthly gross income in local government units, 2002–2006</i>	95
<i>Map 16. Increase of males' average monthly gross income in local government units, 2005–2006</i>	96
<i>Map 17. Increase of females' average monthly gross income in local government units, 2005–2006</i>	96
<i>Map 18. Females' average monthly gross income in comparison with males' average monthly gross income in local government units, 2002</i>	97

Map 19. Females' average monthly gross income in comparison with males' average monthly gross income in local government units, 2006	97
Map 20. Birth rate of enterprises in local government units, 2005	98
Map 21. Death rate of enterprises in local government units, 2005	98
Map 22. Active enterprises in local government units, 2005	99
Map 23. Network of main and basic roads and the proportion of paved public roads in counties, 2006	99
Map 24. Net migration rate of population aged 50–64 in local government units, 2005–2006	100
Map 25. Net migration rate of population aged 65 and older in local government units, 2005–2006	100
Map 26. Proportion and net migration of population aged 50–64 in local government units, 2005–2006	101
Map 27. Proportion and net migration of population aged 65 and older in local government units, 2005–2006	101
Map 28. Demographic labour pressure index in local government units, 1 January 2007 ..	102
Map 29. Dependency ratio in local government units, 1 January 2007	102
Map 30. Registered unemployment in local government units, 2006	103
Map 31. Development index in local government units, 2005	103
Map 32. Usable floor area of non-residential building completions in local government units, 2002–2006	104
Map 33. Floor area of dwelling completions per 1,000 inhabitants in local government units, 2002–2006	104
Figure 1. Change in population, 2006–2007	105
Figure 2. Crude birth rate, 2006	106
Figure 3. Crude death rate, 2006	107
Figure 4. Dependency ratio, 1 January 2007	108
Figure 5. Demographic labour pressure index, 1 January 2007	109
Figure 6. Total revenue of local budgets per inhabitant, 2006	110
Figure 7. Share of personal income tax in the total revenue of local governments, 2006 ..	111
Figure 8. Personal income tax received into local budget per inhabitant, 2006	112
Figure 9. Subsidies from state budget per 100 kroons of personal income tax, 2006	113
Figure 10. Share of social protection expenses of local budgets in the total expenditure, 2006	114
Figure 11. Share of education expenses of local budgets in the total expenditure, 2006 ..	115
Figure 12. Share of administration expenses of local budgets in the total expenditure, 2006	116
Figure 13. Share of economic expenses of local budgets in the total expenditure, 2006 ..	117
Figure 14. Debt burden of local governments, 31 December 2006	118
Figure 15. Subsistence benefit per inhabitant, 2006	119
Figure 16. Subsistence benefit to guarantee the subsistence level per application satisfied, 2006	120
Figure 17. Registered unemployed persons as the percentage of the population aged 16–63/60, 2006	121
Figure 18. Companies having presented annual bookkeeping reports per 1,000 inhabitants aged 16 until pension age, 2005	122
Figure 19. Full-time general education: pupils per school, 2006/2007, at the beginning of the academic year	123
Figure 20. Stock of public library units per 100 inhabitants, 2006	124
Figure 21. Registered users of public libraries per 100 inhabitants, 2006	125
Figure 22. Average number of library units lent per user in public libraries, 2006	126
Figure 23. Average monthly gross income per employee, 2006	127
Figure 24. Share of the recipients of gross income among males aged 15–74, 2006	128
Figure 25. Share of the recipients of gross income among females aged 15–74, 2006	129
Figure 26. Investments per capita (annual average), 2004–2006	130
Annex 2. Selection of data on local government units	131
Comments on presented data	166

SAATEKS

Kogumiku „Linnad ja vallad arvudes. *Rural Municipalities in Figures*“ ülesanne on anda infot Eesti omavalitsusüksuste kohta ja pakkuda mõtlemisainet piirkondliku arenguga tegelejatele. Selle lugemiseks ei ole vaja põhjalikke teadmisi matemaatilisest statistikast, vaid tervet mõistust ja soovi seoseid leida.

Definitsiooni kohaselt on statistika massinähtusi uuriv teadus. Eestis on paljud omavalitsusüksused aga nii väikesed, et nende kohta kogutud andmete töötlemine statistiliste meetoditega on sageli problemaatiline, sest valikvaatluste korral muutub statistiline viga äärmiselt suureks ja kõiksete vaatluste korral võivad tulemused tunnetuslikult üsnagi kahtlase väärtusega olla. Kogumiku koostajad on niisiis valiku ees, kas riskida võimalike väärtuste tekkimisega või jätta olemasolevad andmed avaldamata. Oleme eelistanud esimest võimalust. Selleks on meile julgust andnud kogemused varasemate analoogsete kogumikega ja alaliste lugejate korduvalt väljendatud soov.

Ka see kogumik sisaldab problemaatilisi tõlgendusi võimaldavaid andmeid. Sellised on kindlasti ettevõtluse demograafia andmed, kus näiteks ettevõtete surma määr 50% ei pruugi veel tähendada katastroofi omavalitsusüksuses, sest selle taga võib olla vaid ühe ettevõtte kadumine. Samuti ei ole üheselt tõlgendatavad tulu saavate naiste ja meeste osatähtsuse erinevused omavalitsusüksustes. See sõltub näiteks oluliselt omavalitsusüksuse rahvastiku vanusstruktuurist, millega pole artiklis arvestatud. Et rändestatistika on Eestis peaaegu olematu, on kõik ühe elaniku kohta esitatud näitajad hälbega. Võimalike arusaamatuste vältimiseks on kogumikus ka kasutatud mõistete selgitused — selle osaga on mõistlik tutvuda kõigil lugejatel.

Kogumik „Linnad ja vallad arvudes. *Rural Municipalities in Figures*“ ilmub praeguses formaadis viiendat korda. Koostajad tänavad kõiki lugejaid ja loodavad, et meie pakutav on teile huvitav ka sel aastal. Lugejateta ei saaks meie kogumik ilmuda. Täname ka kõiki autoreid — teietagi ei ole kogumik mõeldav. Samuti täname kõiki, kes on teinud ettepanekuid sisu täiendamiseks, sest ainult koostöös saab kogumik muutuda paremaks.

Mihkel Servinski

Peaanalüütik

FOREWORD

The purpose of the publication "Linnad ja vallad arvudes. Cities and Rural Municipalities in Figures" is to present information on the local government units of Estonia and to provoke further thinking for the persons dealing with regional development. No in-depth knowledge of mathematical statistics is needed for reading this publication. What you need is common sense and a wish to find connections.

Statistics is defined as a science which studies mass phenomena. However, in Estonia a lot of local government units are of such a small size that the processing, by applying statistical methods, of the data collected on them is often problematic, as in case of sample surveys the statistical error becomes extremely great and in case of full surveys the results may cognitively be of quite doubtful value. Thus, the compilers of the publication face a choice: whether to risk the emergence of possible false conclusions or to leave some existing data unpublished. We have preferred the first variant. The experience with similar former publications and the respective wish repeatedly expressed by our regular readers have encouraged us to do so.

This publication, too, includes data which allow for problematic interpretation. Data on business demography certainly serve as an example of this kind, whereas the death rate of enterprises 50% does not necessarily foretell catastrophe for local government units, as the disappearance of only a single business might stand behind the given figure. Similarly, one cannot interpret in exactly the same way the differences in the share of men and women receiving income in different local government units. This matter, for example, depends to a great extent on the age structure of population in a local government unit, the factor, which the article does not take into consideration. As the migration statistics is still in its infancy in Estonia, all submitted indicators per capita are with deviation. To avoid possible misunderstandings, the publication also presents explanations of the definitions used — we advise all readers to have a look at this section.

The publication "Linnad ja vallad arvudes. Cities and Rural Municipalities in Figures" is published in the similar format for the fifth time. The compilers express gratitude to all readers, and hope that the presented material will be of interest to you also this year. Our publication could not be issued without the interested readers. We also express our gratitude to all authors — without you the publication could not have been created. In the same way, we remain thankful to all persons who have made suggestions on improving the contents, because the publication can change for the better only in cooperation.

Mihkel Servinski
Chief Analyst

1. KOHALIKE OMAVALITSUSTE INVESTEERINGUD JA FINANTSVÕIMEKUS: OLUKORD JA SELLE MÕJU ARENDUSTEGEVUSELE

Karin-Liis Haljaste, Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp
www.geomedia.ee

Sissejuhatus

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 2 lõike 1 järgi on kohalik omavalitsus “põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse — valla või linna — demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi”. Kohaliku elu küsimused on kohaliku omavalitsuse pädevuses ja nendega tegeldakse omavalitsuslikke ülesandeid täites.

Eesti kohaliku omavalitsuse süsteemis on avalike ülesannete täitmise kavandamisel keskne koht valla või linna arengukaval. Üldistatult öelduna kirjeldatakse kohalikus arengukavas seda, millised eesmärgid on avalike ülesannete täitmisel seatud (sealhulgas avalike teenuste osutamine ja selleks materiaalsete tingimuste loomine) ning kuidas ja milliste vahenditega seda kavatakse saavutada. Seejuures katab kohalik arengukava nii strateegilise kui ka rakendusliku tasandi (Haljaste jt 2007).

KOKSi § 37 järgi on arengukava olemasolu kohustuslik. KOKS määrab arengukava ja eelarve seosed järgmiselt. Arengukava on aluseks

- valla- või linnaeelarve koostamisel;
- investeeringute kavandamisel ning nende jaoks raha ja muude vahendite taotlemisel sõltumata nende allikast;
- laenude võtmisel, kapitalirendi kasutamisel ja võlakirjade emiteerimisel.

Valla- ja linnaeelarve seadus sätestab lisaks (§ 11), et valla- või linnavalitsus koostab eelarve projekti omavalitsusüksuse arengukava arvestades.

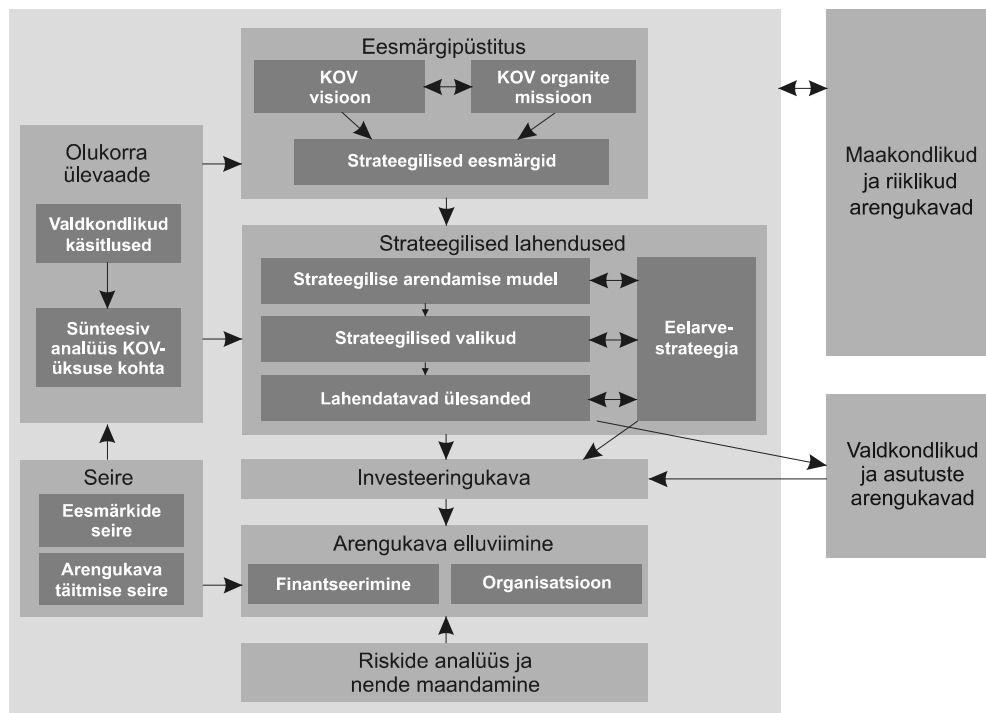
Eelarvega jagatakse finantsressurss konkureerivate vajaduste vahel avalike ülesannete täitmise seisukohast parimal viisil. See nõuab aga mõistliku tasakaalu leidmist nii arenguvajaduste ja igapäevaste kulude kui ka olemasoleva raha kulutamise ja tulevaste perioodide arvelt võlakohustuste võtmise vahel. Arengukava sidumist valla- või linnaeelarvega võimaldavad tegevuskava, eelarveprognoos ja -strateegia.

Strateegilised valikud realiseeritakse ja arengueesmärgid saavutatakse tegevuskava elluviimisega. Arengukava tegevuskava põhisisu on üldjuhul investeerimisvajadused ja -tegevused, mis on suunatud teenuste osutamise tingimuste arendamisele. Peale selle võib tegevuskava sisaldada ka strateegiliselt olulisi, kuid investeeringuid mittenõudvaid tegevusi. Kui tegevuskava sisu piirdub üksnes investeeringutega, on asjakohane nimetada seda investeeringukavaks. Igal juhul annab tegevuskava olulist sisendit eelarve kulude poole koostamisel. Eelarvesse kaasatud, kuid tegevuskavast puuduvad investeeringud ei ole seadusega kooskõlas. Peale selle tuleb eelarve koostamisel arvestada investeerimisprojektide realiseerimise püsikuludega, mida on tarvis teha, et investeeringu tulemusel oleks tööpoolest võimalik omavalitsusüksuse avalike teenuste taset parandada. Samuti on arengukava tegevuskava alus raha taotlemisel nii Euroopa Liidu arengufondidest, riigilt (KIK, EAS, ministriumid jne), krediidiasutustelt kui ka mujalt.

KOKSi nõue kajastada võlakohustuste võtmist arengukavas tähendab vajadust koostada tulude, kulude ja finantseerimistehingute prognoos vähemalt arengukava kehtivuse ajaks. See on sisuliselt ainus võimalus arvatav laenuvajadus teada saada. Teisisõnu — vaja on anda adekvaatne hinnang tuludele, püsikuludele, olemasolevatele kohustustele ja arenguvajadustele ning võlakohustuste võtmise vajadusele ja võimele neid kanda. Olulised on ka formaalsed nõuded. Seadusega ei ole kooskõlas võlakohustused, mis on võetud ajal, kui kehtis arengukava, mis laenuvõtmise vajadust ei sätestanud. Samuti ei ole seadusega kooskõlas sätestatust suuremas mahus võetud kohustused ning võlakohustused, mis on võetud ajal, mil omavalitsusel polnud üldse arengukava. Rahandusministeeriumis ettevalmistatav kohaliku omavalitsusüksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu sätestab nõude koostada eelarvestrateegia arengukava osana (joonis 1.1).

Joonis 1.1 Kohaliku arengu strateegiline kavandamine Eestis

Kuigi seadustes käsitletakse omavalitsuste õigusi, võimet ja kohustusi korraldada ja juhtida kohalikku elu ühetaoliselt, iseloomustavad Eesti kohaliku omavalitsuse süsteemi väga suured erinevused omavalitsusüksuste vahel. Eestis oli 2007. aasta septembris 227 omavalitsusüksust, mille elanike arv ja neile teenuste osutamiseks kasutatavad finants- ja muud ressursid varieeruvad väga suures ulatuses. Küllaltki suured on ka regionaalsed arenguerinevused, samuti on erinev ametnike võimekus (Suvi 1999; Raagmaa 2000; Sõstra 2004; Lõo 2006; Sepp ja Noorkõiv 2006).

Linnade ja valdade finantsnäitajate andmed on kättesaadavad Rahandusministeeriumi ülevaadetes ja analüüsis (www.fin.ee). Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on koostanud neile andmetele tuginedes kõigi kohalike omavalitsuste kohta finantsraporti, mis sisaldab ka kvantitatiivse hinnangu iga üksuse finants- ja arengureitingute kohta (http://www.eas.ee/vfs/3700/Finantsraport_2006_avalikuks_kasutuseks.xls).

Varasemast ajast on olemas Eesti kohalike omavalitsuste tuludebaasi analüüs (Ulst 2000). Samuti on kohaliku omavalitsuse finantsvõimekust vaadeldud omavalitsusüksuste kaupa (Liba 2007). Omavalitsusjuhtide hinnangutele tuginedes on uuritud ka valdade eelarvete seost arengukavadega ning jõutud järeldusele, et arengukava on eelarve koostamise alus (Pleksner 2005).

Selles artiklis analüüsitakse Eesti kohaliku omavalitsuse süsteemi tervikuna, keskendudes kolmele uurimisküsimusele.

- Kuidas on kohalike omavalitsuste võime finantseerida avalike ülesannete täitmist seotud suurte erinevustega kohaliku omavalitsuse süsteemis?
- Kuidas on avalike ülesannete täitmisel ja eeskätt teenuste osutamise materiaalsete tingimuste arendamisel kasutatavate finantside maht seotud oluliste finantskomponentidega?
- Milline mõju on kohalike omavalitsuste finantsilistel erinevustel ja neid erinevusi kujundavatel teguritel arendustegevuse kavandamisele?

Esimesele kahele küsimusele kvantitatiivse andmeanalüüsi toel vastuseid otsides kasutatakse seoste kirjeldamisel lineaarse paariskorrelatsiooni tugevust kirjeldavat Pearsoni korrelatsioonikoefitsienti ja selle ruutu, determinatsioonikordajat. Seoste paremaks avamiseks arvutatakse lisaks tunnuste absoluutsete ja suhteliste väärtuste seostele Pearsoni korrelatsioonikoefitsiendi väärtused ka omavalitsusüksuste astakväärtuste kohta.

Samuti kasutatakse seoste kirjeldamisel jaotustabeleid ja ülevaatlikke kaarte. Analüüsi põhilised lähteandmed on kohalike eelarvete täitmise aruanded aastatel 2004–2006.

Et avalike ülesannete kohalikul tasandil täitmise finantseerimist kujundab olulisel määral seadustega reguleeritud omavalitsuslik eelarvesüsteem, vaadeldakse esmalt (enne empiirilise andmeanalüüsi tulemuste esitamist) selle süsteemi mõningaid üldisi omadusi.

Kohalikul tasandil täidetavate avalike ülesannete finantseerimine

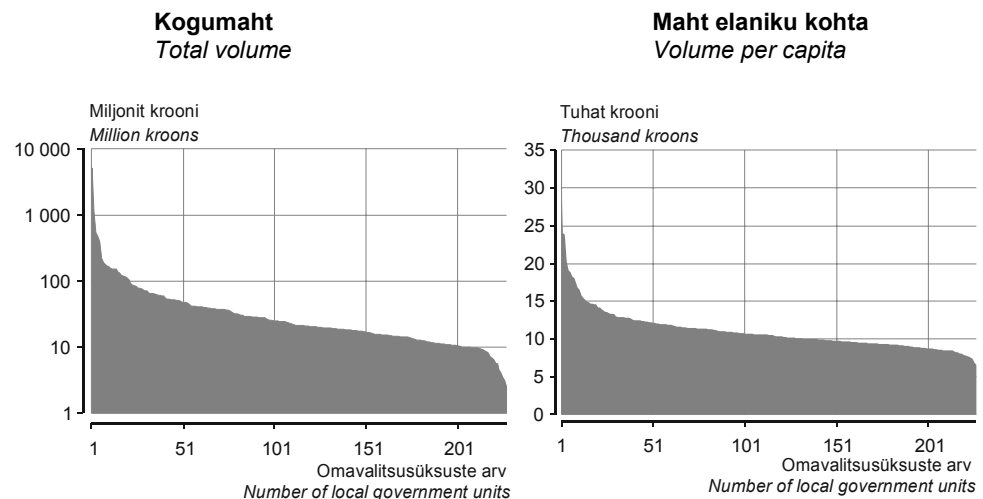
Avalike ülesannete täitmiseks kasutatava raha olemasolu valla- või linnaeelarves loob aluse realistlikeks valikuvõimalusteks ning valikute tegemiseks arendustegevuses. Eesti kohalike omavalitsuste eelarvete kogukulud olid 2006. aastal 17,8 miljardit krooni ja kogutulud 18,1 miljardit. Puhastatud eelarve maht (omavalitsuse tulud ilma sihtotstarbeliste eraldisteta jooksvateks kuludeks ja investeeringuteks) oli samal aastal 16,3 miljardit krooni.

Eesti kohaliku omavalitsuse süsteemi iseloomustavad kasutatavate finantsressursside mahu väga suured erinevused omavalitsusüksuste vahel. Aastatel 2004–2006 oli suurim keskmine kulude maht aastas 5,2 miljardit krooni ja väikseim 2,5 miljonit krooni.^a Seega on erinevus rohkem kui 2000-kordne. 90% üksuste eelarve kogumaht jäi alla 100 miljoni krooni ning kolmel neljandikul üksustest alla 40 miljoni krooni (joonis 1.2). 24 üksuse keskmine aastane eelarvemaht oli alla 10 miljoni krooni.

Kulude mahu poolest elaniku kohta on Eesti omavalitsusüksused aga üsna sarnased — nimetatud näitaja varieerub 30 200 kroonist 6600 kroonini. Seejuures jäävad 90% üksuste eelarvekulud elaniku kohta alla 14 000 krooni piiri.

Joonis 1.2 **Kulude kogumaht ja kulud elaniku kohta kohalikes eelarvetes (aastakeskmine), 2004–2006**

Figure 1.2 *Total volume of expenditure and expenditure per capita in local budgets (annual average), 2004–2006*

Avalike teenuste materiaalsete tingimuste arendamiseks kasutatavate investeeringute keskmine aastamaht oli aastatel 2004–2006 Eesti omavalitsusüksustes kokku 3 miljardit krooni ehk 17% kuludest. Kohalike investeeringute maht on viimastel aastatel kiiresti kasvanud — 2 miljardist kroonist 2004. aastal 3,9 miljardi kroonini 2006. aastal. Võrdluseks,

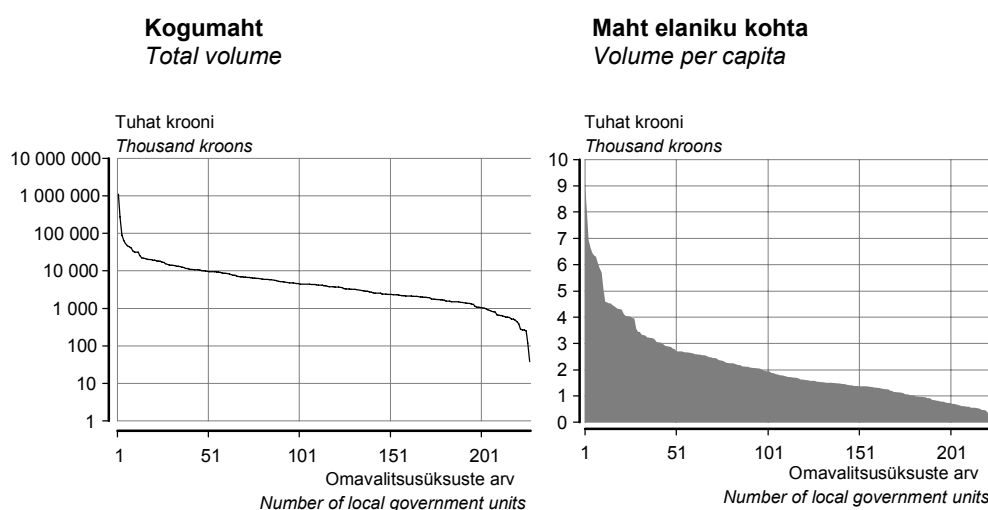
^a Kohalikud eelarved kirjeldavad avalike ülesannete täitmiseks kulutatavaid finantsressursse ligikaudselt. Järjest enam toimub avalike ülesannete täitmine koostöös era- ja mittetulundussektoriga, mille panust siinsed andmed ei kirjelda. Samuti ei kajastu siin munitsipaaltegevõtetate kulud avalike ülesannete täitmisel. Sama kehtib ka investeeringute puhul. Mitmed linna- ja vallavalitsused on investeeringute tegemiseks kasutanud oma munitsipaaltegevõtteid. Seega ei ole eelarve täitmise aruannete järgi võimalik anda täielikku pilti kohalike omavalitsuste investeerimisvõimetest. See saab võimalikuks, kui eelarve täitmise aruanded hakkavad sisaldama konsolideeritud andmeid.

2006. aasta riigieelarvest oli otseinvesteeringuteks suunatud 3,8 miljardit krooni. Aastane keskmine investeeringute maht erines üksustes veelgi enam kui kogukulude maht — 1,1 miljardist kroonist 38 000 kroonini ehk 28 000-kordselt. Üle 100 miljoni krooni aastas investeeris kaks üksust ning üle 20 miljoni krooni 18 üksust. 80% üksustest oli võimeline investeerima igal aastal keskmiselt alla 10 miljoni krooni (joonis 1.3).

Investeeringud elaniku kohta varieerusid 9100 kroonist 200 kroonini aastas. Seejuures investeeris üle 5000 krooni elaniku kohta 11 üksust ja üle 4000 krooni 26 üksust. Alla 1000 krooni elaniku kohta aastas suutis investeerida 46 üksust. Enamiku üksuste puhul jäi panus 1000 ja 4000 krooni vahele elaniku kohta.

Joonis 1.3 Investeeringute kogumaht ja investeeringute maht elaniku kohta kohalikes eelarvetes (aastakeskmise), 2004–2006

Figure 1.3 Total volume of investments and investments' volume per capita in local budgets (annual average), 2004–2006

Kogukulude jaotusega võrreldes võib investeeringute puhul täheldada mõnevõrra suuremat varieeruvust nii kogukuludes kui ka kuludes elaniku kohta, nii äärmustes kui ka üldises jaotuses.

Kulude jaotus avalike ülesannete täitmisel — sealhulgas jaotus investeeringute ja muude kulude vahel — ei ole täielikult kohaliku omavalitsuse otsustada, vaid sõltub oluliselt ka tulude allikast. Maksutulud ja muud omatulud — kaupade ja teenuste müük, vara müük, tulud varalt ja muud tulud —, mis hõlmasid 2006. aasta kohalike eelarvete tuludest täpselt kaks kolmandikku ehk 11,8 miljardit krooni, on põhimõtteliselt kasutatavad kõigi kulude katmiseks. Piiranguid nende kasutamisel arendustegevuse finantseerimiseks seab kohustuslike ülesannete (Olle 2001, 2002; Haljaste jt 2007, 14–17) finantseerimise vajadus ning olemasolev haldus- ja asustusstruktuur.

Kolmandiku kohaliku eelarve tuludest hõlmasid 2006. aastal tulud toetustest — valdavalt riigilt ja riigiasutustelt (30,1% tuludest), lisaks veel valitsemissektorisse kuuluvatelt sihtasutustelt (1,9%). Vastavalt riigieelarve seadusele tehakse riigieelarvest eraldisi kohaliku omavalitsuse eelarvesse tasandusfondi kaudu (mittesihtotstarbelised eraldised) ning sihtotstarbeliste eraldistena. Valla- ja linnaelarve seaduse järgi võib riigieelarvest sihtotstarbeliselt eraldatud raha kasutada ainult ettenähtud otstarbel.

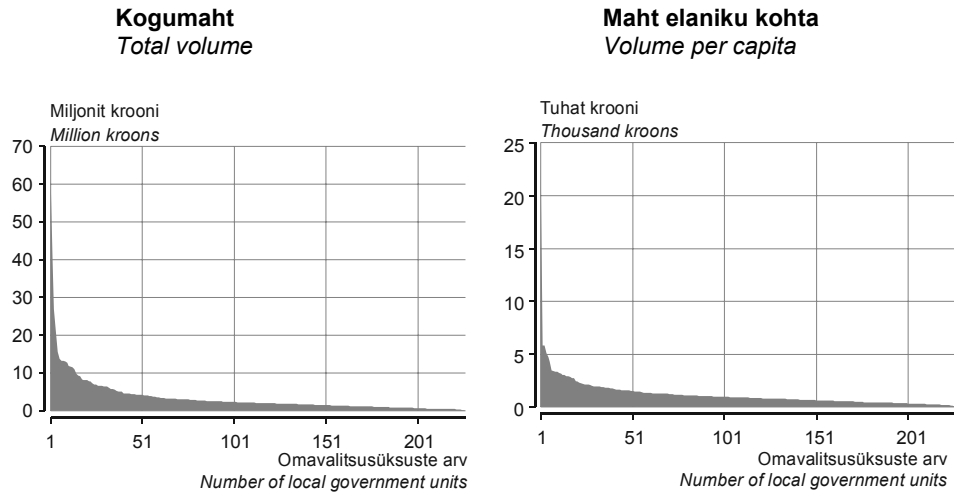
Sihtotstarbelised toetused hõlmasid 2006. aastal kõigist toetustest 29%. Sealhulgas eraldati kohalikesse eelarvetesse jooksvateks kuludeks 0,6 miljardit krooni ja põhivara soetamiseks 1,2 miljardit krooni. Niisiis finantseerib kohalikke investeeringuid kolmandiku ulatuses riik omavalitsustele põhivara soetamiseks eraldatud toetuste arvelt. Et riigi- ja sihtasutuste toetusena jõuavad kohalikkude eelarvesse ka kohalikele omavalitsustele määratud Euroopa Liidu arengufondide vahendid, mille puhul omavalitsuste omaosalus jääb üldjuhul 15–20%

juurde, on riigiasutuste otsuste mõju kohalikest eelarvetest investeeringute tegemisel tegelikult oluliselt suurem kui kolmandik.

Riigi eraldatud raha kasutamise otsustusõiguse kirjeldamisel tuleb silmas pidada, et mittesihtotstarbeliste toetuste hulka arvatakse ka tasandusfondist iga-aastase riigieelarve seaduse tasandusfondi puudutava paragrahvi lõike 2 alusel eraldatavad vahendid, mille arvutamisel on peamiseks sisendiks valla või linna haridusasutuste võrk ning mida üldjuhul kasutatakse sellesama võrgu ülalpidamiseks. Need toetused hõlmavad 72% mittesihtotstarbelistest eraldistest. Niisiis on valdav osa riigi toetustest ikkagi seotud nende kasutusotstarbe määramisega riigi tasandil.

Aastatel 2004–2006 ulatus põhivara soetuseks kohalikesse eelarvetesse eraldatud vahendite maht 45 000 kroonist 61,2 miljoni kroonini aastas üksuse kohta. Üle 10 miljoni krooni sai valitsemissektorilt põhivara soetamiseks 14 üksust. Kolm neljandikku üksustest sai riigilt selleks otstarbeks alla 4 miljoni krooni aastas (joonis 1.4). Sihtfinantseerimisvahendite maht elaniku kohta varieerus 23 100 ja 90 krooni vahel. 23 100 krooni oli siiski erand ning ülejäänud üksustel jäi see alla 6000 krooni aastas, 95% seejuures alla 3000 krooni.

Joonis 1.4 **Sihtfinantseeringute kogumaht ja maht elaniku kohta (aastakeskmine), 2004–2006**
 Figure 1.4 **Total volume of targeted finances and volume per capita (annual average), 2004–2006**

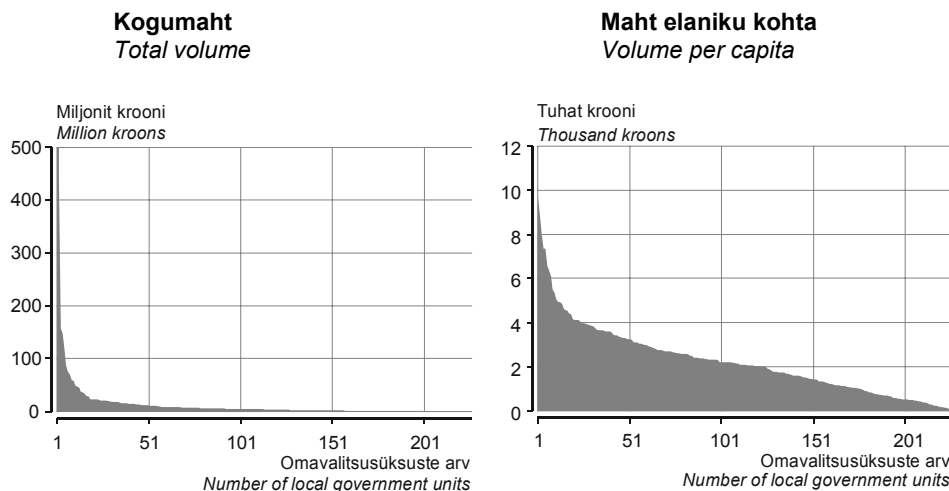
Laenu on omavalitsustel vastavalt seadusele õigus võtta valla või linna arengukavas ette nähtud investeeringuteks. Sama kehtib ka kapitalirendi ja võlakirjade emiteerimise kohta. 2006. aasta lõpus oli omavalitsusüksustel võlakohustusi kokku 4,5 miljardi krooni eest. Kohustused kasvasid aastas 0,5 miljardit krooni,^b elaniku kohta keskmiselt 3300 krooni. Aastatel 2004–2006 vähenes omavalitsuste keskmine võlakoormus 1,4 protsendipunkti tasemele 33,6%, samal ajal kasvas võlakohustuste maht 34%. Seega on üldine laenukoormus kasvanud samas tempos eelarve mahu kasvuga.

Omavalitsusüksuste võlakohustused erinevad ligi kaks tuhat korda — 2 miljardist kroonist 1039 kroonini. 10% üksustest oli 2006. aasta lõpus võlgu üle 20 miljoni krooni, ülejäänud vähem (joonis 1.5). Elaniku kohta varieeruvad võlakohustused 9815 kroonist 2 kroonini. Üle 5000 krooni elaniku kohta on võlakohustusi 11 üksusel. 75% üksustest on võlakohustusi elaniku kohta alla 3000 krooni.

Võlakohustuste mahu ja osatähtsuse hindamisel tuleb arvestada, et kasvu piiravad seaduses kehtestatud tingimused: kõigi tagasimaksmata laenude, tasumata kapitalirendi maksete ja emiteeritud võlakirjade ning muude võlakohustuste kogusumma koos võetava laenu, kapitalirendi, emiteeritavate võlakirjade ja muude rahaliste kohustustega ei või

^b Kasvasid ka finantsvarad. 2006. aasta alguses oli omavalitsusüksustel finantsvarasid 4,2 miljardit ja aasta lõpus 5,4 miljardit krooni. Suurema osa finantsvaradest hõlmas aktsiate väärtus — 3,5 miljardit krooni 2006. aasta lõpus. Hoiuste väärtus oli sama seisuga 1,8 miljardit krooni.

Joonis 1.5 **Võlakohustused kokku ja elaniku kohta, detsember 2006**
 Figure 1.5 *Debt obligations total and per capita, December 2006*

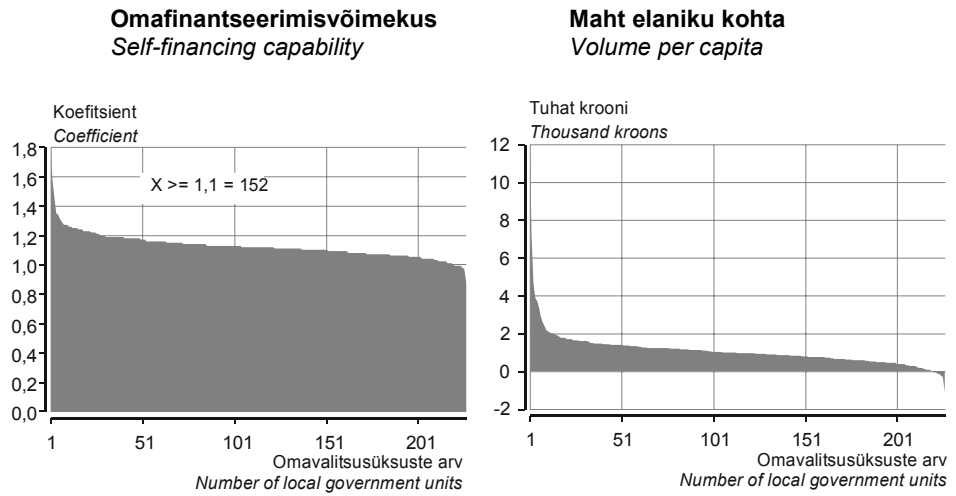
ületada 60% eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised; tagasimakstavate laenusummade ja laenuintresside, kapitalirendi maksete ja intresside, võlakirjade lunastamise kulude ning muude võlakohustuste kogusumma ei või ületada ühelgi eelseisval eelarveaastal 20% laenu võtmise, kapitalirendi kasutamise või võlakirjade emiteerimise eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised. Neid piiranguid ei kohaldata välisabi sildfinantseerimiseks võetavatele laenudele, küll on aga vald või linn sellisel juhul kohustatud taotlema rahandusministri luba.^c

Kui eespool välja toodud põhivara soetamiseks eraldatud sihtfinantseeringute maht ning võlakoorumus kirjeldavad otseselt investeeringute tegemiseks määratud finantsressursside kasutamist omavalitsusüksustes, siis omafinantseerimisvõimekus annab võimaluse iseloomustada omavalitsusüksuste potentsiaali teha investeeringuid ja võtta juurde kapitalikulud. Omafinantseerimisvõimekuse koefitsiendi arvutamisel võetakse arvesse ühelt poolt omavalitsuse puhastatud eelarve koos saadud sihtotstarbeliste tuludega kohalike teede hoiuks ning jättes välja tulud varade müügist; teiselt poolt kulud, millest on maha arvestatud makstud intressid, tehtud investeeringud, sihtotstarbeliste eraldiste arvelt tehtud jooksvad kulud ning omavalitsuse tehtud sihtotstarbelised eraldised põhivara soetuseks. Rahandusministeeriumi hinnangul on heas olukorras omavalitsus, kelle omafinantseerimisvõime on vähemalt 1,1. Kui näitaja on võrdne ühega, puudub omavalitsusel võimalus võtta endale uusi kohustusi või teha investeeringuid jätkusuutlikult. Kui näitaja on alla ühe, on omavalitsus suuteline jätkama olemasolevaid kulutusi piirates, kogutud ressursse kasutusele võttes või müües omavalitsuse vara.

Omafinantseerimisvõimekuse koefitsiendi alusel on kaks kolmandikku Eesti omavalitsusüksustest heas finantsolukorras — nende koefitsient oli aastatel 2004–2006 keskmiselt üle 1,1. Alla ühe oli koefitsient seitsmel omavalitsusüksusel (joonis 1.6). Omafinantseerimisvõimet saab iseloomustada ka rahalises mõõdus, elaniku kohta jääb see aastas 11 000 ja –1133 krooni vahele. Üle poolte omavalitsusüksuste aastane omafinantseerimisvõime elaniku kohta on alla tuhande krooni ja vaid 13-l üle 2000 krooni.

^c Rahandusministeeriumis ettevalmistatava kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu alusel finantsdistsipliini tagamise nõuded mõnevõrra teisevad ja meetmed karmistuvad, muutub ka võlakoorumuse arvutamise meetodika. Arvutuste aluseks võetakse netovõlakoorumuse mõiste (võlakohustuste kogusumma ja likviidsete vahendite vahe), mis ei tohi aasta lõpu seisuga ületada 60% vastava aasta puhastuludest. Seejuures võetakse netovõlakoorumuse arvutamisel arvesse ka kohaliku omavalitsuse üksuse otsese ja kaudse valitseva mõju all olevate asutuste (sihtasutused, ühingud, ettevõtted) kohustused, kui nende tuludest üle poole hõlmavad tulud kohalikult omavalitsuselt.

Joonis 1.6 **Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient ja aastane omafinantseerimisvõimekus elaniku kohta, 2004–2006**
 Figure 1.6 *Self-financing capability coefficient and annual self-financing capability per capita, 2004–2006*

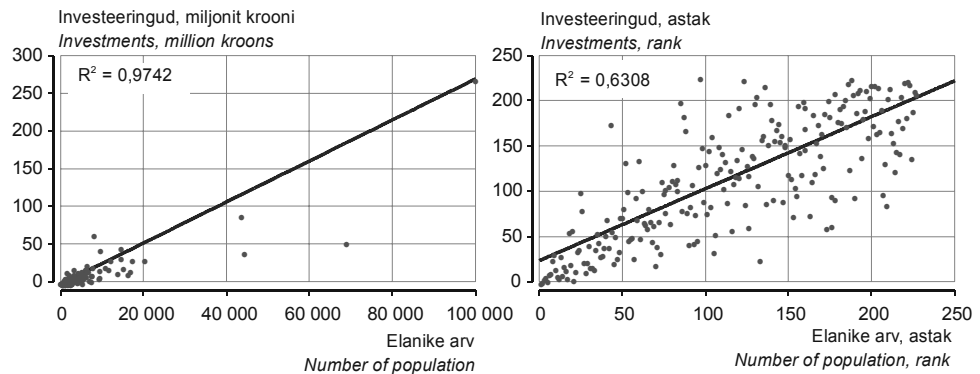

Avalike teenuste osutamise arendamiseks tehtavate investeeringute mahtu määravad tegurid

Investeeringute mahu seosed omavalitsusüksuste haldus-territoriaalsete karakteristikutega

Kohalike investeeringute üldmaht — nagu ka kogukulude üldmaht — on väga tugevalt seotud üksuse elanike arvuga. Vastav Pearsoni korrelatsioonikoeffitsient $P_C = 0,99$ ja determinatsioonikordaja $R^2 = 0,97$. Vastavad kordajad üksuste järjestatud positsioonide — astakute — kohta on mõnevõrra väiksemad: $P_C = 0,79$ ja $R^2 = 0,63$ (joonis 1.7). See tähendab, et kuigi elanike arv määrab investeeringute mahu suuruse olulisel määral, võib suhteliselt lähedase elanike arvu korral olla suurema elanike arvuga üksusel küllaltki sageli väiksem investeeringute üldmaht ja vastupidi. Samas seab elanikkonna suurus sellisele varieeruvusele selged piirid.

Joonis 1.7 **Investeeringute mahu lineaarne seos elanike arvuga, 2004–2006**
 Figure 1.7 *Linear correlation between investments' value and number of population, 2004–2006*

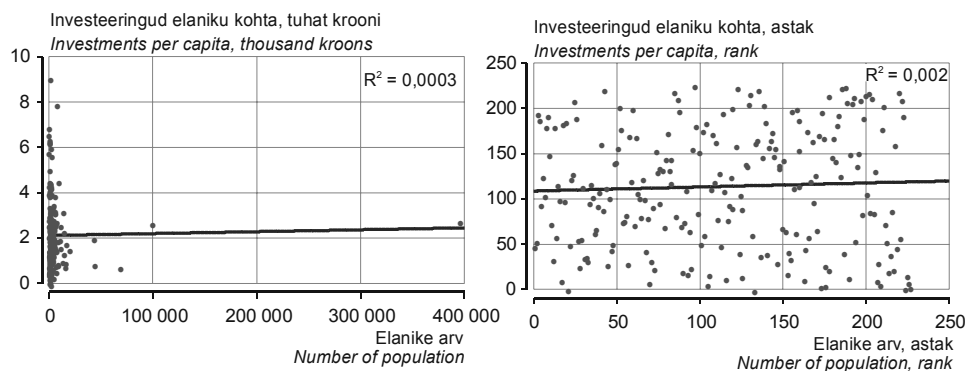

Kooskõlas tugeva lineaarse seose olemasoluga investeeringukulude ja elanike arvu vahel vastab investeeringute regionaalne jaotus üldjoontes rahvastiku jaotusele Eesti territooriumil (kaart 4 lisas 1). Põhiosa kohalike eelarvete investeeringutest tehakse suuremates linnades ja valdades. Maakondadest teevad suurima elanike arvuga Harju, Tartu, Ida-Viru ja Pärnu maakond aastas kuni 73% kõigist kohalikest investeeringutest. Ka investeeringute jaotuse proportsioonid linnade ja valdade vahel on üldiselt kooskõlas elanike arvu jaotusega —

linnades elab kokku veidi enam kui kaks kolmandikku rahvastikust ja omavalitsuste tehtud investeeringutest hõlmavad linnade investeeringud umbes kaks kolmandikku.

Investeeringute mahul ühe elaniku kohta üksuse suurusega mingit seost täheldada ei saa ($P_c = 0,01$) (joonis 1.8). Ka üksuste vastavate astakväärtuste lineaarne seos peaaegu puudub ($P_c = 0,05$).

Joonis 1.8 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu lineaarne seos elanike arvuga, 2004–2006**
 Figure 1.8 *Linear correlation between investments' value per capita and population number, 2004–2006*

Omavalitsusüksuste suurusrühmade võrdlus näitab, et tagasihoidlikuma suhtelise investeerimismahuga üksuste osatähtsus on suurim alla 3000 elanikuga ja üle 10 000 elanikuga üksuste hulgas (tabel 1.1). Kõrgema, üle 3000 krooni tasemega üksusi on suhteliselt enam 5000–10 000 elanikuga üksuste ning eriti märkimisväärselt kõige väiksemate, alla 1000 elanikuga üksuste seas. Linnade ja valdade suhtelistes investeerimismahtudes suuri erinevusi ei ole, välja arvatud tõsiasi, et kõik üle 5000 krooni elaniku kohta investeeritud üksused on vallad. Linnavaldade — linnade ja valdade ühinemisel tekkinud omavalitsusüksuste — hulgas domineerivad selgelt tagasihoidliku, 1000–2000 krooni investeerimistasemega üksused, kuid teisest küljest puuduvad nende seas väga väikese suhtelise mahuga üksused.

Tabel 1.1 **Omavalitsusüksused elaniku kohta tehtud investeeringute järgi (aastakeskmine), 2004–2006**

Table 1.1 *Local government units by investments per capita (annual average), 2004–2006*

	Krooni — Kroons							
	< 500	500–1000	1000–2000	2000–3000	3000–4000	4000–5000	> 5000	
Kokku	10	36	84	54	17	15	11	Total
Linnad	1	6	12	10	5	0	0	Cities
Vallad	9	30	72	44	12	15	11	Rural municipalities
linnavallad	0	1	10	3	2	1	0	local government units ^a
Alla 1000 elaniku	2	7	5	8	2	3	5	Below 1,000 inhabitants
1000–3000 elanikku	7	19	49	22	7	10	4	1,000–3,000 inhabitants
3000–5000 elanikku	0	2	13	12	2	1	1	3,000–5,000 inhabitants
5000–10 000 elanikku	1	4	11	7	5	1	1	5,000–10,000 inhabitants
Üle 10 000 elaniku	0	4	6	5	1	0	0	Over 10,000 inhabitants

^a Local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities.

Selget regionaalset mustrit ei ole üksuste suhteliste investeerimismahtude alusel kujunenud (kaart 5 lisa 1). Teistest eristub piirkond Ida-Virumaal, kus eelarve tuludes on tähtis koht kaevandustasudel. Ka väikesaarte omavalitsusüksused kuuluvad kõik rühma, kus investeerimismahud elaniku kohta on keskmisest oluliselt suuremad.

Maakonnakeskuste ja teiste omavalitsusüksuste suhtelisi investeerimismahtusid võrreldes ilmneb, et maakonnakeskuste koondnäitaja ületas aastatel 2004–2006 igal aastal märkimisväärselt maakonna keskmist näitajat (tabel 1.2). Teisest küljest ei saa aga rääkida mingist selgest süsteemsest jaotusest, sest perioodi kokkuvõttes olid keskuste investeeringud elaniku kohta üheksas maakonnas kõrgemad ülejäänud maakonna omavalitsuste keskmisest, kuues aga madalamad.

Tabel 1.2 **Elaniku kohta tehtud investeeringud maakonnakeskustes ja maakondades keskmiselt keskusteta, 2004–2006**

Table 1.2 *Investments per capita in county centres and average in counties without county centres, 2004–2006*

(krooni — kroons)

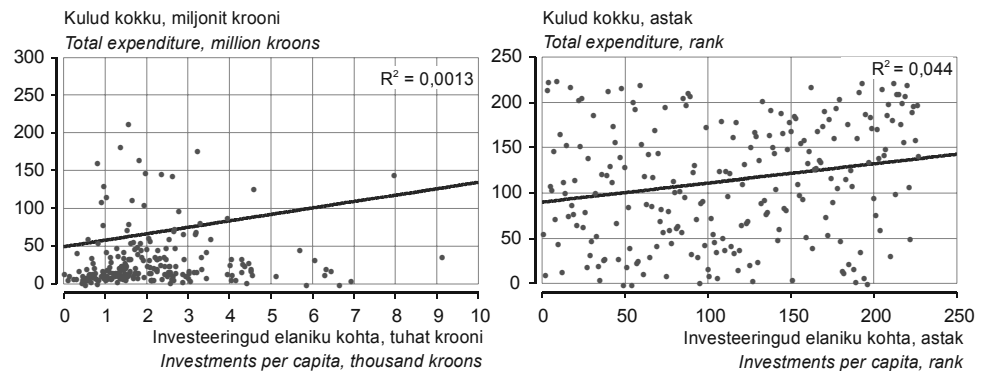
Maakonnakeskus County centre	2004	2005	2006	Maakond County	2004	2005	2006
Tallinn	1 624	2 653	4 118	Harju	1 631	1 800	2 738
Kärdla	795	1 683	2 927	Hiiu	1 947	2 927	3 070
Jõhvi	979	581	1 517	Ida-Viru	999	1 228	1 319
Jõgeva	2 627	1 880	5 387	Jõgeva	1 596	2 470	2 849
Paide	1 182	1 748	2 919	Järva	1 818	2 382	2 195
Haapsalu	2 668	1 489	3 734	Lääne	1 627	1 069	4 039
Rakvere	1 919	1 510	2 031	Lääne-Viru	1 303	1 237	2 542
Põlva	5 124	2 168	4 579	Põlva	1 293	2 529	2 313
Pärnu	1 177	2 015	2 975	Pärnu	1 289	1 529	2 428
Rapla	3 108	2 251	8 389	Rapla	2 082	2 037	2 081
Kuressaare	1 025	1 775	1 331	Saare	1 680	2 035	3 132
Tartu	1 431	2 441	4 236	Tartu	1 433	2 141	2 626
Valga	1 430	3 768	1 892	Valga	1 170	1 973	2 120
Viljandi	1 296	1 633	1 752	Viljandi	1 333	1 508	2 496
Võru	2 021	4 040	3 656	Võru	1 285	1 751	2 443
Keskmine Average	1 614	2 458	3 816	Keskmine Average	1 389	1 707	2 304

Investeeringute statistilised seosed eelarve kuludega, sihtotstarbeliste eraldistega investeeringuteks ja laenukoormusega

Omavalitsusüksuse suhtelise investeerimistaseme seos kohaliku eelarve kogumahuga peaaegu puudub (joonis 1.9). Vastav korrelatsioonikordaja $P_C = 0,04$. Mõnevõrra tugevam, kuid siiski tagasihoidlik on vastavate astakute seos ($P_C = 0,21$).

Ka investeeringute kogumahu ja suhtelise investeerimistaseme vahel ei ole statistiliselt olulist seost — $P_C = 0,08$ (joonis 1.10). Küll on aga küllaltki tugev seos nende näitajate alusel määratud astakute vahel ($P_C = 0,58$; $R^2 = 0,33$). Seda väärtust mõjutavad eelkõige just need kohalikud omavalitsused, mis on teinud väga tagasihoidlikus mahus investeeringuid, mistõttu on jäänud teistest üksustest selgelt väiksemaks ka nende investeeringud elaniku kohta.

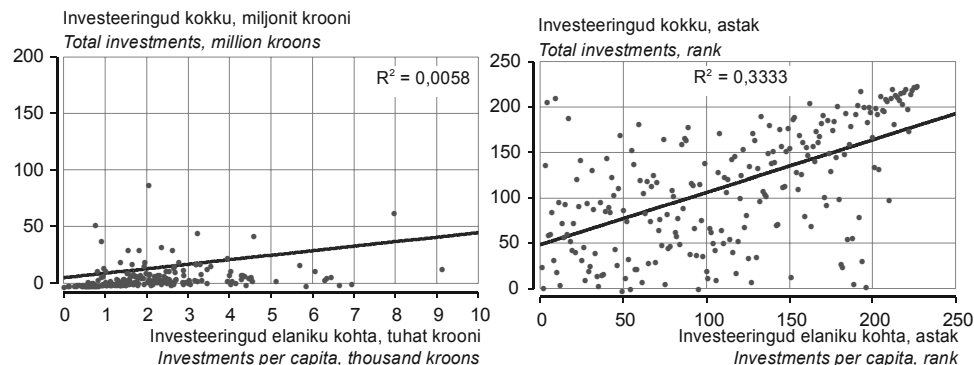
Joonis 1.9 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos eelarve kogukuludega, 2004–2006**
Figure 1.9 *Correlation between the investments' value per capita and the total budget expenditure, 2004–2006*

Joonis 1.10 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos eelarve investeeringute kogukuludega, 2004–2006**

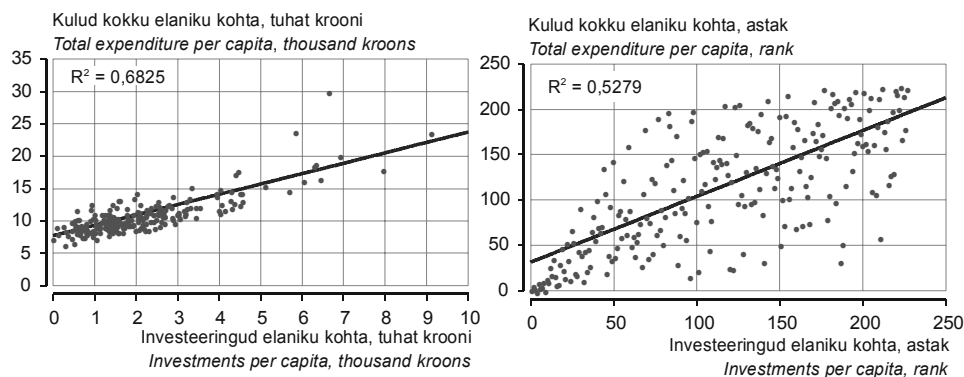
Figure 1.10 *Correlation between the investments' value per capita and the total expenditure of the budget investments, 2004–2006*

Väga tugev on seos aga suhtelise investeerimismahu ja kohalike eelarvetest elaniku kohta tehtud kõigi kulutuste vahel (joonis 1.11). Näitajatevaheline lineaarne korralatsioon $P_C = 0,83$ ($R^2 = 0,68$) ja astakute vahel $0,73$ ($R^2 = 0,53$). Niisiis hõlmavad investeeringud kogukuludest üldjuhul osa, mille proportsioon kõigub üsna väikestes piirides, seda nii suhteliselt suuremate kui ka väiksemate kogukulude taseme puhul. Investeeringute tase ei saa olla palju parem kogukulude tasemest ja vastupidi.

Joonis 1.11 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos elaniku kohta tehtud kogukuludega, 2004–2006**

Figure 1.11 *Correlation between the investments' value per capita and the total expenditure per capita, 2004–2006*

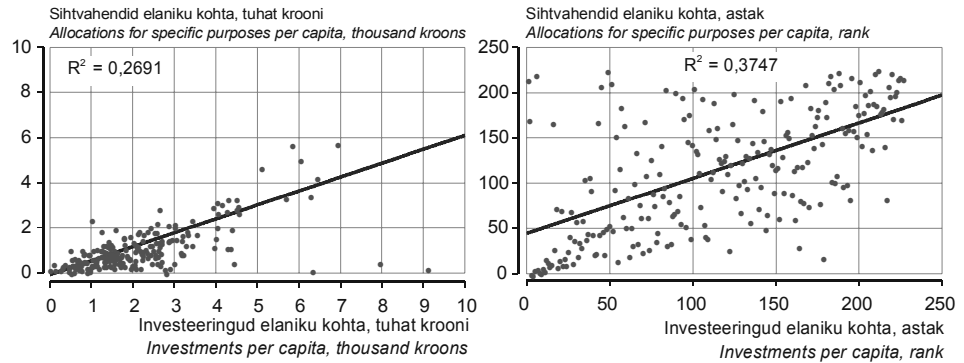
Kooskõlas Eesti kohaliku omavalitsuse eelarvesüsteemiga, kus oluline kohalike investeeringute rahastamise allikas on valitsemissektori sihteraldised põhivara soetamiseks, on suhteliste investeerimismahtude lineaarne seos elaniku kohta eraldatud sihtvahendite mahuga tugev — seda nii näitajate endi ($P_C = 0,52$) kui ka vastavate astakute vahel ($P_C = 0,61$). Jooniselt 1.12 on näha, et vaid üksikutel juhtudel ületab investeeringute maht elaniku kohta oluliselt ja kordades eraldatud sihtvahendite mahu elaniku kohta. Suure osa omavalitsusüksuste jaoks hõlmavad aastatel 2004–2006 eraldatud sihtvahendid väga olulise osa samal perioodil tehtud investeeringutest.

Omavalitsusüksuse investeeringute suhtelise mahu seos laenukoormusega on oluliselt tagasihoidlikum (joonis 1.13). Kui vastavate astakväärtuste lineaarne seos on keskmiselt tugev ($P_C = 0,34$), siis väärtuste endi seos on kasin ($P_C = 0,17$). Kindlasti on selle üheks põhjuseks kasutatud andmete valik. Valdade ja linnade suhtelist võlakoormust on kirjeldatud 2006. aasta lõpu seisuga, kuid omavalitsusüksuses võib see olla kujunenud pikema aja jooksul ja mitte olla seotud üksnes aastate 2004–2006 investeeringutega. Samuti on omavalitsusüksused erinevas laenukoormuse staadiumis. Kui osa üksusi saavutas

maksimaalse või omavalitsusorganite poolt optimaalseks peetud taseme^d näiteks juba 2004. aastal või varem ning seetõttu oli laenude abil investeeringute tegemine edaspidi tagasihoidlik, proportsioonis tagasimaksetega (mis pealegi toimub osaliselt samuti investeerimisvahendite arvelt), siis teised üksused saavutasid selle taseme hiljem või ei ole sinnani veel jõudnud.

Joonis 1.12 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos sihtvahenditega elaniku kohta, 2004–2006**

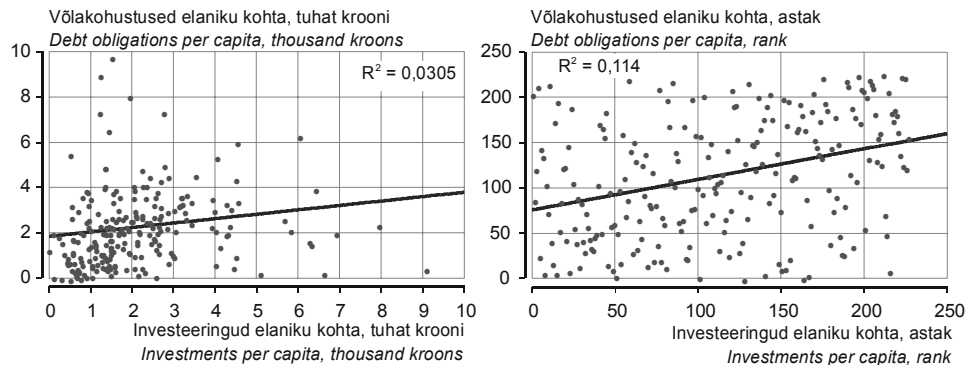
Figure 1.12 *Correlation between the investments' value per capita and allocations intended for specific purposes per capita, 2004–2006*

Seega nõuab omavalitsusüksuste laenukäitumise ja investeerimise seotus detailsemat käsitlust edaspidistes analüüsid. Vaadeldavad andmed näitavad, et Eesti omavalitsus-süsteemis on võimalik nii see, et omavalitsusüksusel on suured võlakohustused, kuid väga tagasihoidlik investeeringute tase, kui ka see, et investeeringud elaniku kohta on keskmisest tasemest oluliselt suuremad, samas kui võlakohustused elaniku kohta on suudetud hoida madalal.

Joonis 1.13 **Elaniku kohta 2004–2006 tehtud investeeringute mahu seos võlakohustustega elaniku kohta detsembris 2006**

Figure 1.13 *Correlation between investments' value per capita in 2004–2006 and debt obligations per capita in December 2006*

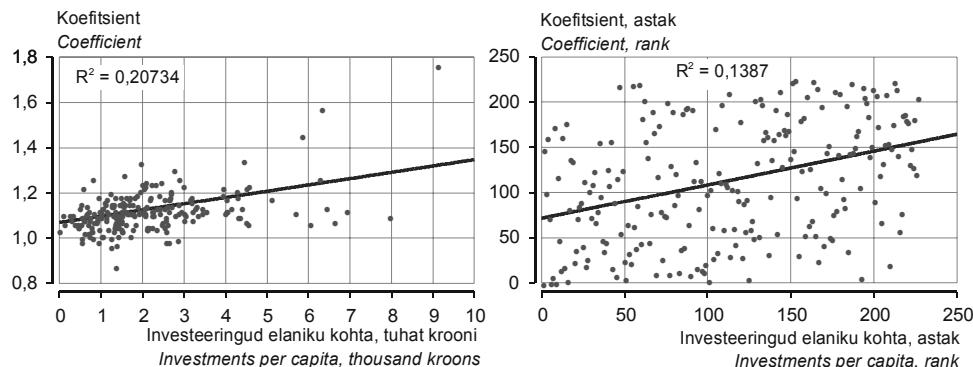

Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient kirjeldab omavalitsusüksuste potentsiaali teha investeeringuid ja võtta juurde kapitalikulusid, selle seos tegelike investeeringutega perioodil 2004–2006 on keskmine — suurem kui suhtelise laenukoormusega ning väiksem kui elaniku kohta valitsemissektorist eraldatud sihtvahendite mahuga (joonis 1.14). Seejuures on lineaarne seos tugevam just näitajate endi vahel ($P_C = 0,45$) võrrelduna astakute vahelise korrelatsiooniga ($P_C = 0,37$).

^d Omavalitsusüksuste laenupoliitika on väga erinev. On omavalitsusüksusi, mille juhtorganid on seisukohal, et nemad põhimõtteliselt laenu raha ei kasuta. Sellise üksuse optimaalne laenutase on 0%. Teistes üksustes on leitud aga, et kõige paremini võimaldab omavalitsuslikke ülesandeid täita maksimaalne laenukoormus, karmistuvaid nõudeid peetakse seal ebaotstarbekaks.

Joonis 1.14 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos omafinantseerimisvõimekuse koefitsiendiga, 2004–2006**

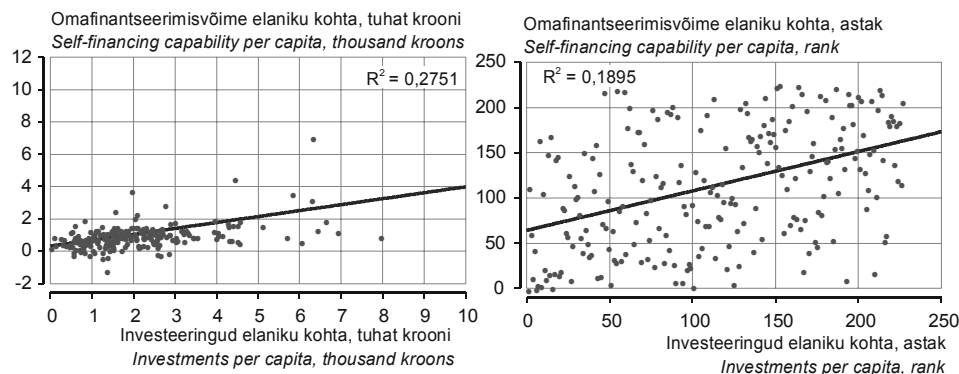
Figure 1.14 *Correlation between investments' value per capita and self-financing capability coefficient, 2004–2006*

Vaadeldes omafinantseerimisvõimet elaniku kohta aastas rahalises väärtuses, ilmnevad tugevamad seosed — näitajate vahel on see sama tugev kui sihtvahenditega ($P_C = 0,52$), astakute korral mõnevõrra väiksem ($P_C = 0,44$) (joonis 1.15). Seega mõjutab omafinantseerimisvõimekus olulisel määral omavalitsusüksuse investeeringute taset. Samas eksisteerib üsna palju üksusi, mille investeeringute tase elaniku kohta on kõrge, seda hoolimata väga tagasihoidlikust omafinantseerimisvõimekusest. Oluliselt vähem on neid üksusi, kus keskmisest oluliselt kõrgem investeeringutase seostub keskmisest oluliselt kõrgema omafinantseerimisvõimekusega.

Joonis 1.15 **Elaniku kohta tehtud investeeringute mahu seos omafinantseerimisvõimega elaniku kohta, 2004–2006**

Figure 1.15 *Correlation between investments' value per capita and self-financing capability per capita, 2004–2006*

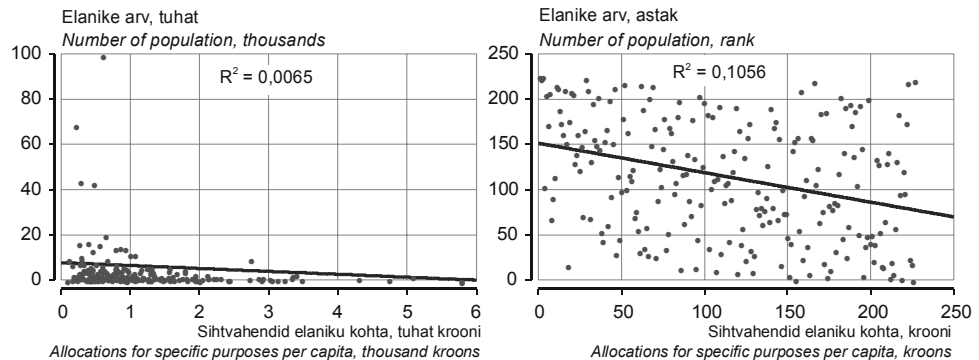

Finantskomponentide seos omavalitsusüksuste haldus-territoriaalsete karakteristikutega

Eelnenud analüüs näitas, et kohaliku omavalitsuse suhtelised investeerimismahud elaniku kohta on tugevalt seotud finantskomponentidega, aga ka seda, et üksuse elanike arv ja asend haldus-territoriaalses süsteemis neid oluliselt ei mõjuta. Et hinnata täpsemalt haldus-territoriaalse süsteemi mõju omavalitsusüksuse suhtelisele investeeringute tasemele, tuleb vaadelda analüüsitud finantskomponentide seoseid omavalitsusüksuste haldus-territoriaalsete karakteristikutega.

Eraldatud sihtvahendite tase on omavalitsusüksuse suurusega nõrgas negatiivses seoses ($P_C = -0,08$), mis selgemalt tuleb välja astakväärtuste puhul ($P_C = -0,32$) (joonis 1.16). See tähendab, et pigem eraldatakse elaniku kohta rohkem sihtvahendeid väiksema elanike arvuga üksustele, kuid tendents ei ole üldine ega väga süsteemne.

Joonis 1.16 **Elaniku kohta eraldatud sihtvahendite mahu seos elanike arvuga, 2004–2006**
 Figure 1.16 **Correlation between allocations intended for specific purposes per capita and population number, 2004–2006**

Ka omavalitsusüksuste suurusrühmade vaatlus näitab, et kõrge sihtfinantseerimise tasemega üksusi on vaid väikese elanike arvuga valdade seas (tabel 1.3). Suurema elanike arvuga üksuste ja linnade seas domineerivad aga need üksused, mille sihtfinantseerimine valitsemissektori toetusena elaniku kohta jääb alla tuhande krooni aastas.

Tabel 1.3 **Omavalitsusüksused elaniku kohta investeringuteks eraldatud sihtvahendite järgi (aastakeskmine), 2004–2006**
 Table 1.3 **Local government units by allocations intended for specific purposes per capita (annual average), 2004–2006**

	Krooni — Kroons					
	< 500	500–1000	1000–2000	2000–3000	> 3000	
Kokku	55	77	66	15	14	Total
Linnad	11	12	11	0	0	Cities
Vallad	44	65	55	15	14	Rural municipalities
linnavallad	3	8	5	1	0	local government units ^a
Alla 1000 elaniku	6	5	10	4	7	Below 1,000 inhabitants
1000–3000 elanikku	23	43	37	9	6	1,000–3,000 inhabitants
3000–5000 elanikku	8	11	10	1	1	3,000–5,000 inhabitants
5000–10 000 elanikku	10	12	7	1	0	5,000–10,000 inhabitants
Üle 10 000 elaniku	8	6	2	0	0	Over 10,000 inhabitants

^a Local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities.

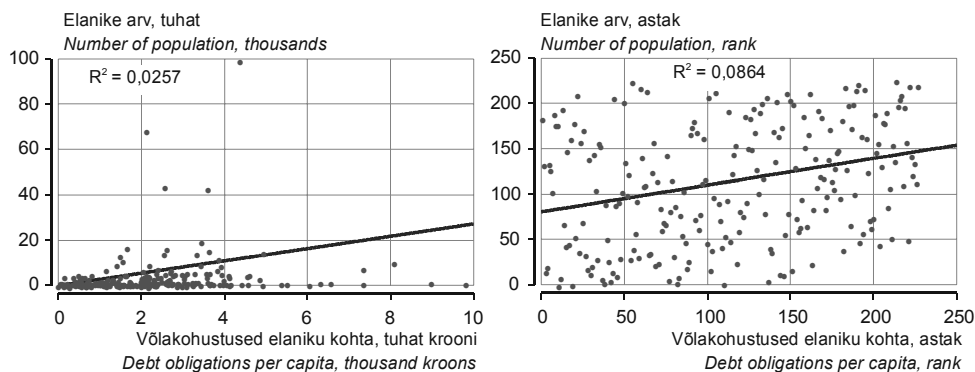
Maakondadest on teistest enam elaniku kohta sihtfinantseeringuid laekunud omafinantseerimisvõime koefitsiendi järgi kõige kehvemal järjel olevates Saare ja Hiiu maakonnas. Üldiselt on maakonnakeskused saanud elaniku kohta sihtvahendeid vähem kui teised maakonna omavalitsusüksused keskmiselt, kuid aastati on ka olulisi erandeid (tabel 1.4). Näiteks ületas 2006. aastal maakonnakeskuste Rapla valla ja Kärdla linna sihtfinantseerimise tase mitmekordselt maakonna teiste üksuste keskmise taseme.

Tabel 1.4 **Elaniku kohta investeringuteks eraldatud sihtvahendid maakonnakeskustes ja maakonna teistes omavalitsusüksustes keskmiselt, 2004–2006**
 Table 1.4 **Allocations intended for specific purposes per capita in county centres and in other local government units of the counties as an average, 2004–2006**
 (krooni — kroons)

Maakonnakeskus County centre	2004	2005	2006	Maakond County	2004	2005	2006
Tallinn	46	76	177	Harju	391	321	837
Kärdla	811	645	3 595	Hiiu	1 638	1 902	1 561
Jõhvi	480	109	821	Ida-Viru	260	334	595
Jõgeva	1 146	855	1 954	Jõgeva	1 058	697	1 911
Paide	476	177	1 391	Järva	1 240	1 212	1 389
Haapsalu	1 763	509	939	Lääne	1 278	878	2 272
Rakvere	528	254	406	Lääne-Viru	684	617	1 073
Põlva	2 957	217	574	Põlva	776	1 190	1 277
Pärnu	473	267	711	Pärnu	479	521	1 163
Rapla	1 711	1 084	5 468	Rapla	925	925	1 129
Kuressaare	425	1 120	1 044	Saare	1 183	1 917	2 004
Tartu	282	313	1 250	Tartu	874	969	1 539
Valga	897	710	790	Valga	901	1 250	1 617
Viljandi	749	461	735	Viljandi	743	641	1 139
Võru	868	872	1 078	Võru	803	1 220	1 509

Ka suhtelise võlakohustuse seos üksuse elanike arvuga on kesine, kuid seejuures positiivne — vastavate väärtuste korral elaniku kohta $P_C = 0,16$ ja astakväärtuste vahel $P_C = 0,29$. (joonis 1.17) Seega kalduvad suuremad üksused oma investeeringuid mõnevõrra enam laenude abil finantseerima, kuid tendents ei ole tugev või üldine.

Joonis 1.17 **Võlakohustuste seos elanike arvuga, detsember 2006**
 Figure 1.17 **Correlation between debt obligations and the number of population, December 2006**

Analüüsidest valdade ja linnade võlakoormust osatähtsusena puhastatud eelarves (tulud ilma sihtotstarbeliste eraldisteta) omavalitsusüksuste suurusrühmade kaupa, ilmneb, et suurema laenukoormusega üksusi on oluliselt enam suurema elanike arvuga üksuste ja linnade seas ning vähem väiksema elanike arvuga üksuste ja valdade seas (tabel 1.5). Samas on seadusega lubatud kriitilise 60% laenukoormuse piiri ületanud neli üksust just väikesed, alla 3000 elanikuga omavalitsusüksused.

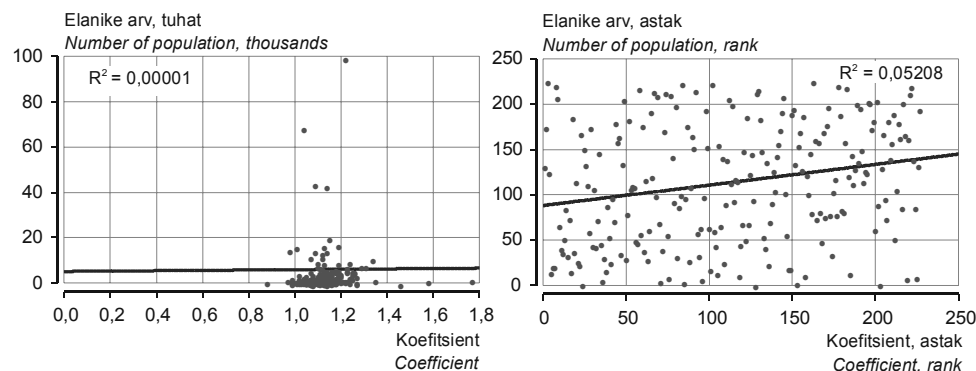
Tabel 1.5 **Omavalitsusüksused võlakoormuse järgi elaniku kohta, detsember 2006**
 Table 1.5 **Local government units by debt burden per capita, December 2006**

	0–10%	10–20%	20–30%	30–40%	40–50%	50–60%	>60%	
Kokku	48	53	53	48	11	10	4	Total
Linnad	0	1	11	13	6	1	2	Cities
Vallad	48	52	42	35	5	9	2	Rural municipalities
linnavallad	1	5	4	6	1	0	0	local government units ^a
Alla 1000 elaniku	12	9	6	4	0	1	0	Below 1,000 inhabitants
1000–3000 elanikku	26	33	26	20	3	6	4	1,000–3,000 inhabitants
3000–5000 elanikku	8	4	11	5	3	0	0	3,000–5,000 inhabitants
5000–10 000 elanikku	2	4	9	12	1	2	0	5,000–10,000 inhabitants
Üle 10 000 elaniku	0	3	1	7	4	1	0	Over 10,000 inhabitants

^a Local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities.

Omavalitsusüksuste investeerimispotentsiaali komplekselt kirjeldava omafinantseerimisvõimekuse koefitsiendi seos elanike arvuga on vaadeldud eelarvekomponentidest veelgi nõrgem — $P_C = 0,003$, astakväärtuste puhul $P_C = 0,23$ (joonis 1.18).

Joonis 1.18 **Omafinantseerimisvõimekuse koefitsiendi seos elanike arvuga, 2004–2006**
 Figure 1.18 **Correlation between self-financing capability coefficient and the number of population, 2004–2006**

Omavalitsusüksuse suurusrühmade analüüs näitab, et investeeringuteks piisava omafinantseerimisvõimega (koefitsient 1,1 ja enam) üksuste osatähtsus on suurem keskmise suurusega, 3000–10 000 elanikuga üksuste seas, nõrga ja kriitilise omafinantseerimisvõimega üksusi aga väikeste, alla 3000 elanikuga ning suurte, üle 10 000 elanikuga üksuste seas (tabel 1.6). Keskmisest enam on hea omafinantseerimisvõimega üksusi valdade, eriti linnavaldade seas.

Tabel 1.6 **Omavalitsusüksused omafinantseerimisvõime koefitsiendi (aastakeskmise) järgi, 2004–2006**

Table 1.6 *Local government units by self-financing capability coefficient (annual average), 2004–2006*

	< 1,0	1–1,05	1,05–1,1	1,1–1,15	>1,15	
Kokku	7	19	56	76	69	Total
Linnad	2	4	8	12	8	Cities
Vallad	5	15	48	64	61	Rural municipalities
linnavallad	0	0	3	8	6	local government units ^a
Alla 1000 elaniku	3	1	10	11	7	Below 1,000 inhabitants
1000–3000 elanikku	3	14	36	36	29	1,000–3,000 inhabitants
3000–5000 elanikku	0	2	4	13	12	3,000–5,000 inhabitants
5000–10 000 elanikku	0	0	3	9	18	5,000–10,000 inhabitants
Üle 10 000 elaniku	1	2	3	7	3	Over 10,000 inhabitants

^a Local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities.

Piirkondlikult eristuvad parema omafinantseerimisvõimega Ida-Virumaa põlevkivivallad ning teiselt poolt Lääne- ja Lõuna-Eesti, kus halvema omafinantseerimisvõimega omavalitsusüksusi on suhteliselt rohkem (kaart 6 lisas 1).

Süsteemset erinevust maakonnakeskuste ja maakonna teiste omavalitsusüksuste omafinantseerimisvõimekuses ei ilmne. Maakonnakeskustest eristus parema omafinantseerimisvõimekuse poolest 2006. aastal Rapla vald ja Tartu linn ning halvima poolest Kuressaare linn (tabel 1.7). Maakondade omavalitsusüksuste koefitsientide keskmised on üsna sarnased, 2006. aastal jäid need 1,1 ja 1,2 vahele.

Tabel 1.7 **Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient maakonnakeskustes ja maakondades keskmiselt keskusteta, 2004–2006**

Table 1.7 *Self-financing capability coefficient in county centres and in counties without centres as an average, 2004–2006*

Maakonnakeskus County centre	2004	2005	2006	Maakond County	2004	2005	2006
Tallinn	1,0430	1,1224	1,1578	Harju	1,152	1,146	1,194
Kärdla	1,0104	1,0518	1,0829	Hiiu	1,137	1,070	1,178
Jõhvi	1,1017	1,1428	1,1073	Ida-Viru	1,093	1,101	1,127
Jõgeva	1,1012	1,1471	1,1641	Jõgeva	1,075	1,092	1,147
Paide	1,1196	1,1115	1,1484	Järva	1,097	1,127	1,148
Haapsalu	1,0422	1,0322	1,1158	Lääne	1,107	1,138	1,167
Rakvere	1,1197	1,1996	1,2413	Lääne-Viru	1,094	1,145	1,188
Põlva	1,2585	1,2393	1,1930	Põlva	1,090	1,161	1,186
Pärnu	1,1076	1,1629	1,1327	Pärnu	1,097	1,110	1,199
Rapla	1,1328	1,1807	1,3809	Rapla	1,114	1,119	1,170
Kuressaare	1,0124	0,9334	0,9963	Saare	1,100	1,130	1,191
Tartu	1,1595	1,2073	1,2759	Tartu	1,114	1,131	1,198
Valga	1,1632	1,0998	1,1695	Valga	1,062	1,098	1,160
Viljandi	1,1133	1,1281	1,1872	Viljandi	1,093	1,127	1,157
Võru	1,0803	1,0996	1,0895	Võru	1,094	1,147	1,170

Kokkuvõte ja järeldused

Kooskõlas Eesti kohalike omavalitsuste eelarvete tulude formeerumise alustega määrab nende kogutulude ja sellest tulenevalt kulude mahu suuresti elanike arv omavalitsusüksuses. Omavalitsusüksuste elanike arv on väga erinev, seetõttu on väga erinev ka omavalitsuslike ülesannete täitmiseks kasutatav finantsressursside maht. Suured erinevused on iseloomulikud teenuste osutamiseks vajalike materiaalsete tingimuste arendamiseks tehtavate investeeringute mahtudele. See omakorda tähendab, et omavalitsusorganite võimalused avalikke teenuseid pakkuda ei ole võrdsed — suuremates üksustes on teenuste laiema valiku väljaarendamiseks, spetsialiseerimiseks, materiaalsete tingimuste loomiseks ja sellele tuginevate teenuste kvaliteedi parandamiseks oluliselt paremad eeldused kui väiksemates omavalitsusüksustes.

Et nii üksuste eelarve kogukulude kui ka investeeringukulude maht on tugevalt seotud elanike arvuga, on tugev ka nende mahtude omavaheline seos. Jätkusuutliku arendustegevuse seisukohast on selline seos positiivne ja isegi hädavajalik, sest tehtavate investeeringute rakendamine teenuste osutamiseks lõpptarbijale nõuab üldjuhul kaasnevaid proportsionaalseid personali- ja majandamiskulusid.

Korrelatsioonianalüüs näitab, et omavalitsusüksuste suurus ja sellega tugevalt seotud eelarve kogukulude ja investeeringukulude maht ei mõjuta oluliselt avalike teenuste osutamiseks tehtavate kulude mahtu elaniku kohta. Nõrk on seos ka üldise regionaalarengu ja omavalitsusüksuse arendamiseks elaniku kohta kasutatavate investeerimisvahendite mahu vahel. Seega ei ole (tulude tasandamisele suunatud omavalitsuste finantseerimise mudeli efektiivse toimimise tõttu) kohaliku majanduse ja tööhõive arendamisel või omavalitsusüksuste ühinemisel aset leidval haldusintegratsioonil märkimisväärset positiivset mõju omavalitsuslike ülesannete täitmisele ja kohalikus arendustegevuses kasutatavate finantsvahendite mahule. Suuremates ja kiirema regionaalse arenguga piirkondades asuvates omavalitsusüksustes on elaniku kohta kasutada enam-vähem samas mahus finantsvahendeid kui väiksemates ja aeglasema kasvuga piirkondades paiknevates üksustes. Veelgi enam — nagu näitab detailsem erineva suuruse ja tulubaasiga omavalitsusüksuste ühinemissenaariumide analüüs, võib kohaliku omavalitsuse finantseerimissüsteemi iseloomu tõttu olla ühinemise tulemuseks avalike ülesannete täitmiseks elaniku kohta kasutatavate finantsvahendite vähenemine (Sepp 2007).

Arendustegevuse kavandamise seisukohalt tähendavad mainitud tõsiasjad esiteks seda, et suuremate üksuste valikuvõimalused otsustamisel on oluliselt avaramad. Samas nõuab valikuvõimaluste olemasolu ka sisulisemat olukorra analüüsi, valikute tõsisemat kaalumist ning otsuste paremat läbimõeldust ja põhjendatust. Seda enam, et nagu analüüsist selgub, ei ole teenuse osutamiseks suuremates üksustes üldjuhul rohkem vahendeid ning mõningast varu pakub vaid mastaabiefektist tulenev kulude madalam tase teatud teenuste osutamisel. Just nendes olukordades hakkab kohaliku omavalitsuse arengukava (eriti selle kvaliteet) etendama tähtsat rolli tulevikku suunatud põhjendatud valikute tegemisel. Väiksemate üksuste arendustegevuses on valikuvõimalused oluliselt kesisemad ning keskseks jääb kõigi kohustuslike omavalitsuslike ülesannete täitmiseks vajalike finants- ja muude ressursside tagamine. Kuivõrd kohalike omavalitsuste üldine finantseerimissüsteem ei toeta üksuste ühinemist ja ühinemist soodustava seaduse mõju on lühiajaline ning lähiajal oma toimevõimet kaotamas, on otstarbekaim tee selliste üksuste valikuvõimaluste suurendamiseks, avalike teenuste mitmekesistamiseks ja nende kvaliteedi parandamiseks piirkondlik koostöö teiste omavalitsusüksustega. See nõuab aga, et arengu kavandamisel suudetaks luua üldisem arusaam kogu piirkonna sotsiaalsest ja tehnilisest infrastruktuurist, osutatavatest teenustest ning elu- ja ettevõtluskeskkonna iseloomust, mille põhjal on võimalik teha kaalutletud ja üksuse elanike seisukohast parimaid otsuseid. Iga teenuse ja seda toetava infrastruktuuri puhul on vaja jõuda pikemaajalisele piirkondlikule konsensusele.

Häid võimalusi sellisele väljakutsele vastata võiks pakkuda kohalike arengukavade seoste tugevdamine maakonna arengukavaga. Praegu on maakonna arengukava pigem koostajate hea tahte avaldus ning sel puudub õiguslik jõud nii kohalike omavalitsuste kui ka ministriumide jaoks. Tagajärjeks on see, et euroopaliku regionaalpoliitika mõistes sisuliselt puudub Eestis regioon kui keskne piirkondliku arendustegevuse ja koostöö subjekt. Maakondlikku koostööd koordineerivad maakondlikud omavalitsusliidud, kelle otsused ei lähtu aga kohalike omavalitsuste arengukavades kehtestatust, vaid pigem tervest

mõistusest ja/või poliitilistest kokkulepetest, mida mingi otsustuse tegemisel on võimalik saavutada.

Oluliselt tähtsamad kui haldusterritoriaalsed karakteristikud on arendustegevuse finantseerimise seisukohast kohaliku eelarve üksikud finantskomponendid. Analüüs näitab, et investeringute maht elaniku kohta on isegi tugevamas seoses valitsemissektori poolt põhivara soetamiseks eraldatud sihtvahendite mahuga kui üksuse omafinantseerimisvõimega. Seejuures eristuvad üksuste rühmad, millest ühes (arvukamas) on investeringute suhteline maht oluliselt seotud valitsemissektori eraldatud sihtvahendite mahuga ning teises omafinantseerimisvõimekusega elaniku kohta. Nende üksuste omavalitsusorganite otsustusväli tegevuste kavandamisel ja ülesanded finantsplaneerimise seisukohast on kahtlemata üsna erinevad. Eksisteerib ka keskmise tugevusega positiivne seos omavalitsusüksuste laenukoormuse ja eelnenud perioodi investeringute mahu vahel, kusjuures investeringute kõrge tasemega on nii suurte võlakohustustega üksusi kui ka selliseid, mille võlakohustused elaniku kohta on väikesed. Seega on Eesti omavalitsussüsteemis võimalik väga erinev arendustegevuse finantseerimise poliitika, kusjuures seda ei määra üksuse haldusterritoriaalsed karakteristikud.

Kokkuvõttes võib analüüsi põhjal järeldada, et avalike teenuste finantseerimine on tugevalt seotud tasandamisele suunatud eelarvesüsteemiga ja riigi tasemel tehtud üksikotsustustega. Suurema osa omavalitsusüksuste võimalus arendustegevust finantseerida sõltub omavalitsuse taktikalisest võimekusest kujundada riiklike otsuseid (riiklikud regionaalarengu programmid) ning hankida riiklikest ja Euroopa Liidu arengufondidest sihtvahendeid. Omavalitsusüksuse suurus ja sellega seotud tulude-kulude maht võib saada piiravaks teguriks Euroopa Liidu arengufondidest finantseeritavate suuremate projektide omapanuse tagamisel. Seda juhul, kui arendustegevuse üks oluline põhimõte ja tegevussuund ei ole koostöö teiste omavalitsusüksustega ning era- ja mittetulundussektoriga.

Eelnevat peab arvesse võtma ka kohaliku arengu kavandamisega väga tihedalt seotud avalike ülesannete täitmiseks kasutatavate finantsressursside planeerimisel. Tulude-kulude prognoos on peamine vahend, millega saab teada omavalitsuse võimaluse kanda kulusid omavahenditest, samuti seadusega lubatud võlakohustuste maksimaalse koormuse ja vajaduse laenu raha järele. Avalike teenuste materiaalsete tingimuste arendamiseks kasutatavate investeerimisvahendite tervikliku prognoosimise muudab eriti keeruliseks aga see, et paljude üksuste puhul sõltub investeerimiseks kasutatavate vahendite suhteline maht kõige olulisemal määral valitsemissektori toetuste määrast. Seega on finantsressursside planeerimisel vaja lisaks üldise riigi tulude baasi poliitikale anda hinnang ka riigi ja Euroopa Liidu sihttoetuste mahu kohta. Seda eriti olukorras, kus riik on Euroopa Liidu arengufondide raha kasutamise sidunud eelarvepoliitika elluviimisega.

Tabel 1.8 Kohalike omavalitsuste finantsvõimekuse põhinäitajad (aastakeskmine), 2004–2006
 Table 1.8 Main indicators of the financial capability of local governments (annual average), 2004–2006

	Investeeringud, tuhat krooni	Investeeringud elaniku kohta, tuhat krooni	Kulude kogumaht, tuhat krooni	Kulud elaniku kohta, tuhat krooni	Sihtfinantseeringud elaniku kohta, krooni	Võlakohustused elaniku kohta (detsember 2006), krooni	Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient	Omafinantseerimisvõime elaniku kohta, krooni
	<i>Investments, thousand kroons</i>	<i>Investments per capita, thousand kroons</i>	<i>Total value of expenditure, thousand kroons</i>	<i>Expenditure per capita, thousand kroons</i>	<i>Targeted finances per capita, kroons</i>	<i>Debt obligations per capita (December 2006), kroons</i>	<i>Self-financing capability coefficient</i>	<i>Self-financing capability per capita, kroons</i>
Linn — City								
Elva	20 058	3,20	72 375	11,54	1 573	3 658	1,17	1 373
Haapsalu	31 869	2,63	147 343	12,15	1 075	3 865	1,07	593
Jõgeva	20 284	3,29	85 505	13,88	1 317	2 996	1,14	1 430
Kallaste	1 638	1,37	12 175	10,16	1 035	4 162	1,08	621
Keila	8 697	0,92	113 418	12,04	119	3 925	1,10	992
Kiviõli	5 959	0,84	59 020	8,31	601	2 046	1,12	876
Kohtla-Järve	40 646	0,92	384 563	8,67	285	2 580	1,09	663
Kunda	9 593	2,43	40 207	10,17	1 298	2 029	1,20	1 477
Kuressaare	20 953	1,38	184 795	12,14	863	4 951	0,98	-214
Kärdla	6 972	1,79	44 117	11,34	1 674	2 694	1,05	464
Loksa	7 648	2,25	38 098	11,20	682	4 855	1,11	972
Maardu	13 319	0,82	163 751	10,03	567	3 637	1,01	68
Mustvee	2 578	1,45	22 865	12,89	964	6 575	1,06	645
Mõisaküla	284	0,26	10 433	9,43	241	1 897	1,11	944
Narva	53 806	0,78	533 896	7,75	226	2 132	1,04	296
Narva-Jõesuu	4 617	1,52	27 658	9,12	785	2 336	1,04	282
Paide	18 615	1,94	108 761	11,36	679	2 200	1,13	1 085
Paldiski	4 481	1,03	46 433	10,64	404	3 593	1,02	231
Põltsamaa	14 277	2,89	70 018	14,17	1 567	4 563	1,12	1 219
Põlva	25 443	3,96	90 972	14,15	1 250	3 579	1,23	2 119
Pärnu	89 521	2,06	465 331	10,68	484	3 614	1,14	1 112
Püssi	2 128	1,26	19 185	11,40	1 946	8 984	0,97	-296
Rakvere	31 717	1,82	167 963	9,64	396	1 672	1,19	1 413
Saue	11 188	2,05	64 710	11,87	391	4 116	1,23	2 187
Sillamäe	16 579	0,98	134 469	7,93	269	2 624	1,13	836
Sindi	9 461	2,20	39 639	9,21	323	2 094	1,19	1 280
Tallinn	1 113 156	2,81	5 098 083	12,86	100	5 051	1,11	1 046
Tartu	269 710	2,70	1 097 219	10,98	613	4 379	1,22	1 591
Tõrva	10 928	3,32	40 750	12,37	1 946	2 676	1,15	1 314
Valga	34 515	2,36	150 317	10,28	799	2 556	1,14	1 035
Viljandi	31 804	1,56	216 331	10,61	648	3 459	1,15	1 247
Võhma	2 074	1,24	17 825	10,64	1 102	7 350	1,21	1 696
Võru	47 171	3,23	179 329	12,29	939	3 350	1,09	773
Vald — Rural municipality								
Abja	4 003	1,40	28 420	9,94	759	2 310	1,07	619
Aegviidu	830	0,85	8 675	8,93	961	266	1,08	593
Ahja	4 889	4,06	15 459	12,84	2 728	5 382	1,13	1 130
Alajõe	268	0,53	3 448	6,88	90	2	1,07	448
Alatskivi	3 824	2,54	20 070	13,33	1 893	1 866	1,06	602
Albu	4 751	3,22	19 712	13,35	1 755	3 651	1,13	1 241
Ambla	3 271	1,34	25 466	10,47	597	2 088	1,11	981
Anija	10 787	1,69	60 056	9,43	796	3 109	1,16	1 178
Antsla	4 833	1,13	40 617	9,46	605	1 491	1,10	792
Are	1 915	1,35	15 207	10,69	607	4 050	1,07	599
Aseri	3 196	1,36	20 912	8,90	790	1 029	1,13	916
Audru	1 704	0,33	45 693	8,72	370	1 656	1,11	852
Avinurme	1 917	1,19	18 309	11,39	285	2 932	1,12	1 189
Emmaste	6 424	4,52	20 751	14,60	2 930	4 423	1,08	791
Haanja	8 261	6,45	21 503	16,80	4 310	3 983	1,14	1 420
Haaslava	2 604	1,48	15 558	8,83	758	1 757	1,10	738
Halinga	6 960	1,93	34 903	9,70	756	1 209	1,12	906
Haljala	4 456	1,50	29 745	9,99	674	1 335	1,08	670
Halliste	252	0,14	14 851	8,20	226	97	1,07	521
Hanila	2 382	1,31	16 787	9,25	868	1 114	1,15	1 180
Harku	21 913	2,78	100 644	12,76	277	7 360	1,31	2 965
Helme	2 318	0,98	20 223	8,52	187	892	1,13	926
Hummuli	582	0,56	9 427	9,00	438	418	1,10	834
Häädemeeste	6 783	2,07	36 214	11,05	1 354	3 994	1,11	854
Iisaku	6 432	4,29	20 382	13,59	2 859	1 996	1,22	1 850
Illuka	7 716	6,34	23 230	19,09	182	1 537	1,58	7 165
Imavere	4 808	4,56	15 441	14,64	3 055	6 066	1,07	658
Juuru	2 130	1,32	18 539	11,44	1 060	1 137	1,04	365
Jõelähtme	10 988	2,09	61 556	11,73	331	3 060	1,26	2 413
Jõgeva	13 720	2,47	51 328	9,26	1 298	1 619	1,26	1 575

Tabel 1.8 Kohalike omavalitsuste finantsvõimekuse põhinäitajad (aastakeskmine), 2004–2006
 Table 1.8 Main indicators of the financial capability of local governments (annual average), 2004–2006

Järg — Cont.

	Investeeringud, tuhat krooni	Investeeringud elaniku kohta, tuhat krooni	Kulude kogumaht, tuhat krooni	Kulud elaniku kohta, tuhat krooni	Sihtfinantseeringud elaniku kohta, krooni	Võlakohustused elaniku kohta (detsember 2006), krooni	Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient	Omafinantseerimisvõime elaniku kohta, krooni
	<i>Investments, thousand kroons</i>	<i>Investments per capita, thousand kroons</i>	<i>Total value of expenditure, thousand kroons</i>	<i>Expenditure per capita, thousand kroons</i>	<i>Targeted finances per capita, kroons</i>	<i>Debt obligations per capita (December 2006), kroons</i>	<i>Self-financing capability coefficient</i>	<i>Self-financing capability per capita, kroons</i>
Jõhvi	14 149	1,03	119 246	8,64	469	1 497	1,12	837
Järva-Jaani	8 548	4,52	24 188	12,79	3 346	1 012	1,23	1 770
Järvakandi	2 266	1,47	17 110	11,13	1 183	956	1,09	772
Kaarma	6 763	1,59	36 656	8,62	821	594	1,16	1 065
Kadrina	9 422	1,77	52 707	9,89	571	2 195	1,16	1 230
Kaisma	1 764	2,88	6 655	10,86	1 479	2 994	1,16	1 230
Kaiu	4 972	3,03	18 757	11,42	2 245	1 028	1,12	988
Kambja	10 709	4,32	30 385	12,26	3 355	2 003	1,10	801
Kanepi	4 232	1,50	26 136	9,25	790	1 448	1,09	650
Kareda	2 191	2,66	9 777	11,85	2 910	1 183	0,99	-75
Karksi	14 849	3,45	47 014	10,93	1 331	2 489	1,14	1 032
Karula	914	0,80	11 058	9,68	1 078	826	1,04	333
Kasepää	1 483	1,06	10 499	7,48	1 108	566	1,02	117
Kehtna	8 830	1,71	50 887	9,86	633	2 136	1,19	1 473
Keila	2 911	0,72	31 723	7,86	268	3 040	1,13	890
Kernu	3 782	2,03	27 387	14,66	1 443	2 600	1,12	1 160
Kihelkonna	492	0,51	9 785	10,10	1 077	759	1,14	1 293
Kihnu	2 556	4,04	9 611	15,21	3 239	682	1,13	1 275
Kiili	7 121	2,48	36 621	12,77	529	2 496	1,07	718
Koeru	6 126	2,44	28 577	11,38	902	2 587	1,14	1 155
Kohila	19 892	3,19	69 841	11,21	909	3 307	1,19	1 470
Kohtla	516	0,31	10 972	6,57	330	74	1,09	572
Kohtla-Nõmme	4 802	3,95	17 803	14,63	3 024	2 361	1,20	1 386
Koigi	1 130	0,97	12 479	10,74	942	2 353	1,05	486
Kolga-Jaani	3 760	2,12	19 421	10,92	1 194	2 773	1,06	502
Konguta	2 397	1,69	12 246	8,61	803	2 750	1,18	1 182
Koonga	1 012	0,70	13 639	9,49	679	493	1,03	264
Kose	9 324	1,62	57 986	10,10	801	3 949	1,13	1 061
Kullamaa	3 676	2,65	15 346	11,04	1 444	1 575	1,18	1 438
Kuusalu	18 038	2,67	76 390	11,29	435	2 714	1,18	1 495
Kõlleste	1 444	1,37	11 277	10,71	1 302	514	1,10	874
Kõo	1 488	1,18	12 812	10,12	802	711	1,05	449
Kõpu	1 999	2,37	10 496	12,44	1 960	4 136	1,14	1 350
Kõrgessaare	3 710	2,58	17 207	11,95	1 901	3 654	1,10	898
Kõue	1 066	0,62	16 420	9,51	325	780	1,09	783
Käina	5 132	2,18	24 841	10,53	1 093	2 186	1,18	1 420
Kärla	2 904	1,57	15 976	8,61	1 072	2 291	1,16	1 078
Käru	1 565	2,11	9 565	12,89	1 267	2 864	1,15	1 611
Laekvere	3 318	1,75	19 261	10,16	931	2 303	1,12	991
Laeva	1 362	1,50	9 770	10,75	966	1 444	1,05	459
Laheda	2 428	1,68	14 352	9,93	556	2 051	1,12	997
Laimjala	570	0,67	7 019	8,28	604	232	1,15	1 124
Lasva	1 285	0,70	17 713	9,65	465	1 727	1,07	629
Lavassaare	1 505	2,59	5 561	9,56	552	144	0,99	-69
Leisi	2 411	1,05	22 579	9,80	678	698	1,14	1 176
Lihula	4 386	1,49	31 508	10,73	1 353	2 008	1,08	670
Lohusuu	525	0,56	9 078	9,60	464	3 249	1,01	91
Luunja	1 954	0,74	25 039	9,52	468	414	1,02	161
Lüganuse	1 293	0,91	14 760	10,38	562	162	1,08	757
Lümanda	1 970	2,13	10 222	11,05	1 835	1 578	1,05	462
Maidla	5 599	6,30	16 797	18,89	3 491	1 673	1,27	3 313
Martna	1 546	1,50	10 852	10,51	919	1 128	1,13	1 123
Meeksi	2 419	3,06	8 473	10,71	1 586	2 184	1,11	812
Meremäe	2 590	1,95	12 993	9,78	1 711	1 207	1,22	1 626
Mikitamäe	1 348	1,15	10 903	9,33	1 171	443	1,18	1 429
Misso	878	1,02	9 747	11,32	2 442	2 201	1,10	998
Mooste	4 364	2,59	19 898	11,80	2 310	1 399	1,04	371
Muhu	2 570	1,27	19 049	9,44	1 090	1 129	1,16	1 241
Mustjala	3 376	4,15	9 761	11,99	3 135	1 482	1,14	1 113
Mõniste	657	0,60	10 097	9,22	428	1 257	1,09	763
Mäetaguse	15 385	9,12	40 279	23,89	266	472	1,77	11 201
Mäksa	808	0,47	15 105	8,78	292	990	1,06	518
Märjamaa	11 597	1,53	76 025	10,04	804	2 726	1,11	874

Tabel 1.8 Kohalike omavalitsuste finantsvõimekuse põhinäitajad (aastakeskmine), 2004–2006
 Table 1.8 Main indicators of the financial capability of local governments (annual average), 2004–2006

Järg — Cont.

	Investeeringud, tuhat krooni	Investeeringud elaniku kohta, tuhat krooni	Kulude kogumaht, tuhat krooni	Kulud elaniku kohta, tuhat krooni	Sihtfinantseeringud elaniku kohta, krooni	Võlakohustused elaniku kohta (detsember 2006), krooni	Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient	Omafinantseerimisvõime elaniku kohta, krooni
	<i>Investments, thousand kroons</i>	<i>Investments per capita, thousand kroons</i>	<i>Total value of expenditure, thousand kroons</i>	<i>Expenditure per capita, thousand kroons</i>	<i>Targeted finances per capita, kroons</i>	<i>Debt obligations per capita (December 2006), kroons</i>	<i>Self-financing capability coefficient</i>	<i>Self-financing capability per capita, kroons</i>
Nissi	19 131	5,70	50 027	14,90	3 408	2 652	1,12	994
Noarootsi	4 630	5,12	14 278	15,78	4 749	249	1,18	1 689
Nõo	7 206	1,89	40 308	10,57	764	2 320	1,15	1 191
Nõva	387	0,82	4 037	8,52	956	676	1,27	2 063
Orava	3 095	3,45	11 204	12,49	2 431	3 436	1,12	1 022
Orissaare	13 068	6,06	35 626	16,53	5 095	6 328	1,07	684
Oru	590	0,59	11 781	11,85	435	1 813	1,10	1 006
Otepää	9 789	2,27	49 631	11,49	1 799	4 138	1,11	922
Padise	4 436	2,26	23 719	12,09	897	2 898	1,13	1 231
Paide	5 166	2,70	18 881	9,88	1 414	2 882	1,21	1 417
Paikuse	10 123	2,90	36 962	10,60	294	750	1,27	1 872
Paistu	5 259	3,16	19 880	11,94	1 020	3 245	1,18	1 457
Pajusi	2 175	1,38	14 018	8,92	866	2 648	1,10	742
Pala	2 009	1,52	14 306	10,85	1 267	1 775	1,04	375
Palamuse	6 305	2,55	28 189	11,39	759	3 315	1,14	1 194
Palupera	1 675	1,43	11 056	9,47	1 512	468	1,02	173
Peipsiääre	2 019	2,13	8 890	9,37	1 272	1 731	1,05	367
Pihlta	4 405	2,95	14 930	10,01	1 605	1 237	1,13	907
Piirissaare	605	5,85	2 475	24,03	5 796	2 183	1,46	3 696
Puhja	4 289	1,73	24 810	9,98	870	2 167	1,12	975
Puka	1 487	0,78	18 071	9,48	586	61	1,06	541
Puurmani	4 226	2,25	20 587	10,97	1 571	2 715	1,06	505
Põdrala	2 116	2,17	9 590	9,82	1 941	199	1,06	457
Põltsamaa	6 528	1,45	38 316	8,49	657	2 403	1,08	542
Põlva	10 042	2,32	38 710	8,94	1 150	375	1,25	1 624
Pärsti	4 459	1,15	33 082	8,50	435	1 323	1,13	900
Pöide	2 718	2,62	10 612	10,21	863	2 083	1,15	1 141
Pühalepa	3 235	1,81	19 319	10,83	1 362	2 061	1,11	939
Raasiku	5 946	1,32	40 886	9,11	386	2 075	1,16	1 220
Rae	64 738	7,97	148 050	18,24	512	2 401	1,10	978
Raikküla	5 485	3,03	20 903	11,56	2 137	3 124	1,09	735
Rakke	3 303	1,61	21 039	10,25	898	401	1,19	1 640
Rakvere	38	0,02	17 582	7,40	241	1 292	1,04	285
Rannu	3 807	2,07	18 724	10,20	1 061	1 057	1,12	950
Rapla	44 795	4,58	130 713	13,36	2 752	3 441	1,24	2 015
Ridala	13 136	4,04	37 416	11,50	2 120	2 162	1,18	1 300
Risti	1 728	1,79	11 884	12,32	1 639	1 417	1,12	1 225
Roosna-Alliku	1 710	1,26	14 078	10,38	851	2 370	1,01	90
Ruhnu	669	6,65	3 051	30,21	23 118	286	1,08	1 971
Rõngu	4 163	1,36	24 741	8,07	1 039	552	1,19	1 248
Rõuge	6 303	2,71	28 335	12,19	1 554	3 231	1,15	1 246
Rägavere	636	0,61	11 158	10,63	739	1 744	1,03	277
Räpina	11 572	2,00	50 824	8,78	467	2 598	1,25	1 607
Saarde	6 751	1,28	51 637	9,77	827	822	1,15	1 184
Saare	4 054	2,87	17 654	12,49	2 206	2 302	1,00	18
Saarepeedi	1 446	1,13	11 760	9,17	689	1 587	1,09	713
Saku	12 143	1,57	83 549	10,82	334	3 834	1,29	2 606
Salme	3 282	2,50	13 914	10,60	1 122	2 325	1,08	616
Sangaste	3 717	2,44	17 199	11,28	2 129	4 572	1,12	932
Saue	4 489	0,59	64 068	8,47	165	1 166	1,23	1 763
Sauga	6 186	2,08	26 972	9,05	667	517	1,24	1 659
Sonda	1 739	1,54	14 092	12,47	955	9 815	1,17	1 612
Surju	3 313	3,01	12 572	11,42	531	1 104	1,24	1 948
Suure-Jaani	16 975	2,66	74 431	11,65	1 274	2 382	1,13	1 086
Sõmerpalu	2 304	1,12	20 086	9,76	548	996	1,16	1 371
Sõmeru	8 447	2,25	37 402	9,94	1 061	527	1,13	954
Tabivere	5 842	2,35	28 912	11,62	1 040	3 607	1,05	401
Taebla	3 845	1,40	28 910	10,49	730	2 023	1,08	701
Taheva	443	0,47	9 582	10,08	373	702	1,06	570
Tahkuranna	9 407	4,37	28 034	13,02	1 185	2 410	1,10	826
Tamsalu	12 588	2,69	51 779	11,07	979	2 208	1,19	1 489
Tapa	9 208	0,96	81 608	8,49	310	1 418	1,19	1 351
Tartu	18 128	3,55	63 314	12,40	1 792	4 608	1,13	966

Tabel 1.8 Kohalike omavalitsuste finantsvõimekuse põhinäitajad (aastakeskmine), 2004–2006
 Table 1.8 Main indicators of the financial capability of local governments (annual average), 2004–2006

Järg — Cont.

	Investeeringud, tuhat krooni	Investeeringud elaniku kohta, tuhat krooni	Kulude kogumaht, tuhat krooni	Kulud elaniku kohta, tuhat krooni	Sihtfinantseeringud elaniku kohta, krooni	Võlakohustused elaniku kohta (detsember 2006), krooni	Omafinantseerimisvõimekuse koefitsient	Omafinantseerimisvõime elaniku kohta, krooni
	<i>Investments, thousand kroons</i>	<i>Investments per capita, thousand kroons</i>	<i>Total value of expenditure, thousand kroons</i>	<i>Expenditure per capita, thousand kroons</i>	<i>Targeted finances per capita, kroons</i>	<i>Debt obligations per capita (December 2006), kroons</i>	<i>Self-financing capability coefficient</i>	<i>Self-financing capability per capita, kroons</i>
Tarvastu	3 029	0,68	38 967	8,74	338	158	1,12	907
Toila	10 769	4,30	37 226	14,85	1 198	3 375	1,19	1 693
Tootsi	1 389	1,37	11 553	11,42	403	4 937	0,88	-1 113
Torgu	2 764	6,94	8 080	20,30	5 798	2 011	1,13	1 276
Tori	5 991	2,23	23 674	8,81	965	1 056	1,25	1 586
Torma	9 898	4,01	29 576	11,97	1 619	3 035	1,12	917
Tudulinna	806	1,30	6 227	10,03	1 302	582	1,11	930
Tõlliste	2 941	1,51	17 891	9,21	940	218	1,16	1 214
Tõstamaa	1 559	0,95	21 201	12,89	909	3 894	0,99	-151
Tähtvere	1 491	0,56	24 606	9,30	465	2 705	0,99	-112
Türi	19 272	1,65	115 730	9,92	1 010	1 559	1,12	964
Urvaste	1 684	1,06	14 825	9,36	438	121	1,14	1 146
Vaivara	7 934	4,46	32 150	18,08	539	553	1,35	4 609
Valgjärve	2 077	1,34	14 877	9,56	633	2 055	1,06	517
Valjala	2 126	1,41	14 225	9,40	1 268	893	1,11	837
Vara	3 571	1,72	19 521	9,39	419	3 689	1,02	173
Varbla	119	0,11	10 192	9,28	490	2 007	1,11	966
Varstu	2 177	1,59	18 576	13,57	2 048	650	1,13	1 401
Vasalemma	3 140	1,11	27 191	9,58	468	1 722	1,17	1 405
Vastse-Kuuste	971	0,76	11 444	8,98	432	1 027	1,10	814
Vastseliina	5 733	2,57	28 005	12,56	1 451	1 747	1,09	842
Veriora	2 287	1,38	16 548	9,99	818	1 584	1,06	503
Vigala	1 050	0,64	17 482	10,60	431	340	1,11	986
Vihula	2 099	0,97	19 257	8,87	948	3 296	1,10	761
Viimsi	21 596	1,97	150 832	13,73	301	8 099	1,34	3 876
Viiratsi	5 897	1,57	36 565	9,76	532	1 319	1,13	1 028
Vinni	10 388	1,85	58 270	10,36	1 164	2 819	1,07	599
Viru-Nigula	1 071	0,74	13 526	9,34	618	375	1,09	765
Vormsi	1 414	4,41	5 645	17,59	2 004	3 098	1,14	1 761
Võnnu	648	0,54	12 494	10,38	684	5 526	1,16	1 354
Võru	9 457	1,87	48 957	9,66	883	491	1,20	1 460
Väike-Maarja	14 140	2,55	64 460	11,60	952	2 774	1,18	1 380
Vändra alev	4 465	1,62	37 027	13,43	782	2 617	1,07	750
Vändra	1 027	0,38	21 837	8,04	483	1 165	1,07	513
Värska	5 155	3,34	23 892	15,47	1 812	3 745	1,11	1 175
Väätša	2 296	1,49	14 293	9,30	401	502	1,19	1 429
Õru	269	0,46	4 472	7,66	168	800	1,07	467
Ülenurme	6 720	1,46	46 127	10,04	451	651	1,16	1 348

1. INVESTMENTS AND FINANCIAL CAPABILITY OF LOCAL GOVERNMENTS: SITUATION AND ITS INFLUENCE ON DEVELOPMENT ACTIVITIES

Karin-Liis Haljaste, Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp
www.geomedia.ee

Introduction

Pursuant to the Local Government Organisation Act (§ 2, paragraph 1) “local government is the right, authority and duty of the democratically formed bodies of power of a local government provided for in the Constitution, a rural municipality or city, to independently organise and manage local issues pursuant to law and based on the legitimate needs and interests of the residents of the rural municipality or city, and considering the specific development of the rural municipality or city”. The issues of local life are in the competence of local government units and these issues are dealt with while performing local government tasks.

In the system of local government of Estonia the rural municipality or city development plan serves as a basis for the accomplishment of public law functions. The local development plan describes the objectives of the accomplishment of public law functions (among other things, in providing public services and creating material conditions for that purpose) and envisages the possibilities for the implementation of these objectives. At the same time the local development plan covers the strategic as well as applied level (Haljaste et al. 2007).

According to § 37 of the Local Government Organisation Act the development plan is obligatory. The Local Government Organisation Act specifies the relations between the development plan and the budget as follows. The development plan serves as a basis for:

- the preparation of a rural municipality or city budget;
- the planning of investments, and the application for funds and other resources for such investments regardless of the source;
- the taking of loans, use of a financial lease and issue of debt instruments.

The Rural Municipality and City Budgets Act provides (§11) that a rural municipality government or city government shall prepare a draft budget taking into account the development plan of the local government unit.

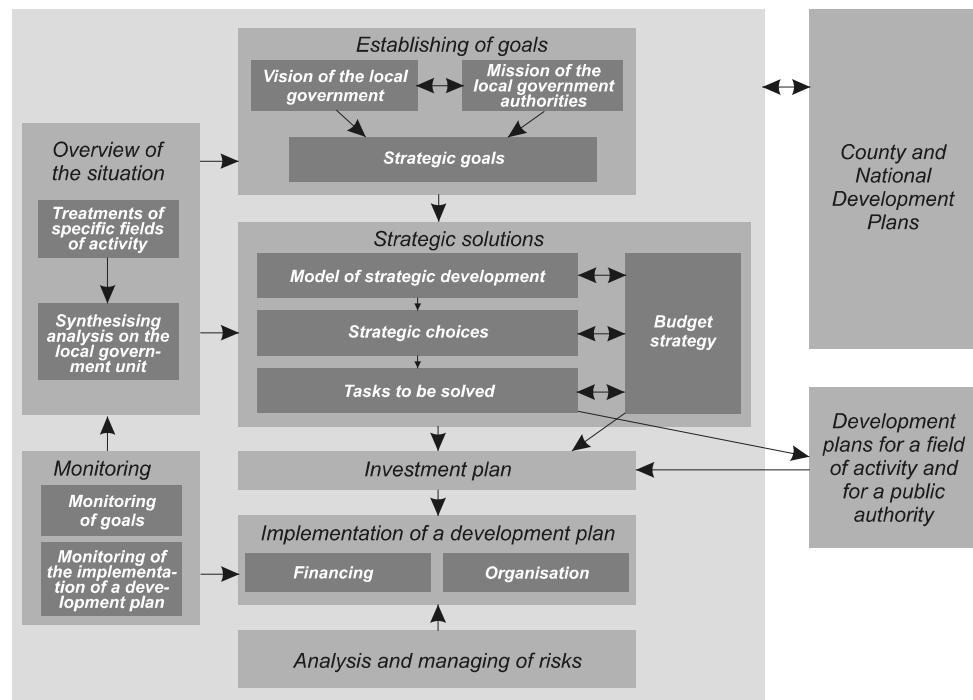
The budget divides financial resources between rivalling needs in the best way as concerns the accomplishment of public law functions. This requires reasonable balance between development needs and everyday expenses as well as between using the existing funds and taking debt obligations on account of future periods. Action plan, budget prognosis and budget strategy are the means that enable to relate the development plan with rural municipality or city budget.

Realisation of strategic choices and achievement of development objectives is carried out through realisation of activities included in the action plan. The content of the development plan consists of investment needs and activities that are targeted at the development of conditions to render the services. In addition the action plan may comprise strategically relevant activities which do not require investments. If the content of the action plan includes only investments, it is referred to as investment plan. In any case the action plan provides an essential input in calculating the debit side of the budget. Investments that are included in the budget but are not included in the development plan are not in accordance with the act. The fixed costs for the realisation of investment projects must also be taken into account while drawing up a budget. This is necessary in order to improve the level of public services in local government units. The development plan also serves as a basis for action plan in applying for financial resources from the European Union development funds, as well as from the state (Environmental Investments Centre, Enterprise Estonia, ministries, etc.), from credit institutions and elsewhere.

The requirement of the Local Government Organisation Act to reflect debt obligations in the development plan means the need to make the prognosis of revenues, expenditures and

financial transactions for the period at least as long as the development plan is valid. This is basically the only possibility to find out the real borrowing needs. In other words — it needs an adequate estimation for revenues, fixed costs, existing liabilities, development needs and debt obligations needs as well as for the capability to bear them. Formal requirements are also relevant. Debt obligations which have been taken in the period when the development plan that did not enact the borrowing needs was in force, or the obligations are in bigger amount than enacted, are not in accordance with the act. The same applies to debt obligations which have been taken in the period when the local government had no valid development plan at all. The draft of Financial Administration Act of the Local Government Unit being prepared by the Ministry of Finance enacts the requirement to draw up the budget strategy as a part of the development plan (Figure 1.1).

Figure 1.1 Strategic planning of the local development in Estonia

Although the act provides a uniform approach to the local government units' rights, abilities and obligations to organise and manage the local life, there are big differences in the local government system of Estonia by local government units. In September 2007, there were 227 local government units in Estonia, the population number and financial and other resources for providing services for them vary on a large scale. Regional differences in the development and officials' abilities between local government units are also quite big (Suvi 1999; Raagmaa 2000; Sõstra 2004; Lõo 2006; Sepp and Noorkõiv 2006).

The comparative data of financial indicators of cities and rural municipalities are available in the overviews and analyses of the Ministry of Finance (www.fin.ee). On the basis of these data Enterprise Estonia has compiled a financial report on all local government units. The report also includes a quantitative evaluation on financial and development ratings of each unit (http://www.eas.ee/vfs/3700/Finantsraport_2006_avalikuks_kasutuseks.xls).

There is also the analysis of local governments revenue basis from the earlier period (Ulst 2000). The financial capability of local government has also been observed by local government units (Liba 2007). The connection of local governments' budgets with development plans has been studied on the basis of estimations given by heads of local governments. A conclusion can be drawn that the development plan serves as a basis for budgeting (Pleksner 2005).

The present article analyses Estonian local government system as a whole, focusing on three issues.

- *How is the capability of local government units to finance the accomplishment of public law functions related to the great differences in local government system?*
- *How is the volume of financial resources used for the accomplishment of public law functions and for the improvement of material conditions of providing services related to the relevant financial components?*
- *How do financial differences of local governments and the factors forming those differences influence planning the development activities?*

In order to find answers to the two first questions on the basis of quantitative data analysis, Pearson's correlation coefficient that measures the degree of linear association between two variables, and its square, determination coefficient are applied. For better understanding the relations, in addition to correlations between characteristics' absolute and relative values, the values of Pearson correlation coefficient are calculated on rank values of local government units. Distribution tables and maps are also used while describing the relations. The reports on local budgets in 2004–2006 are the main initial data of the analysis.

Since financing the accomplishment of public law functions on a local level is to a great extent formed by local government budget system regulated by legislation, some general characteristics of the system should be observed before presenting the results of empirical data analysis.

Financing the public law functions to be accomplished on a local level

The financial resources in rural municipality or city budget to be used for accomplishing public law functions create a basis for real choices in development activities. In 2006, the total expenditure of local government units' budgets of Estonia was 17.8 billion kroons and the total revenue was 18.1 billion kroons. The volume of cleaned budget (local government revenue without allocations intended for a specific purpose for current expenditure and investments) was 16.3 billion kroons in the same year.

The system of local governments in Estonia is characterised by very large differences of financial resources between local government units. In 2004–2006 the biggest average expenditure a year was 5.2 billion kroons and the smallest 2.5 million kroons.^a The difference is more than 2,000 times. The total budget volume of 90% of units was below 100 million kroons and of three quarters of units below 40 million kroons (Figure 1.2, p. 10). The average budget volume of 24 units was less than 10 million kroons a year.

Local government units of Estonia are quite similar as concerns the volume of expenditure per capita — the corresponding indicator by units varies from 30,200 kroons to 6,600 kroons. At the same time the budget expenditures of 90% of units are below 14,000 kroons per capita.

In 2004–2006, the annual average quantity of investments used for the development of material conditions of public services in Estonian local government units totalled 3 billion kroons or 17% of the expenditure. The amount of local investments has rapidly grown during the last years — from 2 billion kroons in 2004 to 3.9 billion kroons in 2006. 3.8 billion kroons from the state budget of 2006 had been allocated for direct investments. The annual average investment volume by units in this period differed even more than the volume of total expenditures — from 1.1 billion kroons to 38,000 kroons or by 28,000 times. Two local government units invested more than 100 million kroons a year and 18 units invested more than 20 million kroons. 80% of local government units invested on an average less than 10 million kroons a year (Figure 1.3, p. 11).

Investments per capita varied from 9,100 kroons to 200 kroons per year. 11 units invested over 5,000 kroons per capita and 26 units invested more than 4,000 kroons per capita.

^a *Local budgets approximate the financial resources for the accomplishment of public tasks. The accomplishment of public tasks is carried out in co-operation with private and non-profit sectors, the data here do not describe their contribution. The expenditure made by municipal enterprises are also excluded. The same applies to investments. Several city and rural municipality governments have used their municipal enterprises for investments. Thus the budget accomplishment reports do not give a complete picture about the investment volumes of local governments. This will be possible only when the reports start to include consolidated data.*

46 units invested less than 1,000 kroons per capita a year. Most of the units invested 1,000–4,000 kroons per capita.

Compared to the distribution of total expenditure, investments vary more in total expenditure, as well as in expenditure per capita, this concerns the extremities as well as the general distribution.

The distribution of expenditures in accomplishing public law functions — including the distribution between investments and other expenditures — is not entirely up to local government authorities to decide, but depends on the source of revenue. Tax revenue and other own revenues — sale of goods and services, sale of property, revenue from property and other revenues, which in 2006 accounted for two thirds or 11.8 billion kroons of the revenue of local budgets, are in principle usable for covering all expenses. Limitations in using these resources for financing development activities are set by the need to finance obligatory tasks (Olle 2001, 2002; Haljaste et al. 2007: 14–17) and by the existing administrative and settlement structure.

In 2006, one third of the local budget revenues were the revenues from subsidies, mainly from the state and government institutions (30.1% of the revenues), plus several subsidies from government sector foundations (1.9%). Pursuant to the State Budget Act, appropriations (not intended for specific purposes) shall be made from the state budget to a local government budget through the budget equalisation fund; and as appropriations intended for specific purposes. Pursuant to the Rural Municipality and City Budgets Act, resources allocated to a budget from the state budget for specific purposes shall be used only for the prescribed purposes.

In 2006, appropriations intended for specific purposes accounted for 29% of all subsidies. Among these 0.6 billion kroons were allocated for current expenditure to local budgets and 1.2 billion kroons for the acquisition of fixed assets. Thus one third of local investments are financed on account of the subsidies allocated by the state to local government units for the acquisition of fixed assets. As the resources of the European Union development funds are also transferred to local budgets as subsidies from government institutions and foundations meant for local governments, in which case the cost-sharing of local governments accounts for about 15%–20%, the impact of decisions made by government institutions in making investments from local budgets is significantly bigger than one third.

It must be kept in mind while describing the decision-making power of the use of resources allocated by the state that subsidies not intended for specific purposes also include resources allocated from budget equalisation fund according to paragraph 2 concerning the equalisation fund of the annual state budget acts. The main input of the calculation of these resources is the network of rural municipality's or city's educational institutions and which are generally used to maintain this network. These subsidies account for 72% of appropriations not intended for specific purposes. Thus, the majority of state's subsidies is related to fixing their purpose of use on the level of the state.

In 2004–2006, the volume of resources allocated for the acquisition of fixed assets to local budgets amounted from 45,000 kroons to 61.2 million kroons a year per unit. 14 units received more than 10 million kroons from government sector for the acquisition of fixed assets. Three quarters of units received less than 4 million kroons a year from the state (Figure 1.4, p. 12). The resources of targeted finances per capita varied from 23,100 to 90 kroons a year. However, 23,100 kroons is an exception, the rest of units received less than 6,000 kroons a year, of which 95% less than 3,000 kroons per capita.

Pursuant to legislation, local government units are entitled to taking a loan for investments prescribed in rural municipality or city development plan. The same applies to financial leasing and the issue of debt securities. As at the end of 2006, local government units had debt obligations for the total value of 4.5 billion kroons. The annual growth of obligations was 0.5 billion kroons.^b

This is on an average 3,300 kroons per capita. In 2004–2006, the average debt burden of local governments decreased by 1.4 percentage points to the level of 33.6%, at the same time the volume of debt obligations increased 34%. The growth rate of loan burden is equal to the growth rate of budget volume.

^b At the same time also financial assets increased. As at the beginning of 2006, local government units had financial assets for the value of 4.2 billion and at the end of the year for 5.4 billion kroons. The value of shares accounted for the largest proportion of financial assets — 3.5 billion kroons as at the end of 2006. At the same time the value of deposits was 1.8 billion kroons.

The debt obligations between local government units differ about 2,000 times — from 2 billion kroons to 1,039 kroons. As at the end of 2006, 10% of the units had debt obligations for the value of over 20 million kroons, the rest had less (Figure 1.5, p. 13). Debt obligations per capita vary from 9,815 kroons to 2 kroons. 11 units have debt obligations for more than 5,000 kroons per capita. 75% of units have debt obligations for less than 3,000 kroons per capita.

While evaluating the volume and share of debt obligations it must be taken into account that the conditions fixed in the legislation limit the growth: the total amount of all unrepaid loans, unpaid financial lease payments, issued debt instruments and other debt obligations together with the loan or financial lease to be taken, the debt instruments to be issued and other financial obligations shall not exceed 60% of proposed budget revenue for that budgetary year, from which allocations from the state budget, intended for a specific purpose, have been deducted; the total amount of repayable loans, loan interest, financial lease payments, financial lease interest payments, expenditure for redemption of debt instruments and other debt obligations shall not exceed, in any coming budgetary year, 20% of the proposed budget revenue for the budgetary year during which the loans or financial leases are taken and debt instruments are issued, and allocations from the state budget, intended for a specific purpose, have been deducted from the proposed budget revenue. The limits provided for in this section do not apply to loans taken with the purpose of bridge financing. When taking a loan with the purpose of bridge financing, a rural municipality or city is required to apply for the permission of the Minister of Finance.^c

If the resources of targeted finances allocated for the acquisition of fixed assets and debt burden describe the use of financial resources by local government units and which are meant directly for investments, then self-financing capability provides the opportunity to characterise the local government units' potential to make investments and add capital expenditure. While calculating the coefficient of self-financing capability, the local government's cleaned/purified budget together with revenues for specific purposes for maintaining the local roads are taken into account on the one hand (sales revenue from assets are excluded); on the other hand expenditure from which paid interests, investments, current expenditure on account of allocations intended for specific purposes and allocations intended for specific purposes for the acquisition of fixed assets made by local governments are deducted. According to the assessment of the Ministry of Finance, the local government is in a good situation when its self-financing capability is at least 1.1. If the indicator equals one, the local government has no possibilities to take new responsibilities or make sustainable investments. If the indicator is below one, the local government is able to continue, limiting the existing expenditures, taking into use the collected resources or selling local government's assets.

According to the coefficient of self-financing capability, the financial situation of two thirds of Estonian local governments is good — their coefficient exceeded the level of 1.1 as an average of 2004–2006. The coefficient of seven local government units was below one (Figure 1.6, p. 14). Self-financing capability can also be characterised in terms of money. It varies from 11,000 to 1,133 kroons per capita a year. The annual self-financing capability of more than half of local government units is below 1,000 kroons per capita and only in 13 local government units more than 2,000 kroons per capita.

^c According to the draft of the Local Government Unit Financial Management Act being prepared by the Ministry of Finance, the requirements for guaranteeing financial discipline will change and the measures become more severe, the methodology of calculating debt burden will also change. The net debt burden (the difference between the total amount of debt obligations and liquid assets) is taken for the basis of calculations, which as at the end of the year must not exceed 60% of the net profit of the corresponding year. While calculating the net debt burden, also the corresponding obligations of institutions (foundations, companies, enterprises) under the direct and indirect administration of the local government unit are taken into account if the revenues from local governments account for more than half of their revenues.

Factors determining the investment values used for improving the conditions of providing the public services

Correlations between investment value and administrative-territorial characteristics of local government units

The total value of local investments — as the total value of total expenditures — is strongly related to the population number of a local government unit. The corresponding Pearson's correlation coefficient $P_C = 0.99$ and determination coefficient $R^2 = 0.97$. The corresponding coefficients for units' arranged positions — ranks — are somewhat smaller: $P_C = 0.79$ and $R^2 = 0.63$ (Figure 1.7, p. 14). This means that although the population number generally determines the investments' value to a great extent, but often in case of similar number of population the unit with larger population number may have smaller investments' value and vice versa. However, the population size sets certain limits to this kind of variation.

In accordance with strong linear correlation between investments' expenditures and population number the regional distribution of investments generally corresponds to the population distribution on the territory of Estonia (Map 4, Annex 1). The major share of local budgets' investments is made in bigger cities and rural municipalities. As concerns counties, up to 73% of all local investments are annually made in counties with the largest number of population — Harju, Tartu, Ida-Viru and Pärnu counties. The proportions of investments' distribution between cities and rural municipalities also correlate with the distribution of population number — slightly more than two thirds of population live in cities and about two thirds of local governments' investments are made by cities.

Observing investments' values per capita it appears that there is no correlation with the size of the unit ($P_C = 0.01$). There is almost no linear correlation between the corresponding rank values of units ($P_C = 0.05$) (Figure 1.8, p. 15).

Comparison of size classes of local government units proves that the share of units with humble relative investment value is larger in units with the population number less than 3,000 and more than 10,000 (Table 1.1, p. 15). The number of units with higher level, over 3,000 kroons is relatively bigger in units with population number 5,000–10,000, and significantly bigger in units with the population number below 1,000 (the smallest units). There are no big differences in relative investment values of cities and rural municipalities, except the fact that all units who invested more than 5,000 kroons per capita were rural municipalities. Among local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities, units with humble investment level of 1,000–2,000 kroons dominate, but on the other had there are no units with very low relative investment value among them.

There is no clear regional pattern on the basis of relative investments' values of the units (Map 5, Annex 1). A region in Ida-Viru county is more clearly differentiated where the taxes for mining account for a significant share in budget revenue. Local government units of small islands also belong to the group where investment values per capita are significantly larger than the average.

The comparison of relative investment values of county centres and other local government units reveals that in 2004–2006 the summary figures of county centres have been significantly higher than the average indicators of counties each year (Table 1.2, p. 16). On the other hand there is no systematic distribution, since in the summary of the period the investments of county centres per capita in nine counties were higher than the average of the rest local governments of the county, in six counties the corresponding indicators were lower.

Statistical correlations between investments and budget expenditure, allocations intended for investments and debt burden

There is almost no correlation between the relative investment level of the local government unit and the total volume of local budget (Figure 1.9, p. 16). The corresponding correlation coefficient $P_C = 0.04$. The correlation between the corresponding ranks is somewhat stronger, but still humble ($P_C = 0.21$).

There is also no statistically relevant correlation between the total value of investments and relative investment level — $P_C = 0.08$ (Figure 1.10, p. 17). But the correlation between the ranks fixed on the basis of these indicators is quite strong ($P_C = 0.58$; $R^2 = 0.33$). This value is first and foremost influenced by the local governments which have made investments for a small value. That is the reason why their investments per capita are significantly smaller than those of other units.

The correlation between relative investment value and total expenditures per capita from local budgets is very strong (Figure 1.11, p. 17). The linear correlation between the indicators $P_C = 0.83$ ($R^2 = 0.68$) and between the ranks 0.73 ($R^2 = 0.53$). In other words, investments from the total expenditure account for the share which proportion is fluctuating within small limits, this applies to the relatively larger as well as to smaller total expenditures. The level of investments cannot be much better than the level of total expenditures and vice versa.

In accordance with the budget system of Estonian local government, where allocations intended for specific purposes by government sector for the acquisition of fixed assets are a relevant source for financing local investments, the linear correlation between relative investments' value and allocations intended for specific purposes per capita is strong — this applies to the indicators themselves ($P_C = 0.52$) as well as to the corresponding ranks ($P_C = 0.61$). Figure 1.12 (p. 18) proves that only in some cases the investments' value per capita exceeds significantly the value of allocations intended for specific purposes per capita. For many local government units, allocations intended for specific purposes in 2004–2006 account for a large share of the investments made in the same period.

The correlation between the relative investments' value of local government units and loan burden is significantly smaller (Figure 1.13, p. 18). If the linear correlation between the corresponding rank values is medium strong ($P_C = 0.34$), then the correlation between the values themselves is poor ($P_C = 0.17$). One of the reasons is definitely the choice of used data. The relative debt burden of rural municipalities and cities has been described as at the end of the year 2006, but depending on local government unit it could have been formed during a longer period and could have been not related only to the investments of 2004–2006. The local government units are also in different stages of loan burden. When some units reached the maximum or optimal level^d for example already in 2004 or earlier and due to this further investments by loans have been moderate, proportional to reimbursements (which is performed partly on account of investment funds), then other units reach this stage later or have not reached it yet.

Thus the correlation between the loan behaviour of local government units and investments requires a more detailed study in further analyses. The data under observation show that for Estonian local government system the following two situations are possible: the local government unit has big debt obligations, but very low level of investments, or the investments per capita are significantly higher than the average, but debt obligations per capita are low.

The self-financing capability coefficient describes the potential of local government units to make investments and to add capital expenditures, the correlation of the coefficient and the real investments in 2004–2006 is medium — bigger than between the coefficient and relative loan burden and smaller than between the coefficient and allocations intended for specific purposes (per capita) allocated from the government sector (Figure 1.14, p. 19). The linear correlation is stronger between the indicators themselves ($P_C = 0.45$) compared to the correlation between the ranks ($P_C = 0.37$).

Observing the self-financing capability per capita a year in monetary terms, stronger correlations can be noticed — between the indicators the correlation is as strong as between allocations intended for specific purposes ($P_C = 0.52$), in case of ranks somewhat smaller ($P_C = 0.44$) (Figure 1.15, p. 19). Thus the self-financing capability has a significant impact on the investments' level of local government units. At the same time there are relatively many units where the level of investments per capita is high, irrespective of very humble self-financing capability. The number of units where significantly higher than average investments' level correlates with considerably higher than average self-financing capability is significantly smaller.

^d Borrowing and lending policies of local government units are very different. There are many local government units the authorities of which are of the opinion that they do not use debt finances on principle. The optimal loan level of such unit is 0%. Other local government units think that maximum loan burden helps to accomplish the local government tasks best. That is the reason why severe requirements are considered inexpedient.

Correlation between financial components and administrative-territorial characteristics of local government units

The previous analysis revealed that the relative investments' values of local government units per capita are strongly correlated with several financial components, but also that the population number of the unit and its position in the administrative-territorial system does not have a significant influence on them. To assess the influence of the administrative-territorial system on the relative investments' level of local government units, the correlations between the analysed financial components and administrative-territorial characteristics of local government units must be observed.

The correlation between the level of allocations intended for specific purposes and the size of a local government unit is slightly negative ($P_C = -0.08$), which is more clearly expressed in case of rank values ($P_C = -0.32$) (Figure 1.16, p. 20). This means that local governments would rather allocate more allocations intended for specific purposes per capita to the units with smaller number of population, but the tendency is not general and systematic.

Observation of the size classes of local government units shows that units with high level of targeted financing are only among rural municipalities with small population number (Table 1.3, p. 20). Among units and cities with larger population number the units with targeted financing below 1,000 kroons per capita a year predominate.

Among counties, most allocations for specific purposes per capita have been assigned to Saare and Hiiu counties — the two poorest counties by self-financing capability coefficient. County centres have received less allocations for specific purposes per capita than other county local government units, but there have been exceptions throughout the years (Table 1.4, p. 20). For example in 2006 the level of targeted financing in Rapla rural municipality and Kärđla city exceeded many times the average level of other units of the counties.

The correlation between relative debt obligations and the population number of the unit is also poor, but positive — between the corresponding values per capita $P_C = 0.16$ and between rank values $P_C = 0.29$ (Figure 1.17, p. 21). Larger local government units finance their investments by loans more often, but this trend is not prevalent.

While analysing rural municipalities' and cities' debt burden as a proportion of cleaned budget (revenue without allocations for specific purposes) by size classes of local government units it appears that among units and cities with greater population number there are more units with larger debt burden and vice versa (Table 1.5, p. 21). On the other hand, all the four units that have exceeded the critical 60% of loan burden permitted by law are small local government units with the population number below 3,000 inhabitants.

The correlation between self-financing capability coefficient (describing the investment potential of local government units) and the number of population is still smaller than in case of previously observed budget components — $P_C = 0.003$, in case of rank values $P_C = 0.23$ (Figure 1.18, p. 21).

The analysis of local government units' size classes shows that the share of units with self-financing capability sufficient for investments (coefficient 1.10 and more) is bigger among medium units, with 3,000–10,000 inhabitants. The share of units with poor and critical self-financing capability is bigger among small units (with 3,000 and less inhabitants) and among large units (with more than 10,000 inhabitants) (Table 1.6, p. 22). The number of units with good self-financing capability is above average among rural municipalities, especially among local government units that were formed by merging of cities and rural municipalities.

According to self-financing capability by regions, oil-shale rural municipalities of Ida-Viru county are better off, while in Western and Southern Estonia the number of local government units with poorer self-financing capability is relatively bigger (Map 6, Annex 1).

There is no systematic difference in self-financing capability between county centres and other local government units of counties. In 2006, from county centres Rapla rural municipality and Tartu city were with better self-financing capability, Kuressaare city was with poorest self-financing capability (Table 1.7, p. 22). The average self-financing coefficients of local government units in counties were generally similar, being between 1.1 and 1.2 in 2006.

Summary and conclusions

In accordance with the formation of the budget revenue of Estonian local government units, the volume of total revenue and accordingly the volume of the expenditures is determined by the number of population in a local government unit. The population number of Estonian local government units is different and hence the volume of financial resources used for accomplishment of local government tasks vary to a great extent. Big differences are characteristic of investments' values necessary for improving the material conditions in order to provide services. This means that the possibilities of local government authorities to render public services are not equal — larger units have significantly better prerequisites for the development of services, for creating the necessary material conditions and for improving the quality of services than smaller local government units.

Since both, the volume of budget's total expenditures of local government units, as well as the volume of investments expenditures are strongly correlated with the number of population, the correlation between these volumes is also strong. From the point of view of sustainable development this kind of correlation is positive and even indispensable, as the application of the investments for providing the final consumers with services requires proportional operating costs for personnel as well as for management.

Correlation analysis shows that the size of local government units and the volumes of budget's total expenditures and investments expenditures strongly correlated with them do not have a significant impact on the volume of expenditures made on providing public services per capita. The correlation is also weak between regional development and the volume of investment resources per capita used for the development of a local government unit. Thus the development of local economy and employment or administrative integration resulting from the merging of local government units do not have a significant positive impact on the accomplishment of local government tasks and on financial resources used in local development. The reason for this is the efficient functioning of the model for financing local governments targeted at the levelling of the revenues. The local government units of bigger regions with faster regional development have at their disposal more or less the same amount of financial resources per capita as in units situating in smaller regions which grow more slowly. Moreover, according to the more detailed analysis of merger scenarios between local government units of different size and revenue base, resulting from the character of the Estonian local government financial system, the result of the merging may be the decrease of financial resources used for the accomplishment of public law functions (Sepp 2007).

From the point of view of planning the development activities, the above-mentioned facts mean that the choices of larger units to decide are considerably wider. At the same time the existence of choices requires more thorough analysis of the situation, serious consideration of choices and reasoned decisions. Moreover, as the analyses have proved, there are usually no more resources for providing services in larger units than in smaller ones. Only the lower level of expenditures resulting from the economies of scale provides some reserve for rendering certain services. These are the situations where the development plan of local government (especially its quality) starts to play an important role in making reasonable decisions concerning the future. The choices in the development of smaller units are considerably poorer, the most important problem is to guarantee the necessary financial and other resources for the accomplishment of local government tasks. Since the local government financial system does not support the merging of units and the impact of the act encouraging the merging of local government units is short-term, the most reasonable way to enhance the choices of such units, to vary and improve the quality of public services is the regional co-operation with other local government units. This requires more general conception of the social and technical infrastructure of the whole region, of the services being provided, as well as of the character of social and business environment. On the basis of these characteristics it is possible to make the best decisions concerning the population of the local government unit. In case of each service and of the infrastructure supporting it a long-term regional consensus is needed.

Strengthening the correlations between local government development plans and county development plans could provide good opportunities to take up this challenge. Today the

county development plan is rather its compilers' expression of good will which does not have legal basis for local governments as well as for ministries. As a result of this, in the concept of European regional policy Estonia lacks the region as a central subject for regional development and co-operation. County development is co-ordinated by county local government associations whose decisions are not made pursuant to the provisions of the local government development plans, but are based on common sense and/or political agreements.

Compared to the administrative-territorial characteristics, single financial components of the local budget are significantly more relevant factors as concerns financing the development activities. The analysis proves that investments' volume per capita is more strongly correlated with the volume of allocations allocated by the government for the acquisition of fixed assets than with the self-financing capability of the unit. At the same time two units' groups can be differentiated in one of which (more numerous) the relative volume of investments is strongly correlated with the volume of allocations allocated by the government sector and in the other with the self-financing capability per capita. The field of decision of these local government authorities in planning activities and tasks from point of view of financial planning are quite different. There is also a medium-strong positive correlation between loan burden of local government units and investments volume of the previous period. Both units with big debt obligations, as well as units whose debt obligations per capita are low can be with high level of investments. Thus there may be different policies of financing the development activities in Estonian local government system, whereas they are not determined by the administrative-territorial characteristics of the units.

It can be concluded on the basis of the analysis that financing the public services is strongly correlated with the budget system which enables the levelling as well as with the individual decisions made on national level. The possibility of the major share of local government units to finance the development activities depends on the tactical capability of local governments to form the national decisions (national programmes of regional development) and to get allocations for specific purposes from national and the EU development funds. The size of the local government unit and the volume of revenues-expenditures related to it may become a restrictive factor in guaranteeing the self-contribution for the bigger projects financed from the EU development funds. This applies to the occasion when one of the main principles and policies of the development activities is not co-operation with other local government units and private and non-profit sector.

The above-mentioned facts must be taken into consideration while planning the financial resources used for the accomplishment of public law functions closely related to the planning of the local development. The revenue-expenditure prognosis is the main measure for knowing the possibilities of local governments to cover expenditure from own funds, also the maximum volume of debt obligations fixed by the law and the need for debt finances. The prognosis of investment funds used for the improvement of material conditions of public services is especially complicated because for many units the relative value of investments depends on the volume of government sector's subsidies. While planning financial resources, in addition to the policy of the state revenue basis it is necessary to assess the volume of allocations intended for specific purposes given by the state and by the European Union. This is especially important in the situation where the state has connected the use of the EU development funds with the realization of the budget policy.

Kirjandus *Bibliography*

- Haljaste, K.-L., Kesksaik, A., Noorkõiv, R., Pirso, A., Sepp, V. (2007). Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus. Arengukava kui Euroopa Liidu struktuuritoetuste aruka kasutamise eeldus. Geomedia OÜ ja Siseministeerium.
- Kohalike omavalitsuste finantsnäitajad 2003–2006 [<http://www.fin.ee/?id=12553>; 1. juuli 2007].
- Liba, L. (2007). Kohaliku omavalitsuse suutlikkus teostada investeeringuid Vastse-Kuuste valla näitel. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Lõputöö.
- Lõo, A. (2006). Omavalitsusüksuste arengumustrid aastatel 2000–2004. — Linnad ja vallad arvudes. 2006. *Cities and Rural Municipalities in Figures*. Tallinn: Statistikaamet.
- Olle, V. (2001). Sissejuhatus munitsipaalõigusesse. Tartu: Iuridicum.
- Olle, V. (2002). Kohaliku omavalitsuse ülesannete struktuur ja liigitamiskriteeriumid. — *Juridica X* aastakäik, VIII, lk 523–531.
- Pleksner, M. (2005). Eesti valdade arengukavade mõju valdade eelarvetele. Tartu Ülikooli rahvamajanduse instituut. Magistriprojekt ärijuhtimise kutsekraadi taotlemiseks.
- Raagmaa, G. (2000). Eesti regionaalne areng. Inimesed, ühiskonnad ja ruumid. Inimgeograafia Eestis. / Toim J. S. Jauhiainen ja H. Kulu. Tartu: TÜ geograafia instituut.
- Riigieelarve eelnõu seletuskiri 2006 [<http://www.fin.ee/?id=12081>; 25. juuli 2007].
- Riigieelarve eelnõu seletuskiri 2007 [<http://www.fin.ee/?id=16088>; 25. juuli 2007].
- Sepp, V., Noorkõiv, R. (2006). Kohaliku omavalitsuse üksuste ametnike pikaajalise koolitusvajaduse uuring. Tartu–Tallinn: Geomedia.
- Sepp, V. (2007). Keila linna haldusintegratsiooni vajaduse ja võimalike tulemuste hindamine. Tartu: Geomedia.
- Suvi, L. (1999). Vallad kui Eesti maaelu regionaalsed indikaatorid. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli magistritöö.
- Sõstra, K. (2004). Elujõulisuse indeks ja kohalike omavalitsuste elujõulisus. — Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*. Tallinn: Statistikaamet.
- Ulst, E. (2000). Eesti kohalike omavalitsuste tuludebaasi analüüs. Lõpparuanne. Leping LMJRI 10699. Tartu Ülikooli rahvamajanduse instituut.

2. MEHED JA NAISED. TÖÖTURG JA PALK

Kristi Lehto, Mihkel Servinski
Statistikaamet

Sissejuhatus

Loo pealkiri sisaldab kolm Eestis aktuaalset teemat. Tööturul on tekkinud pinged, mida taasiseseisvunud Eestis pole varem olnud: tööpuudus on asendunud tööjõupuudusega ja see on muutumas oluliseks majanduse arengut mõjutavaks teguriks. Demokraatia arenedes jälgitakse üha pingelisemalt, et mehed ja naised võrdselt (hästi) koheldud saaksid. Palk on aga alati aktuaalne teema.

Järgnevalt vaadeldakse, millised on meeste ja naiste erinevused tööturul: kuidas erineb meeste ja naiste hõive tase ning kuidas meeste ja naiste tööjõu hind ehk palk. Teemat käsitletakse omavalitsusüksuse tasandil. Riigi tasandil on seda teemat käsitletud üsna sageli, ka maakondade võrdlusi on hõive ja palga puhul tehtud. Omavalitsusüksuse tasandil aga käsitlusi peaaegu ei ole, sest puuduvad vastavad andmed. Kõik palgatööjõudu kasutavad juriidilised ja füüsilised isikud esitavad Maksu- ja Tolliametile aruande vormil TSD. Selle aruande töötlemisel — töötuse on teinud Maksu- ja Tolliamet — saadud infot järgnevas ülevaates kasutataksegi.

Maksu- ja Tolliameti andmed ei anna täpselt samasuguseid tulemusi nagu Statistikaameti palgastatistika ja Eesti tööjõu-uuring, seetõttu ei kasutata siin segaduste vältimiseks nende vaatluste mõisteid. Edaspidi ei kasutata artiklis mõistet “palk”, vaid “palgatöötaja brutotulu”. Nende kahe mõiste sisulisi erinevusi on kirjeldatud Kristi Lehto ja Kaja Sõstra artiklis “Palgatöötaja brutotulu omavalitsusüksustes”, mis on avaldatud Statistikaameti kogumikus “Linnad ja vallad arvudes. 2006. *Cities and Rural Municipalities in Figures*” ning mis on samuti kättesaadav kogumiku “Maakonnad arvudes. 2002–2006. *Counties in Figures*” juurde kuuluval CD-l. Ei kasutata ka mõistet “hõivatud”, vaid “brutotulu saaja”. Millised on nende mõistete seosed, sellest edaspidi.

Eestis on 227 omavalitsusüksust. Põhjused, miks ühes või teises on olukord just selline nagu on, on väga erinevad. On selge, et kõiki omavalitsusüksusi ei ole võimalik ühes artiklis detailselt analüüsida ja autorid ei üritagi seda teha. Kirjeldatud on olukorda ja üldisi suundumisi ning tabelis 2.4 on esitatud ka andmed, millest kirjelduses lähtutud. Omavalitsusüksuse detailsem analüüs jääb vajadusel vastava linna- või vallavalitsuse teha.

Meeste ja naiste hõive erinevused

Kõige põhjalikuma ülevaate Eesti tööturul toimuvast annab Statistikaameti korraldatav tööjõu-uuring. Uuringu andmestik kogutakse tööealise elanikkonna küsitlusega. Tegemist on valikuuringuga ja valimi suurus ei võimalda üldjuhul andmete töötlemist maakondlikust tasemest madalamal. Samas on omavalitsusüksuste erinevused maakonna sees üsnagi suured ning maakonna keskmine näitaja ei pruugi anda tõest pilti piirkondliku arengu erinevustest. Tööturuameti andmeid kasutades on võimalik hinnata tööpuuduse taset omavalitsusüksuses. Tööturuamet ei töötle aga enda kogutud andmeid omavalitsusüksuse tasandil nii, et oleks võimalik hinnata meeste ja naiste tööpuuduse taseme erinevusi.

Selles ülevaates vaatlevad autorid meeste ja naiste hõivet omavalitsusüksuse tasandil Maksu- ja Tolliameti andmetele toetudes. Need ei võimalda hinnata hõivet küll rahvusvahelise tööorganisatsiooni definitsioonide kohaselt (millest lähtuvalt korraldab Statistikaamet Eesti tööjõu-uuringut), kuid autorite arvates on saadav pilt hinnangute andmiseks küllalt usaldusväärne.

Eesti tööjõu-uuringu järgi on töötaja ehk (töoga) hõivatu isik, kes uuritava perioodil

- töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena;
- töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus;
- ajutiselt ei töötanud.

Maksu- ja Tolliameti järgi on brutotulu saaja isik, kellele maksti aruandekuule eelnenud kuu jooksul tasu, millelt peeti kinni tulumaks ja arvestati sotsiaalmaks. Seega on brutotulu saajad hõivatute alamhulk.

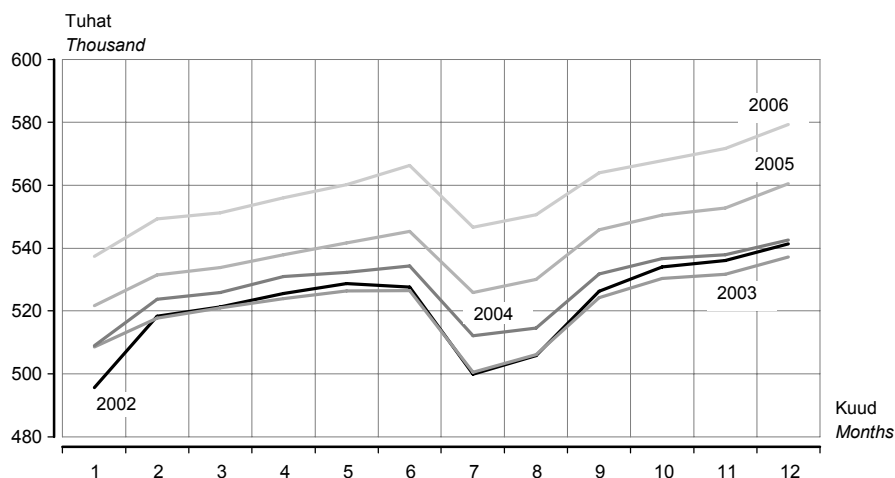
Eesti tööjõu-uuringu järgi on palgatöötaja isik, kes on hõivatud täis- või osaajatööga asutuse, ettevõtte või muu töandja heaks, mille eest talle tasutakse kas rahas või natuuras (pole oluline, kas töökoht on ametlikult registreeritud või mitte); palgatöötajaks loetakse ka ohvitserid ja allohvitserid, samuti juhutöödega elatist teenivad isikud. Sisuliselt võiks brutotulu saajate ja palgatöötajate hulk erineda ainult nende isikute võrra, kelle töökoht ei ole ametlikult registreeritud. Täpselt nii see siiski ei ole. Erinevuste peamised põhjused on kirjeldatud eespool viidatud artiklis (Lehto ja Sõstra 2006).

Brutotulu saajate ja palgatöötajate definitsioonist tulenevalt võib oletada, et brutotulu saajaid on vähem kui palgatöötajaid. Eestis tervikuna ja enamikus maakondades see nii ka on. Kolmes maakonnas on aga brutotulu saajaid rohkem kui palgatöötajaid. Seda võib seletada isikute elukoha määramise erinevusega. Tööjõu-uuringu valimi aluseks on rahvastiku-register. Uuritava isiku elukoht määratakse tema ütluse alusel ja seega on tegemist tegeliku elukohaga. Küsitlustulemuste laiendamise aluseks on Statistikaameti rahvastikuandmed, mis põhinevad 2000. aasta rahva ja eluruumide loendusel ja mida on korrigeeritud elanike sünni- ja surmaandmetega. Maksu- ja Tolliameti puhul on brutotulu saajate elukoha määramise aluseks rahvastikuregister. Tähelepanu tuleb juhtida ka sellele, et kõiki brutotulu saajaid ei ole maakondlikult jaotatud.

Brutotulu saajate hulk on sesoonset laadi. Joonis 2.1 kajastab brutotulu saajaid aastatel 2002–2006 kuude kaupa. Brutotulu saajate arvu vähenemine juulis-augustis on seletatav puhkuseperioodiga ning sellega, et puhkuse ajal ei maksta töötaja eest kuu jooksul tulumaksu ega arvestata sotsiaalmaksu. Brutotulu saajate hulga vähenemist jaanuaris võib seletada aga sellega, et osa ettevõtteid maksab detsembri töötasu välja juba detsembris. Kui töötaja eest kuu jooksul tulumaksu ei maksta ja sotsiaalmaksu ei arvestata, ei kuulu ta sel kuul brutotulu saajate hulka. Samas on ta tööjõu-uuringu definitsioonide kohaselt hõivatud ning palgatöötaja. Seega on aastakeskmise brutotulu saajate hulk praeguse arvestusvalemi alusel sesoonsuse tõttu väiksem kui palgatöötajate hulk.

Andmed hõivatute, palgatöötajate ja brutotulu saajate kohta maakondades on esitatud tabelis 2.1. Järgnevalt käsitletakse brutotulu saajaid omavalitsusüksuse tasandil. Autorid ei tee katset arvestada brutotulu saajate kaudu omavalitsusüksuste hõivatute arvu ja hõivemäära. Samas on nad veendunud, et brutotulu saajate analüüsi tulemused on põhimõtteliselt samad, mis annaks hõivatute analüüs juhul, kui vastavad andmed omavalitsusüksuste kohta oleksid olemas.

Joonis 2.1 **Brutotulu saajad kuude kaupa, 2002–2006**
Figure 2.1 *Recipients of gross income by months, 2002–2006*

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
Source: Estonian Tax and Customs Board.

Tabel 2.1 **15–74-aastased hõivatud ja palgatöötajad ning brutotulu saajad, 2006**
 Table 2.1 *Employed persons, employees and recipients of gross income aged 15–74, 2006*
 (tuhat — thousands)

Maakond	Hõivatud	Palga- töötajad	Brutotulu saajad	Palgatöötajate osatähtsus hõivatutes	Brutotulu saajaid 100 palgatöötaja kohta
County	Employed persons	Employees	Recipients of gross income	Share of employees among employed persons	Recipients of gross income per 100 employees
Harju	280,3	258,2	239,6	92,1	92,8
Hiiu	5,3	4,9	4,3	92,5	87,9
Ida-Viru	77,8	74,3	64,7	95,5	87,1
Jõgeva	14,4	13,0	12,6	90,3	97,2
Järva	17,0	15,4	14,8	90,6	95,9
Lääne	11,5	10,1	11,5	87,8	113,7
Lääne-Viru	30,0	27,3	26,6	91,0	97,5
Põlva	11,0	9,7	10,8	88,2	111,8
Pärnu	38,8	35,6	35,5	91,8	99,6
Rapla	17,6	16,0	14,8	90,9	92,6
Saare	14,7	13,4	14,5	91,2	108,2
Tartu	71,4	64,9	58,8	90,9	90,6
Valga	14,7	13,8	12,0	93,9	87,3
Viljandi	26,0	23,5	20,8	90,4	88,7
Võru	15,6	14,6	13,3	93,6	90,9
Maakond teadmata County unknown	-	-	3,7	-	-
Eesti Estonia	646,3	594,7	558,4	92,0	93,9

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet.

Source: Estonian Tax and Customs Board, Statistics Estonia.

Brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste seas on omavalitsusüksustes äärmiselt erinev. 2006. aastal oli see suurim Keila linnas (61,2%) ja väikseim Peipsiääre vallas (26,3%). Meeste seas oli suurima ja väikseima brutotulu saajate osatähtsusega omavalitsusüksuse vahe (Saue linn 62,6% ja Peipsiääre vald 28,0%) mõnevõrra väiksem kui naiste seas (Vändra alev 66,3% ja Piirissaare vald 22,0%). Enamikus omavalitsusüksustes oli brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste meeste seas suurem kui sama vanade naiste seas. Naiste seas oli brutotulu saajate osatähtsus suurem 68 omavalitsusüksuses. Piirkondadena võib siin esile tuua Hiiu maakonna ning suure osa Pärnu maakonnast. Brutotulu saajate osatähtsus oli meeste seas oluliselt suurem kui naiste seas Ida-Viru ja Jõgeva maakonnas (kaart 7 lisas 1). Suurim vahe naiste “kasuks” oli Vändra alevis — 14,2 protsendipunkti. Üle 10 protsendipunkti oli vahe ka Kärdla, Värskja ja Kihnu vallas. Brutotulu saajate osatähtsus meeste seas ületas naiste vastavat näitajat kõige enam Illuka vallas (20,4 protsendipunkti). Üle 10 protsendipunkti oli vahe Sillamäe linnas ning Põdrala ja Aseri vallas.

Brutotulu saajate osatähtsust 15–74-aastaste meeste seas 2006. aastal iseloomustab kaart 8 lisas 1. Nagu paljudel Eesti piirkondlikku arengut iseloomustavatel kaartidel eristub siingi Tallinna piirkond, kus brutotulu saajate osatähtsus on suurem. Sellele vastandub väikese brutotulu saajate osatähtsusega piirkond, mis hõlmab Eesti ida ja lõunapiiriga piirnevaid omavalitsusüksusi. Sarnane on olukord ka naiste puhul (kaart 9 lisas 1) — selgelt eristub taas Tallinna piirkond. Kui meeste puhul ulatus Tallinna piirkond ka Harju maakonna naabermaakondadesse ja haaras kaasa isegi mõned Ida-Viru maakonna omavalitsusüksused, siis naiste puhul hõlmab Tallinna piirkond siiski vaid enamikku Harju maakonna omavalitsusüksusi. Tallinnale vastanduv väikese brutotulu saajate osatähtsusega piirkond on naiste puhul märgatavalt suurem ja hõlmab ala, mis jääb Narva linna ja Häädemeeste valla vahele tõmmatud mõttelisest teljest lõuna poole (erandiks väikesed piirkonnad Tartu ja Viljandi linna ümber).

Muidugi on eespool kirjeldatud piirkondade piirid tinglikud ja omavalitsusüksuse positsiooni brutotulu saajate osatähtsuse pingereas ei määra ainult asukoht. Näiteks sobib naiste suurima brutotulu saajate osatähtsusega omavalitsusüksus Vändra alev. Täpsema pildi omavalitsusüksuse positsioonist brutotulu saajate osatähtsuse pingereas annab meeste puhul joonis 24 lisas 1 ja naiste puhul joonis 25 lisas 1. Kuigi erinevus suurima ja väikseima brutotulu saajate osatähtsusega omavalitsusüksuse vahel on märkimisväärne, on pingereas

lähedastel positsioonidel olevate omavalitsusüksuste erinevused väikesed ja viis-kuus või isegi kümme kohta erinev positsioon ei tähenda veel suuri erinevusi. Murrangulisest muutumisest võib rääkida vaid kõige väiksema osatähtsusega omavalitsusüksuste puhul.

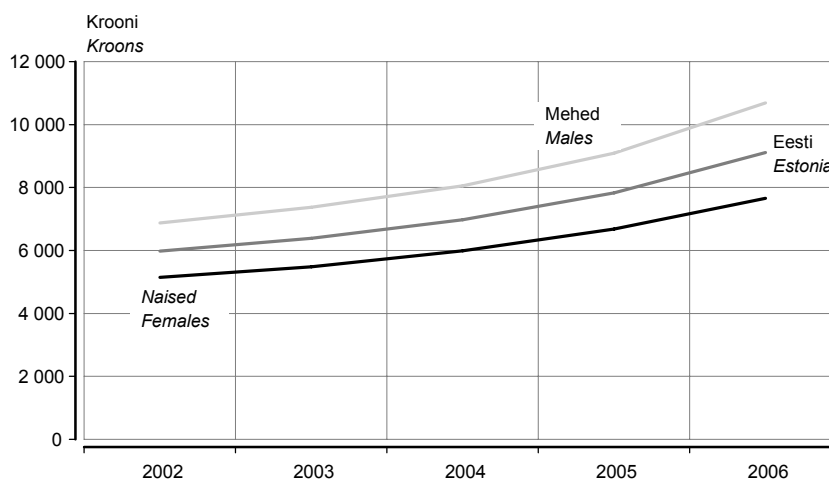
2006. aasta Eesti majandusarengut iseloomustab hõive kiire kasv. Sellise trendi olemasolu kinnitab ka kaartide 8 ja 10 ning 9 ja 11 võrdlus (lisas 1). 2006. aastal on eelmise aastaga võrreldes nii meeste kui ka naiste puhul selgelt täheldatav suure brutotulu saajate osatähtsusega piirkondade arvu kasv ja väikese brutotulu saajate osatähtsusega piirkondade arvu kahanemine.

2006. aastal kasvas eelmise aastaga võrreldes kuukeskmise brutotulu saajate arv 18 601 inimese võrra — meeste puhul oli kasv 10 223 ja naiste puhul 8378. Brutotulu saajate arv kasvas kõikides maakondades nii meeste kui ka naiste hulgas. Kõikides omavalitsusüksustes brutotulu saajate arv siiski ei kasvanud — seitsmes (meeste puhul 11-s ja naiste puhul 14-s) see hoopis vähenes. Vähenemine oli siiski minimaalne, üle kümne brutotulu saaja jäi vähemaks ainult Lihula vallas.

Meeste ja naiste brutotulu

Eesti palgatöötaja kuukeskmise brutotulu oli 2002. aastal 5977 krooni: naistel 5145 ja meestel 6874 krooni (joonis 2.2). Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu on kasvanud igal aastal ja 2006. aastal oli see 9111 krooni: naistel 7655 ja meestel 10 683 krooni. Eelmise aastaga võrreldes oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasv suurim 2006. aastal — 1278 krooni. Varasematel aastatel jäi kasv alla 1000 krooni.

Joonis 2.2 **Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, 2002–2006**
Figure 2.2 *Average monthly gross income per employee, 2002–2006*

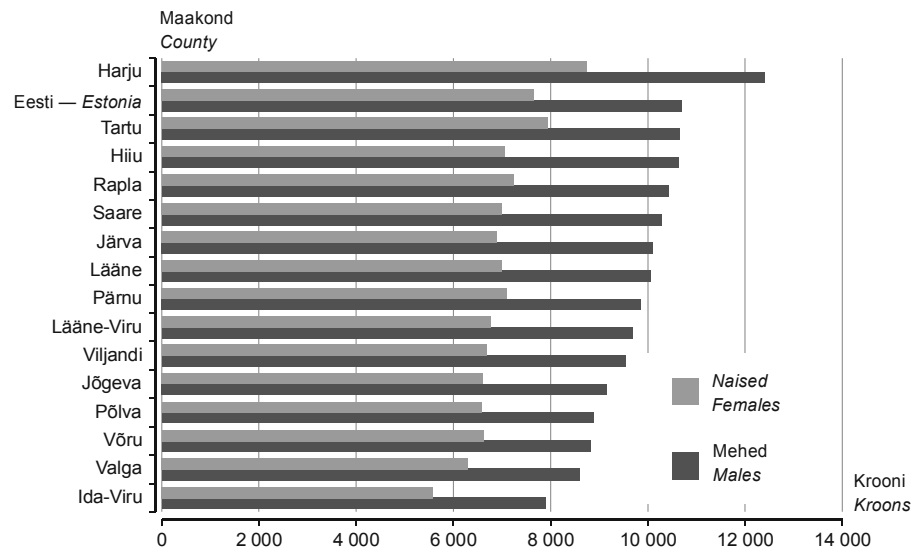

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
Source: *Estonian Tax and Customs Board.*

Naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu oli maakonniti väga erinev. Nii naiste kui ka meeste kuukeskmise brutotulu oli 2006. aastal kõige suurem Harju maakonnas ja kõige väiksem Ida-Viru maakonnas (joonis 2.3, tabelid 2.2 ja 2.3). Meeste kuukeskmise brutotulu oli üle 10 000 krooni 7 maakonnas. Naiste suurim kuukeskmise brutotulu oli 8730 krooni. Naiste kuukeskmise brutotulu oli üle 8000 krooni vaid ühes maakonnas, samas kui meeste kuukeskmise brutotulu oli ainult ühes maakonnas alla 8000 krooni (joonis 2.3).

Aastatel 2002–2006 oli nii naiste kui ka meeste suurim kuukeskmise brutotulu Harju maakonnas. Naiste kuukeskmise brutotulu oli aastail 2002–2006 väikseim Ida-Viru maakonnas, meeste brutotulu oli aastail 2002–2003 väikseim Valga maakonnas ja aastail 2004–2006 Ida-Viru maakonnas.

Joonis 2.3 Naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu, 2006
 Figure 2.3 Females' and males' average monthly gross income, 2006

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
 Source: Estonian Tax and Customs Board.

Kõigil vaadeldud aastail oli Eesti keskmisest naiste brutotulust kõrgem naiste brutotulu Harju maakonnas. Aastail 2003–2006 oli peale Harju maakonna naiste brutotulu Eesti keskmisest kõrgem ka Tartu maakonnas (tabel 2.2). Naiste kuukeskmise brutotulu oli üle 6000 krooni 2002. ja 2003. aastal ühes, 2004. aastal kahes, 2005. aastal seitsmes ja 2006. aastal neljateistkümnes maakonnas.

Meeste kuukeskmise brutotulu oli Eesti keskmisest meeste brutotulust aastail 2003–2006 kõrgem ainult Harju maakonnas (tabel 2.3). 2002. aastal oli peale Harju maakonna üle keskmise ka Hiiu maakond. Meeste kuukeskmise brutotulu oli aastail 2002–2004 üle 8000 krooni ühes, 2005. aastal üheksas ja 2006. aastal neljateistkümnes maakonnas.

Omaavalitsusüksustes oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu väga erinev: 2006. aastal 5045 kroonist Piirissaare vallas kuni 14 704 kroonini Viimsi vallas. Eesti keskmisest (9111 krooni) kõrgem oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu 27 omavalitsusüksuses, neist 17 asuvad Harju maakonnas.

Aastatel 2002–2006 oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu pingerea kümme esimest omavalitsusüksust Harju maakonnast. Üle 10 000 krooni suurust palgatöötaja kuukeskmise brutotulu saadi 2003. aastal ühes, 2004. aastal kahes, 2005. aastal kuues ja 2006. aastal kaheteistkümnes omavalitsusüksuses.

Naiste kuukeskmise brutotulu jäi 2006. aastal vahemikku 3380 kroonist Piirissaare vallas kuni 11 648 kroonini Viimsi vallas. Naiste keskmisest kõrgemat brutotulu teeniti 25 omavalitsusüksuses. Naiste kuukeskmise brutotulu pingereas oli esimene väljaspool Harju maakonda asuv omavalitsusüksus Ruhnu vald — 9. koht.

Meeste kuukeskmise brutotulu oli 2006. aastal vahemikus 5687 kroonist Piirissaare vallas kuni 17 753 kroonini Viimsi vallas. Meeste keskmisest kõrgemat brutotulu teeniti 32 omavalitsusüksuses.

2006. aastal oli naiste kuukeskmise brutotulu üle 10 000 krooni viies omavalitsusüksuses, meestel 70 omavalitsusüksuses (kaart 12 ja 13 lisas 1). Suurem oli palgatöötaja brutotulu Tallinna-lähedastes omavalitsusüksustes. Naiste kuukeskmise brutotulu oli üle 8000 krooni 20 omavalitsusüksuses, neist 14 asub Harju maakonnas, kolm Tartu maakonnas ning üks Saare, Lääne ja Rapla maakonnas (kaart 13). Meeste kuukeskmise brutotulu jäi alla 8000 krooni Tallinnast kaugel asuvates omavalitsusüksustes. Harju ja Hiiu maakonnas oli meeste kuukeskmise brutotulu kõigis omavalitsusüksustes üle 9000 krooni (kaart 12).

Tabel 2.2 Naiste kuukeskmise brutotulu maakonna järgi, 2002–2006
Table 2.2 Females' average monthly gross income by county, 2002–2006

2002		2003		2004		2005		2006	
Harju	6 004	Harju	6 339	Harju	6 876	Harju	7 628	Harju	8 730
		Tartu	5 521	Tartu	6 072	Tartu	6 874	Tartu	7 931
EESTI ESTONIA	5 145	EESTI ESTONIA	5 485	EESTI ESTONIA	5 987	EESTI ESTONIA	6 676	EESTI ESTONIA	7 655
Tartu	5 139	Rapla	5 182	Rapla	5 692	Rapla	6 302	Rapla	7 227
Rapla	4 835	Saare	5 103	Saare	5 591	Hiiu	6 247	Pärnu	7 097
Saare	4 727	Pärnu	5 042	Pärnu	5 571	Saare	6 160	Hiiu	7 048
Pärnu	4 699	Hiiu	5 020	Hiiu	5 501	Pärnu	6 135	Saare	6 993
Hiiu	4 687	Lääne	4 997	Lääne	5 431	Lääne	6 022	Lääne	6 988
Lääne	4 638	Järva	4 898	Järva	5 314	Järva	5 903	Järva	6 891
Järva	4 565	Viljandi	4 839	Viljandi	5 275	Lääne-Viru	5 815	Lääne-Viru	6 760
Viljandi	4 513	Põlva	4 811	Võru	5 206	Võru	5 805	Viljandi	6 687
Lääne-Viru	4 461	Lääne-Viru	4 790	Lääne-Viru	5 200	Viljandi	5 797	Võru	6 615
Põlva	4 414	Võru	4 750	Põlva	5 195	Jõgeva	5 737	Jõgeva	6 598
Võru	4 360	Jõgeva	4 636	Jõgeva	5 074	Põlva	5 729	Põlva	6 573
Jõgeva	4 266	Valga	4 571	Valga	4 969	Valga	5 545	Valga	6 297
Valga	4 254	Ida-Viru	4 102	Ida-Viru	4 446	Ida-Viru	4 909	Ida-Viru	5 579
Ida-Viru	3 893								

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
Source: Estonian Tax and Customs Board.

Tabel 2.3 Meeste kuukeskmise brutotulu maakonna järgi, 2002–2006
Table 2.3 Males' average monthly gross income by county, 2002–2006

2002		2003		2004		2005		2006	
Harju	8 274	Harju	8 788	Harju	9 555	Harju	10 640	Harju	12 406
Hiiu	6 936								
EESTI ESTONIA	6 874	EESTI ESTONIA	7 369	EESTI ESTONIA	8 053	EESTI ESTONIA	9 094	EESTI ESTONIA	10 683
Tartu	6 665	Tartu	7 168	Tartu	7 875	Tartu	8 994	Tartu	10 634
Rapla	6 421	Hiiu	7 153	Hiiu	7 793	Hiiu	8 885	Hiiu	10 625
Saare	6 193	Rapla	6 958	Rapla	7 686	Rapla	8 720	Rapla	10 416
Lääne	6 159	Saare	6 668	Saare	7 491	Saare	8 605	Saare	10 270
Pärnu	6 084	Pärnu	6 659	Järva	7 318	Järva	8 407	Järva	10 099
Järva	6 084	Järva	6 606	Pärnu	7 313	Pärnu	8 321	Lääne	10 043
Lääne-Viru	5 821	Lääne	6 594	Lääne	7 267	Lääne	8 319	Pärnu	9 847
Viljandi	5 774	Lääne-Viru	6 283	Lääne-Viru	6 975	Lääne-Viru	8 111	Lääne-Viru	9 681
Ida-Viru	5 453	Viljandi	6 229	Viljandi	6 923	Viljandi	7 947	Viljandi	9 528
Põlva	5 447	Võru	5 933	Võru	6 517	Jõgeva	7 544	Jõgeva	9 155
Võru	5 441	Põlva	5 838	Põlva	6 478	Võru	7 482	Põlva	8 874
Jõgeva	5 296	Ida-Viru	5 830	Jõgeva	6 458	Põlva	7 450	Võru	8 807
Valga	5 198	Jõgeva	5 784	Valga	6 237	Valga	7 143	Valga	8 586
		Valga	5 691	Ida-Viru	6 153	Ida-Viru	6 843	Ida-Viru	7 891

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
Source: Estonian Tax and Customs Board.

Brutotulu kasv

Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasvas 2002.–2006. aastani 3134 krooni: naistel 2510 ja meestel 3809 krooni. Maakondades oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasv erinev. Üle 3000 krooni kasvas brutotulu kümnes maakonnas. Kõige enam kasvas palgatöötaja kuukeskmise brutotulu Harju (3367 krooni) ja Tartu (3344 krooni) maakonnas, kõige vähem Ida-Viru maakonnas (2089 krooni). Protsentides oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasv suurim Jõgeva maakonnas (65,4%). Rohkem kui 50% kasvas palgatöötaja kuukeskmise brutotulu 13 maakonnas, Ida-Viru ja Harju maakonnas jäi kasv alla 50% — vastavalt 44,9% ja 47,6%.

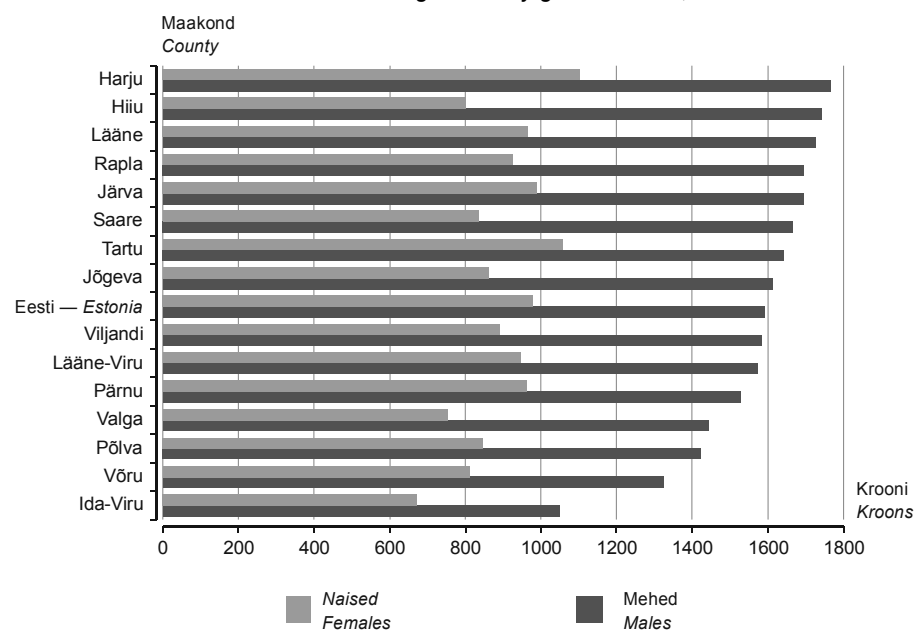
Naiste ja meeste brutotulu kasvu omavalitsusüksustes aastatel 2002–2006 iseloomustavad kaardid 14 ja 15 (lisa 1), ühtne skaala võimaldab neid omavahel võrrelda. Viie aastaga kasvas naiste kuukeskmise brutotulu üle 4000 krooni ainsana Viimsi vallas. Meeste kuukeskmise brutotulu kasvas rohkem kui 4000 krooni 83 omavalitsusüksuses. Meeste

kuueskesmine brutotulu kasv oli alla 3000 krooni 20 omavalitsusüksuses (kaart 14). Naiste kuueskesmise brutotulu kasv oli 3000 kroonist suurem 13 omavalitsusüksuses: 11 Harju maakonna omavalitsusüksuses ning ühes Tartu ja Lääne maakonna omavalitsusüksuses (kaart 15).

Aastate 2002–2006 meeste kuueskesmise brutotulu kasvu pingerea esimesest kümnest omavalitsusüksusest viis oli Harju maakonnast. Naiste brutotulu kasvu pingerea esikümnes oli Harju maakonna omavalitsusüksusi seitse.

Eelmise aastaga võrreldes oli palgatöötaja brutotulu kasv suurim 2006. aastal. Palgatöötaja kuueskesmine brutotulu suurenes kõigis maakondades üle 1000 krooni, v.a Ida-Viru maakonnas, kus brutotulu kasvas aastaga 865 krooni. Meeste kuueskesmine brutotulu kasvas üle 1000 krooni kõigis maakondades, naiste brutotulu kasv ületas 1000 krooni Harju ja Tartu maakonnas (joonis 2.4).

Joonis 2.4 Naiste ja meeste kuueskesmise brutotulu kasv, 2005–2006
Figure 2.4 Increase of females' and males' average monthly gross income, 2005–2006

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
Source: Estonian Tax and Customs Board.

Aastatel 2005–2006 kasvas palgatöötaja kuueskesmine brutotulu naistel 979 krooni ja meestel 1589 krooni. Rohkem kui 2000 krooni kasvas palgatöötaja kuueskesmine brutotulu naistel ühes ja meestel 18 omavalitsusüksuses (kaart 16 ja 17 lisas 1). Brutotulu kasv ei olnud suur ainult Harju maakonnas, vaid üle Eesti üheksa maakonna omavalitsusüksustes.

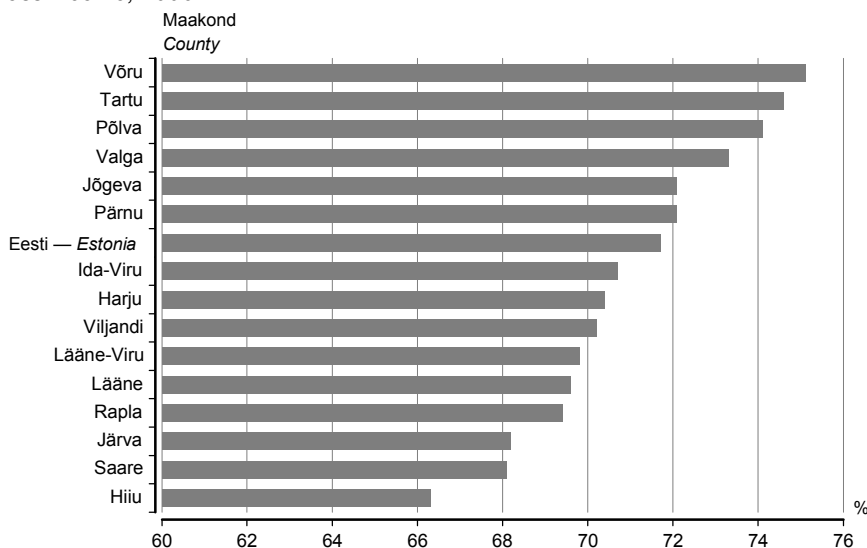
Naiste brutotulu kasv jäi alla 1000 krooni kõigis Hiiu ja Võru maakonna omavalitsusüksustes. Ülejäänud maakondades oli vähemalt ühes omavalitsusüksuses naiste brutotulu kasv 1000 kroonist suurem (kaart 17).

Meeste brutotulu kasvas aastatel 2005–2006 enamikus omavalitsusüksustes 1000–2000 krooni. Alla 1000 krooni jäi meeste brutotulu kasv ainult 14 omavalitsusüksuses (kaart 16).

2006. aastal oli naiste kuueskesmine brutotulu 71,7% meeste kuueskesmisest brutotulust. Kõige vähem erines naiste ja meeste kuueskesmine brutotulu Võru maakonnas, kus see oli naistel 75,1% meeste omast, ja kõige rohkem Hiiu maakonnas, kus naiste kuueskesmine brutotulu oli kolmandiku võrra meeste omast väiksem (joonis 2.5). Eesti keskmisest väiksem oli naiste ja meeste kuueskesmise brutotulu erinevus kuues maakonnas. Suurima kuueskesmise brutotuluga Harju maakonnas oli naiste ja meeste brutotulu erinevus suurem kui Eestis keskmiselt. Kuueskesmise brutotulu pingereas teisel kohal olevas Tartu maakonnas olid naiste ja meeste brutotulu erinevused Eesti keskmisest väiksemad.

Naiste ja meeste brutotulu erinevus

Joonis 2.5 Naiste kuukeskmise brutotulu võrreldes meeste kuukeskmises brutotuluga, 2006
 Figure 2.5 Females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income, 2006

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
 Source: Estonian Tax and Customs Board.

Aastatel 2002–2006 naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu erinevused suurenesid. 2002. aastal oli naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast 74,8% ehk veerandi võrra väiksem. Aastatel 2003–2005 oli naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast 73,4–74,4% ning 2006. aastal 71,7%.

2002. aastal oli naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu erinevus Eesti keskmisest suurem kolmes maakonnas, 2003. aastal neljas, 2004. aastal viies ning 2005. ja 2006. aastal üheksas maakonnas.

Naiste ja meeste brutotulu erinevused kasvasid aastatel 2002–2006 kõigis maakondades. 2002. aastal oli naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu erinevus veerandist väiksem 12 maakonnas, 2006. aastal vaid ühes maakonnas.

Omavalitsusüksustes olid naiste ja meeste brutotulu erinevused suuremad kui maakondades. Aastatel 2002–2003 oli Lavassaare vallas naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast enam kui poole väiksem. Aastatel 2004–2005 oli suurim naiste ja meeste kuukeskmise brutotulu erinevus Loksa linnas, 2006. aastal Lavassaare vallas.

2002. aastal oli Alajõe vallas naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast suurem (kaart 18). Kõigis teistes omavalitsusüksustes oli olukord vastupidine. 2003. aastal oli naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast suurem Alajõe ja Piirissaare vallas. Aastatel 2004–2006 oli naiste kuukeskmise brutotulu kõigis omavalitsusüksustes meeste omast väiksem.

Aastatel 2002–2006 kahanes naiste ja meeste brutotulu erinevus 24 omavalitsusüksuses ja suurenes 203 omavalitsusüksuses. 2002. aastal hõlmas naiste kuukeskmise brutotulu meeste omast üle 75% 137 omavalitsusüksuses, 2006. aastal kõigest 36 omavalitsusüksuses (kaart 18 ja 19 lisas 1).

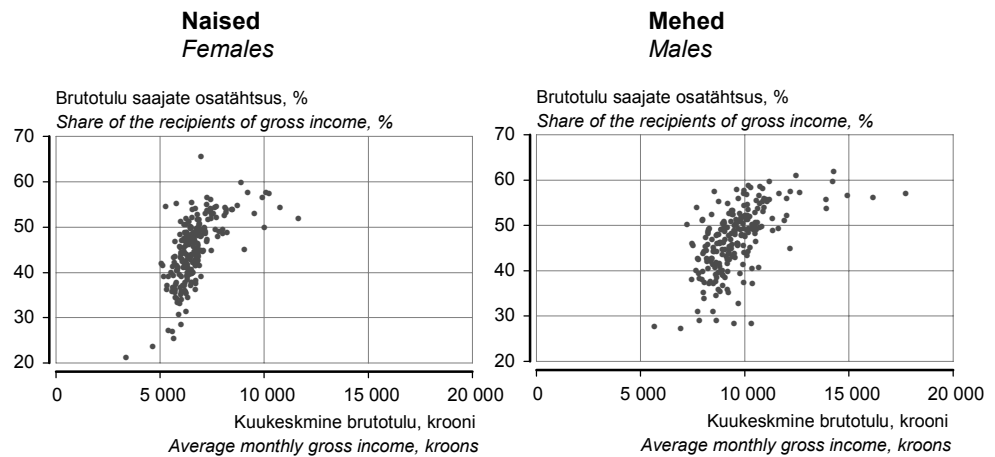
2006. aastal oli naiste kuukeskmise brutotulu vähem kui 65% meeste omast 40 omavalitsusüksuses (kaart 19). Põlva maakonna kõigis omavalitsusüksustes hõlmas naiste kuukeskmise brutotulu meeste kuukeskmisest brutotulust rohkem kui 65%.

Brutotulu saajate osatähtsus ja kuukeskmise brutotulu

Brutotulu saajate osatähtsus ei ole seotud palgatöötaja kuukeskmise brutotuluga (joonis 2.6). Võrdse kuukeskmise brutotuluga omavalitsusüksustes on brutotulu saajate osatähtsus väga erinev ja vastupidi, ühesuguse brutotulu saajate osatähtsusega omavalitsusüksustes on kuukeskmise brutotulu erinev.

Üsikutes kõrge kuukeskmise brutotuluga omavalitsusüksustes on brutotulu saajate osatähtsus keskmisest suurem. See võib olla tingitud rahvastiku vanusjaotusest.

Joonis 2.6 **Brutotulu saajate osatähtsus ja kuukeskmise brutotulu, 2006**
 Figure 2.6 *The share of the recipients of gross income and the average monthly gross income, 2006*

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet.
 Source: Estonian Tax and Customs Board, Statistics Estonia.

Kokkuvõte

Statistikaameti strateegia näeb ette administratiivsete andmeallikate üha laialdasema kasutamise, mis võimaldab toota uut statistilist infot andmeesitajaid täiendavalt koormamata. Administratiivsete allikate kasutuselevõtt on aga komplitseeritud, sest definitsioonide ühildamine ja ka numbritele sisuliste selgituste andmine on keeruline. Artikkel näitabki administratiivsete allikate kasutamise mõlemat poolt. Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal saab omavalitsusüksuste kohta lisainfot, tulemuste üksühene võrdlemine riikliku statistikaga on aga keeruline. Siiski on administratiivsed allikad perspektiivsed ja kindlasti on Maksu- ja Tolliameti andmetega põhjust edasi töötada.

Artiklist selgub, et brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste seas on omavalitsusüksustes väga erinev. Meeste puhul on erinevus mõnevõrra väiksem kui naiste puhul. Enamikus omavalitsusüksustes on meeste brutotulu saajate osatähtsus suurem kui naiste vastav näitaja. Siiski ei saa vaadeldud andmete põhjal teha olulisi üldistusi meeste ja naiste erineva kohtlemise kohta tööturul, sest artiklis ei vaadelda erinevuste üht võimalikku põhjust — rahvastiku vanuskoosseisu erinevust. Võib arvata, et see mängib Tallinnast kauguse kõrval olulist rolli nii omavalitsusüksuste brutotulu saajate osatähtsuse erinevuses kui ka naiste ja meeste osatähtsuse erinevuses omavalitsusüksuste tasandil.

Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kasvas aastatel 2002–2006 kõigis omavalitsusüksustes, suurim oli see Harju maakonnas. 2006. aastal oli meeste kuukeskmise brutotulu kõigis omavalitsusüksustes naiste omast suurem. Sellest ei saa aga teha järeldust, et mehi ja naisi koheldakse ebavõrdselt, sest ei saa väita, et samal ametikohal töötava mehe ja naise tasu on erinev. Mehed töötavad ilmselt kõrgemapalgalistel töökohtadel, kuid olemasolev andmestik ei võimalda seda täpsemalt uurida. Samuti võib brutotulu soolisele erinevusele mõju avaldada töötajate vanusstruktuur.

Tabel 2.4 **Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu ja brutotulu saajad omavalitsusüksustes, 2006**
 Table 2.4 *Average monthly gross income per employee and recipients of gross income in local government units, 2006*

	Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu				Brutotulu saajad		Brutotulu saajaid 15–74-aastaste hulgas, %	
	<i>Average monthly gross income per employee</i>				<i>Recipients of gross income</i>		<i>Recipients of gross income among persons aged 15–74, %</i>	
	naised <i>females</i>		mehed <i>males</i>		naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>	naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>
	krooni	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>	krooni	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>				
Linnad — Cities								
Elva	7 677	100,3	10 342	97,0	1 256	1 069	50,3	50,2
Haapsalu	7 282	95,1	10 636	100,0	2 921	2 224	57,3	54,5
Jõgeva	7 111	92,9	9 378	88,0	1 266	993	49,7	49,0
Kallaste	5 626	73,5	8 036	75,0	170	157	37,5	35,9
Keila	8 911	116,4	12 482	117,0	2 393	2 063	60,6	61,9
Kiviõli	5 733	74,9	7 985	75,0	1 335	1 282	47,5	52,1
Kohtla-Järve	5 734	74,9	7 976	75,0	8 249	8 198	44,3	51,8
Kunda	6 561	85,7	10 708	100,0	827	773	52,8	57,4
Kuressaare	7 442	97,2	10 732	100,0	3 691	3 009	56,8	55,6
Kärdla	7 590	99,2	10 900	102,0	846	776	53,9	53,9
Loksa	5 797	75,7	11 216	105,0	774	789	55,9	60,4
Maardu	6 535	85,4	10 189	95,0	4 101	3 875	56,2	59,7
Mustvee	5 361	70,0	8 362	78,0	263	254	37,9	38,3
Mõisaküla	5 181	67,7	9 069	85,0	152	183	39,9	45,6
Narva	5 077	66,3	7 255	68,0	12 830	12 540	42,7	51,1
Narva-Jõesuu	5 733	74,9	8 623	81,0	455	468	36,2	39,9
Paide	7 401	96,7	10 894	102,0	2 169	1 881	54,3	58,9
Paldiski	6 718	87,8	10 297	96,0	1 025	894	54,9	59,1
Põltsamaa	7 005	91,5	10 515	98,0	974	852	49,0	50,6
Põlva	7 464	97,5	10 101	95,0	1 440	1 203	52,6	52,9
Pärnu	7 495	97,9	10 171	95,0	9 937	7 894	53,5	52,8
Püssi	6 578	85,9	8 561	80,0	363	353	54,6	58,3
Rakvere	7 451	97,3	10 033	94,0	3 897	3 099	54,8	53,0
Saue	10 250	133,9	14 311	134,0	1 361	1 323	58,3	62,6
Sillamäe	5 143	67,2	7 716	72,0	3 016	3 326	42,3	54,7
Sindi	6 899	90,1	9 615	90,0	925	806	52,4	52,0
Tallinn	8 723	114,0	12 205	114,0	97 979	81 136	55,5	58,2
Tartu	8 204	107,2	11 081	104,0	22 803	18 427	54,6	56,1
Tõrva	6 440	84,1	9 961	93,0	625	592	47,5	50,2
Valga	6 165	80,5	8 140	76,0	2 733	2 411	46,3	48,2
Viljandi	7 266	94,9	10 152	95,0	4 649	3 741	55,7	55,3
Võhma	5 683	74,2	9 677	91,0	293	274	44,0	46,7
Võru	6 917	90,4	8 896	83,0	3 076	2 421	51,6	49,9
Vallad — Rural municipalities								
Abja	5 622	73,4	8 978	84,0	438	424	42,0	39,7
Aegviidu	7 786	101,7	11 676	109,0	176	198	48,7	57,8
Ahja	6 379	83,3	9 071	85,0	193	187	44,4	39,2
Alajõe	6 268	81,9	7 679	72,0	88	112	46,8	40,9
Alatskivi	6 209	81,1	8 618	81,0	190	210	36,8	38,5
Albu	6 189	80,8	8 886	83,0	251	289	47,9	49,9
Ambla	6 645	86,8	9 395	88,0	445	527	47,3	54,0
Anija	7 201	94,1	10 741	101,0	1 326	1 392	53,7	59,3
Antsla	6 606	86,3	8 948	84,0	639	653	40,9	40,9
Are	6 215	81,2	8 129	76,0	234	257	44,9	46,2
Aseri	6 496	84,9	9 196	86,0	426	483	44,6	55,5
Audru	6 838	89,3	9 688	91,0	973	984	47,2	46,3
Avinurme	6 436	84,1	8 257	77,0	243	239	41,2	41,2
Emmaste	7 135	93,2	11 365	106,0	257	300	50,6	49,6
Haanja	5 773	75,4	8 790	82,0	166	220	38,0	42,4
Haaslava	6 788	88,7	9 663	90,0	283	340	43,0	46,7
Halinga	6 590	86,1	9 521	89,0	674	684	48,8	50,9
Haljala	7 010	91,6	9 434	88,0	588	608	50,3	54,0
Halliste	6 211	81,1	8 840	83,0	242	290	38,6	40,7
Hanila	6 242	81,5	9 495	89,0	296	365	43,3	49,6
Harku	10 789	140,9	16 203	152,0	2 041	2 011	55,2	57,0
Helme	6 245	81,6	8 872	83,0	365	423	41,8	47,1
Hummuli	6 139	80,2	7 757	73,0	155	177	41,8	43,4
Häädemeeste	6 294	82,2	9 289	87,0	509	577	44,8	44,7

Tabel 2.4 **Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu ja brutotulu saajad omavalitsusüksustes, 2006**
 Table 2.4 *Average monthly gross income per employee and recipients of gross income in local government units, 2006*

Järg — Cont.

	Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu				Brutotulu saajad		Brutotulu saajaid 15–74-aastaste hulgas, %	
	<i>Average monthly gross income per employee</i>				<i>Recipients of gross income</i>		<i>Recipients of gross income among persons aged 15–74, %</i>	
	naised females		mehed males		naised females	mehed males	naised females	mehed males
	krooni	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>	krooni	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>				
Iisaku	6 001	78,4	8 594	80,0	238	229	44,1	41,5
Illuka	5 672	74,1	8 238	77,0	139	178	26,2	46,6
Imavere	7 196	94,0	10 575	99,0	190	224	49,9	56,3
Juuru	6 794	88,8	10 534	99,0	316	312	50,2	51,4
Jõelähtme	9 241	120,7	12 650	118,0	1 261	1 252	58,5	57,9
Jõgeva	6 710	87,7	9 177	86,0	880	1 035	43,6	50,3
Jõhvi	6 691	87,4	9 025	84,0	2 527	2 526	44,7	51,6
Järva-Jaani	6 427	84,0	9 351	88,0	333	385	48,5	53,4
Järvakandi	6 982	91,2	10 847	102,0	273	270	45,7	50,5
Kaarma	6 784	88,6	9 831	92,0	836	915	50,2	52,1
Kadrina	6 968	91,0	9 780	92,0	1 027	1 123	48,8	53,4
Kaisma	5 989	78,2	9 945	93,0	100	110	46,4	46,4
Kaiu	6 527	85,3	9 963	93,0	308	361	50,6	57,7
Kambja	6 515	85,1	9 127	85,0	400	434	44,3	43,9
Kanepi	6 051	79,0	8 693	81,0	411	467	40,0	42,5
Kareda	6 611	86,4	8 757	82,0	149	171	49,7	56,0
Karksi	6 476	84,6	9 859	92,0	721	796	43,6	48,6
Karula	5 851	76,4	7 986	75,0	135	185	34,2	40,6
Kasepää	5 599	73,1	8 651	81,0	151	167	27,8	29,7
Kehtna	6 909	90,3	9 925	93,0	999	1 008	51,5	51,2
Keila	8 182	106,9	12 048	113,0	931	915	54,1	53,0
Kernu	8 028	104,9	11 645	109,0	385	398	50,2	50,1
Kihelkonna	6 746	88,1	9 518	89,0	159	170	46,1	44,5
Kihnu	6 991	91,3	10 328	97,0	103	73	40,0	29,1
Kiili	10 031	131,0	13 952	131,0	688	781	50,7	54,5
Koeru	6 528	85,3	10 142	95,0	440	504	48,2	53,0
Kohila	8 030	104,9	11 350	106,0	1 253	1 290	49,5	52,2
Kohtla	6 821	89,1	8 439	79,0	307	345	46,1	53,3
Kohtla-Nõmme	6 528	85,3	9 269	87,0	198	232	44,7	53,4
Koigi	6 700	87,5	9 779	92,0	205	244	47,5	51,6
Kolga-Jaani	6 016	78,6	9 191	86,0	215	253	35,8	36,6
Konguta	6 733	88,0	9 402	88,0	205	261	38,4	43,9
Koonga	5 421	70,8	7 957	74,0	197	224	39,9	38,8
Kose	7 651	99,9	11 048	103,0	1 251	1 216	55,1	56,5
Kullamaa	5 705	74,5	8 747	82,0	221	227	42,9	40,5
Kuusalu	7 720	100,8	11 936	112,0	1 361	1 421	52,8	51,8
Kõlleste	6 526	85,2	9 188	86,0	163	186	41,5	43,3
Kõo	5 752	75,1	8 521	80,0	169	221	36,9	46,0
Kõpu	6 062	79,2	8 250	77,0	136	154	47,8	49,0
Kõrgessaare	6 293	82,2	10 173	95,0	253	260	48,9	45,0
Kõue	6 515	85,1	10 091	94,0	328	338	49,1	52,1
Käina	6 821	89,1	10 524	99,0	464	467	52,4	49,1
Kärla	6 624	86,5	9 724	91,0	306	274	46,6	33,5
Käru	6 368	83,2	8 671	81,0	112	117	43,8	39,2
Laekvere	5 821	76,0	8 257	77,0	291	355	41,3	49,4
Laeva	6 917	90,4	10 152	95,0	154	176	45,6	49,6
Laheda	6 031	78,8	7 532	71,0	215	268	44,7	46,4
Laimjala	5 663	74,0	9 411	88,0	118	159	40,2	46,6
Lasva	5 543	72,4	8 074	76,0	267	323	40,9	45,0
Lavassaare	5 293	69,1	10 436	98,0	120	106	55,3	49,8
Leisi	6 096	79,6	9 282	87,0	342	386	43,3	43,2
Lihula	6 282	82,1	8 705	81,0	511	541	47,2	48,7
Lohusuu	5 755	75,2	10 392	97,0	114	146	35,1	37,9
Luunja	7 287	95,2	10 552	99,0	512	512	48,1	47,2
Lüganuse	6 556	85,6	9 692	91,0	218	266	40,9	46,6
Lümanda	6 424	83,9	10 271	96,0	144	170	47,0	46,0
Maidla	6 177	80,7	8 456	79,0	142	170	45,3	47,7

Tabel 2.4 **Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu ja brutotulu saajad omavalitsusüksustes, 2006**
 Table 2.4 *Average monthly gross income per employee and recipients of gross income in local government units, 2006*

Järg — Cont.

	Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu				Brutotulu saajad		Brutotulu saajaid 15–74-aastaste hulgas, %	
	<i>Average monthly gross income per employee</i>				<i>Recipients of gross income</i>		<i>Recipients of gross income among persons aged 15–74, %</i>	
	naised <i>females</i>		mehed <i>males</i>		naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>	naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>
	<i>krooni</i>	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>	<i>krooni</i>	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>				
Martna	6 823	89,1	8 807	82,0	161	196	43,7	46,8
Meeksi	6 035	78,8	9 502	89,0	72	99	29,2	29,1
Meremäe	5 417	70,8	7 842	73,0	122	163	27,9	29,8
Mikitamäe	6 269	81,9	7 755	73,0	121	152	32,1	31,8
Misso	6 496	84,9	7 833	73,0	103	139	37,9	39,0
Mooste	6 111	79,8	8 389	79,0	215	285	37,9	42,9
Muhu	6 229	81,4	10 362	97,0	296	330	43,3	41,2
Mustjala	6 055	79,1	9 976	93,0	97	125	36,5	38,2
Mõniste	5 583	72,9	7 464	70,0	136	170	36,6	38,8
Mäetaguse	5 803	75,8	8 557	80,0	245	291	38,6	45,1
Mäksa	6 915	90,3	9 066	85,0	279	320	42,4	47,8
Märjamaa	6 470	84,5	10 003	94,0	1 351	1 408	47,4	48,5
Nissi	7 427	97,0	10 514	98,0	714	660	55,0	53,7
Noarootsi	7 486	97,8	10 137	95,0	153	171	45,7	44,2
Nõo	7 190	93,9	9 694	91,0	719	735	49,5	50,0
Nõva	8 235	107,6	9 813	92,0	92	102	49,7	49,9
Orava	5 811	75,9	8 834	83,0	99	117	35,0	36,1
Orissaare	6 725	87,8	10 751	101,0	401	406	49,2	50,3
Oru	6 844	89,4	9 947	93,0	159	222	46,7	52,7
Otepää	6 933	90,6	9 376	88,0	763	728	45,6	45,7
Padise	8 112	106,0	10 954	103,0	377	469	53,3	56,8
Paide	6 207	81,1	9 426	88,0	355	422	49,7	53,1
Paikuse	7 320	95,6	11 217	105,0	742	771	52,4	56,6
Paistu	5 816	76,0	9 278	87,0	253	310	42,2	46,2
Pajusi	6 707	87,6	9 543	89,0	197	277	37,0	43,7
Pala	6 246	81,6	8 823	83,0	165	208	36,4	41,7
Palamuse	6 703	87,6	9 255	87,0	387	464	43,3	48,5
Palupera	6 426	83,9	8 945	84,0	170	185	41,5	39,9
Peipsiääre	4 663	60,9	6 960	65,0	75	104	24,3	28,0
Pihlta	6 670	87,1	10 359	97,0	243	320	45,4	51,0
Piirissaare	3 380	44,2	5 687	53,0	6	14	22,0	28,5
Puhja	6 784	88,6	9 010	84,0	413	483	42,8	50,2
Puka	6 347	82,9	8 690	81,0	268	346	40,1	46,7
Puurmani	6 544	85,5	8 308	78,0	280	359	40,6	50,2
Pödrala	5 989	78,2	8 655	81,0	124	187	37,5	48,6
Põltsamaa	6 090	79,6	8 539	80,0	712	783	43,7	45,3
Põlva	6 781	88,6	8 986	84,0	724	792	45,3	47,1
Pärsti	6 262	81,8	9 008	84,0	745	735	52,7	50,1
Põide	6 238	81,5	9 610	90,0	170	207	48,2	51,1
Pühalepa	6 486	84,7	9 866	92,0	330	356	51,0	48,8
Raasiku	8 502	111,1	12 040	113,0	952	976	54,7	56,8
Rae	9 565	124,9	13 934	130,0	1 947	1 976	53,7	56,6
Raikküla	7 265	94,9	9 553	89,0	325	342	47,7	48,7
Rakke	6 198	81,0	8 802	82,0	304	351	42,0	46,9
Rakvere	6 341	82,8	9 360	88,0	429	473	48,0	51,7
Rannu	6 866	89,7	9 342	87,0	289	343	44,3	47,7
Rapla	7 730	101,0	10 882	102,0	2 179	2 009	55,4	56,0
Ridala	6 750	88,2	10 192	95,0	609	647	50,5	49,3
Risti	6 274	82,0	10 619	99,0	180	193	49,6	51,4
Roosna-Alliku	6 197	81,0	8 964	84,0	210	279	42,6	51,2
Ruhnu	9 062	118,4	9 985	93,0	19	24	46,0	44,8
Rõngu	6 689	87,4	8 945	84,0	509	534	45,0	44,4
Rõuge	6 519	85,2	8 196	77,0	325	398	38,7	43,5
Rägavere	5 957	77,8	8 184	77,0	174	196	46,6	45,3
Räpina	5 842	76,3	8 481	79,0	887	882	41,2	42,1
Saarde	6 530	85,3	9 191	86,0	796	793	40,5	40,7
Saare	5 953	77,8	9 228	86,0	163	211	34,0	36,0
Saarepeedi	7 102	92,8	10 679	100,0	210	221	45,7	41,5

Tabel 2.4 **Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu ja brutotulu saajad omavalitsusüksustes, 2006**
 Table 2.4 *Average monthly gross income per employee and recipients of gross income in local government units, 2006*

Järg — Cont.

	Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu				Brutotulu saajad		Brutotulu saajaid 15–74-aastaste hulgas, %	
	<i>Average monthly gross income per employee</i>				<i>Recipients of gross income</i>		<i>Recipients of gross income among persons aged 15–74, %</i>	
	naised <i>females</i>		mehed <i>males</i>		naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>	naised <i>females</i>	mehed <i>males</i>
	<i>krooni</i>	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>	<i>krooni</i>	võrdlus Eesti keskmisega, % <i>comparison with the average of Estonia, %</i>				
Saku	10 107	132,0	14 241	133,0	1 862	1 821	58,4	60,5
Salme	6 902	90,2	10 419	98,0	249	253	49,9	50,1
Sangaste	6 343	82,9	8 665	81,0	215	263	41,8	45,0
Saue	9 947	129,9	14 955	140,0	1 871	1 694	57,3	57,3
Sauga	7 145	93,3	10 194	95,0	652	657	50,4	50,1
Sonda	6 730	87,9	10 584	99,0	171	226	42,4	49,8
Surju	6 910	90,3	8 946	84,0	189	202	45,6	45,6
Suure-Jaani	6 591	86,1	9 302	87,0	1 011	1 104	42,9	46,0
Sõmerpalu	6 422	83,9	9 171	86,0	283	343	40,3	42,5
Sõmeru	6 406	83,7	9 716	91,0	769	825	52,0	56,7
Tabivere	6 296	82,2	9 046	85,0	373	504	42,6	51,2
Taebla	7 287	95,2	9 990	94,0	579	589	54,5	55,2
Taheva	6 327	82,7	8 502	80,0	122	118	39,2	31,7
Tahkuranna	6 855	89,5	9 242	87,0	396	385	44,7	44,6
Tamsalu	6 291	82,2	9 462	89,0	860	888	49,7	53,2
Tapa	6 417	83,8	9 616	90,0	1 715	1 718	47,3	51,3
Tartu	7 062	92,2	10 037	94,0	863	1 041	45,3	48,3
Tarvastu	6 011	78,5	8 451	79,0	715	755	45,1	43,6
Toila	7 856	102,6	10 181	95,0	498	533	49,9	54,3
Tootsi	6 005	78,4	9 637	90,0	193	201	52,0	58,7
Torgu	6 353	83,0	8 232	77,0	55	66	43,9	43,3
Tori	6 167	80,6	9 546	89,0	524	526	51,5	49,5
Torma	6 348	82,9	8 214	77,0	313	403	35,2	42,9
Tudulinna	6 040	78,9	8 293	78,0	72	86	34,8	38,0
Tõlliste	5 935	77,5	7 793	73,0	279	330	40,4	43,2
Tõstamaa	5 879	76,8	8 958	84,0	248	248	41,8	37,4
Tähtvere	8 147	106,4	10 112	95,0	561	623	55,1	57,6
Türi	6 851	89,5	10 250	96,0	2 196	2 245	48,9	52,7
Urvaste	6 725	87,9	8 633	81,0	207	207	39,0	35,3
Vaivara	5 339	69,7	7 483	70,0	247	335	37,1	46,8
Valgjärve	6 333	82,7	8 090	76,0	226	242	40,9	38,3
Valjala	6 484	84,7	9 675	91,0	268	290	50,5	46,7
Vara	6 221	81,3	8 646	81,0	274	336	36,6	42,7
Varbla	6 544	85,5	8 512	80,0	143	164	38,6	37,9
Varstu	6 182	80,8	9 290	87,0	172	244	37,9	45,6
Vasalemma	6 816	89,0	9 846	92,0	626	593	53,5	52,6
Vastse-Kuuste	6 706	87,6	8 512	80,0	190	232	42,2	45,1
Vastseliina	6 311	82,4	9 800	92,0	322	331	39,9	40,2
Veriora	6 270	81,9	7 813	73,0	210	244	36,1	40,1
Vigala	6 381	83,4	8 417	79,0	304	279	52,0	43,4
Vihula	6 843	89,4	12 193	114,0	328	413	43,5	45,7
Viimsi	11 648	152,2	17 753	166,0	2 838	2 844	52,6	57,9
Viiratsi	6 659	87,0	9 051	85,0	701	728	48,2	49,5
Vinni	6 296	82,3	9 068	85,0	1 061	1 068	49,0	50,1
Viru-Nigula	6 678	87,2	10 515	98,0	229	293	45,3	50,6
Vormsi	6 277	82,0	9 925	93,0	53	72	51,5	42,2
Võnnu	5 968	78,0	8 017	75,0	214	189	49,1	44,5
Võru	6 655	86,9	8 982	84,0	910	934	47,8	47,1
Väike-Maarja	6 332	82,7	8 785	82,0	897	1 039	42,5	48,7
Vändra	6 309	82,4	8 279	77,0	454	504	40,2	49,8
Vändra (alevi)	6 994	91,4	10 168	95,0	640	547	66,3	52,1
Värska	6 179	80,7	8 764	82,0	261	231	48,2	36,5
Väätsa	6 874	89,8	9 991	94,0	286	367	50,9	58,4
Õru	5 912	77,2	8 065	75,0	59	83	31,5	34,7
Ülenurme	8 469	110,6	10 944	102,0	1 073	1 071	54,7	54,7

2. MALES AND FEMALES. LABOUR MARKET AND GROSS INCOME

Kristi Lehto, Mihkel Servinski
Statistics Estonia

Introduction

The title of the chapter includes three issues topical in Estonia. Tensions, which were not characteristic of the re-independent Estonia before, have cropped up in the labour market: unemployment has been replaced by labour shortage and this is becoming an essential factor affecting the development of economy. With the development of democracy, more attention is paid to the fact that males and females should be treated equally (well). Wages and salaries belong to the topics, which are always acute.

The chapter observes the differences of males and females in the labour market: how much does the employment level and wages and salaries of males and females differ. The topic is being discussed on the local government unit level. On the level of the country this topic has been dealt with quite often, comparisons have also been drawn by counties. But there are almost no analyses on the level of local government units as the corresponding data are missing. All legal and natural persons who use paid labour force submit reports on the form TSD to the Estonian Tax and Customs Board. The information received as a result of processing the reports (processing is performed by the Estonian Tax and Customs Board) has been used in the present overview.

The data of the Tax and Customs Board do not provide exactly the same results as the wages and salaries statistics of Statistics Estonia and the Estonian Labour Force Survey; in this article, the terms of these surveys are not used in order to avoid misunderstanding. Hereafter the term "wages and salaries" will not be used in the article, the term "gross income per employee" is used instead. The differences between these two concepts have been explained in the article "Gross income per employee in local government units" written by Kristi Lehto and Kaja Sõstra, which has been published in the publication of Statistics Estonia "Linnad ja vallad arvudes. 2006. Cities and Rural Municipalities in Figures". The article is also available on the CD of the publication "Maakonnad arvudes. 2002–2006. Counties in Figures". The term "employed persons" is not used either, the term "recipient of gross income" is used instead. The correlations between these concepts will be discussed later on in this article.

There are 227 local government units in Estonia. The reasons of the different situation in different units vary on a large scale. It is impossible to provide a detailed analysis on all local government units and this has not been the aim of the authors. The situation and the general trends have been described and the source data have been provided in Table 2.4 (p. 49). A more detailed analysis of a local government unit must be performed by the corresponding city or rural municipality government.

Differences in the employment of males and females

The most detailed overview about the labour market in Estonia is provided in the Labour Force Survey conducted by Statistics Estonia. The data for the survey are collected by questioning the working-age population of Estonia. This is a sample survey and the size of the sample usually does not enable data processing on a lower level than counties. However, the differences between local government units within a county are quite big and thus the average indicator of the county may not provide a real picture about the differences of regional development. While using the data of the Labour Market Board, it is possible to estimate the unemployment level in local government units. But the Labour Market Board does not process the data on the level of local government units using the methods that would enable to estimate the differences of unemployment among males and females.

The article observes the employment of males and females on the local government unit level based on the data of the Tax and Customs Board. These data do not enable to estimate the employment according to the definitions of the International Labour

Organization (pursuant to which Statistics Estonia conducts the Estonian Labour Force Survey), but the data should be reliable enough for estimations.

According to the Labour Force Survey employed person is a person who during the reference period

- worked and was paid as a wage earner, an entrepreneur or a freelancer;
- worked without direct payment in a family enterprise or on his/her own farm;
- was temporarily absent from work.

According to the Tax and Customs Board, the recipient of gross income is a person who, during the month prior to the reference month, received payment from which income tax had been deducted and social tax calculated. Thus the recipients of gross income are a sub-group of employed persons.

Pursuant to the Estonian Labour Force Survey, employee is a person who is employed either full- or part-time at an enterprise, organisation or other employer and who receives payment in money or in kind (it is not important whether the place of work is officially registered or not). Military officers and non-commissioned officers are also considered employees, as well as people earning their living by doing odd jobs. Basically the number of recipients of gross income and that of employees could differ only by those persons whose place of work is not officially registered. The actual situation is not exactly like this. The main reasons for the differences have been described in the above-mentioned article by Lehto and Söstra (2006).

On the basis of the definition of recipients of gross income and employees, one may presume that the number of recipients of gross income is smaller than that of employees. This holds true for Estonia as a whole and for most of the counties. However, in three counties the number of recipients of gross income exceeds the number of employees. This kind of situation can be explained by the difference in specifying the person's place of residence. The sample of the Labour Force Survey is based on the Population Register. The place of residence of the reference person is specified according to the person's statement and this is the person's actual place of residence. The population data of Statistics Estonia, which are based on the 2000 Population and Housing Census and which have been adjusted with the birth and death data of the population, serve as a basis for expanding the survey results. In case of the Tax and Customs Board, the Population Register serves as a basis for specifying the place of residence of the recipients of gross income. It must also be taken into consideration that not all recipients of gross income have been distributed by counties.

The number of recipients of gross income is seasonal by nature. Figure 2.1 (p. 41) presents the number of recipients of gross income in 2002–2006 by months. The decrease in the number of recipients of gross income in July–August can be explained by vacation period, also by the fact that during the vacation the income tax is not paid for the employee, neither is the social tax calculated. The decrease in the number of recipients of gross income in January can be explained by the fact that some enterprises pay the remuneration for December already in December. If the income tax is not paid and social tax not calculated for the employee during a month, the employee is not included in recipients of gross income that month. However, according to the definitions of the Labour Force Survey the person is employed and employee. Consequently, according to the current calculation formula, the annual average number of recipients of gross income is smaller than the number of employees due to the seasonality of the number of recipients of gross income.

Table 2.1 (p. 42) provides the data on employed persons, employees and recipients of gross income by counties. The recipients of gross income on the level of local government units will be discussed below. The authors do not try to calculate the number of employed persons and the employment rate of local government units through the recipients of gross income. However, they are convinced that the results of the analysis of the recipients of gross income are principally the same as in case of the analysis of the employed persons if the respective data for the local government units had existed.

The share of the recipients of gross income among the persons aged 15–74 varies greatly by local government units. In 2006 it was the biggest in Keila city (61.2%) and the smallest in Peipsiääre rural municipality (26.3%). Among males the discrepancy between the local

government units with the biggest and smallest share of the recipients of gross income (Saue city 62.6% and Peipsiääre rural municipality 28.0%) was slightly smaller than among females (Vändra town 66.3% and Piiressaare rural municipality 22.0%). In most local government units the share of the recipients of gross income among males aged 15–74 was bigger than among the females of the same age. Among females the share of the recipients of gross income was larger in 68 local government units. By regions, Hiiu county and a big share of Pärnu county can be mentioned here. The share of the recipients of gross income was significantly bigger among males than among females in Ida-Viru and Jõgeva counties (Map 7, Annex 1). The greatest difference in favour of females was in Vändra town — 14.2 percentage points. The discrepancy was over 10 percentage points also in Kärddla, Värskla and Kihnu rural municipalities. The share of the recipients of gross income among males surpassed the respective indicator of females the most in Illuka rural municipality (20.4 percentage points). The difference was over 10 percentage points in Sillamäe city and in Põdrala and Aseri rural municipalities.

The share of the recipients of gross income among males aged 15–74 in 2006 has been presented on Map 8 (Annex 1). As in many maps characterising the regional development of Estonia, the Tallinn region can be differentiated here, where the share of the recipients of gross income is bigger. This is contrasted by the region where the share of the recipients of gross income is small, covering the local government units adjacent to the Eastern and Southern border of Estonia. The situation among females is similar (Map 9, Annex 1) — the Tallinn region is clearly differentiated. When in case of males the Tallinn region amounted also to the neighbouring counties of Harju county and even covered some local government units in Ida-Viru county, then in case of females the Tallinn region covers most of the local government units of Harju county. In contrast with Tallinn, the region with a small share of the recipients of gross income is significantly larger in case of females and covers the area, which lies to the south of the imaginary axis between Narva city and Häädemeeste rural municipality (except small regions around Tartu and Viljandi cities).

The borders of the above-mentioned regions are conventional and the position of local government units in the ranking of recipients of gross income is not determined merely by the location of a local government unit. A good example is Vändra town — a local government unit with the biggest share of recipients of gross income among females. A more detailed overview about the position of a local government unit in the ranking of the share of the recipients of gross income has been given in Figure 24 (Annex 1) (males) and in Figure 25 (Annex 1) (females). Although the difference between the local government units with the biggest and smallest share of recipients of gross income is significant, the differences between the local government units, which are ranked within close range, are small. Thus the ranks differing by five-six or even ten places do not mean great differences. Cardinal changes can be observed only in case of local government units with the smallest share.

The economic development of Estonia in 2006 can be characterised by a rapid growth of employment. The comparison of Map 8 with Map 10, and of Map 9 with Map 11 (Annex 1) proves this trend. In 2006 compared to the previous year, one can observe the growth of regions with a big share of recipients of gross income and the decrease of regions with a small share of recipients of gross income.

In 2006 compared to the previous year, the average monthly number of recipients of gross income increased by 18,601 persons — among males by 10,223 and among females by 8,378. The number of recipients of gross income grew in all counties among males as well as among females. In all local government units the number of recipients of gross income still did not increase — in seven (in case of males in 11 and in case of females in 14) it decreased. The decrease, however, was minimal, the number of the recipients of gross income decreased by more than ten only in Lihula rural municipality.

Males' and females' average monthly gross income

In 2002, the average monthly gross income per employee in Estonia was 5,977 kroons: of females 5,145 kroons and of males 6,874 kroons (Figure 2.2, p. 43). The average monthly gross income per employee increased every year and it was 9,111 kroons in 2006: of

females 7,655 kroons and of males 10,683 kroons. Compared to the previous year, the increase of the average monthly gross income per employee was biggest in 2006 — 1,278 kroons. In previous years the increase of the average monthly gross income per employee was smaller than 1,000 kroons.

The average monthly gross income of females and males differed much by counties. In 2006 the average monthly gross income of females and males was highest in Harju county and lowest in Ida-Viru county (Figure 2.3, p. 44, Tables 2.2, 2.3, p. 45). The average monthly gross income of males was higher than 10,000 kroons in 7 counties. The highest average monthly gross income of females was 8,730 kroons. The average monthly gross income of females was higher than 8,000 kroons in one county, at the same time the average monthly gross income of males was lower than 8,000 kroons only in one county (Figure 2.3).

In 2002–2006 the average monthly gross income of females and males was highest in Harju county. Females' average monthly gross income was lowest in Ida-Viru county in 2002–2006, males' average monthly gross income was lowest in Valga county in 2002–2003 and in Ida-Viru county in 2004–2006.

In each year under observation the average monthly gross income of females was higher than the average of Estonian females' gross income in Harju county. In 2003–2006 the average monthly gross income of females was higher than the average of Estonian females' gross income also in Tartu county (Table 2.2). The average monthly gross income of females was higher than 6,000 kroons in one county in 2002 and 2003, in two counties in 2004, in seven counties in 2005 and in fourteen counties in 2006.

The average monthly gross income of males was higher than the average of Estonian males' gross income only in Harju county in 2003–2006 (Table 2.3). In 2002 the average monthly gross income of males was higher than the average of Estonian males' gross income in Harju and Hiiu counties. The average monthly gross income of males was higher than 8,000 kroons in one county in 2002–2004, in nine counties in 2005 and in fourteen counties in 2006.

The local government units' average monthly gross income per employee varied greatly: from 5,045 kroons in Piiressaare rural municipality to 14,704 kroons in Viimsi rural municipality in 2006. The average monthly gross income was higher than the average of Estonia (9,111 kroons) in 27 local government units, 17 of them are situated in Harju county.

In 2002–2006 the first ten in the ranking of the average gross income were the local governments of Harju county. The average gross income was higher than 10,000 kroons in one local government unit in 2003, in two local government units in 2004, in six local government units in 2005 and in twelve local government units in 2006.

The average monthly gross income of females was from 3,380 kroons in Piiressaare rural municipality to 11,648 kroons in Viimsi rural municipality in 2006. The average monthly gross income of females was higher than the average of Estonian females' gross income in 25 local government units. In the ranking of the average gross income of females the first local government unit outside Harju county was Ruhnu rural municipality — the ninth place.

The average monthly gross income of males was from 5,687 kroons in Piiressaare rural municipality to 17,753 kroons in Viimsi rural municipality in 2006. The average monthly gross income of males was higher than the average of Estonian males' gross income in 32 local government units.

In 2006 the average monthly gross income of females was higher than 10,000 kroons in five local government units and the males' average monthly gross income in 70 local government units (Maps 12 and 13, Annex 1). The average monthly gross income was high in local government units near Tallinn. The average monthly gross income of females was higher than 8,000 kroons in 20 local government units, 14 of them are situated in Harju county, three in Tartu county, and one in Saare, Lääne and Rapla counties (Map 13). The average monthly gross income of males was lower than 8,000 kroons in local government units far from Tallinn. In Harju and Hiiu counties the average monthly gross income of males was higher than 9,000 in all local government units (Map 12).

Increase of the gross income

In 2002–2006 the average monthly gross income per employee increased 3,134 kroons: of females 2,510 kroons and of males 3,809 kroons. The increase of the gross income varied greatly by counties. The increase was bigger than 3,000 kroons in 10 counties. The increase was biggest in Harju county (3,367 kroons) and Tartu county (3,344 kroons) and lowest in Ida-Viru county (2,089 kroons). In percentages the increase was biggest in Jõgeva county (65.4%). The average monthly gross income per employee increased more than 50% in 13 counties. The average monthly gross income per employee increased less than 50% in Ida-Viru and Harju counties — 44.9% and 47.6%, respectively.

The increase of the females' and males' average monthly gross income can be observed on the Maps 14 and 15 (Annex 1). The same scale enables the comparison of the maps. During the five years the average monthly gross income of females increased more than 4,000 kroons only in Viimsi rural municipality. The average monthly gross income of males increased more than 4,000 kroons in 83 local government units. The increase of the males' average monthly gross income was less than 3,000 kroons in 20 local government units (Map 14). The increase of the females' average monthly gross income was more than 3,000 kroons in 13 local government units: 11 local government units in Harju county and one in Tartu and Lääne counties (Map 15).

In 2002–2006 in the ranking of the average gross income of males in the first ten local government units five were from Harju county. In the ranking of the average gross income of females in the first ten local government units seven were from Harju county.

Compared to the previous year the biggest increase of the gross income was in 2006. The average monthly gross income per employee increased more than 1,000 kroons in every county, except in Ida-Viru county, where the increase was 865 kroons. The average monthly gross income of males increased more than 1,000 kroons in every county, the increase of the average monthly gross income of females exceeded 1,000 kroons in Harju and Tartu counties (Figure 2.4, p. 46).

In 2005–2006 the average monthly gross income of females increased 979 kroons and the average monthly gross income of males increased 1,589 kroons. The average monthly gross income of females increased more than 2,000 kroons in one local government unit and the average monthly gross income of males increased more than 2,000 kroons in 18 local government units (Maps 16 and 17, Annex 1). The big increase of the average monthly gross income per employee was not characteristic of Harju county only, but of different local government units in nine counties all over Estonia.

The growth of females' average monthly gross income was lower than 1,000 kroons in all local government units of Hiiu and Võru counties. In the remaining counties the growth of females' average monthly gross income was bigger than 1,000 kroons in at least one local government unit (Map 17).

In 2005–2006 the average monthly gross income of males increased 1,000–2,000 in most local government units. The increase of males' average monthly gross income was lower than 1,000 kroons in 14 local government units (Map 16).

Difference between the average monthly gross income of males and females

In 2006 the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was 71.7%. The smallest difference between the average monthly gross income of females and males was in Võru county, where the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was 75.1% and the biggest in Hiiu county, where the females' average monthly gross income was one third smaller than males' average monthly gross income (Figure 2.5, p. 47). The difference in the average monthly gross income of males and females was smaller than the average of Estonia in six counties. In Harju county, with the biggest average monthly gross income, the difference in the average monthly gross income of males and females was bigger than the average of Estonia. In Tartu county, which was the second according to the average monthly gross income, the difference in the average monthly gross income of males and females was smaller than the average of Estonia.

In 2002–2006 the difference in the average monthly gross income of males and females increased. In 2002 the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was 74.8%, in other words the females' average monthly gross income was one fourth smaller than the males' average monthly gross income.

In 2003–2005 the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was 73.4–74.4% and 71.1% in 2006.

In 2002 the difference in the average monthly gross income of males and females was bigger than the average of Estonia in three counties, in 2003 in four counties, in 2004 in five counties, in 2005 and 2006 in nine counties.

In 2002–2006, the difference in the average monthly gross income of males and females increased in all counties. In 2002 the difference in the average monthly gross income of males and females was smaller than one fourth in 12 counties, in 2006 only in one county.

The difference in the average monthly gross income of males and females was bigger in local government units than in counties. In 2002–2003 the females' average monthly gross income was more than a half smaller than the males' average monthly gross income in Lavassaare rural municipality. In 2004–2005 the biggest difference in the average monthly gross income of males and females was in Loksa city and in 2006 in Lavassaare rural municipality.

In 2002 the females' average monthly gross income was bigger than males' average monthly gross income in Alajõe rural municipality (Map 18). In all other local government units the females' average monthly gross income was lower than the males' average monthly gross income.

In 2003 the females' average monthly gross income was bigger than males' average monthly gross income in Alajõe and Piiressaare rural municipalities. In 2004–2006 the females' average monthly gross income was lower than the males' average monthly gross income in all local government units.

In 2002–2006 the difference in the average monthly gross income of males and females decreased in 24 local government units and increased in 203 local government units. In 2002 the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was bigger than 75% in 136 local government units, in 2006 in 36 local government units (Maps 18 and 19, Annex 1).

In 2006 the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was smaller than 65% in 40 local government units (Map 19). In Põlva county the females' average monthly gross income as a proportion of males' average monthly gross income was bigger than 65% in all local government units.

Share of the recipients of gross income and average monthly gross income

The share of the recipients of gross income is not related to the average monthly gross income (Figure 2.6, p. 48). In local government units with the equal average monthly gross income the share of the recipients of gross income is different and vice versa, in local government units with the same share of the recipients of gross income the average monthly gross income is different.

In a few local government units with high average monthly gross income the share of the recipients of gross income is higher than the average. The reason may be the age distribution of population.

Summary

The strategy of Statistics Estonia prescribes more intensive use of administrative data sources, which enables to produce new statistical information without overburdening the respondents. The application of administrative data sources is complicated because the harmonising of definitions and explaining the content of numbers is a complicated process. The article shows both sides of using the administrative data sources. The data of the Tax and Customs Board provide additional information on local government units, but the comparison of results with official statistics is complicated. However, administrative data

sources are promising and the data of the Tax and Customs Board are worth to be worked with.

The article proves that the share of the recipients of gross income among persons aged 15–74 varies greatly by local government units. The difference is slightly smaller among males than among females. In most local government units the share of the recipients of gross income for males is larger than the respective indicator for females. However, on the basis of the observed data one cannot make generalisations about the different treatment of males and females in the labour market, because the article does not discuss one potential reason for the differences — the difference in the age composition of population. Obviously this plays an important role (besides the distance from Tallinn) in the difference of the share of the recipients of gross income in local government units, as well as in the difference of the share of males and females on the local government unit's level.

In 2002–2006, the average monthly gross income per employee increased in all local government units, being the biggest in local government units of Harju county. In 2006, the average monthly gross income of males was larger than that of females in all local government units. But we must not draw a conclusion that males and females are treated unequally, because it cannot be stated that the remuneration of a male and a female working in the same position is different. Obviously males are working in positions with higher payment, but the existing data do not enable further observation. The age structure of the employees may also have an impact on the difference in gross income by gender.

Kirjandus Bibliography

Lehto, K., Sõstra, K. (2006). Palgatöötaja brutotulu omavalitsusüksustes. — Linnad ja vallad arvudes. 2006. *Cities and Rural Municipalities in Figures*. Tallinn: Statistikaamet.

Eesti tööjõu-uuring 2007. (2006). Küsituleja juhend. Tallinn: Statistikaamet.

3. ETTEVÕTLUSE DEMOGRAAFIA EESTI PIIRKONDADES AASTAL 2005

Svetlana Šutova
Statistikaamet

Sissejuhatus

Statistikaamet toodab ettevõtluse demograafia statistikat alates 2003. aastast. Selle eesmärk on jälgida majanduslikult aktiivsete üksuste kogumi suuruse ja koosseisu muutusi, analüüsides, kui palju tekib igal aastal uusi ettevõtteid (ettevõtte sünd) ja kui palju ettevõtteid lõpetab tegevuse (ettevõtte surm). Ettevõtluse demograafia annab pildi ka sellest, kui palju luuakse ja kaotatakse igal aastal töökohti ettevõtete sündide ja surmade arvelt.

Selles valdkonnas vaadeldakse sekundaar- ja tertsiaarsektori äriühinguid. Füüsilisest isikust ettevõtjatest (FIE) on uuringusse kaasatud vaid vähemalt 20 hõivatuga ettevõtjad, kes tegutsevad samadel aladel. Põllumajandusega tegelevaid äriühinguid ja ettevõtjaid see statistikavaldkond ei hõlma.

Ettevõtluse demograafia statistika tootmisel ei koormata majandusüksusi uue statistilise aruandega, vaid kasutatakse majandusüksuste statistilise registri andmeid. Riikliku statistika tootmise alus on register, mis sisaldab majandusüksuste kontaktandmeid (registrinumber, nimi, aadress) ning üksuste majandustegevust iseloomustavaid tunnuseid (põhitegevusala, suurusklass töötajate arvu järgi). Neid eri infoallikatest kogutud andmeid analüüsitakse ja võrreldakse omavahel.

Ettevõtluse demograafia andmed riigi ja maakonna tasandil on avaldatud Statistikaameti veebilehel (www.stat.ee). See artikkel püüab esimest korda käsitleda ettevõtete sündide, surmade, suuruse ja iibe andmeid omavalitsusüksustes. Kindlasti peab arvestama, et uuringu objektiks on majandusüksused ettevõtte tasandil, s.t mitmes piirkonnas tegevuskohti omav ettevõtte on vaadeldud ühe üksusena kontaktaadressi järgi. Ettevõtluse demograafia koondandmed omavalitsusüksuste kohta on esitatud tabelis 3.4.

Kogumiku koostamise ajaks oli valmis aastal 2005 Eestis sündinud ja surnud majandusüksuste statistika, esitatud Euroopa andmed on 2004. aasta kohta.

Ettevõtete sünnid

Ettevõtte sünniks loetakse ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomist tingimusel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Sünniks ei loeta ettevõtte tekkimist ühinemise, jagunemise, eraldumise või restruktureerimise tulemusel. Samuti ei loeta sünniks juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist.

2005. aastal oli Eesti ettevõtete keskmine sünnimäär ehk sündinud ettevõtete osatähtsus majanduslikult aktiivsete üksuste kogumis 13,8%.

Harju maakonnas sündis 65% kõikidest 2005. aastal Eestis tegevust alustanud ettevõtetest, seega mängib pealinnaregioon vabariigi keskmise näitaja kujunemisel võtmerolli.

Kõige suurema ettevõtete sünnimääraga olid Võru ja Saare maakond, seal oli iga 100 tegutseva ettevõtte kohta 15 uut ettevõtet. Kõige vähem — vaid 10% tegutsenutest — oli sündinud ettevõtteid Ida-Viru ja Hiiu maakonnas. Rapla, Lääne-Viru ja Järva maakonnas oli 2005. aastal äri alustanud ligi 12% ettevõtetest ning ülejäänud maakondades oli see näitaja sarnane Eesti keskmisega.

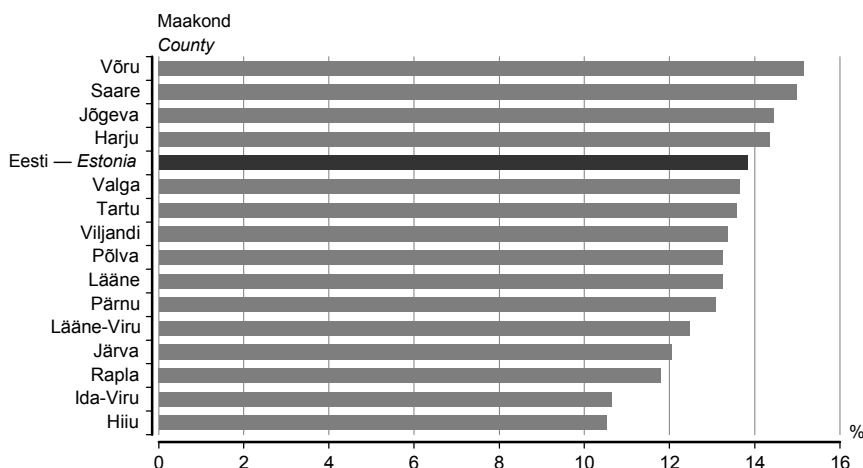
80% ettevõtetest tegutseb linnades ja vaid viiendik valdades. Kuigi väljaspool linnasid tegutsevad ettevõtted on suures vähemuses, oli 2005. aastal nende seas sündinute osatähtsus 3 protsendipunkti suurem kui linnades.

Kahes kolmandikus maakondadest oli valdades tegutsenud ettevõtete sünnimäär kõrgem kui Eesti keskmine. Kõige rohkem (ettevõtete sünnimäär 18–19%) tekkis uusi ettevõtteid

Harju, Võru ja Saare maakonna valdades. Kõige väiksem oli uute ettevõtete osatähtsus Ida-Viru, Lääne, Hiiu ja Rapla maakonna valdades, kus see ei ületanud 12%.

Maakondade järjestus ettevõtete sündimäära järgi on näha joonisel 3.1, ettevõtete sündimäära omavalitsusüksustes kajastab aga kaart 20 lisa 1.

Joonis 3.1 **Ettevõtete sündimäär maakonna järgi, 2005**
 Figure 3.1 *Enterprise birth rates by counties, 2005*

Eesti linnades oli ettevõtete keskmine sündimäär 2005. aastal 13%. Vabariigi keskmisest oli see näitaja suurem seitsmes linnas — Haapsalus (14,8%), Kundas (15,9%), Maardus (15,4%), Mustvees (37,5%), Narva-Jõesuus (18,6%), Sindis (18,6%) ja Valgas (14,7%).

Maakonnakeskustest oli väikseim ettevõtete sündimäär 2005. aastal Kärđlas (9,5%). Vähem kui 10%-lise uute ettevõtete määraga linnu oli ka Ida-Viru, Valga ja Tartu maakonnas.

Tegevusvaldkonna järgi oli ettevõtete sündimäär kõige kõrgem ehituses (17,7%) ja finantsvahenduses (19,7%). Kaheksas maakonnas ületas uute ehitusettevõtete osatähtsus ehitusturul 20%. Alla vabariigi keskmise oli see näitaja Ida-Viru, Hiiu, Jõgeva ja Harju maakonnas (tabel 3.1). Tallinnas tegutsevatest ehitusettevõtetest oli 2005. aastal sündinud ettevõtteid vaid 14,5%. Äri alustajate seas oli populaarne ka kaubanduse (16%) ja kinnisvara valdkond (14,9%). Kaubandusettevõtete sündimäär oli suurem Lääne, Harju ja Tartu maakonnas. Kõige väiksem oli uute kaubandusettevõtete osa Hiiu ja Ida-Viru maakonnas. Oluliselt väiksem oli tööstusettevõtete sündimäär — selles valdkonnas oli 2005. aastal tegutsenutest uusi vaid 8,5%. Töötleva tööstuse ettevõtete sündimäär oli üle 10% Saare, Võru, Lääne, Lääne-Viru, Põlva ja Hiiu maakonnas. Samas oli Tartu, Rapla ja Valga maakonnas tööstusettevõtetest sündinud vaid iga kahekümnes.

Euroopa Liidus oli ettevõtete sündimäär 2004. aastal 9,6%. Euroopas sündis enim uusi üksusi Rumeenias — 19%, madalaim oli sündimäär Küprosel, kus tekkis uusi ettevõtteid vaid 5,9%.

2005. aastal sündinud ettevõtete keskmine suurus oli 1,7 töötajat. Suurema tööga hõivatute arvuga ettevõtteid loodi 2005. aastal Ida-Viru, Pärnu ja Võru maakonnas, kus uutes ettevõtetes töötas keskmiselt kaks hõivatut. Kõige suurem oli keskmine töötajate arv Narva uutes ettevõtetes — 2,5 töötajat.

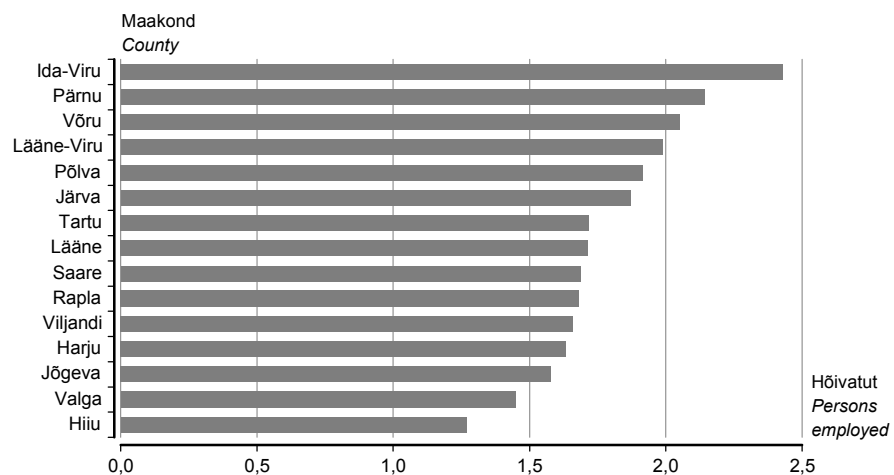
Hiiu ja Valga maakonnas sündinud ettevõtted olid ühed väiksematest — neis töötas sündiaastal vastavalt 1,3 ja 1,4 hõivatut. Harju maakonnas, sealhulgas Tallinnas, sündinud ettevõtete suurus oli võrdne Eesti keskmisega. Joonisel 3.2 on esitatud sündinud ettevõtete suurus tööga hõivatute arvu järgi maakondade kaupa.

Euroopa Liidus oli 2004. aastal sündinud ettevõtete keskmine töötajate arv 1,9. Kõige rohkem oli uutes ettevõtetes tööga hõivatuid Portugalis — ligi 4 inimest. Soomes sündinud ettevõtetes oli keskmiselt 1 töötaja.

Tabel 3.1 **Ettevõtete sündimäär maakondades tegevusala järgi, 2005**
 Table 3.1 *Enterprise birth rates in counties by economic activity, 2005*
 (protsenti — percentage)

	Eesti <i>Estonia</i>	Harju	Hiiu	Ida- Viru	Jõge- va	Järva	Lääne	Lääne- Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Vil- jandi	Võru
Kokku <i>Total</i>	13,8	14,3	10,5	10,6	14,4	12,0	13,2	12,5	13,2	13,1	11,8	15,0	13,6	13,6	13,4	15,2
Töötlev tööstus <i>Manufacturing</i>	8,5	8,1	10,6	9,8	7,1	9,0	11,1	11,6	11,5	9,1	5,3	14,4	5,8	5,0	8,6	12,5
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarusus <i>Electricity, gas and water supply</i>	3,0	2,5	0	4,5	0	0	0	5,9	0	5,3	7,7	0	4,8	0	5,3	0
Ehitus <i>Construction</i>	17,7	16,2	14,3	15,0	14,9	21,4	20,0	18,8	26,2	18,1	23,8	24,7	19,0	24,0	23,0	33,8
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	16,0	17,2	9,0	9,3	15,1	11,7	17,5	13,5	14,2	15,9	13,5	11,6	16,1	14,4	12,2	13,6
Hotellid ja restoranid <i>Hotels and restaurants</i>	11,7	9,8	19,2	15,7	28,6	13,6	7,3	10,8	16,1	9,8	12,5	17,5	10,8	21,4	19,6	7,9
Veendus, laondus ja side <i>Transport, storage and communication</i>	8,4	9,1	0	7,9	10,0	9,8	8,9	5,8	2,1	8,7	7,0	11,8	6,4	2,9	7,6	8,3
Finantsvahendus <i>Financial intermediation</i>	19,7	20,2	0	6,3	0	33,3	50,0	33,3	0	26,7	0	20,0	17,9	0	28,6	0
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus <i>Real estate, renting and business activities</i>	14,9	14,9	14,6	12,2	23,9	13,5	10,9	14,5	14,3	13,7	13,2	16,5	15,3	16,3	17,5	21,8
Haridus <i>Education</i>	11,0	11,4	0	9,1	0	0	0	18,2	33,3	0	0	50,0	12,5	0	25,0	0
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne <i>Health and social work</i>	7,6	6,8	0	11,4	21,7	0	8,3	9,8	26,3	4,3	4,5	4,5	6,5	5,9	0	13,0
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus <i>Other community, social and personal service activities</i>	12,4	12,5	20,0	8,9	20,0	16,7	11,8	2,9	0	9,0	7,7	17,2	13,5	30,8	22,7	0

Joonis 3.2 **Sündinud ettevõtete suurus maakondades hõivatute arvu järgi, 2005**
 Figure 3.2 *Size of newly born enterprises by number of persons employed, 2005*

Ettevõtete surmad

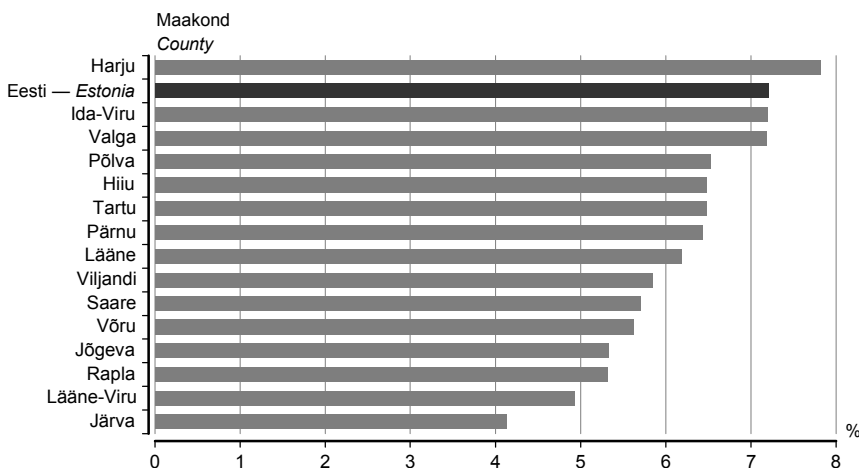
Ettevõtte surmaks loetakse ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni likvideerimist tingimisel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Surmaks ei loeta ettevõtte likvideerimist ühinemise, ülevõtmise, jagunemise või restruktureerimise tulemusel. Samuti juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taas alustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist.

Eesti ettevõtete surmamäär oli 2005. aastal 7,2%. Sünnimääraga võrreldes oli see näitaja ligi kaks korda väiksem, s.t aasta jooksul suri ettevõtteid kaks korda vähem kui sündis.

Harju maakonnas suri 67% kõikidest 2005. aastal Eestis tegevuse lõpetanud ettevõtetest. Ka surnud ettevõtete osa kõikidest tegutsenud ettevõtetest oli siin suurim — 7,8%.

Ettevõtete surmamäära suuruse poolest järgnesid Ida-Viru ja Valga maakond, kus majandusest kadunud ettevõtete osa oli võrdne Eesti keskmisega. Kõige väiksema surnud ettevõtete osatähtsusega olid 2005. aastal Järva ja Lääne-Viru maakond — seal lõpetas aasta jooksul tegevuse alla 5% ettevõtetest. Maakondade järjestus ettevõtete surmamäära järgi on esitatud joonisel 3.3.

Joonis 3.3 **Ettevõtete surmamäär maakonna järgi, 2005**
 Figure 3.3 *Enterprise death rates by counties, 2005*

Linnades tegutsenud ettevõtete surmamäär oli 2005. aastal 1,5 protsendipunkti suurem kui valdades. Keskmisest suurema surmamääraga olid Harju ja Ida-Viru maakonna linnad — vastavalt 8% ja 7,9%. Väikseim — alla 5% — oli see näitaja Võrus ja Lääne-Viru maakonna linnades.

Kõige suurema aasta jooksul surnud ettevõtete osatähtsusega vallad asusid Ida-Viru (9,7%) ja Valga maakonnas (8,4%). Järva maakonna valdades lõpetas aastaga tegevuse vaid 3,4% ettevõtetest. Omavalitsusüksuste jagunemist ettevõtete surmamäära järgi kajastab kaart 21 lisas 1.

Tegevusvaldkondadest olid suurema surmamääraga finantsvahendus ning hulgi- ja jae-kaubandus — seal lõpetas 2005. aastal tegevuse iga kümnes ettevõtte (tabel 3.2). Järva ja Rapla maakonnas olid kõige püsivamad kaubandusettevõtted — tegevuse lõpetas vaid iga kahekümnes. Surnud ehitusettevõtete osatähtsus oli kõige suurem Harju, Võru, Põlva ja Viljandi maakonnas — üle 7%. Järva ja Lääne maakonnas lõpetas 2005. aastal äri alla 2% ehitajatest. Töötlevas tööstuses oli suurim ettevõtete surmamäär Ida-Viru (8,4%) ja väikseim Järva (1,8%) maakonnas.

Euroopa Liidus oli ettevõtete keskmine surmamäär 2004. aastal 7,2%. Suurim oli surnud ettevõtete osa Suurbritannias — 11,5%. Väikseima ettevõtete surmamääraga riik oli Šveits, kus vastav näitav oli 3,5%.

Tabel 3.2 Ettevõtete surmamäär maakondades tegevusala järgi, 2005
 Table 3.2 Enterprise death rates in counties by economic activities, 2005
 (protsenti — percentage)

	Eesti <i>Estonia</i>	Harju	Hiiu	Ida- Viru	Jõge- va	Järva	Lääne	Lääne- Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Vil- jandi	Võru
Kokku <i>Total</i>	7,2	7,8	6,5	7,2	5,3	4,1	6,2	4,9	6,5	6,4	5,3	5,7	6,5	7,2	5,8	5,6
Töötlev tööstus <i>Manufacturing</i>	5,5	5,7	6,4	8,4	3,6	1,8	6,5	4,0	4,1	4,7	4,5	4,0	6,1	4,0	5,2	3,8
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus <i>Electricity, gas and water supply</i>	2,3	3,8	0	4,5	0	9,1	0	0	0	0	0	0	0	0	5,3	0
Ehitus <i>Construction</i>	6,4	7,5	4,8	4,0	4,3	1,8	1,8	3,0	7,1	5,1	5,0	5,9	5,6	6,0	7,0	7,7
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods</i>	9,0	9,7	10,4	9,0	7,0	5,0	8,5	6,6	7,4	8,6	5,4	7,2	7,7	9,7	6,6	7,0
Hotellid ja restoranid <i>Hotels and restaurants</i>	6,3	6,5	7,7	7,2	7,1	0	2,4	9,2	9,7	6,3	6,3	2,5	7,0	8,9	4,3	2,6
Veendus, laondus ja side <i>Transport, storage and communication</i>	5,9	6,2	3,8	5,9	10,0	2,0	8,9	2,9	2,1	5,5	8,5	3,5	6,1	2,9	6,1	11,1
Finantsvahendus <i>Financial intermediation</i>	9,8	9,4	0	6,3	0	0	50,0	33,3	0	6,7	20,0	0	10,7	50,0	28,6	0
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus <i>Real estate, renting and business activities</i>	7,0	7,4	4,9	6,3	1,5	7,2	6,4	5,0	11,7	5,9	5,1	8,9	6,3	7,5	5,0	3,8
Haridus <i>Education</i>	7,7	9,7	0	4,5	0	0	0	0	0	5,6	0	0	2,1	0	0	25,0
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne <i>Health and social work</i>	2,3	3,1	0	2,9	4,3	0	0	0	0	2,2	0	0	2,4	5,9	0	0
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus <i>Other community, social and personal service activities</i>	5,8	5,6	0	8,9	10,0	11,1	0	8,8	18,2	6,0	7,7	6,9	4,7	0	4,5	8,3

Surnud ettevõtte keskmine suurus näitab, kui palju oli ettevõttes keskmiselt hõivatuid viimasel tegutsemisaastal. 2005. aastal Eestis surnud ettevõtete suurus oli keskmiselt 2,8 töötajat.

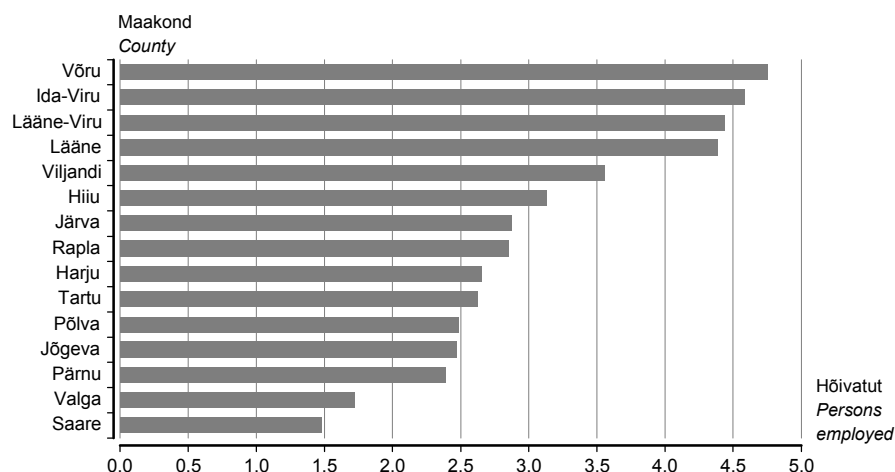
Maakondades oli tegevuse lõpetanud ettevõtete suurus üsna erinev — 4,8 töötajast Võru maakonnas kuni 1,5 töötajani Saaremaal. Sarnased on suuremate Eesti linnade piirkonnad Harju ja Tartu maakond, kus tegevuse lõpetanud ettevõtte keskmine suurus oli 2,6 hõivatut.

Suuremad — 4,6 hõivatuga — olid Ida-Viru maakonnas tegevuse lõpetanud ettevõtted. Näiteks Narvas oli surnud ettevõtte keskmine suurus 7,1 inimest. Saare ja Valga maakonna surnud ettevõtted olid ühed väiksematest — seal töötas ettevõttes lõpetamisaastal vastavalt 1,5 ja 1,7 hõivatut. Maakondade järjestust surnud ettevõtete suuruse järgi näitab joonis 3.4.

Euroopa Liidus oli 2004. aastal surnud ettevõttes keskmiselt 2,3 hõivatut. Suurim oli tegevuse lõpetanud ettevõtte hõivatute arv Slovakkias — 4,4 inimest. Märkimisväärselt väikesed olid Soomes surnud ettevõtted — nende keskmine suurus oli alla ühe töötaja.

Joonis 3.4 Surnud ettevõtete suurus maakondades hõivatute arvu järgi, 2005
 Figure 3.4 Size of dead enterprises by number of persons employed, 2005

Ettevõtete ja töökohtade iive

2005. aastal oli Eesti tertsiar- ja sekundaarsektori ettevõtete iive positiivne — sündis ligi 3000 üksust rohkem kui suri, kaks kolmandikku sellest hõlmasid Harju maakonna ettevõtted. 11% lisandunud ettevõtetest tuli juurde Tartu ning 6% Pärnu maakonda. Vaid 10 ettevõtet tekkis juurde Hiiu maakonnas, ülejäänud maakondades oli neid 36–98.

Kui vaadata ettevõtete iivet majanduslikult aktiivsete üksuste suhtarvuna, saab hoopis teise pildi. Eespool mainitud Harju, Tartu ja Pärnu maakonnas oli juurde tekkinud ettevõtete osa kõikides samas piirkonnas tegutsenud ettevõtetes 6,5–7,1% ning selle näitajaga olid suurlinnade piirkonnad üsna keskmised. Kõige suurem — üle 9% — oli lisandunud ettevõtete osa aktiivsetes üksustes Jõgeva, Saare ja Võru maakonnas. Ida-Viru maakonnas oli see aga vaid 3,4%.

Töökohti tuli 2005. aastal mittepõllumajandussektorisse lisandunud ettevõtete arvelt juurde 1600. Kolmes maakonnas — Ida-Viru, Lääne ja Hiiu — oli ettevõtete iibe tulemusel tööga hõivatute arvu muutus negatiivne. Suurim oli muutus Harju, Tartu ja Pärnu maakonnas — seal tekkis ettevõtete iibe tulemusel 2005. aastal juurde kokku ligi 1400 uut töökohta.

Uue äriaga seoses lisandunud töökohtade osa kõikides piirkonnas tegutsevate ettevõtete töökohtades oli suurim Pärnu ja Saare maakonnas (1,5% ja 1,8%). Kogu Eestis ei ületanud aga 2005. aastal ettevõtete sünniga juurde tulnud töökohtade osatähtsus kõikides töökohtades 1%.

Tabel 3.3 Ettevõtete ja töökohtade iive maakonna järgi, 2005
 Table 3.3 Growth of enterprises and jobs by counties, 2005

	live Growth		libe osatähtsus Share of the growth	
	ettevõtted enterprises	töökohad jobs	ettevõtted enterprises	töökohad jobs
Eesti — Estonia	2 961	1 619	6,6	0,4
Harju	1 818	765	6,5	0,3
Hiiu	10	-17	4,0	-0,9
Ida-Viru	77	-160	3,4	-0,4
Jõgeva	48	51	9,1	1,2
Järva	46	62	7,9	0,8
Lääne	41	-26	7,0	-0,5
Lääne-Viru	98	38	7,6	0,2
Põlva	36	49	6,7	1,1
Pärnu	165	314	6,6	1,5
Rapla	50	36	6,5	0,6
Saare	75	136	9,3	1,8
Tartu	324	288	7,1	0,8
Valga	36	41	6,5	0,7
Viljandi	76	14	7,5	0,1
Võru	61	28	9,5	0,4

Kokkuvõte

2005. aastal sündis Eestis tertsiaar- ja sekundaarsektoris kaks korda rohkem ettevõtteid kui suri ja ettevõtete loomulik iive oli ligi 3000.

Eesti ettevõtete keskmine sünnimäär ehk sündinud ettevõtete osatähtsus majanduslikult aktiivsete üksuste kogumis oli 13,8%. Maakonniti oli see näitaja 11%–17%. Osas omavalitsusüksustes ei sündinud aasta jooksul ühtegi ettevõtet, samas oli maksimaalne uute ettevõtete osatähtsus piirkonnas tegutsenud ettevõtetes 54,6%. Siin peab arvestama, et väikese ettevõtete arvuga piirkondades mõjutab iga üksiku ettevõtte lisandumine või kadumine selles piirkonnas sündinud või surnud ettevõtete määra oluliselt.

Eesti ettevõtete surmamäär oli 2005. aastal 7,2%, maakonniti kõikus see protsent neljast kaheksani. Oli piirkondi, kus ükski ettevõtte ei lõpetanud tegevust, pisemates paikades tõstis aga ühe-kahe ettevõtte lõpetamine surmamäära 50%-ni.

Pealinna piirkonnas sündis 65% kõigist 2005. aastal Eestis tegevust alustanud ettevõtetest ja suri 67% kõikidest ettevõtlusest kadunud ettevõtetest.

Valdades töötab üks viiendik Eesti ettevõtetest, linnadega võrreldes oli nende sünnimäär 2005. aastal 3 protsendipunkti suurem ja surmamäär 1,5 protsendipunkti väiksem.

Keskmine 2005. aastal Eestis sündinud ettevõtte alustas 1,7 töötajaga, tegevuse lõpetanud ettevõtte suurus oli aga keskmiselt 2,8 hõivatut. Suurema sündinud ettevõtete arvu tõttu toimus enamikus piirkondades siiski uute töökohtade juurdekasv. Vaid kolmes maakonnas viieteistkümnest ei ületanud sündinud ettevõtetes loodud töökohtade arv samal aastal surnud ettevõtete töökohtade arvu.

Aktiivsete ettevõtete jagunemist omavalitsusüksuste järgi kajastab kaart 22 lisas 1.

Tabel 3.4 **Ettevõtlusdemograafia põhinäitajad omavalitsusüksuse järgi, 2005**
Table 3.4 *Main indicators of business demography by local government unit, 2005*

	Aktiivsed <i>Active</i>	Sündinud <i>Born</i>	Surnud <i>Dead</i>	Sünnimäär, % <i>Birth rate, %</i>	Surmamäär, % <i>Death rate, %</i>
Linnad — Cities					
Elva	126	12	7	9,5	5,6
Haapsalu	311	46	19	14,8	6,1
Jõgeva	153	21	8	13,7	5,2
Kallaste	8	-	-	0,0	0,0
Keila	281	30	16	10,7	5,7
Kiviõli	59	3	7	5,1	11,9
Kohtla-Järve	454	47	45	10,4	9,9
Kunda	44	7	1	15,9	2,3
Kuressaare	533	72	30	13,5	5,6
Kärdla	139	13	9	9,4	6,5
Loksa	37	3	1	8,1	2,7
Maardu	479	74	34	15,4	7,1
Mustvee	16	6	1	37,5	6,3
Mõisaküla	4	-	-	0,0	0,0
Narva	842	99	58	11,8	6,9
Narva-Jõesuu	43	8	5	18,6	11,6
Paide	197	20	11	10,2	5,6
Paldiski	54	5	7	9,3	13,0
Põltsamaa	122	14	6	11,5	4,9
Põlva	206	24	12	11,7	5,8
Pämu	1 666	210	96	12,6	5,8
Püssi	12	-	1	0,0	8,3
Rakvere	599	63	27	10,5	4,5
Saue	281	30	15	10,7	5,3
Sillamäe	189	19	11	10,1	5,8
Sindi	59	11	7	18,6	11,9
Tallinn	23 783	3 293	1 925	13,8	8,1
Tartu	3 675	479	236	13,0	6,4
Tõrva	90	6	7	6,7	7,8
Valga	206	29	11	14,1	5,3
Viljandi	621	76	42	12,2	6,8
Võhma	18	2	1	11,1	5,6
Võru	365	44	17	12,1	4,7

Tabel 3.4 Ettevõtlusdemograafia põhinäitajad omavalitsusüksuse järgi, 2005
 Table 3.4 Main indicators of business demography by local government unit, 2005

	Aktiivsed Active	Sündinud Born	Surnud Dead	Sünnimäär, % Birth rate, %	Surmamäär, % Death rate, %
Järg — Cont.					
Vallad — Rural municipalities					
Abja	21	5	-	23,8	0,0
Aegviidu	24	4	2	16,7	8,3
Ahja	15	1	-	6,7	0,0
Alajõe	6	1	1	16,7	16,7
Alatskivi	12	2	-	16,7	0,0
Albu	18	4	-	22,2	0,0
Ambla	25	6	1	24,0	4,0
Anija	80	14	4	17,5	5,0
Antsla	53	11	5	20,8	9,4
Are	14	2	1	14,3	7,1
Aseri	25	5	4	20,0	16,0
Audru	123	23	8	18,7	6,5
Avinurme	28	1	3	3,6	10,7
Emmaste	21	3	-	14,3	0,0
Haanja	17	7	1	41,2	5,9
Haaslava	35	7	1	20,0	2,9
Halinga	57	6	5	10,5	8,8
Haljala	41	3	1	7,3	2,4
Halliste	14	3	-	21,4	0,0
Hanila	22	4	-	18,2	0,0
Harku	399	82	25	20,6	6,3
Helme	28	5	2	17,9	7,1
Hummuli	12	2	-	16,7	0,0
Häädemeeste	41	4	2	9,8	4,9
Iisaku	24	2	2	8,3	8,3
Illuka	9	1	2	11,1	22,2
Imavere	15	-	-	0,0	0,0
Juuru	22	2	-	9,1	0,0
Jõelähtme	186	38	15	20,4	8,1
Jõgeva	65	9	4	13,8	6,2
Jõhvi	389	33	12	8,5	3,1
Järva-Jaani	21	-	1	0,0	4,8
Järvakandi	22	2	2	9,1	9,1
Kaarma	85	16	3	18,8	3,5
Kadrina	91	13	5	14,3	5,5
Kaisma	7	2	-	28,6	0,0
Kaiu	25	2	2	8,0	8,0
Kambja	48	8	4	16,7	8,3
Kanepi	25	6	1	24,0	4,0
Kareda	4	-	-	0,0	0,0
Karksi	65	7	4	10,8	6,2
Karula	13	1	2	7,7	15,4
Kasepää	7	1	1	14,3	14,3
Kehtna	76	10	1	13,2	1,3
Keila	75	11	8	14,7	10,7
Kernu	25	5	-	20,0	0,0
Kihelkonna	11	1	1	9,1	9,1
Kihnu	9	1	1	11,1	11,1
Kiili	114	23	8	20,2	7,0
Koeru	27	2	1	7,4	3,7
Kohila	100	12	6	12,0	6,0
Kohtla	25	2	-	8,0	0,0
Kohtla-Nõmme	10	2	1	20,0	10,0
Koigi	11	2	1	18,2	9,1
Kolga-Jaani	7	2	1	28,6	14,3
Konguta	16	6	1	37,5	6,3
Koonga	11	6	3	54,5	27,3
Kose	129	25	7	19,4	5,4
Kullamaa	5	1	1	20,0	20,0
Kuusalu	149	13	8	8,7	5,4
Kõlleste	13	4	2	30,8	15,4
Kõo	12	1	-	8,3	0,0
Kõpu	11	2	-	18,2	0,0
Kõrgessaare	15	-	1	0,0	6,7
Kõue	33	8	3	24,2	9,1
Käina	52	8	4	15,4	7,7
Kärla	6	-	-	0,0	0,0
Käru	12	4	-	33,3	0,0

Tabel 3.4 Ettevõtlusdemograafia põhinäitajad omavalitsusüksuse järgi, 2005
Table 3.4 Main indicators of business demography by local government unit, 2005

	Aktiivsed Active	Sündinud Born	Surnud Dead	Sünnimäär, % Birth rate, %	Surmamäär, % Death rate, %
Laekvere	15	4	3	26,7	20,0
Laeva	13	2	1	15,4	7,7
Laheda	14	6	3	42,9	21,4
Laimjala	4	1	1	25,0	25,0
Lasva	12	2	-	16,7	0,0
Lavassaare	9	-	-	0,0	0,0
Leisi	19	3	1	15,8	5,3
Lihula	49	4	2	8,2	4,1
Lohusuu	5	1	2	20,0	40,0
Luunja	43	16	3	37,2	7,0
Lüganuse	12	1	-	8,3	0,0
Lümanda	9	3	-	33,3	0,0
Maidla	8	-	-	0,0	0,0
Martna	4	-	-	0,0	0,0
Meeksi	2	1	1	50,0	50,0
Meremäe	6	1	1	16,7	16,7
Mikitamäe	6	-	-	0,0	0,0
Misso	10	4	-	40,0	0,0
Mooste	15	1	1	6,7	6,7
Muhu	32	6	1	18,8	3,1
Mustjala	5	-	-	0,0	0,0
Mõniste	7	-	2	0,0	28,6
Mäetaguse	9	3	1	33,3	11,1
Mäkša	24	5	1	20,8	4,2
Märjamaa	162	17	7	10,5	4,3
Nissi	49	10	3	20,4	6,1
Noarootsi	11	1	1	9,1	9,1
Nõo	67	8	4	11,9	6,0
Nõva	9	2	2	22,2	22,2
Orava	7	1	-	14,3	0,0
Orissaare	35	5	5	14,3	14,3
Oru	17	2	-	11,8	0,0
Otepää	121	14	11	11,6	9,1
Padise	42	7	3	16,7	7,1
Paide	43	4	2	9,3	4,7
Paikuse	97	15	9	15,5	9,3
Paistu	17	2	-	11,8	0,0
Pajusi	15	3	-	20,0	0,0
Pala	16	3	2	18,8	12,5
Palamuse	25	2	1	8,0	4,0
Palupera	15	4	2	26,7	13,3
Peipsiääre	1	-	-	0,0	0,0
Pihlta	20	3	1	15,0	5,0
Piirissaare	-	-	-	-	-
Puhja	27	-	2	0,0	7,4
Puka	16	4	2	25,0	12,5
Puurmani	15	2	1	13,3	6,7
Põdrala	5	1	1	20,0	20,0
Põltsamaa	34	5	2	14,7	5,9
Põlva	71	11	4	15,5	5,6
Pärsti	56	7	3	12,5	5,4
Põide	7	1	1	14,3	14,3
Pühalepa	20	2	2	10,0	10,0
Raasiku	109	26	5	23,9	4,6
Rae	280	48	18	17,1	6,4
Raikküla	18	3	1	16,7	5,6
Rakke	23	1	1	4,3	4,3
Rakvere	41	7	4	17,1	9,8
Rannu	18	2	2	11,1	11,1
Rapla	321	37	20	11,5	6,2
Ridala	94	11	8	11,7	8,5
Risti	10	3	-	30,0	0,0
Roosna-Alliku	19	3	-	15,8	0,0
Ruhnu	1	-	-	0,0	0,0
Rõngu	35	4	4	11,4	11,4
Rõuge	36	4	-	11,1	0,0
Rägavere	9	2	1	22,2	11,1
Räpina	83	7	6	8,4	7,2
Saarde	59	7	5	11,9	8,5

Järg — Cont.

Tabel 3.4 Ettevõtlusdemograafia põhinäitajad omavalitsusüksuse järgi, 2005
 Table 3.4 Main indicators of business demography by local government unit, 2005

	Aktiivsed Active	Sündinud Born	Surnud Dead	Sünnimäär, % Birth rate, %	Surmamäär, % Death rate, %
Saare	12	1	-	8,3	0,0
Saarepeedi	14	-	-	0,0	0,0
Saku	277	50	13	18,1	4,7
Salme	15	5	1	33,3	6,7
Sangaste	21	4	-	19,0	0,0
Saue	278	61	25	21,9	9,0
Sauga	97	18	3	18,6	3,1
Sonda	7	-	-	0,0	0,0
Surju	9	2	-	22,2	0,0
Suure-Jaani	79	13	5	16,5	6,3
Sõmerpalu	18	2	3	11,1	16,7
Sõmeru	72	13	3	18,1	4,2
Tabivere	20	5	1	25,0	5,0
Taebla	45	3	3	6,7	6,7
Taheva	4	-	-	0,0	0,0
Tahkuranna	55	3	7	5,5	12,7
Tamsalu	47	7	-	14,9	0,0
Tapa	98	7	6	7,1	6,1
Tartu	130	21	6	16,2	4,6
Tarvastu	29	6	2	20,7	6,9
Toila	50	6	5	12,0	10,0
Tootsi	8	-	-	0,0	0,0
Torgu	3	-	-	0,0	0,0
Tori	44	2	1	4,5	2,3
Torma	26	4	1	15,4	3,8
Tudulinna	5	2	-	40,0	0,0
Tõlliste	24	6	1	25,0	4,2
Tõstamaa	26	3	4	11,5	15,4
Tähtvere	60	9	2	15,0	3,3
Türi	182	26	7	14,3	3,8
Urvaste	14	4	1	28,6	7,1
Vaivara	26	2	1	7,7	3,8
Valgjärve	25	5	1	20,0	4,0
Valjala	22	5	1	22,7	4,5
Vara	25	3	6	12,0	24,0
Varbla	13	3	1	23,1	7,7
Varstu	6	-	-	0,0	0,0
Vasalemma	18	4	-	22,2	0,0
Vastse-Kuuste	25	3	3	12,0	12,0
Vastseliina	23	1	1	4,3	4,3
Veriora	11	1	1	9,1	9,1
Vigala	13	2	2	15,4	15,4
Vihula	44	5	-	11,4	0,0
Viimsi	668	131	32	19,6	4,8
Viiratsi	42	9	1	21,4	2,4
Vinni	89	15	6	16,9	6,7
Viru-Nigula	12	1	1	8,3	8,3
Vormsi	5	-	-	0,0	0,0
Võnnu	15	2	1	13,3	6,7
Võru	73	17	5	23,3	6,8
Väike-Maarja	73	14	5	19,2	6,8
Vändra	27	1	2	3,7	7,4
Vändra alev	54	6	5	11,1	9,3
Värskä	20	1	1	5,0	5,0
Väätsa	19	3	-	15,8	0,0
Õru	2	-	1	0,0	50,0
Ülenurme	192	33	14	17,2	7,3

Järg — Cont.

3. BUSINESS DEMOGRAPHY IN THE REGIONS OF ESTONIA IN 2005

Svetlana Shutova
Statistics Estonia

Introduction

Statistics Estonia is producing statistics on business demography since 2003. The aim of business demography is to follow the changes in the size and structure of the economically active units, analysing how many new enterprises arise each year (birth of the enterprise) and how many enterprises cease activities (death of the enterprise). Business demography shows how many jobs are created and how many are abolished on account of enterprises' births and deaths.

In business demography companies of the secondary and tertiary sector are observed. Of sole proprietors only proprietors with 20 or more persons employed are included in the survey. Companies and sole proprietors dealing with agriculture are excluded.

The main source of data for data on business demography is the Business Register for Statistical Purposes (the Statistical Profile), which is the database of economically active institutional units. The Statistical Profile includes the contact information of enterprises (register number, name, address) and economic characters (kind of activity, turnover, size class of employment). The data collected from different sources are analysed and compared.

The data on business demography on country and county level have been released on the web site of Statistics Estonia (www.stat.ee). This article tries for the first time to present the data on enterprises' births, deaths, size and natural increase in local government units. It must be taken into consideration that the object of the survey is the economic unit on the level of the enterprise, i.e. the enterprise that is operating in several regions has been surveyed as one unit by the contact address. Table 3.4 (p. 66) presents the consolidated data of business demography by local government units.

By the time of compiling the publication, statistics of economic units which were born and died in 2005 had been completed. The data on Europe are for the year 2004.

Births of enterprises

Birth of the enterprise is the creation of a combination of production factors with the restriction that no other enterprises are involved in the event. Births do not include entries into the population due to: mergers, break-ups, split-off or restructuring of a set of enterprises. It does not include entries into a sub-population resulting only from a change of activity.

In 2005 the average birth rate of Estonian enterprises (the share of newly born enterprises in the number of active enterprises) was 13.8%.

65% of all enterprises which started their activity in Estonia in 2005 were born in Harju county, thus the capital region plays a key role in the average indicator of the country.

The birth rate of enterprises was the highest in Võru and Saare counties, where there were 15 new enterprises per each 100 active enterprises. The number of born enterprises was the smallest — only 10% of active enterprises — in Ida-Viru and Hiiu counties. In 2005, the birth rate of enterprises in Rapla, Lääne-Viru and Järva counties was 12% and in the remaining counties the corresponding indicator was similar to the average of Estonia.

80% of enterprises are operating in cities and only one fifth in rural municipalities. Although the enterprises operating outside cities are in a minority, in 2005 the share of born enterprises among them was 3 percentage points larger than in cities.

The birth rate of enterprises operating in rural municipalities was higher than the average of Estonia in two thirds of counties. The birth rate of enterprises was the highest (18–19%)

in rural municipalities of Harju, Võru and Saare counties. The share of new enterprises was the smallest in rural municipalities of Ida-Viru, Lääne, Hiiu and Rapla counties where it did not exceed 12%. Figure 3.1 (p. 61) presents the ranking of counties by enterprise birth rates, Map 20 (Annex 1) reflects the enterprise birth rates by local government units.

In 2005, the average birth rate of Estonian enterprises was 13%. The respective indicator was larger than the average of Estonia in seven cities — Haapsalu (14.8%), Kunda (15.9%), Maardu (15.4%), Mustvee (37.5%), Narva-Jõesuu (18.6%), Sindi (18.6%) and Valga (14.7%).

From county centres, the birth rate of enterprises was the smallest in Kärkla (9.5%) in 2005. The cities in Ida-Viru, Valga and Tartu counties had also enterprises with the birth rates smaller than 10%.

By economic activity, the birth rates of construction (17.7%) and financial intermediation enterprises (19.7%) were the highest. The birth rates of construction enterprises in construction market exceeded 20% in eight counties. The respective indicator was below the average of Estonia in Ida-Viru, Hiiu, Jõgeva and Harju counties (Table 3.1, p. 62). In 2005, the birth rate of construction enterprises in Tallinn was only 14.5%. Trade enterprises and real estate enterprises were also popular — the birth rates were 16% and 14.9%, respectively. The birth rate of trade enterprises was higher in Lääne, Harju and Tartu counties. The share of newly born trade enterprises was the smallest in Hiiu and Ida-Viru counties. The birth rate of manufacturing enterprises was significantly lower — in 2005 the share of newly born manufacturing enterprises was only 8.5%. In Saare, Võru, Lääne, Lääne-Viru, Põlva and Hiiu counties the birth rate of manufacturing enterprises was over 10%. At the same time, of manufacturing enterprises only every 20th enterprise was born in Tartu, Rapla and Valga counties.

In 2004, the birth rate of enterprises was 9.6% in the European Union. In Europe the number of newly born enterprises was the biggest in Romania — 19%, the lowest in Cyprus — only 5.9%.

The average size of enterprises born in 2005 was 1.7 employees. In 2005, enterprises with the largest number of persons employed were born in Ida-Viru, Pärnu and Võru counties with the average number of two persons employed per enterprise. In 2005, the average number of employees was largest in Narva newly born enterprises — 2.5 employees.

Enterprises that were born in Hiiu and Valga counties were the smallest, where at the year of birth there were on an average 1.3 and 1.4 persons employed, respectively. The size of enterprises in Harju county, including Tallinn, was equal to the average of Estonia. Figure 3.2 (p. 62) presents the size of newly born enterprises by number of persons employed by counties.

In the European Union, the average number of employees of enterprises born in 2004 was 1.9. The number of persons employed in newly born enterprises was the biggest in Portugal — about 4 persons. The average number of persons employed in newly born enterprises of Finland was 1.

Deaths of enterprises

Death of the enterprise is the dissolution of a combination of production factors with the restriction that no other enterprises are involved in the event. Deaths do not include exits from the population due to mergers, take-overs, break-ups and restructuring of a set of enterprises. It does not include exits from a sub-population resulting only from a change of activity.

In 2005, the death rate of Estonian enterprises was 7.2%. Compared to the birth rate, this indicator was about two times smaller, i.e. two times less enterprises died than were born during the year.

67% of all enterprises that ceased their activity in Estonia in 2005 died in Harju county. The death rate of enterprises was also the highest here — 7.8%.

Harju county was followed by Ida-Viru and Valga counties where the share of dead enterprises was equal to the average of Estonia. In 2005, the share of dead enterprises was

the smallest in Järva and Lääne-Viru counties — less than 5%. Figure 3.3 (p. 63) presents the ranking of counties by enterprise death rates.

In 2005, the death rate of enterprises operating in cities was 1.5 percentage points larger than in rural municipalities. The death rate in cities of Harju and Ida-Viru counties was larger than the average — 8% and 7.9%, respectively. The corresponding indicator was the smallest (below 5%) in Võru and in cities of Lääne-Viru county.

The rural municipalities with the enterprises of the largest death rate were situated in Ida-Viru (9.7%) and Valga counties (8.4%). Only 3.4% of enterprises ceased activity in rural municipalities of Järva county. Map 21 (Annex 1) reflects the distribution of local government units by enterprise death rates.

By economic activities, the death rate was largest in financial intermediation and wholesale and retail trade enterprises — in 2005 every tenth enterprise ceased activity there (Table 3.2, p. 64). In Järva and Rapla counties trade enterprises were most permanent — only every twentieth ceased activity. The share of dead enterprises was the largest in Harju, Võru, Põlva and Viljandi counties — more than 7%. In 2005, less than 2% of construction enterprises ceased activity in Järva and Lääne counties. In manufacturing the death rate of enterprises was the highest in Ida-Viru county — 8.4% and the smallest in Järva county — 1.8%.

In 2004, the average death rate of enterprises in the EU was 7.2%. The share of dead enterprises was largest in the United Kingdom — 11.5%. The share of dead enterprises was smallest in Switzerland — 3.5%.

The average size of dead enterprises indicates how many persons employed were in the enterprise during the last year of its activity. In 2005, the size of dead enterprises in Estonia was on an average 2.8 employees.

By counties the size of dead enterprises varied from 4.8 employees in Võru counties to 1.5 employees in Saare counties. The regions around bigger cities of Estonia — Harju and Tartu counties are also similar, where the average size of dead enterprises was 2.6 persons employed.

The size of enterprises that had ceased activities was the largest in Ida-Viru county (4.6 persons employed). For example in Narva the average size of dead enterprises was 7.1 persons employed. Dead enterprises in Saare and Valga counties were among the smallest — 1.5 and 1.7 persons employed, respectively. Figure 3.4 (p. 65) presents the ranking of counties by the size of dead enterprises.

In the European Union there were on average 2.3 persons employed in enterprises which died in 2004. The number of persons employed in dead enterprises was the biggest in Slovakia — 4.4 persons. Enterprises which had died in Finland were significantly small — their average size was less than one person employed.

Growth of enterprises and jobs

In 2005 the growth of Estonian enterprises of tertiary and secondary sector was positive — about 3,000 units more were born than died, enterprises of Harju county accounted for two thirds of this. Most enterprises were born in Tartu and Pärnu counties — correspondingly 11% and 6% of the newly born enterprises. Only 10 enterprises were born in Hiiu county, in other counties the number of newly born enterprises varied between 36–98.

The picture is completely different if to look at the enterprises' growth as the ratio of economically active units. The share of newly born enterprises in Harju, Tartu and Pärnu counties was 6.5–7.1% in all the enterprises operating in this region. With this indicator the regions of big cities were close to the average of Estonia. The share of newly born enterprises was the biggest in active units of Jõgeva, Saare and Võru counties (over 9%), but in Ida-Viru county the respective indicator was only 3.4%.

In 2005, 1,600 new jobs emerged on account of new enterprises in non-agricultural sector. In three counties — Ida-Viru, Lääne, and Hiiu counties — the change in the number of persons employed was negative as a result of the growth of enterprises. The change was

biggest in Harju, Tartu and Pärnu counties where in 2005 about 1,400 new jobs were created as a result of the growth of enterprises.

The share of jobs that were added as a result of new business among all jobs in enterprises active in the region was the largest in Pärnu and Saare counties (1.5% and 1.8%, respectively). But in Estonia as a whole the share of jobs that were added due to the birth of enterprises in 2005 did not exceed 1% of all jobs (Table 3.3, p. 65).

Summary

In 2005 two times more enterprises were born than died in the tertiary and secondary sector of Estonia and the natural growth was about 3,000.

The average birth rate of Estonian enterprises or the share of newly born enterprises in the population of economically active units was 13.8%. This indicator by counties was 11%–17%. In some local government units no enterprises were born during the year, the maximum share of newly born enterprises among enterprises operating in the region was 54.6%. It must be taken into consideration that in regions with small number of enterprises the birth or death of each enterprise affects significantly the birth rate or death rate of enterprises in this region.

In 2005 the death rate of Estonian enterprises was 7.2%, by counties this indicator fluctuated from 4–8%. There were regions where no enterprises ceased their activity, but in smaller regions the death of one-two enterprises increased the enterprise death rates to 50%.

In the region of the capital 65% of all enterprises that had started their activity in 2005 in Estonia were born and 67% of enterprises that had ceased their activity died.

One fifth of Estonian enterprises operate in rural municipalities, in 2005 their birth rate was 3 percentage points larger and the death rate 1.5 percentage points smaller as compared to the cities.

The average enterprise that was born in Estonia in 2005 started with 1.7 employees, the average size of an enterprise that had ceased its activity was 2.8 persons employed. Due to the bigger number of newly born enterprises most regions witnessed the growth of new jobs. Only in three counties out of fifteen the number of created jobs in newly born enterprises did not exceed the number of jobs in enterprises that had died in the same year.

Map 22 (Annex 1) reflects the distribution of active enterprises by local government units.

4. VANEMAEALISTE RÄNNE EESTIS

Alis Tammur
Statistikaamet

Sissejuhatus

Üldiste rändesuundumuste uurimisel on väga oluline arvestada rändava rahvastiku koosseisu eripära. Piirkondliku üksuse analüüsil ei anna ainult rändesaldo toimivate muutuste kohta piisavalt infot, sest suurema hulga mingisse sotsiaalsesse või vanuselisse rühma kuuluvate inimeste saabumine või lahkumine vajab erinevat tähelepanu. Statistilistest tunnustest mõjutab rännet väga oluliselt vanus, peegeldades inimeste elutsükliga seotult nii rändeintensiivsuse kui ka elukohaelistuste muutumist (Boyle jt 1998; Mulder ja Hooimeijer 1999; Serow 1996; Warnes 1992). Noorte rändeintensiivsus on üldjuhul kõige suurem, see on seotud õppimise, töö ja pereelu muutustega. Pereeas inimesed on paiksemad, nende rännet mõjutavad perekonna vajadused ja töökohtade paiknemine. Pensionealiste rännet mõjutavad juba teised tegurid, näiteks elukeskkonna ja toimetulekuga seotud kaalutlused. Ka rändesuunad kujunevad elutsükli eri etapis erinevalt: noorte ränne on sageli suunatud suurematesse linnadesse, vanemas eas rännatakse aga teistesse piirkondadesse (Serow 1996; Warnes 1992).

Igas elutsükli etapis on rändesuunad üsna stabiilsed, mistõttu mõjutab rahvastiku vanuskoosseis otseselt riigis valitsevaid rändesuundi (Geyer ja Kontuly 1996; Nelson ja Sewall 2003). Järelikult võib muutus rahvastiku vanuskoosseisus — näiteks rahvastiku vananemine — neid suundi muuta. Artikli eesmärk on uurida vanemaealiste inimeste rännet Eestis. Kasutatud on rahvastikuregistri elukoha registreerimise andmeid aastatest 2004–2005. Uuritavad kaks rahvastikurühma on vanemas tööeas inimesed (50–64-aastased) ja pensioneerialised (vähemalt 65-aastased). Kuigi vanemaealiste inimeste rändeintensiivsus on väiksem, mistõttu mõjutavad nad üldiseid rändetendentse vähem, mängis nende rühmade valiku juures tähtsat rolli ka andmeallika kvaliteet.

Andmete kvaliteet

Rände uurimise suurim probleem on rändeandmete kvaliteet. Eestis oli alates 1992. aastast elukoha ja seega ka elukohavahetuse registreerimine vabatahtlik, kuid rändestatistika põhineb just elukoha registreerimisel. 2005. aasta maist kehtib seadus, mille järgi peab iga inimene oma elukoha registreerima 30 päeva jooksul pärast uude püsielukohta elama asumist. See peaks pikemas perspektiivis rändearvestust parandama. Inimeste harjumuste ja suhtumise muutmine võtab aga aega. Siiani on inimeste huvi oma tegelik elukoht registreerida kahjuks ikkagi väike või sõltub see muudest tingimustest, mille tulemusel elukoht küll registreeritakse, kuid see ei pruugi ühtida tegeliku elukohaga.

Kuniks Statistikaamet töötab välja uue rändeandmete töötlemise meetoodika ja jõuab rändestatistika avaldamiseni, püüame teemat endiselt kajastada rahvastikuregistri andmeid kasutades (nt Tammur jt 2006). Selliste artiklite lisaeesmärk sisulise info kõrval on näidata, et Statistikaamet ei ole rändeteemat unustanud.

Rahvastikuregistri aadressandmete kvaliteeti on Statistikaametis analüüsitud mitmel viisil. 2005. aastal oli registris 6% selliseid inimesi, kelle elukohariik oli teadmata, elukoht oli märgitud ainult riigi, maakonna või omavalitsusüksuse täpsusega või kes elasid linnalises asulas, kuid maja number oli teadmata. Samal aastal Statistikaameti korraldatud Eesti tööjõu-uuringu käigus analüüsiti valimisse sattunud inimeste elamist registreeritud aadressil. Selle tulemusel leiti, et keskmiselt 17%-l tööealisest rahvastikust (15–74) ei vasta registreeritud elukoht tegelikkusele. Järelikult võib öelda, et umbes neljandikul inimestest ei ole elukohaandmed registris korras (Tammur jt 2006). See näitaja erineb piirkonniti ja eriti vanuseti.

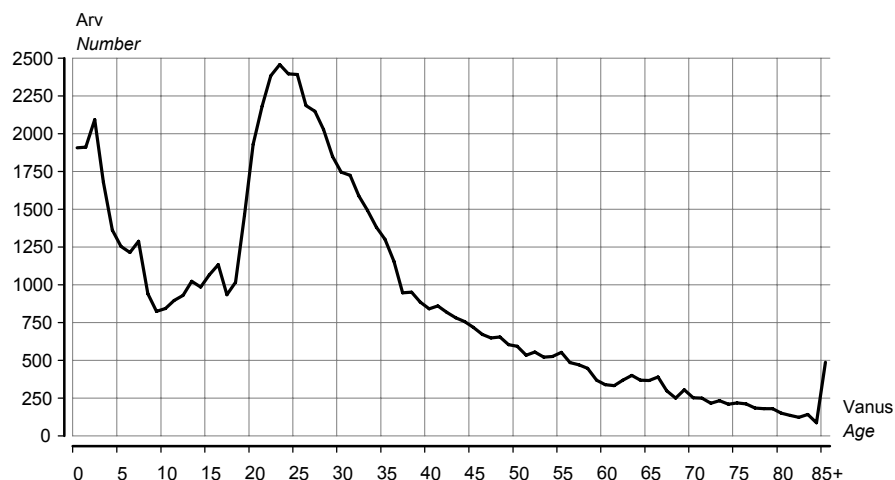
Vanus on rände registreerimisel vägagi oluline — kõige vähem on elukohamuutuste registreerijaid noorte hulgas, vanematel inimestel on säilinud harjumus muutusi registreerida ja teave nende rände kohta on seetõttu usaldusväärsem (Sjöberg ja Tammaru 2000). Statistikaameti küsitlusuuringud näitavad, et 20–34-aastastest kuni 30% ja vähemalt 45-aastastest kuni 8% ei ela registreeritud elukohas. Ka 2002. aastal rännet ja selle registreerimist uurinud küsitlus kinnitas vanuse olulisust: noored registreerivad elukohavahetusi tunduvalt harvem. Nooremate inimeste registriandmete mittevastavust tegelikkusele näitab ka abielust sündinud laste vanemate elukoha võrdlemine, mille järgi elasid 2005. aastal vastsündinud lapse ema ja isa ühel tänaval vaid 55% juhtudest.

Peamine põhjus elukoha registreerimata jätmisel on selle ajutine kasutamine või takistab registreerimisega kaasneva asjaajamise bürookraatlikkus. Elukoha registreerimise otsust võivad mõjutada ka omavalitsuse pakutavad soodustused, mis enamasti on suunatud lastega peredele (sünnitoetus, lasteaia- või koolikoha saamine, üliõpilase sõidusoodustus jne). See soodustab samuti registreeritud elukoha andmete mittevastavust tegelikkusele noorte ja perealiste hulgas. Vanematel inimestel seevastu on mugavam, kui sotsiaalne tugi on elukoha lähedal. Neile andmekvaliteedi hinnangutele tuginedes valitigi uurimisel rahvastikuks just mõnevõrra parema andmekvaliteediga vanemaealiste vanuserühmad: 50–64-aastased ja vähemalt 65-aastased.

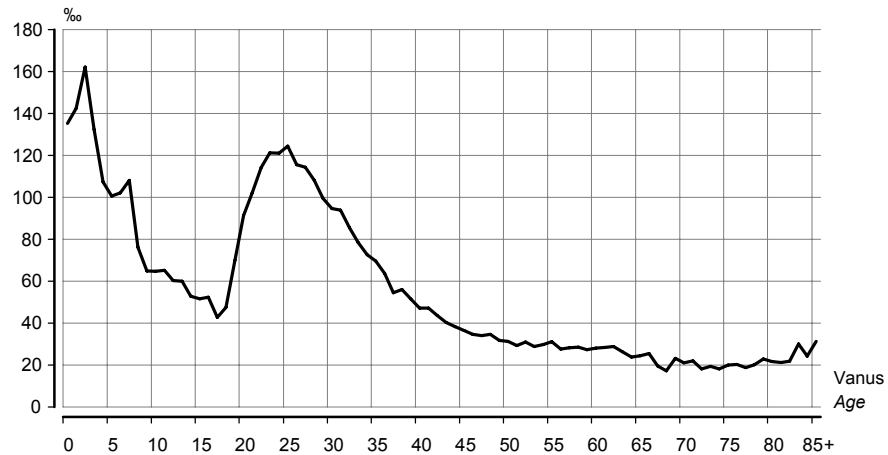
Rändeintensiivsus

Rändeintensiivsus sõltub paljuski vanusest — alates 30. eluaastate teisest poolest väheneb rändesündmuste arv ühtlaselt (joonis 4.1). Teades noorte rände suurt alaregistreerimist, on nooremate ja vanemate inimeste rändeintensiivsus tegelikkuses veelgi erinevam. Uuringud näitavad, et tööturult lahkudes suureneb mõnevõrra inimeste rändeintensiivsus (Warnes 1992). Nagu näha jooniselt 4.1, sagenevad Eestiski rändesündmused mõnevõrra 60. eluaastatel. Kui aga vaadata rändesündmuste osatähtsust vanuserühmas (joonis 4.2), selgub, et nimetatud sagenemine tuleneb vaid selle vanuserühma natuke suuremast arvukusest ja tegelikkuse tõusu ei ole. Seega ei saa vähemalt vaadeldavate aastate põhjal seda tendentsi kinnitada. Küll aga on näha vanurite rändeintensiivsuse mõningast suurenemist alates 83. eluaastast, mis võib olla seotud kolimisega ajal, mil vanainimene enam üksinda toime ei tule.

Joonis 4.1 **Rändesündmused vanuse järgi, 2004–2005**
Figure 4.1 *Migration events by age, 2004–2005*

Joonis 4.2 **Rändeintensiivsus vanuse järgi, 2004–2005**
 Figure 4.2 *Migration intensity by age, 2004–2005*

Rändesaldo

Positiivne rändesaldo tähistab piirkondi, kus inimeste hulk rände tulemusel suureneb, ja negatiivne rändesaldo on piirkondades, kus sisseränne on väiksem kui väljaränne. Ainult rändeiive ei kirjelda piirkonna rahvastiku kasvu või kahanemist, sest loomulik iive võib piirkonna rahvaarvu vastupidiselt mõjutada, mille tulemusel kas väheneb rände mõju rahvaarvule või toimib loomulik iive rändega samasuunaliselt ja suurendab rände kirjeldatud protsessi. Arvestada tuleb ka elukohavahetajate vanusjaotusega, sest kui sünnid suurendavad laste osatähtsust rahvastikus ja surmad üldjuhul vähendavad vanurite hulka, siis elukohavahetajatel selline vanuseline seos puudub. Seega võib rände vanusselektiivsus muuta piirkonna vanusjaotust. Näiteks kui piirkonna rändeiive on positiivne, kuid saabujad on enamasti vanemad inimesed ja piirkonnas on kõrge keskmine vanus, võib piirkonna loomulik iive olla kokkuvõttes negatiivne (nt Piirissaare vald Tartu maakonnas). Kui aga saabuvad peamiselt pereelised inimesed, tõuseb eeldatavasti ka piirkonna loomulik iive suureneva sündimuse tõttu.

50–64-aastaste rändesaldo oli aastatel 2004–2005 kõige suurem suuremate linnade ümbruse valdades ja linnades (Viimsi, Harku, Kiili ja Rae vald Harju maakonnas, Sauga vald Pärnu maakonnas ning Maardu ja Narva-Jõesuu linn vastavalt Harju ja Ida-Viru maakonnas) (kaart 24 lisas 1). Väikseimad ja negatiivsed rändesaldo näitajad olid suuremates linnades, kuid ka kõigis teistes maakonnakeskustes oli rändesaldo negatiivne. Teistest tunduvalt rohkem lahkujaid oli Tallinnas, väike rändesaldo oli ka Ida-Virumaa suurtes linnades, Tartus, Viljandis ja Pärnus. Positiivne oli enamiku väikelinnade rändesaldo, samuti oli rändesaldo positiivne paljudes maakonna äärealadel paiknevates valdades. Negatiivne saldo oli 30% omavalitsusüksustest, peale linnade ka mõnedes peamiselt maakondade äärealal paiknevates valdades. Suhteliselt palju on selliseid valdu Lääne-Viru, Põlva ja Rapla maakonnas.

Vähemalt 65-aastaste puhul olid suurima rändesaldoga piirkonnad samad kui vanemas tööeas inimestel, kuid neile lisandusid mitmed maakonnakeskused, nagu Jõgeva, Põlva, Valga, Viljandi ja Haapsalu (kaart 25 lisas 1). Kõige suurem vähenemine toimus samuti kahel rühmal sarnaselt, olles suurim pealinnas ja regioonikeskustes (Tartu, Pärnu, Ida-Virumaa linnad). Üle 65-aastaste vanuserühma esindatus vähenes väljarände tõttu rohke- mates valdades (40%) kui 50–64-aastaste vanuserühmas. Samu vanemaealiste elukoha- vahetuse suundumusi näitas ka perioodi 1989–2000 kohta tehtud uurimus (Jõeveer 2003).

Rändesaldokordaja on rändesaldo 1000 elaniku kohta. Rändesaldokordaja on suhtarv, mis näitab rände mõju piirkonnale paremini, sest väiksemas vallas võib ka mõne inimese lisandumine või lahkumine muuta rahvastiku struktuuri oluliselt. Suurim vanemas tööeas

inimeste rändesaldokordaja oli Alajõe, Piirissaare ja Kiili vallas (kaart 26 lisas 1). Neis valdades kasvas see vanuserühm rände tõttu rohkem kui viiendiku. 50–64-aastaste rändesaldokordaja oli enamasti silmatorkav väikesaartel, kuid tegelikkuses lisandus vaid mõni inimene. Rändesaldokordaja oli kõige väiksem Vastse-Kuuste, Tabivere ja Imavere vallas. Pensioniealiste rändesaldokordaja oli suurim Viimsi, Kiili ja Laeva vallas ja väiksem Kohtla-Nõmme, Kaiu ja Lüganuse vallas (kaart 27 lisas 1). Sarnaselt vanema tööea rändega kattuvad suurema ja väiksema rändesaldokordajaga piirkonnad üldise eeslinnastumise ja maakonna äärealade tühenemise suundumusega, kuigi vallad ei kattu.

Rände suunad

Uurimused on näidanud, et noorte inimeste rännet mõjutavad töö ja õppimisega seotud põhjused, mille tulemuseks on nende koondumine suurematesse linnadesse. Preeas inimesed soovivad tihti elada meeldivamas elukeskkonnas kui suurlinnad, kuid samas sõltutakse elukoha valikul koolide ja töökohtade paiknemisest, mis aga asuvad peamiselt suuremates linnades. Nii valitseb pereeliste rändes sageli eeslinnastumine ehk lahkumine suurematest linnadest nende igapäeva pendelrände mõjualasse. Vanemas eas ja eriti pärast pensioniikka jõudmist suureneb vastulinnastumise tõenäosus — inimesed lahkuvad suurematest linnadest ja linnaregioonidest maa-asulatesse (Champion 2001). Nooremad pensionärid lähevad enam väikelinnadesse ja maapiirkondadesse, vanuse kasvades võib aga suureneka tagasiränne linnadesse, kus on parem tervishoiusüsteem ja ollakse täiskasvanud lastele lähemal (Katus jt 1999; Serow 1996; Warnes 1992).

Ka selle uurimuse rändesuundadest rääkides on mõlemal uuritaval rahvastikurühmal enam levinud ränne linnast valda (tabel 4.1), mis võib näidata tendentsi, et vanemas eas tehakse elukohavalikuid rohkem elukeskkonda silmas pidades. Tähtsuset teine rändesuund on vallast linna, mis on tüüpiline maakonna äärealadele. Linn-linn ja vald-vald ränne hõlmab kumbki umbes viiendiku. Arvestada tuleb, et rändeks loetakse ainult administratiivüksuse piire ületavaid elukohavahetusi, selles uurimuses Eesti-siseseid omavalitsusüksuste piire ületavaid liikumisi.

Tabel 4.1 **Üldised rändesuunad, 2004–2005**
Table 4.1 *General directions of migration, 2004–2005*
(protsenti — percentage)

	Uus elukoht (50–64) <i>New place of residence (50–64)</i>		Uus elukoht (65+) <i>New place of residence (65+)</i>		<i>Previous place of residence</i>
	linn <i>city</i>	vald <i>rural municipality</i>	linn <i>city</i>	vald <i>rural municipality</i>	
Eelmine elukoht					
Linn	20	39	24	32	City
Vald	23	18	26	18	Rural municipality

Maakonnasiseses rändes kaotab enamik maakonnakeskuseid rahvastikku maakonna teistele omavalitsusüksustele. Erandiks on ainult Põlva ja Valga maakond, kust tuleb keskusesse mõnevõrra rohkem inimesi, kui sealst lahkub. Maakonnasisene ränne hõlmab kõigist rändesündmustest üle poole Harju, Ida-Viru ja Pärnu maakonnas, kus asuvad kõige suurema eeslinnastumise määraga keskused (tabel 4.2). Ülejäänud maakondades on maakonnasiseste liikumiste osatähtsus väiksem. Jõgeva, Järva ja Põlva maakonnas toimub vaid alla kolmandiku liikumistest maakonna sees. Ränne Tallinnaga hõlmab üle 80% liikumistest vaid Harjumaal. See on igati loogiline, sest Harju maakonnas toimub kõige selgemalt eeslinnastumine ja rahvaarv on seal suur. Teiste maakondade ränne Tallinnaga hõlmab alla kolmandiku kõigist rändesündmustest.

Tabel 4.2 Üle 50-aastaste rände suunad mõnes maakonnas^a, 2004–2005
 Table 4.2 Migration directions of the over 50-year-olds in some counties^a, 2004–2005

Maakond County	Maakonnasisene ränne, % Internal migration within county, %	Rändevahetus Tallinnaga, % Migration to and from Tallinn, %	Rändesaldo Tallinnaga Net migration with Tallinn
Harju	> 50	80–90 ^b	100–1000 ^b
Ida-Viru	> 50	20–30	(-25)–(-100)
Jõgeva	20–30	10–20	0–(-25)
Järva	20–30	20–30	0–25
Lääne-Viru	30–40	20–30	0–(-25)
Põlva	20–30	0–10	0–25
Pärnu	> 50	10–20	0–25
Saare	40–50	20–30	25–100
Tartu	40–50	10–20	(-25)–(-100)
Viljandi	30–40	10–20	0–(-25)
Võru	40–50	10–20	0–25

^a Teistes maakondades ei olnud sündmuste arv usaldusväärseks statistiliseks töötluks piisav.

^b Harju maakond Tallinnata.

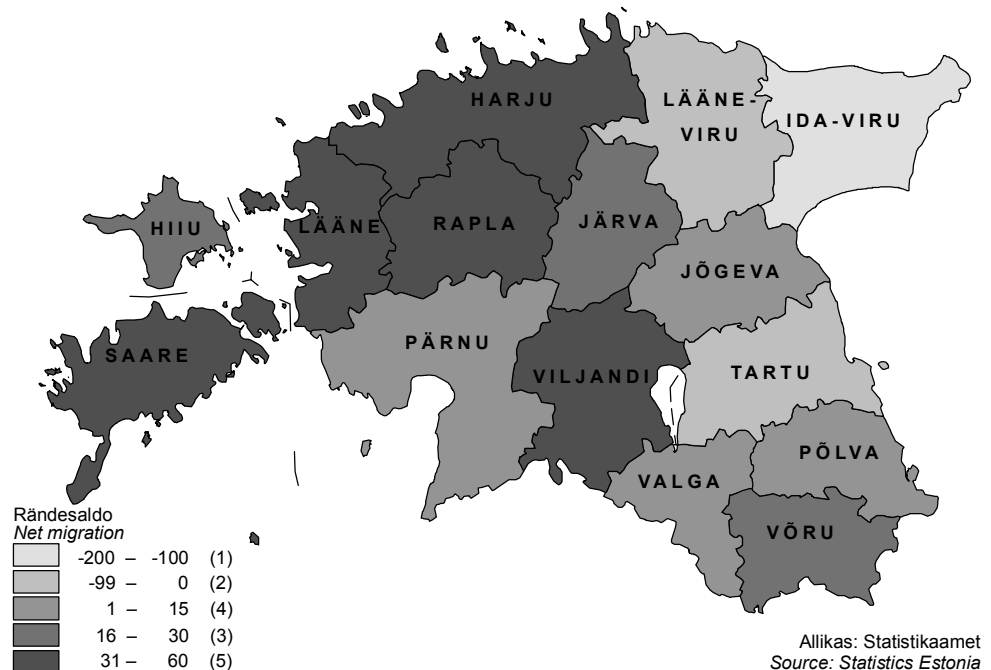
^a In other counties the number of events was not sufficient for reliable statistical processing.

^b Harju county without Tallinn.

Tallinn küll võidab üle 50-aastaseid inimesi enamikust maakonnakeskustest, nagu Tartu, Viljandi ja Ida-Viru maakonna suurematest linnadest, kuid maakondade teistest omavalitsusüksustest sellist Tallinna-suunalist liikumist ei näe. Ida-Virumaa on ainus maakond, mille rändesaldo Tallinnaga on selgelt Tallinna kasuks. Harju maakonna kõrval võivad Tallinnast rahvastikku ka Rapla, Lääne ja Saare maakond, mistõttu on Tallinna rändesaldo kokkuvõttes negatiivne. See on vastupidine nähtus üldise rändesuunaga, kus teistest maakondadest tulev Tallinna-suunaline liikumine kompenseerib Tallinna eeslinnastumise ja kõigi maakondade peamiseks rändesuunaks on Tallinn.

Maakondadevahelises rändes kaotab kõige rohkem vanemaealist rahvastikku Ida-Viru maakond (joonis 4.3). Samuti väheneb vanemaealiste arv Lääne-Viru ja Tartu maakonnas. Rände tõttu kasvab 12 maakonna vanemaealiste arv, kõige rohkem Viljandi maakonnas ja Lääne-Eesti maakondades. Kui vaadata maakondadevahelist rännet kogurahvastiku puhul, on positiivse rändesaldoga ainult Harju ja Tartu maakond. Harju maakonna rändesaldo on positiivne kõigi maakondadega (Tammur jt 2006).

Joonis 4.3 Üle 50-aastaste rändesaldo maakondades, 2004–2005
 Figure 4.3 Net migration of the over 50-year-olds in counties, 2004–2005

Maakondadevaheliste liikumiste rändesaldo on näidatud tabelis 4.3. Suurimad vanemaaliste rändevood on Harju maakonna ja teiste maakondade vahel, kuid see ei ole selgelt Harju maakonna suunaline liikumine nagu üldistes rändetrendides (Tammur jt 2006; Tammaru jt 2003) — Harju maakonna rändesaldo on positiivne Ida-Viru, Tartu, Viljandi ja Lääne-Viru maakonnaga. Teiste maakondade rändesaldo Harju maakonnaga on negatiivne. Ida-Viru maakond kaotab rahvastikku peaaegu kõigile maakondadele ja on ka ainus maakond, kust toimub ainult ühesuunaline liikumine (positiivne rändesaldo Saare maakonnaga tuleneb vaid mõne inimese elukohavahetusest), sest teistes maakondades on nii sisse- kui ka väljarände piirkondi.

Tabel 4.3 **Vähemalt 50-aastaste maakondadevaheline rändesaldo, 2004–2005**
Table 4.3 *Net migration between counties of the 50-year-olds and older people, 2004–2005*

Lähtemaakond <i>County of departure</i>	Sihtmaakond — <i>County of destination</i>														
	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Jõgeva	Järva	Lääne	Lääne-Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Harju	+	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	-	+
Hiiu	-	+	-	-	-	+	+	+	-	0	-	-	-	0	0
Ida-Viru	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+
Jõgeva	-	+	-	+	+	-	-	-	0	0	0	+	+	+	+
Järva	-	+	-	-	+	-	0	+	-	0	+	+	-	+	-
Lääne	-	-	-	+	+	-	-	+	0	+	+	-	-	-	+
Lääne-Viru	+	-	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Põlva	-	-	-	+	0	-	-	+	-	+	-	-	-	+	+
Pärnu	-	+	-	+	-	0	-	-	+	-	+	-	+	+	+
Rapla	-	0	-	0	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+	-
Saare	-	+	+	0	0	-	-	-	-	+	+	+	+	-	0
Tartu	+	+	-	0	-	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+
Valga	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	+	+	-
Viljandi	+	0	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	0	0
Võru	-	0	-	-	+	-	-	-	-	+	0	-	+	0	+

Kui arvestada saldo kõrval ka rändevõogudega, selgub, et liikumised teiste maakondade vahel on palju aktiivsemad, kui saldo näitab, kuid rändevood on suhteliselt võrdsed ja saldo seetõttu väike. Tabelid 4.4. ja 4.5 kajastavad teiste maakondade osatähtsust maakondadest välja- ja sisserändes. Kõige rohkem inimesi läheb Harju maakonda ja ka tuleb sealt, sest see on kõige suurema rahvaarvuga maakond. Tartu maakonda läheb ja sealt tuleb rohkem kui poole vähem inimesi. Kuigi enamiku maakondade väljarändajate peamine sihtkoht on Harju maakond, on Jõgeva, Põlva ja Valga maakonna puhul peamine sihtkoht Tartu maakond. Samadest maakondadest on ka kõige rohkem Tartumaale saabujaid. Võru maakonnale on nii Harju kui ka Tartu maakond enam-vähem võrdse tähtsusega lähte- ja sihtmaakond. Järelikult on Lõuna-Eesti piirkonnale Tartu tähtis regioonikeskus. Samas on näiteks Jõgevamaa rändesaldo Harjumaaga absoluutväärtuselt suurim (positiivne), kuigi Tartu ja Jõgeva maakonna vahel toimub tunduvalt rohkem liikumisi, kuid need on mõlemas suunas suhteliselt võrdsed. Järva maakonnas on liikumisi Harju ja Lääne-Viru maakonna vahel isegi rohkem, kuid saldo on märgatav peamiselt Rapla ja Pärnu maakonnaga. Lääne-Virumaal toimub aktiivne liikumine ka ümbritsevate maakondadega, eriti Ida-Virumaaga. Seevastu Saare ja Hiiu maakond suhtlebki peamiselt vaid Harju maakonnaga.

Tabel 4.4 **Maakondadest väljarände peamised suunad, 2004–2005**
Table 4.4 *Main directions of emigration from counties, 2004–2005*
(protsenti — *percentage*)

Maakond <i>County</i>	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Jõgeva	Järva	Lääne	Lääne-Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru	Kokku <i>Total</i>
Harju	3,5	10,3	4,5	7,8	8,3	12,5	2,1	9,8	13,3	7,6	8,2	3,6	5,5	3,0	100,0	
Hiiu	65,2	0,0	0,0	4,3	8,7	6,5	6,5	2,2	2,2	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	100,0	
Ida-Viru	56,7	0,5	4,7	2,3	1,6	10,6	0,5	3,4	2,5	0,2	10,4	2,7	2,5	1,6	100,0	
Jõgeva	20,5	2,0	7,4	6,1	2,0	5,3	4,1	2,9	0,8	0,4	37,7	3,3	5,7	1,6	100,0	
Järva	44,4	2,7	1,8	4,0	2,7	8,4	2,2	10,2	2,7	0,4	8,0	1,8	10,2	0,4	100,0	
Lääne	56,1	0,7	1,4	4,1	4,7	2,0	0,7	12,8	6,1	2,7	1,4	0,7	5,4	1,4	100,0	
Lääne-Viru	46,4	0,3	11,3	5,0	6,8	2,3	2,5	5,5	1,8	1,3	9,0	3,0	3,5	1,5	100,0	
Põlva	13,5	0,0	0,0	7,9	2,8	0,0	1,7	4,5	0,0	2,2	46,1	3,4	3,9	14,0	100,0	
Pärnu	38,9	1,0	4,7	3,3	4,3	6,3	3,0	1,7	6,0	3,3	5,6	6,0	14,0	2,0	100,0	
Rapla	56,8	0,5	0,9	9,9	2,3	5,9	0,9	9,5	1,4	3,2	2,3	5,0	0,9	100,0		
Saare	64,3	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	0,0	9,2	4,1	7,1	1,0	3,1	2,0	100,0		
Tartu	30,0	0,6	5,2	14,9	1,8	1,0	3,1	14,2	4,0	1,8	0,6	10,3	5,8	6,6	100,0	
Valga	24,9	0,5	2,6	1,6	3,2	3,7	1,6	4,2	5,8	2,1	0,0	31,7	12,2	5,8	100,0	
Viljandi	39,7	0,0	1,3	4,4	7,4	4,4	4,8	0,9	11,8	3,1	1,7	12,7	4,4	3,5	100,0	
Võru	26,3	0,0	3,0	2,3	2,3	0,0	3,8	16,5	3,0	2,3	1,5	23,3	9,8	6,0	100,0	

Tabel 4.5 **Maakondadesse sisserände lähtesuunad, 2004–2005**
 Table 4.5 *Basic directions of immigration into counties, 2004–2005*
 (protsenti — percentage)

Maakond County	Harju	Hiiu	Ida- Viru	Jõgeva	Järva	Lääne	Lääne- Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Harju		64,4	51,5	24,2	43,3	58,6	53,0	15,1	40,7	68,4	72,5	20,6	24,1	27,0	26,3
Hiiu	2,2		0,0	0,0	0,8	2,1	0,9	1,6	0,3	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Ida-Viru	18,1	2,7		8,3	4,1	3,7	14,7	1,1	4,6	4,2	0,7	8,5	5,9	4,0	4,5
Jõgeva	3,6	6,8	6,7		6,1	2,6	4,1	5,4	2,2	0,8	0,7	17,0	3,9	5,1	2,6
Järva	7,2	8,2	1,5	3,6		3,1	6,0	2,7	7,1	2,3	0,7	3,3	2,0	8,4	0,6
Lääne	6,0	1,4	0,7	2,4	2,9		0,9	0,5	5,9	3,4	2,8	0,4	0,5	2,9	1,3
Lääne-Viru	13,3	1,4	16,7	7,9	11,0	4,7		5,4	6,8	2,7	3,5	6,7	5,9	5,1	3,8
Põlva	1,7	0,0	0,0	5,6	2,0	0,0	0,9		2,5	0,0	2,8	15,2	3,0	2,6	16,0
Pärnu	8,4	4,1	5,2	4,0	5,3	9,9	2,8	2,7		6,8	7,0	3,1	8,9	15,3	3,8
Rapla	9,1	1,4	0,7	0,8	9,0	2,6	4,1	1,1	6,5		2,1	1,3	2,5	4,0	1,3
Saare	4,5	2,7	0,7	0,4	0,4	0,5	0,6	0,0	2,8	1,5		1,3	0,5	1,1	1,3
Tartu	13,4	5,5	11,9	36,5	4,5	3,1	6,0	47,3	7,7	4,2	2,8		31,5	13,1	26,3
Valga	3,4	1,4	1,9	1,2	2,4	3,7	0,9	4,3	3,4	1,5	0,0	11,1		8,4	7,1
Viljandi	6,6	0,0	1,1	4,0	6,9	5,2	3,4	1,1	8,3	2,7	2,8	5,4	4,9		5,1
Võru	2,5	0,0	1,5	1,2	1,2	0,0	1,6	11,8	1,2	1,1	1,4	5,7	6,4	2,9	
Kokku Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Järeldused ja kokkuvõte

Vanemaealiste rände mõningane erinevus üldistest rändesuundumustest leidis kinnitust. Peamine erinevus üldistest suundadest on vanemaealiste suurem hajumine ja valdadesse liikumise suurem osatähtsus. Kahe võrreldava vanuserühma — vanema tööea ja pensioniealiste — erinevus oli vanemate mõnevõrra väiksem hajumine, kuigi ka nende rändesaldo oli enamikus omavalitsusüksustes positiivne ja valitses rändesuund valdadesse ja väikelinnadesse. Tähtis analüüsist ilmnenu trend on Tallinna väiksem osatähtsus rändesuundumustes ja sealne negatiivne rändesaldo üldise Tallinna-suunalise liikumise taustal.

Teisedki uurimused näitavad, et vanemaealiste rändevood erinevad nooremate omadest, on suurematest linnadest välja suunatud ning eeslinnastumise kõrval on oluline ka vastulinnastumine ehk liikumine maalisesse valdadesse ja väikelinnadesse (Geyer ja Kontuly 1996; Nelson ja Sewall 2003; Warnes 1992). Uurimused üleminekuaja Eestis osutavad sarnastele suundumustele (Katus jt 1999; Tammaru ja Sjöberg 1999; Jõeveer 2003). Aastate 1989–2000 kohta tehtud rände vanuserühmade uurimus näitas vanemaealiste negatiivset rändesaldot Tartu ja Ida-Viru maakonna kõrval ka Harju maakonnas (Jõeveer 2003). Praegune Harjumaal toimuv intensiivne eeslinnastumine ja rahvastiku koondumine Tallinna ümbrusesse on seda trendi muutnud. Püsima on jäänud vanemaealiste väljaränne Tallinna linnast, nende ees- ja vastulinnastumine. Võrreldes varasema ajaga on aga toimunud vanemaealiste rändes muutus, sest 1980. aastatel valitses nende rändes linnastumine (Katus jt 1999).

4. MIGRATION OF OLDER PEOPLE IN ESTONIA

Alis Tammur
Statistics Estonia

Introduction

In the studies on general migration tendencies, it is of great importance to take into consideration the specific character of the composition of population. For the analysis of a regional unit, however, net migration alone does not provide sufficient information on the changes currently under way, as the immigration or emigration of the majority of people belonging to a certain social or age group requires a different kind of attention. Regarding statistical features, migration is remarkably influenced by age, as it is related to the life cycle of people and reflects the changes in migration intensity as well as in the preferences of place of residence. (Boyle et al. 1998; Mulder and Hooimeijer 1999; Serow 1996; Warnes 1992). In general, migration intensity is the highest among young people, it is related with the changes in studies, work and family life. People in family age are more indigenous, their migration is conditioned by the necessities of family and the location of workplaces. Migration of the people of retirement age is influenced by totally different factors, for example by the considerations related to environment and ability to cope. Migration directions, too, develop differently in different stages of life cycle: migration of the young is often directed to larger cities, whereas in older age people migrate to other regions (Serow 1996; Warnes 1992).

Migration directions are of a rather stable character in every stage of life cycle. Thus, the age structure of the population influences directly the dominant migration directions of a country (Geyer and Kontuly 1996; Nelson and Sewall 2003). Consequently, any change in the age structure of population — for example, the ageing of population — may change these directions. The aim of the article is to study the migration of older people in Estonia. The population register's place of residence registration data regarding the period 2004–2005 have been used. The two population groups under observation are the people in the older working age (50–64-year-olds) and the people of retirement age (65-year-olds and older). Although the migration intensity of older people is smaller, because of which they have a smaller impact on general migration tendencies, the quality of data source played an important role in making the decision in favour of the mentioned groups.

Quality of data

The quality of migration data is the most crucial problem in the study of migration. Starting from 1992 the registration of residence, and thus also the registration of the transfer of residence became voluntary in Estonia, but migration statistics is just based on the registration of the place of residence. In May 2005 an act was passed, according to which every person is obliged to register his place of residence within 30 days of changing his permanent place of residence. In the longer perspective this should improve registration of migration, although changing the habits and attitude of people takes time. Until now the interest of people to register their actual place of residence is unfortunately still small, or it depends on other conditions, as a result of which the place of residence is still registered, but it does not necessarily coincide with the actual place of residence.

As long as Statistics Estonia has not yet finalized the development of the new migration data processing methodology and reached the publication stage of migration statistics, we still try to present the topic of migration by using the data of population register (e.g. the publication by Statistics Estonia „Linnad ja vallad arvudes. 2006. Cities and Rural Municipalities in Figures”). Besides substantive information, the additional aim of such articles is to show that Statistics Estonia has not neglected the topic of migration.

Statistics Estonia has analysed the quality of address data contained in the population register in several ways. In 2005, the number of people whose country of residence was unknown, or whose place of residence was given with the precision of the country, county or local government unit only, or who lived in an urban area but the address of the house was undetermined, formed 6% of all the people in the register. The Estonian labour force survey carried out by Statistics Estonia in the same year, analysed how many of the people

included in the sample did not reside in their registered place of residence. The survey revealed that in case of 17% of the working age population (15–74) on average the registered place of residence did not correspond to the actual situation. Hence, it can be said that the data regarding the place of residence of approximately one fourth of the population are incorrect in the register (Tammur et al. 2006). This indicator varies by region and especially by age.

Age plays a very important role in migration registration — young people register their transfers of residence less often than older people who are used to registering their transfers, therefore the information on their migration is more reliable (Sjöberg and Tammaru 2000). According to the records of the Statistics Estonia surveys, up to 30% of the 20–34-year-olds and up to 8% of the people aged 45 or older do not reside in their registered place of residence. The survey on migration and the registration thereof conducted in 2002, also confirmed the significance of age: young people register their transfers of residence a lot less frequently. Comparison of the places of residence of the parents of children born in wedlock also indicates non-conformity of the data, recorded in the register in regard to younger people, to the actual situation. It became evident that the mother and father of a child born in 2005 lived in the same street only in 55% of all cases.

The main reason brought out for not registering the place of residence is the short-term usage of the dwelling, or the obstacle is said to be the red tape of the administrative procedure related to registration. Nevertheless, the decision on the registration of residence can also be influenced by benefits offered by local governments, mostly provided for the families with children (childbirth allowance, getting a place for the child in a kindergarten or school, travel fare concessions for students, etc.). This also facilitates the non-conformity of the data on registered place of residence to the actual situation among the young and the people of family age. The older people, on the other hand, consider the proximity of social support to their place of residence more convenient. Relying on these evaluations on data quality, the older age groups characterised by a slightly better data quality, i.e. the 50–60-year-olds and the 65-year-olds and older, were selected for the survey.

Migration intensity

Migration intensity depends to a great extent on age — starting from the second half of the age of 30s the number of migration events decreases evenly (Figure 4.1, p. 75). By knowing the high under-registration of migration among the young, the actual disparity between the migration intensity of the younger and older people is even bigger. Surveys show that after leaving the labour market, the migration intensity of people rises to some extent (Warnes 1992). Figure 4.1 indicates that in Estonia, too, the number of migration events grows to some extent at the age of 60s. But regarding the share of migration events by age groups (Figure 4.2, p. 76), it becomes evident that the said rise is conditioned by the fact that the given age group is simply a bit more numerous and, in fact, there is no real rise. Thus, this tendency cannot be confirmed by relying only on the age group under observation. Nevertheless, a slight rise in the migration intensity of elderly people can be detected starting from the age of 83. It may be related to relocation at the time when an elderly person cannot cope alone any more.

Net migration

Positive net migration marks the regions where the number of population grows due to migration, and negative net migration marks the regions where immigration is smaller than emigration. The migration growth alone is not sufficient to describe the increase or decrease of the region's population, as natural growth may influence the region's population in an opposite direction. As a result of that, the impact of migration on the number of population either diminishes or the natural growth develops in the same direction as migration, and hence increases the above described process of migration. The age division of the people changing their place of residence has to be taken into account, too, because if births increase the share of children in the population, and deaths, in general, decrease the number of the elderly, no such age linkage exists for people changing their place of residence. Consequently, the age selectivity of migration may change the age division of

a region. For example, if the migration growth of a region is positive, but the people arriving there are mostly of older age, and the average age in the region is stated as high, hence the overall natural growth of the region may turn out to be negative (e.g. Piiressaare rural municipality in Tartu county). On the other hand, if most of the arriving people are of family age, the natural growth of the region will allegedly also grow due to the growing birth rate.

During the period 2004–2005 the net migration of the 50–64-year-olds was the highest in the rural municipalities located in the surroundings of larger cities and in cities (Viimsi, Harku, Kili and Rae rural municipalities in Harju county, Sauga rural municipality in Pärnu county, and the cities of Maardu and Narva-Jõesuu located in Harju and Ida-Viru counties respectively) (Map 24, Annex 1). The lowest and negative net migration indicators were detected in larger cities, furthermore, net migration was negative also in all other county centres. Much more people left Tallinn, in comparison with other places. The large cities of Ida-Viru county, Tartu, Viljandi and Pärnu were also characterised by small net migration. Net migration was positive in the majority of small cities, and also in a lot of rural municipalities located along the peripheral area of counties. Net migration was negative in 30% of local government units, in addition to cities, also in some rural municipalities located mostly along the peripheral area of counties. Such rural municipalities are comparatively numerous in Lääne-Viru, Põlva and Rapla counties.

With respect to the 65-year-old and older people, the regions of the greatest net migration coincided with those of the older working age people. But several rural municipality centres like Jõgeva, Põlva, Valga, Viljandi and Haapsalu were added to them (Map 25, Annex 1). The greatest decrease was also similar in the two groups, being the biggest in the capital and in region centres (Tartu, Pärnu, and the cities of Ida-Viru county). Due to emigration, the representation of the age group of the over 65-year-olds decreased in a bigger number of rural municipalities (40%) than that of the age group of 50–64. The survey conducted regarding the period 1989–2000 also showed the same trends in residence transfers of older people (Jõeveer 2003).

Net migration rate is net migration per 1,000 inhabitants. Net migration rate is a proportion through which the impact of net migration on a region can be seen more clearly, as in a smaller rural municipality the arrival or departure of only some persons may change the structure of population considerably. The highest net migration rate of the people of older working age was in Alajõe, Piiressaare and Kili rural municipalities (Map 26, Annex 1). In these rural municipalities this age group grew by more than one fifth due to migration. The net migration rate of the 50–64-year-olds was noticeable mostly on small islands, although in reality the population there grew only by some persons. The net migration rate was the smallest in Vastse-Kuuste, Tabivere and Imavere rural municipalities. The net migration rate of the people of retirement age was the biggest in Viimsi, Kili and Laeva rural municipalities, and the smallest in Kohtla-Nõmme, Kaiu and Lügause rural municipalities (Map 27, Annex 1). Similarly to the migration of older working age people, the regions with the bigger and smaller net migration rates coincide with the trends of general suburbanization and depopulation of the counties' peripheral areas, although the rural municipalities themselves do not coincide.

Directions of migration

Surveys have shown that the migration of young people is influenced by the reasons related to work and studies, which results in their concentration in larger cities. The people of family age often wish to live in a more pleasant environment than metropolises can offer. But at the same time, people depend, when selecting their place of residence, on the location of schools and workplaces which are still mainly located in larger cities. Therefore, the dominant trend among the people of family age is suburbanization or moving from larger cities to their everyday commuting zone. In older age and especially after having reached the retirement age, the probability of counter-urbanization grows — people leave larger cities and urban regions for rural settlements (Champion 2001). Younger pensioners mostly move to small cities and rural regions. However, by ageing, remigration to cities may grow, as cities provide a better health care system and older people have an opportunity to be closer to their grown-up children there (Katus et al. 1999; Serow 1996; Warnes 1992).

With regard to migration trends, this survey also reveals that migration from cities to rural municipalities is more widely spread among both population groups under observation (Table 4.1, p. 77), which may refer to the tendency that older people make their choices related to place of residence by bearing mostly environment in mind. The migration direction holding the second place in the order of priority, is the movement from rural municipalities to cities. This direction is typical of the peripheral areas of counties. The migration from city to city and the migration from rural municipality to rural municipality — each of them accounts for about one fifth of the total. It should be taken into account that migration is deemed to embrace only the transfers of residence crossing the borders of an administrative unit, this survey takes into account movements crossing the borders of local government units inside Estonia.

In the course of migration within a county, the majority of county centres lose population to other local government units. The only exceptions are Põlva and Valga counties, from where a slightly bigger number of people arrive in the respective centre, compared to the number of people departing from the place. Migration within a county embraces more than a half of all migration events in Harju, Ida-Viru and Pärnu counties, where the centres characterized by the highest suburbanization rate are located (Table 4.2, p. 78). In the rest of the counties the share of movements within the county is smaller. In Jõgeva, Järva and Põlva counties only less than a third of movements take place within the respective county. Migration with Tallinn embraces more than 80% of movements only in Harju county. This is in all respects logical, as suburbanization is the most clear-cut in Harju county, and the number of population is large there. The migration of other counties with Tallinn comprises less than a third of all migration events.

Although Tallinn gains the over 50-year-olds from most of county centres, like from the larger cities of Tartu, Viljandi and Ida-Viru counties, but no such movement from the other local government units of counties towards Tallinn can be detected. Only in case of Ida-Viru county, the net migration with Tallinn is clearly in favour of Tallinn. Besides Harju county, also Rapla, Lääne and Saare counties gain population from Tallinn, due to which the net migration of Tallinn is altogether negative. It is a contrary phenomenon compared to the general migration direction, in regard to which the movement bound from other counties to Tallinn compensates for the suburbanization of Tallinn, and the main migration direction of all counties is Tallinn.

In the inter-county migration, Ida-Viru county loses the greatest number of older population (Figure 4.3, p. 78). The number of older people declines also in Lääne-Viru and Tartu counties. Due to migration, the number of older people increases in 12 counties, most of all in Viljandi county and in the counties of Western Estonia. Viewing the inter-county migration with respect to the total population, only Harju and Tartu counties are with positive net migration. The net migration of Harju county is positive with all counties (Tammur et al. 2006).

The net migration of movements between counties is shown in Table 4.3 (p. 79). The greatest migration flows of older people are observed between Harju county and other counties, but this movement is not clearly directed towards Harju county as the general trends show (Tammur et al. 2006; Tammaru et al. 2003) — the net migration of Harju county is positive with Ida-Viru, Tartu, Viljandi and Lääne-Viru counties. The net migration of other counties with Harju county is negative. Ida-Viru county loses population to almost all counties and, moreover, it is the only county where movement takes place in one direction only (positive net migration with Saare county is the result of the change of residence of only some people), because in other counties there are immigration as well as emigration regions.

When taking into account also migration flows, besides net migration, it appears that movements between other counties are a lot more active than the net migration itself indicates, but the migration flows are comparatively equal, and hence the net migration is small. Tables 4.4 (p. 79) and 4.5 (p. 80) depict the share of other counties regarding the emigration from and immigration into counties. The majority of people move into Harju county and also out of it, as it is the county with the largest number of population. Less than half of the population moves into and out of Tartu county. Although the main destination of the emigrants leaving other counties is Harju county, the main destination from Jõgeva, Põlva and Valga counties is Tartu county. The greatest number of people arriving in Tartu county come from the above-mentioned counties, too. For Võru county, the importance of

Harju and Tartu counties as the counties of origin and destination is more or less equal. Consequently, Tartu is an important region centre for the area of South Estonia. At the same times the net migration of Jõgeva county with Harju county is the largest (positive) in absolute value, although there are considerably more movements between Tartu and Jõgeva counties, but these movements are relatively equal in both directions. In Järva county there are even more movements to and from Harju and Lääne-Viru counties, but the net migration with Rapla and Pärnu counties is mainly noticeable. Lääne-Viru county has an active movement also with the surrounding counties, first and foremost with Ida-Viru county. On the other hand, Saare and Hiiu counties communicate mainly with Harju county only.

Conclusions and summary

The fact that the migration of older people is slightly different from general migration trends has been proved. The de-concentration of older people and a greater proportion of their transfer to rural municipalities constitute the main difference from general trends. The difference between the two compared age groups — people of the older working age and people of the retirement age — lay in a somewhat smaller de-concentration of the older people, although their net migration, too, was positive in most of the local government units, and the migration direction towards rural municipalities and small cities was dominant. A significant trend which became evident as a result of the analysis was that Tallinn has a smaller proportion in migration events, and that the net migration of Tallinn is negative against the background of the general movement bound to Tallinn.

The other surveys, too, show that the migration flows of older people differ from those of younger people, they are directed outwards from larger cities, and counter-urbanization, i.e. movement to rural municipalities and small cities, is also essential next to suburbanization (Geyer and Kontuly 1996; Nelson and Sewall 2003; Warnes 1992). Surveys carried out in Estonia during the transitional period point to similar trends (Katus et al. 1999; Tammaru and Sjöberg 1999; Jõeveer 2003). The survey on the age difference of migration regarding the period 1989–2000 showed that the net migration of older people was negative not only in Tartu and Ida-Viru counties but also in Harju county (Jõeveer 2003). The current intensive suburbanization process in Harju county, and the concentration of population in the surroundings of Tallinn have changed this trend. The emigration of older people from Tallinn, their suburbanization and counter-urbanization continues. Compared to earlier periods, however, a change has occurred in the migration of older people: in the 1980s the dominant trend in their migration was urbanization (Katus et al. 1999).

Kirjandus Bibliography

Boyle, P., Halfacree, K., Robinson, V. (1998). *Migration and the life-course*. — *Exploring Contemporary Migration* / Ed. P. Boyle, K. Halfacree, V. Robinson. Essex: Addison Wesley Longman, pp. 105–127.

Champion, T. (2001). *Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization*. — *Handbook of Urban Studies* / Ed. R. Paddison. London: Sage Publications, pp. 143–161.

Geyer, H., Kontuly, T. (1996). *A theoretical foundation for the concept of differential urbanization*. — *Differential Urbanization: Integrating Spatial Models* / Ed. H. Geyer, T. Kontuly. London: Edward Arnold, pp. 290–308.

Jõeveer, J. (2003). *Siserände vanuserinevused*. — *Ränne üleminekuaja Eestis* / Toim. H. Kulu, T. Tammaru. Tallinn: Statistikaamet, lk 28–47.

Katus, K., Kupiszewski, M., Rees, P., Sakkeus, L., Herm, A., Powell, D. (1999). *Internal migration and population dynamics in Estonia*. *Rahvastiku-uuringud* B:3. Tallinn: EKDK.

Mulder, C., Hooimeijer, P. (1999). *Residential relocations in the life course*. — *Population Issues: An Interdisciplinary Focus* / Ed. L. van Wissen, P. Dykstra. New York: Plenum, pp. 159–186.

Nelson, P., Sewall, A. (2003). *Regional comparisons of metropolitan and nonmetropolitan migration in the 1970s and 1980s: Age and place implications*. — *The Professional Geographer* 55:1, pp. 83–99.

Serow, W. (1996). *Demographic and socioeconomic aspects of elderly migration in the 1980s*. — *Journal of Ageing and Social Policy* 8:19–38.

Sjöberg, Ö., Tammaru, T. (2000). Rahvastiku ruumiline ümberpaiknemine üleminekuperioodi Eestis. — *Akadeemia* 12:8, lk 1730–1751.

Tammaru, T., Sjöberg, Ö. (1999). *On the move: Explaining migration patterns in Estonia during the transition period*. — *International Journal of Population Geography* 5. pp. 241–260.

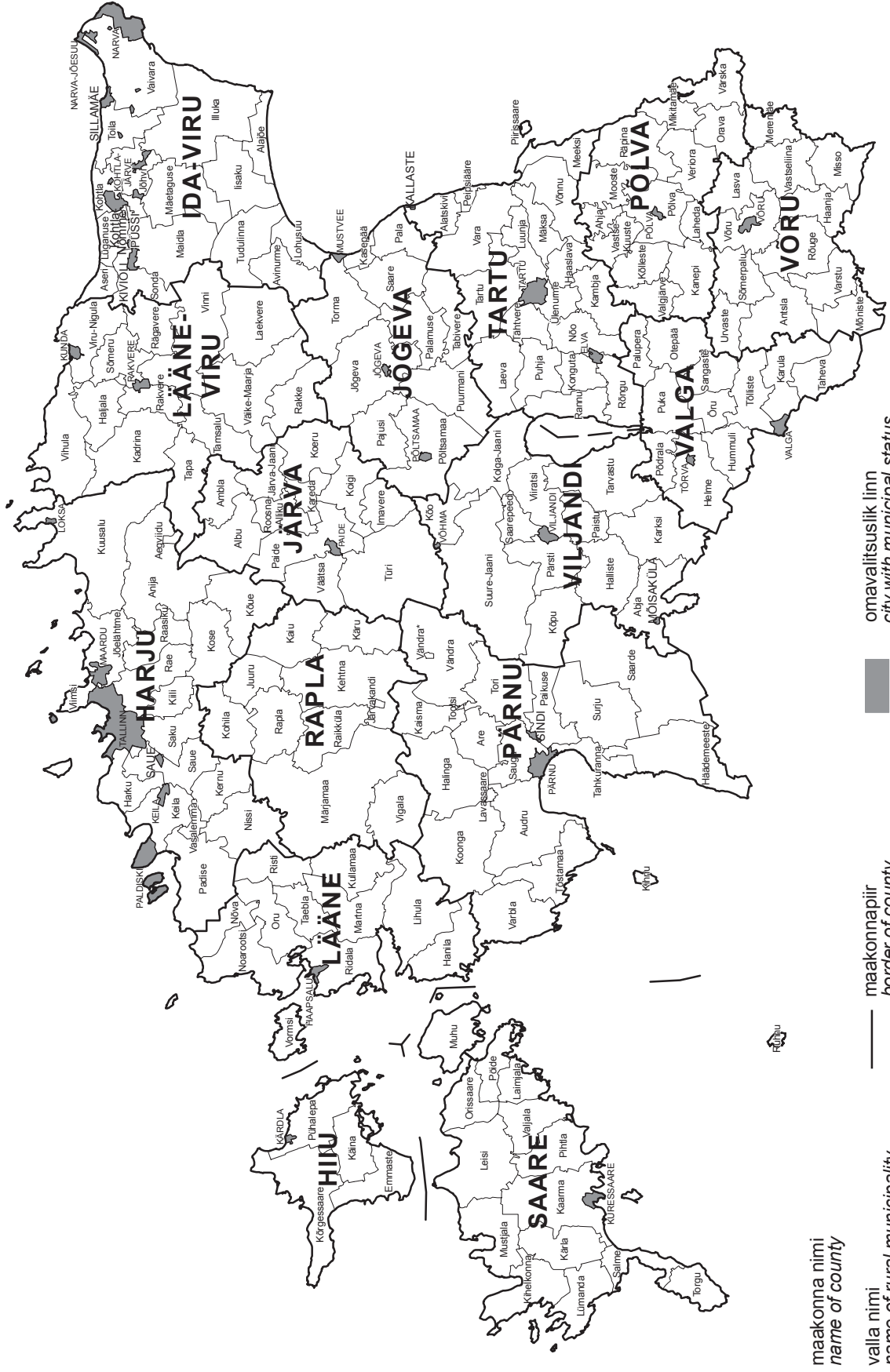
Tammaru, T., Kulu, H., Kask, K. (2003). Siserände üldsuunad. — Ränne üleminekuaja Eestis / Toim. H. Kulu, T. Tammaru. Tallinn: Statistikaamet, lk 5–27.

Tammur, A., Tammaru, T., Tiit, E.-M. (2006). Rändeandmete kvaliteet ja rändesuundumused Eestis aastatel 2000–2005. — Linnad ja vallad arvudes. 2006. *Cities and rural municipalities in figures*. / Koost. M. Servinski, M. Kivilaid. Tallinn: Statistikaamet, lk 8–28.

Warnes, T. (1992). *Migration and the life course*. — *Migration Processes and Patterns, Volume 1: Research Progress and Prospects* / Ed. T. Champion, T. Fielding. London: Belhaven, pp. 175–187.

LISA 1. OMAVALITSUSÜKSUSTE VÖRDLUS
ANNEX 1. COMPARISON OF LOCAL GOVERNMENT UNITS

Kaart 1 Eesti haldusjaotus, 1. jaanuar 2007
 Map 1 Administrative division of Estonia, 1 January 2007

HIIU maakonna nimi
 name of county

Orissaare valla nimi
 name of rural municipality

VILJANDI omavalitsusliku linna nimi
 name of city with municipal status

maakonnapiir
 border of county

vallapiir
 border of rural municipality

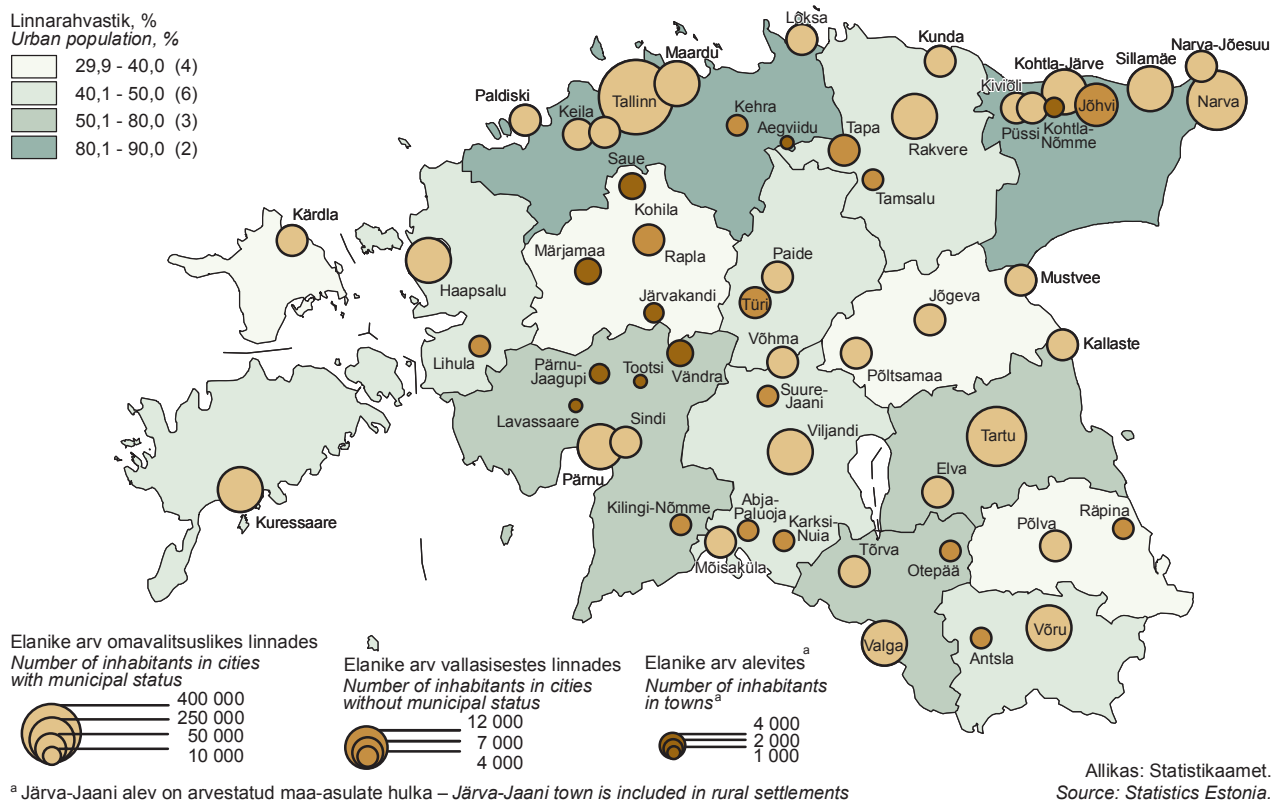
omavalitsuslik linn
 city with municipal status

vaid (alev)
 rural municipality (town)

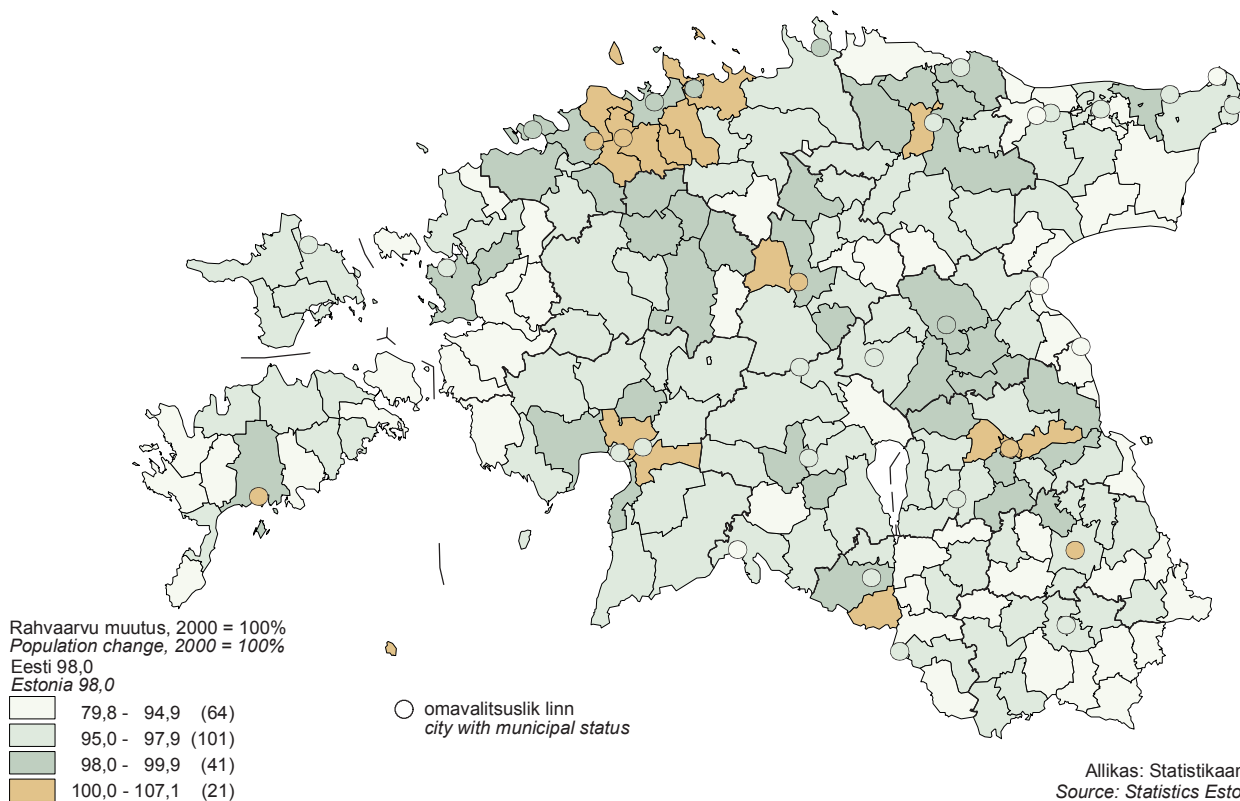
Vändra*

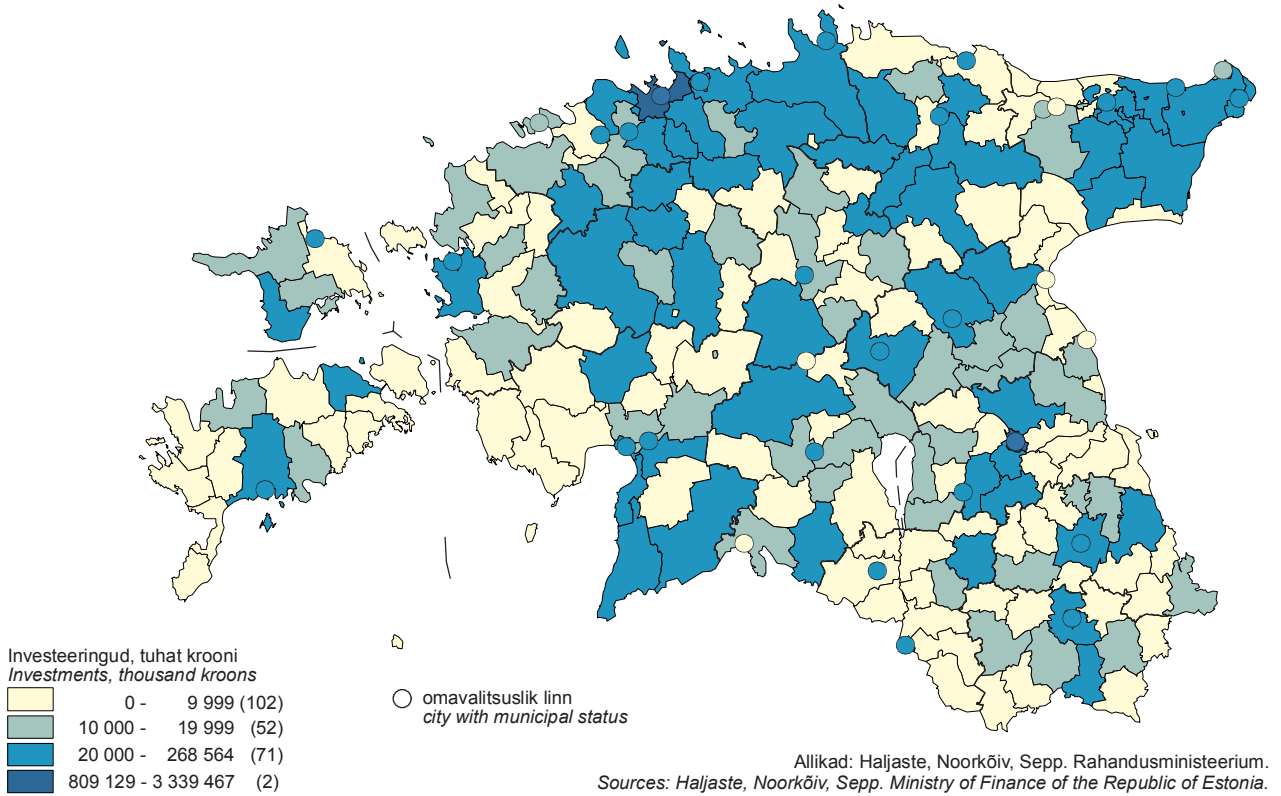
Kaart 2 Linnarahvastiku osatähtsus maakondades, 1. jaanuar 2007
Map 2 Proportion of urban population in counties, 1 January 2007

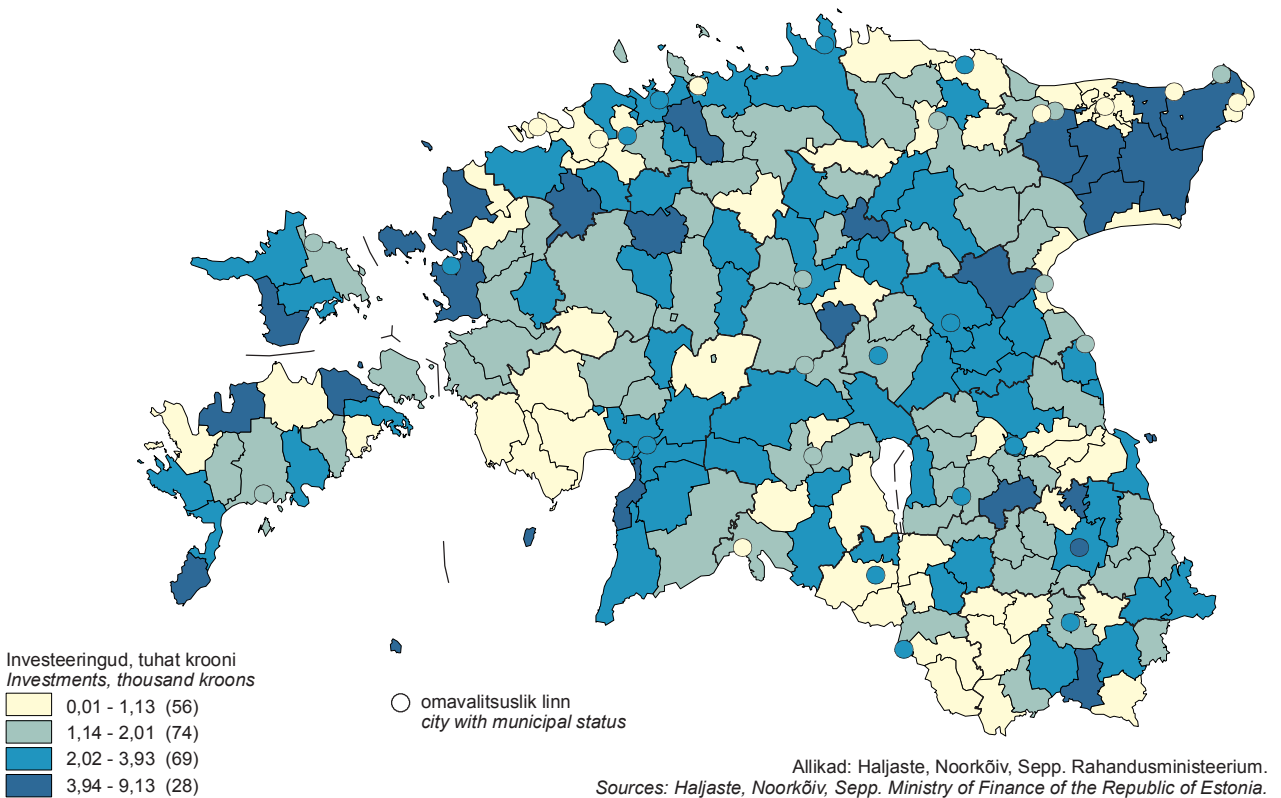
Kaart 3 Omavalitsusüksuste rahvaarvu muutus loomuliku iibe tõttu, 2000–2007
Map 3 Change in population due to natural increase in local government units, 2000–2007

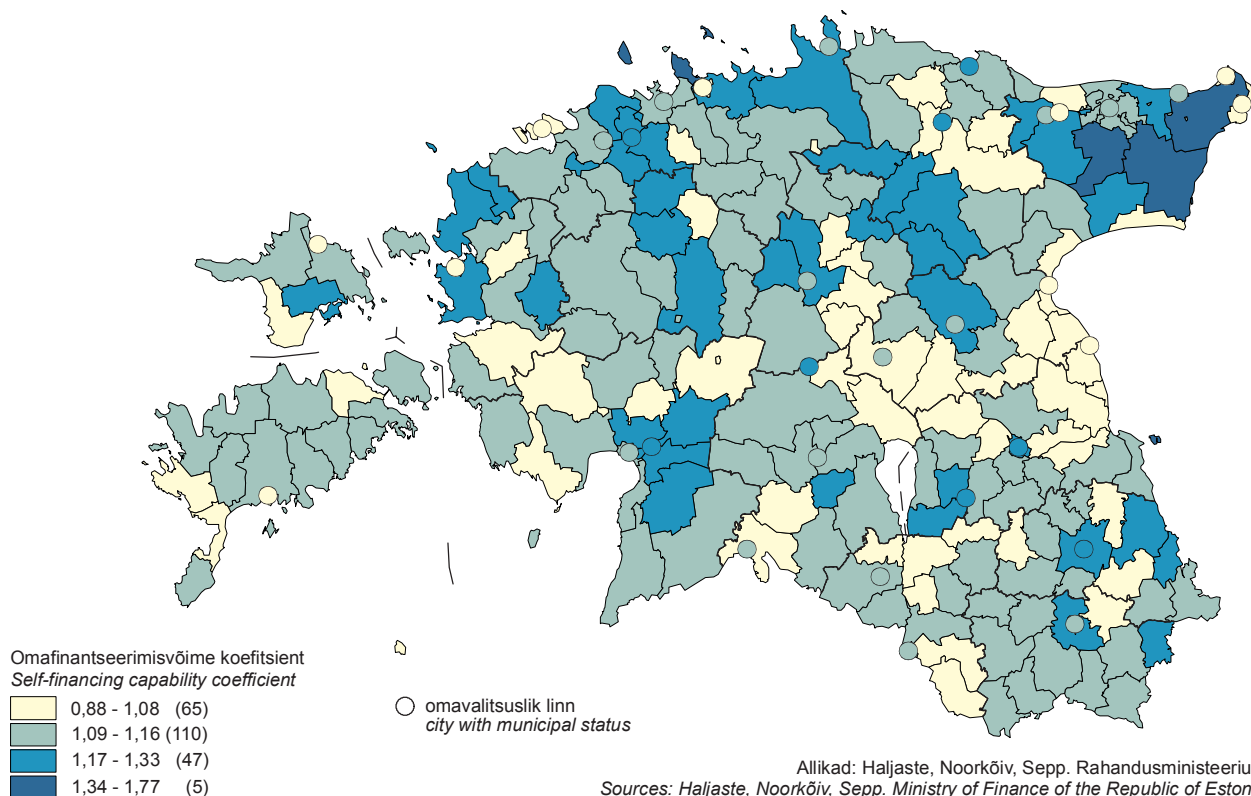
Kaart 4 Kohalike omavalitsuste investeeringud, 2004–2006
Map 4 Investments of local governments, 2004–2006

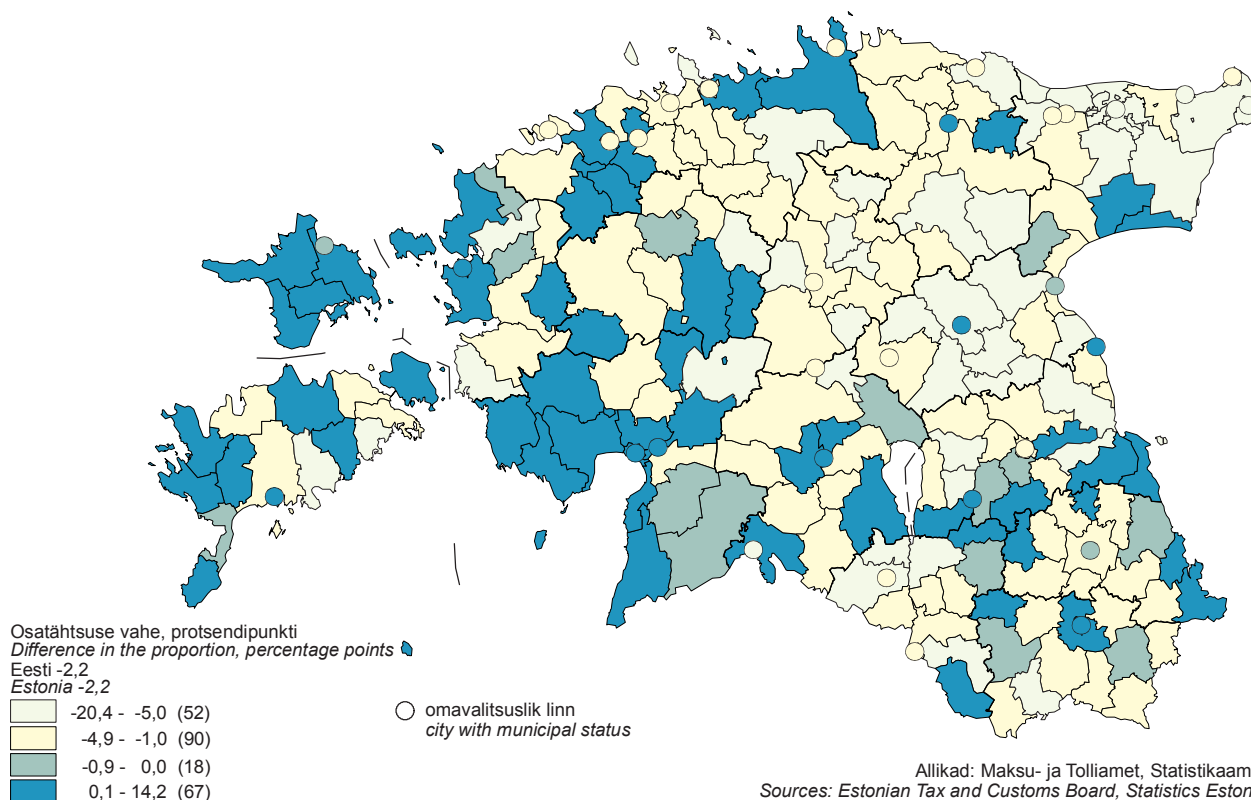
Kaart 5 Kohalike omavalitsuste investeeringud elaniku kohta (aastakeskmine), 2004–2006
Map 5 Investments of local governments per capita (annual average), 2004–2006

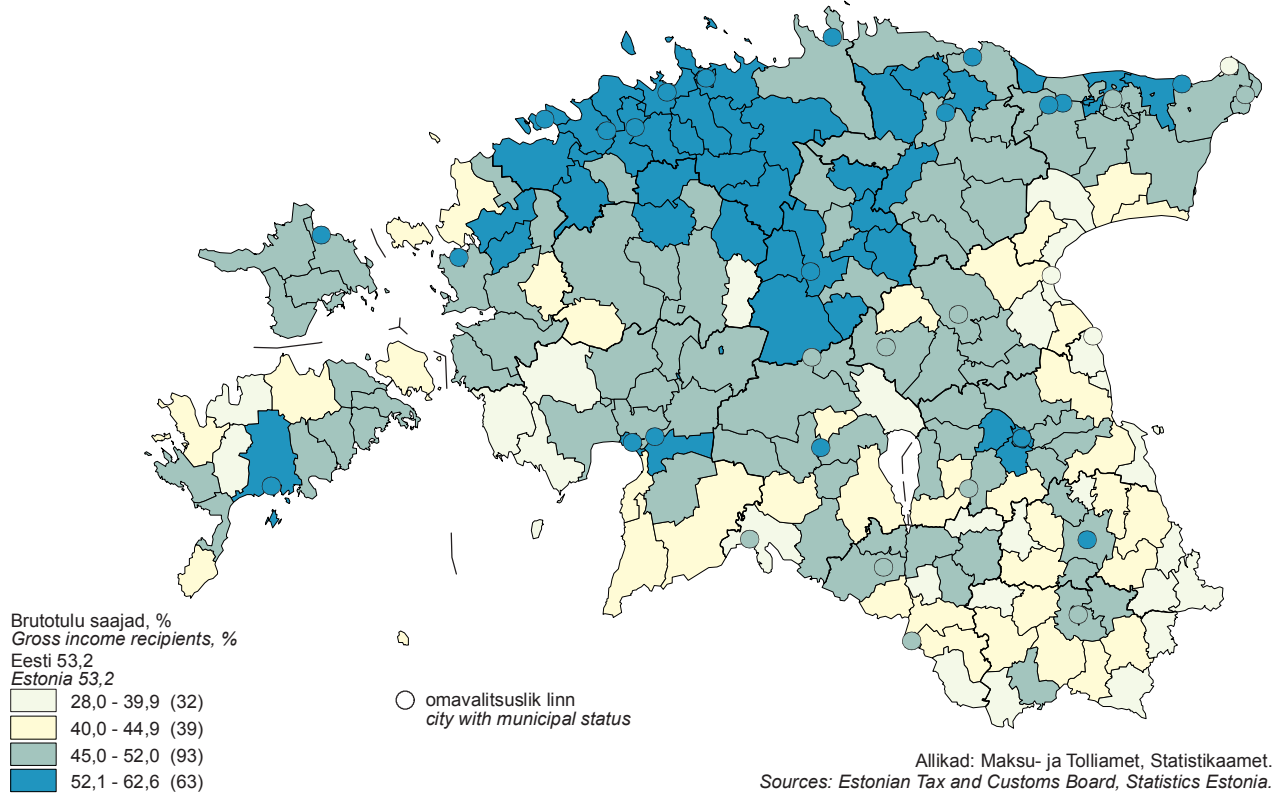
Kaart 6 **Omafinantseerimisvõime koefitsiendi keskmine väärtus omavalitsusüksustes, 2004–2006**
 Map 6 **Mean value of the self-financing capability coefficient in local government units, 2004–2006**

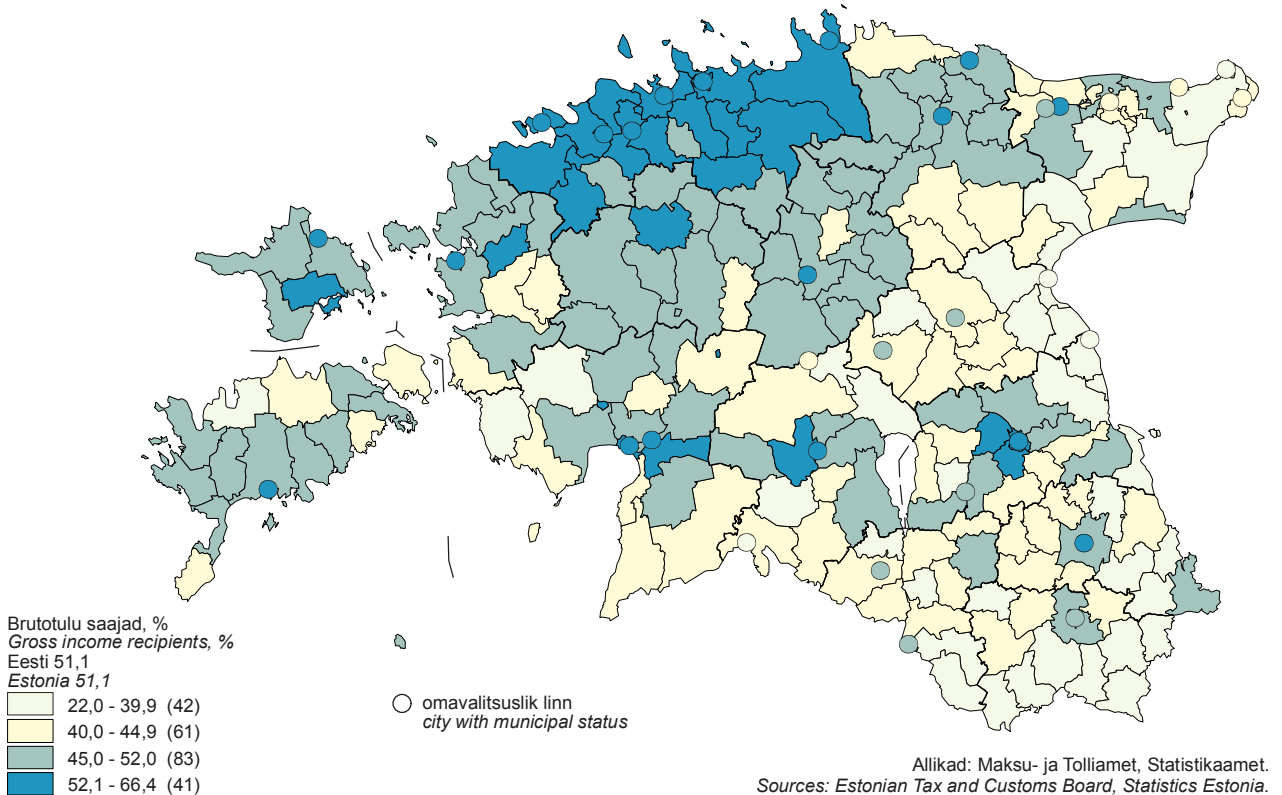
Kaart 7 **Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naiste ja meeste osatähtsuse vahe, 2006**
 Map 7 **Proportion of recipients of gross income in local government units: difference in the proportion of females and males, 2006**

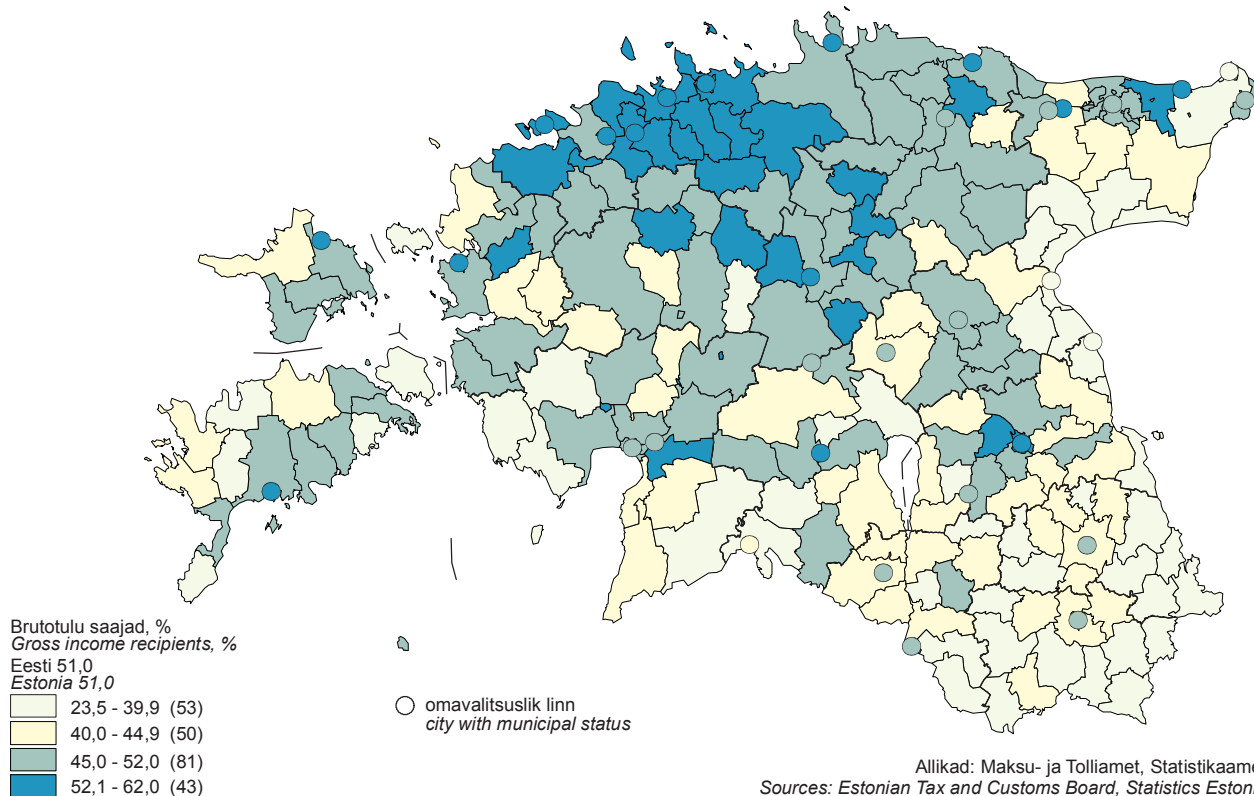
Kaart 8 Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: mehed vanuses 15–74, 2006
 Map 8 Proportion of recipients of gross income in local government units: males aged 15–74, 2006

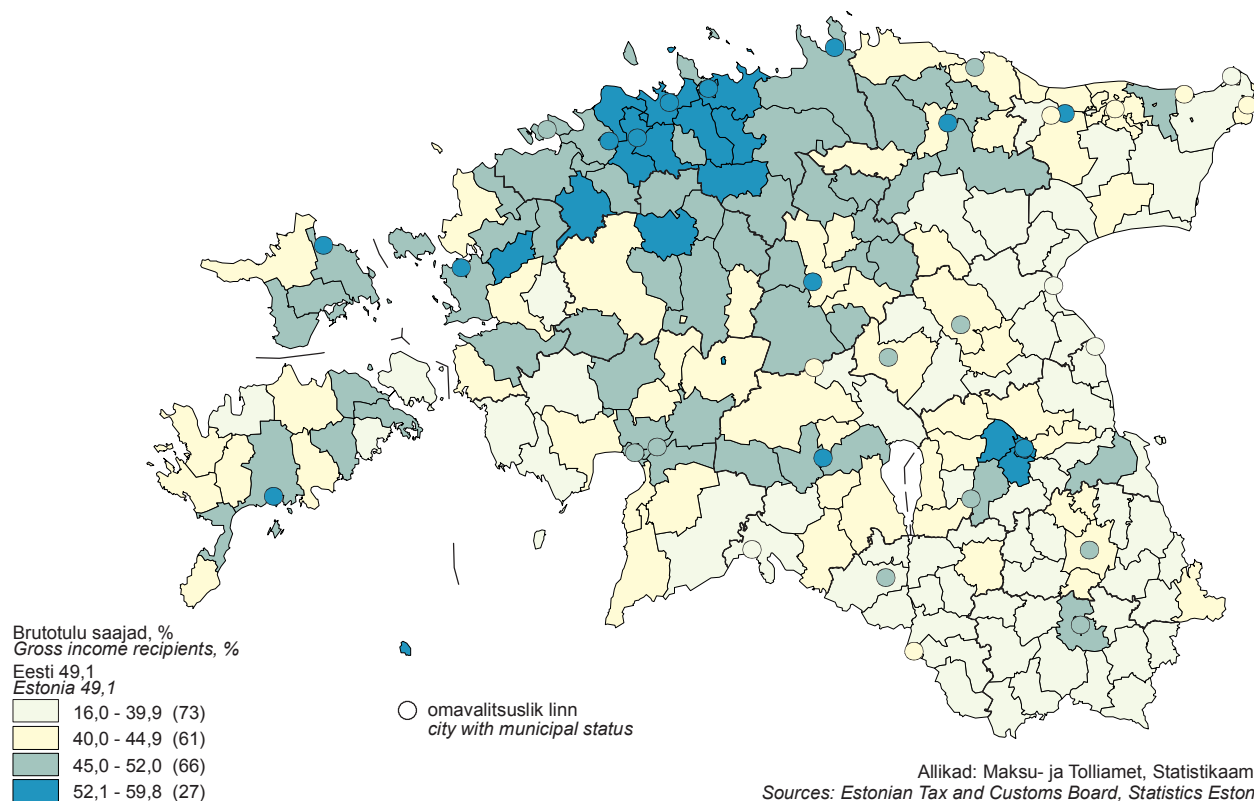
Kaart 9 Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naised vanuses 15–74, 2006
 Map 9 Proportion of recipients of gross income in local government units: females aged 15–74, 2006

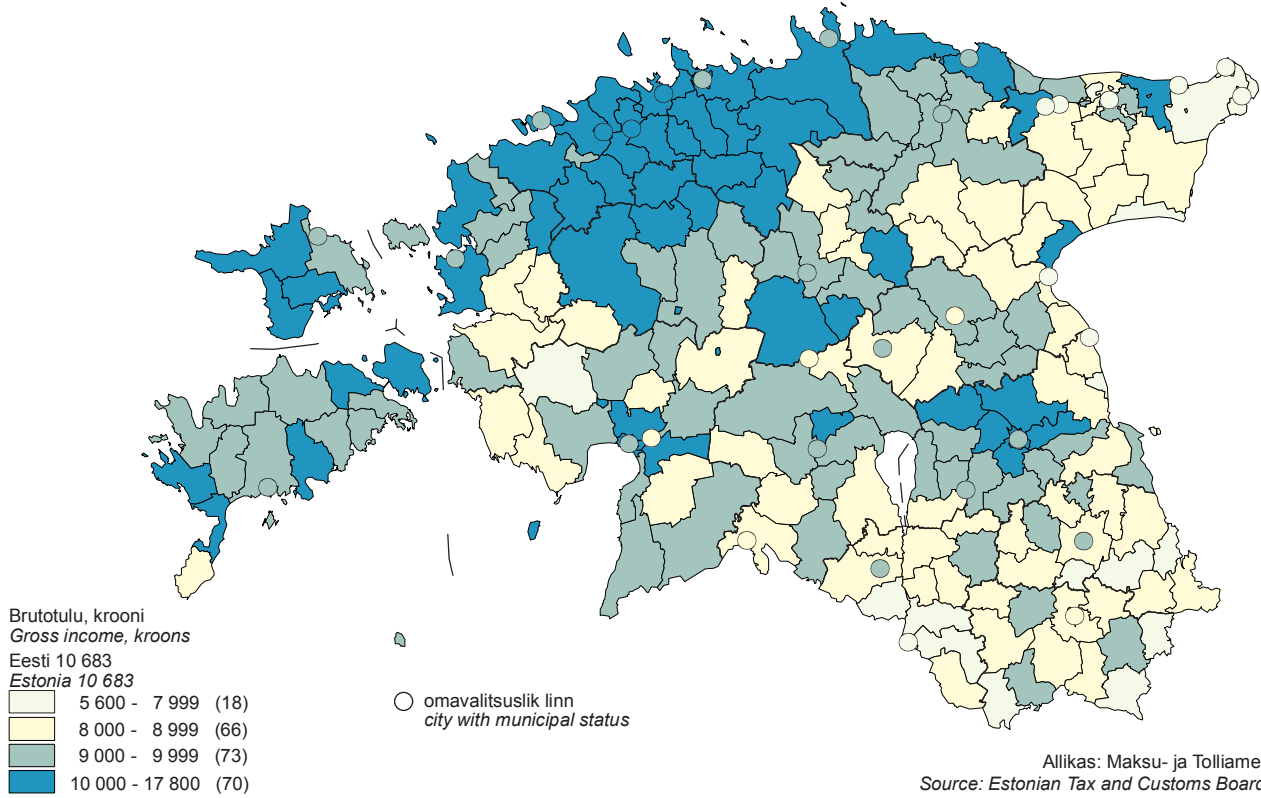
Kaart 10 **Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: mehed vanuses 15–74, 2005**
 Map 10 *Proportion of recipients of gross income in local government units: males aged 15–74, 2005*

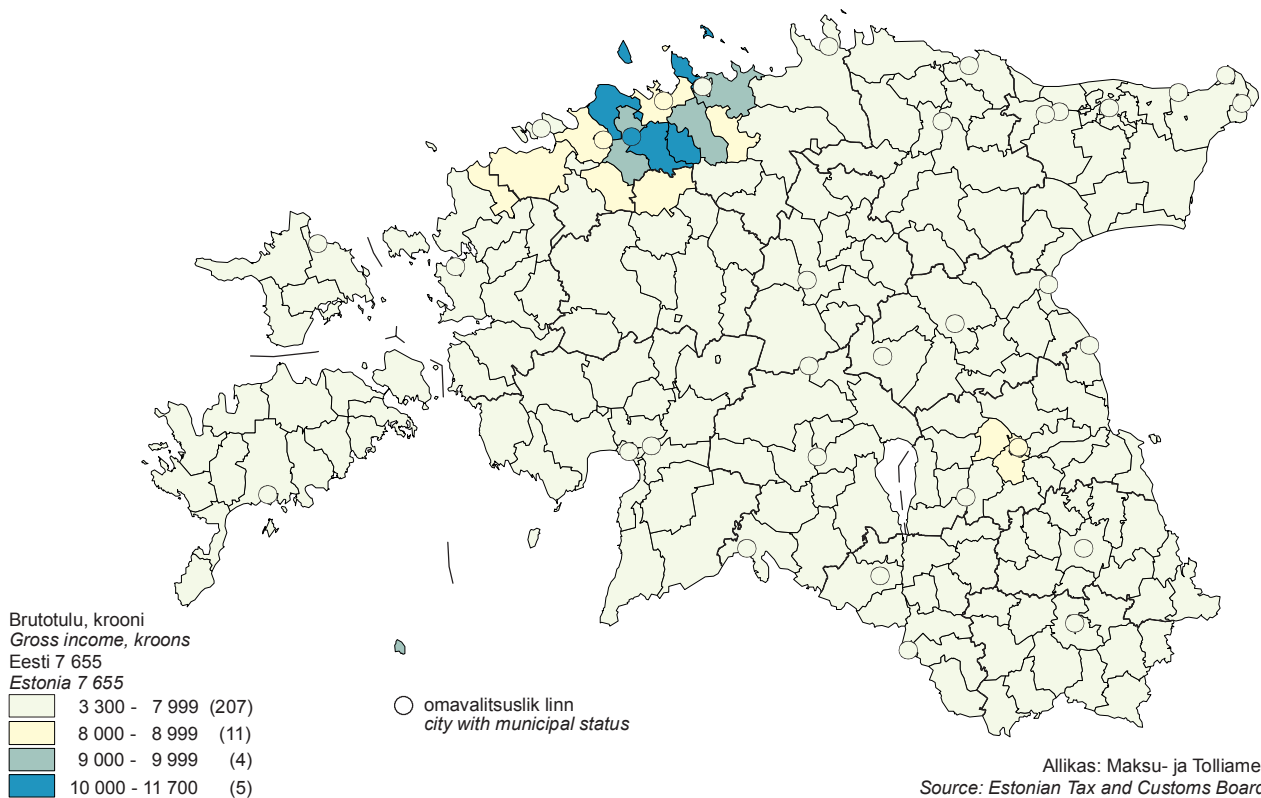
Kaart 11 **Brutotulu saajate osatähtsus omavalitsusüksustes: naised vanuses 15–74, 2005**
 Map 11 *Proportion of recipients of gross income in local government units: females aged 15–74, 2005*

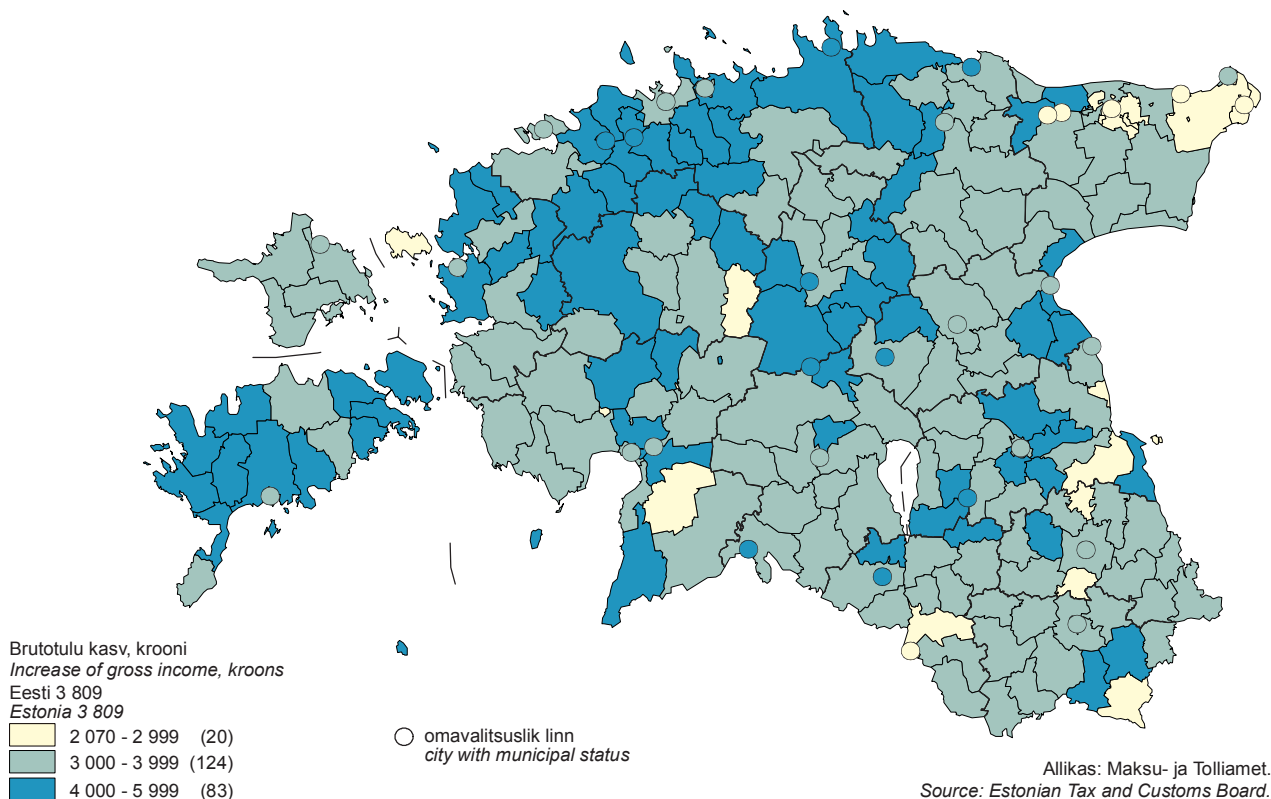
Kaart 12 Meeste kuukeskmine brutotulu omavalitsusüksustes, 2006
Map 12 Males' average monthly gross income in local government units, 2006

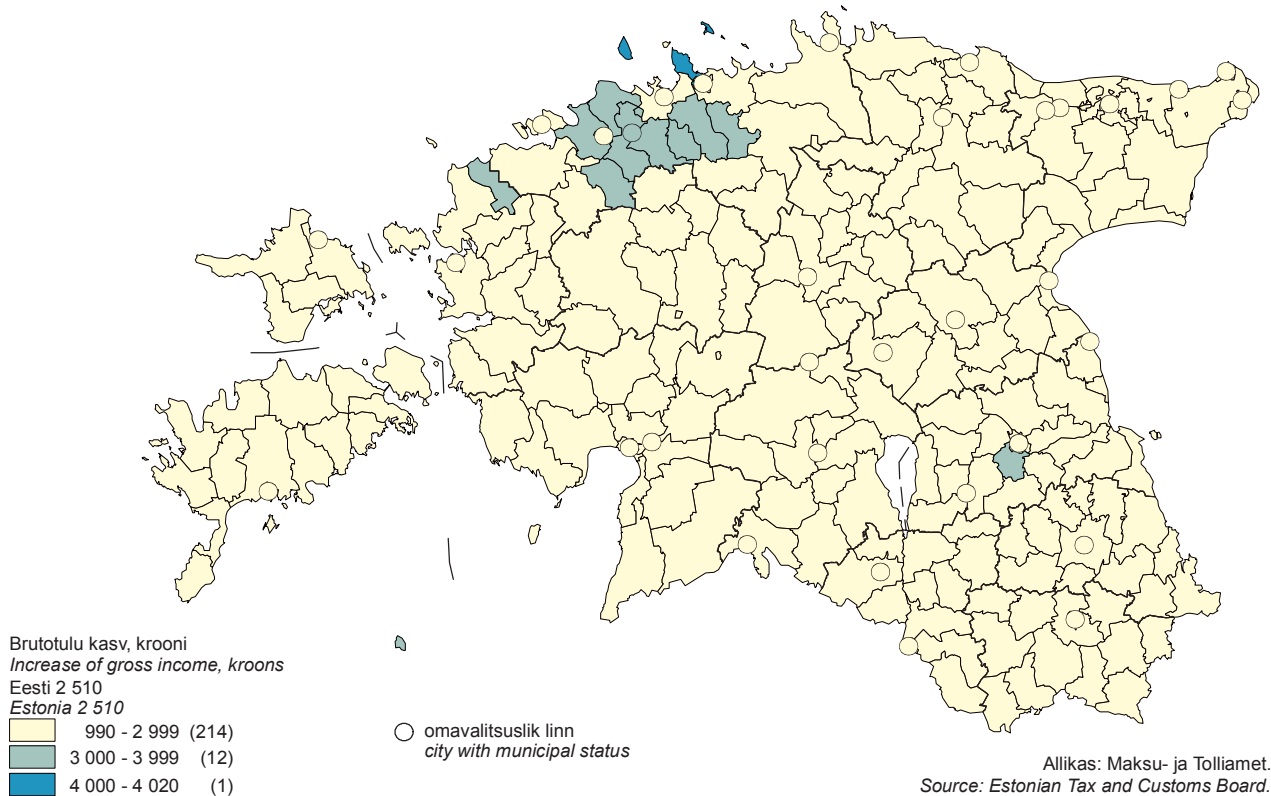
Kaart 13 Naiste kuukeskmine brutotulu omavalitsusüksustes, 2006
Map 13 Females' average monthly gross income in local government units, 2006

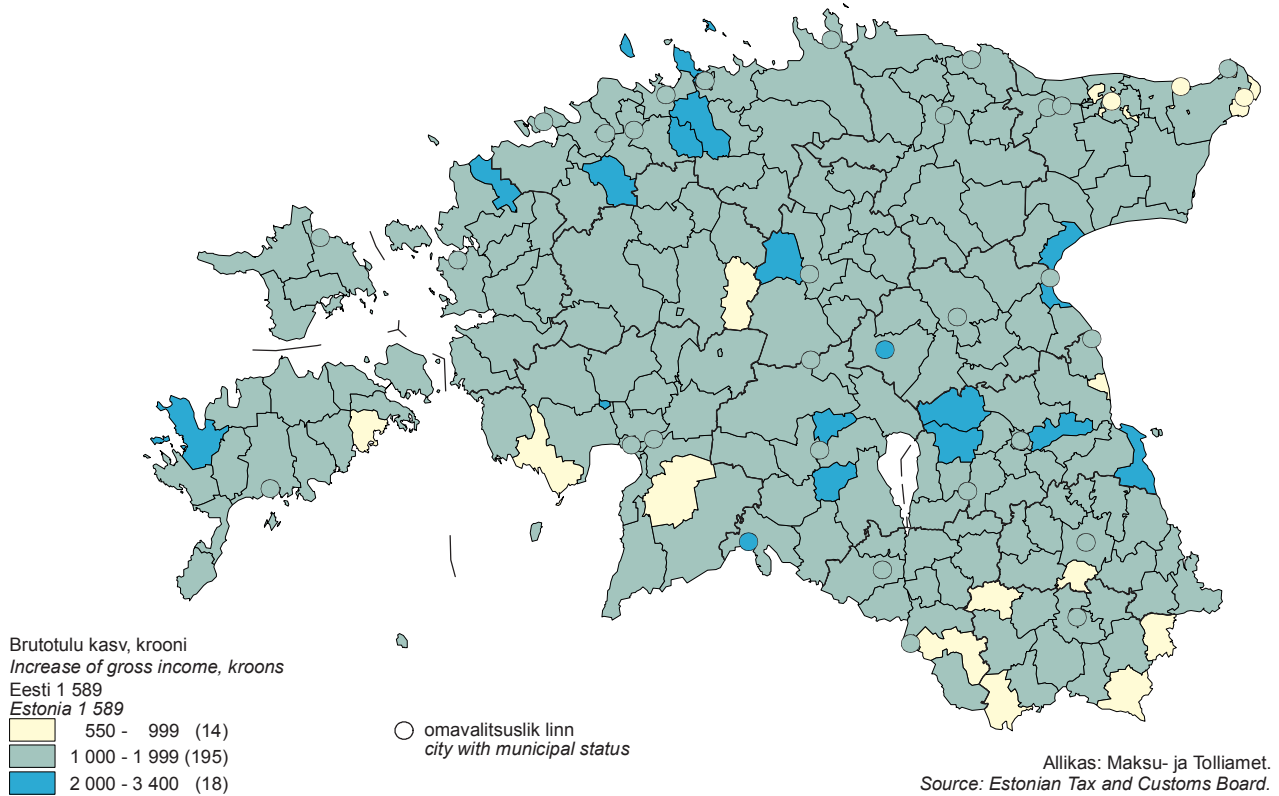
Kaart 14 Meeste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2002–2006
Map 14 Increase of males' average monthly gross income in local government units, 2002–2006

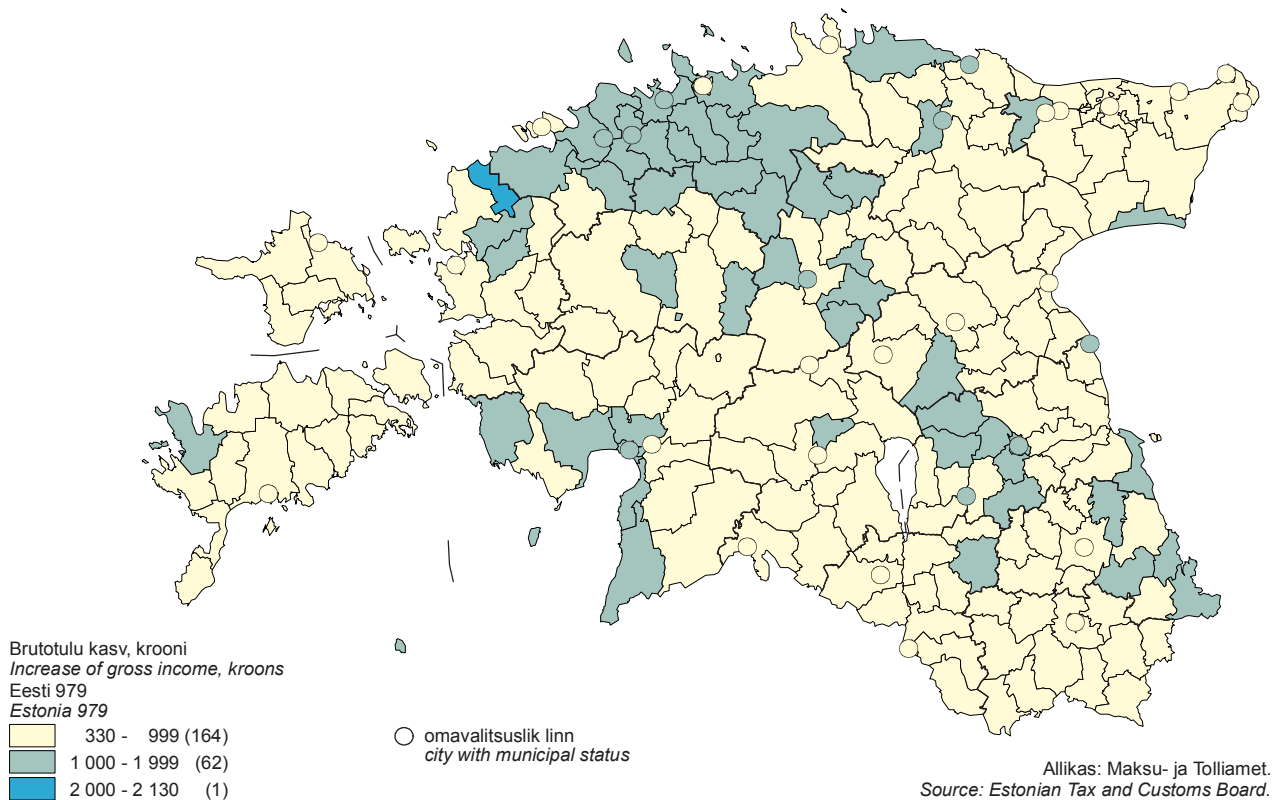
Kaart 15 Naiste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2002–2006
Map 15 Increase of females' average monthly gross income in local government units, 2002–2006

Kaart 16 Meeste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2005–2006
Map 16 Increase of males' average monthly gross income in local government units, 2005–2006

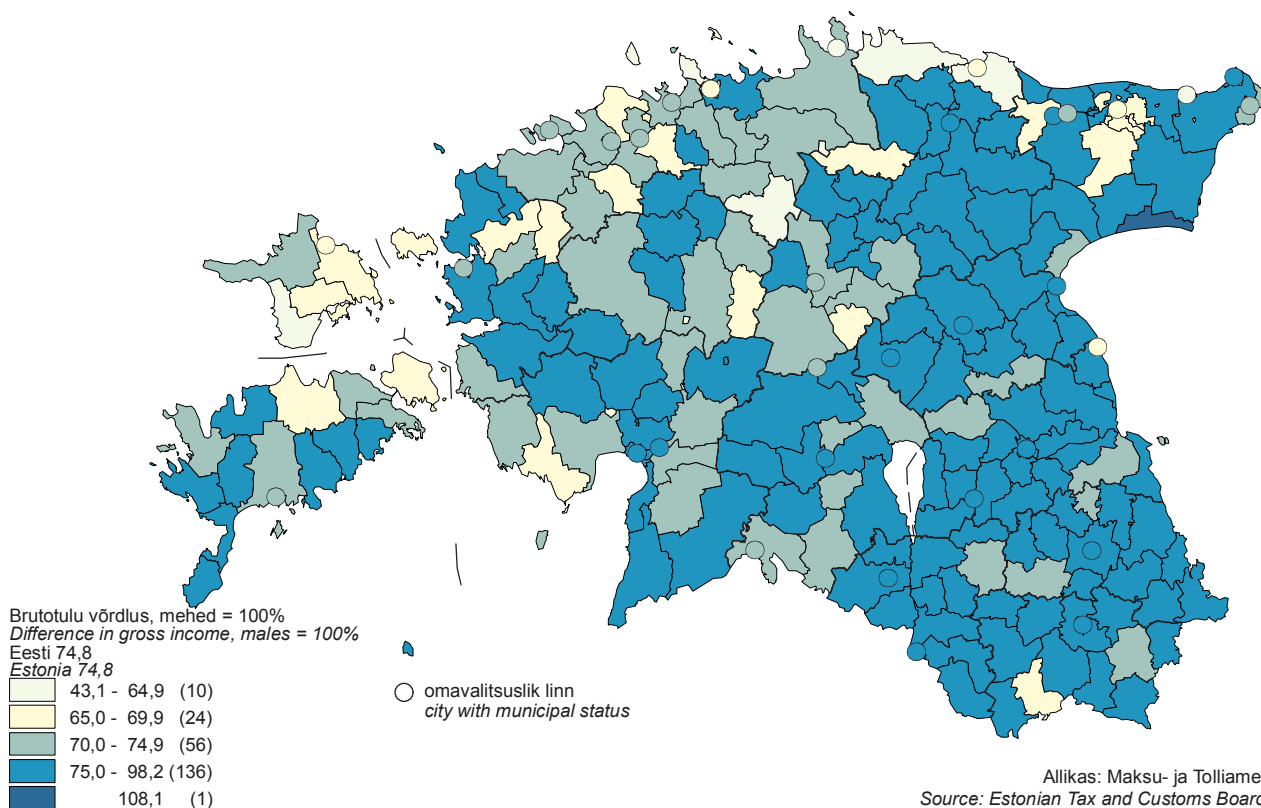
Kaart 17 Naiste kuukeskmise brutotulu kasv omavalitsusüksustes, 2005–2006
Map 17 Increase of females' average monthly gross income in local government units, 2005–2006

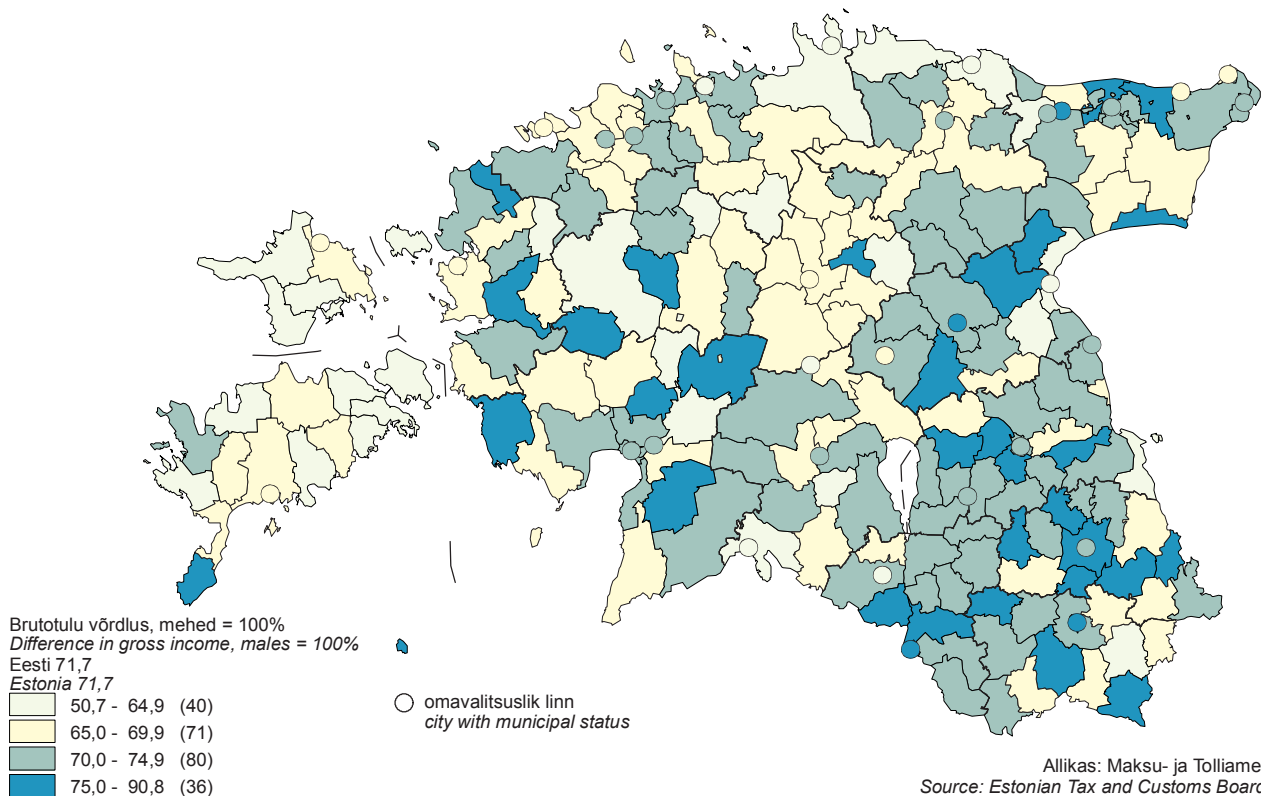
Kaart 18 Naiste kuueskmise brutotulu võrreldes meeste kuueskmise brutotuluga omavalitsusüksustes, 2002

Map 18 Females' average monthly gross income in comparison with males' average monthly gross income in local government units, 2002

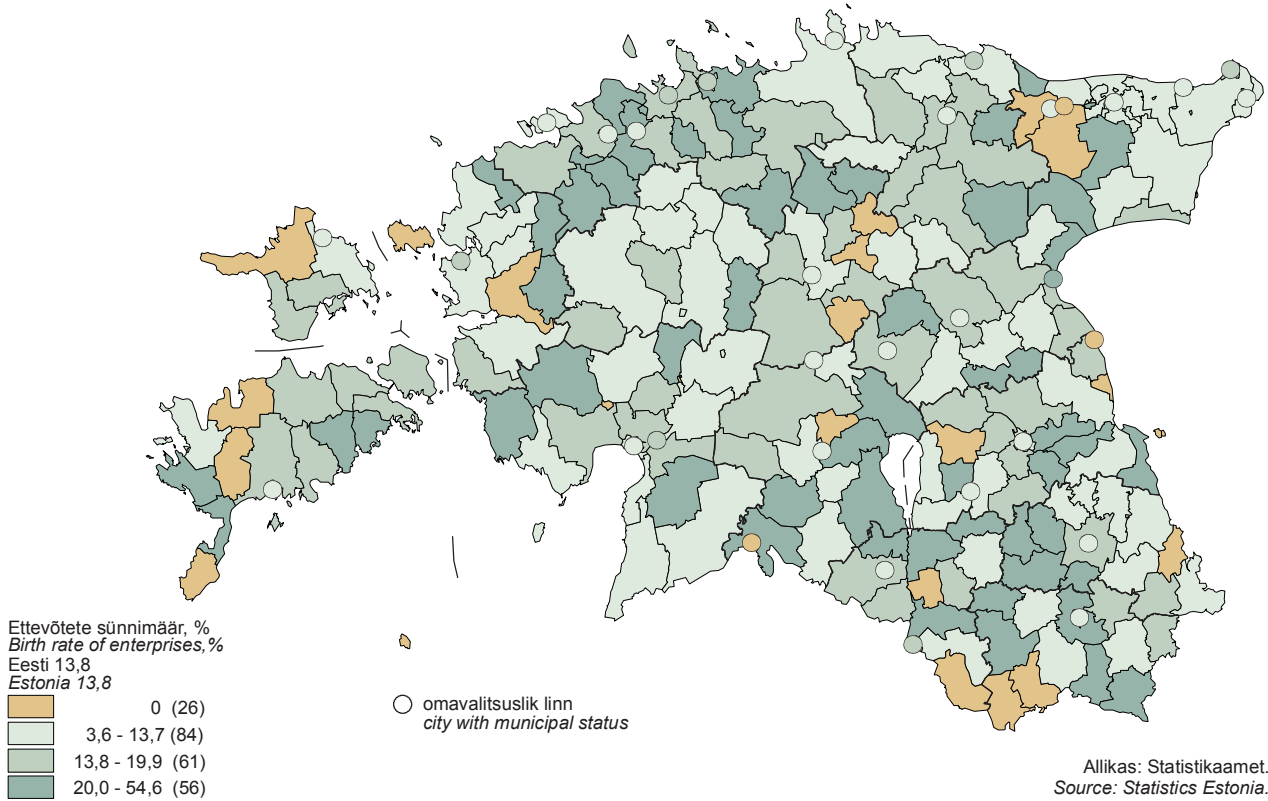

Kaart 19 Naiste kuueskmise brutotulu võrreldes meeste kuueskmise brutotuluga omavalitsusüksustes, 2006

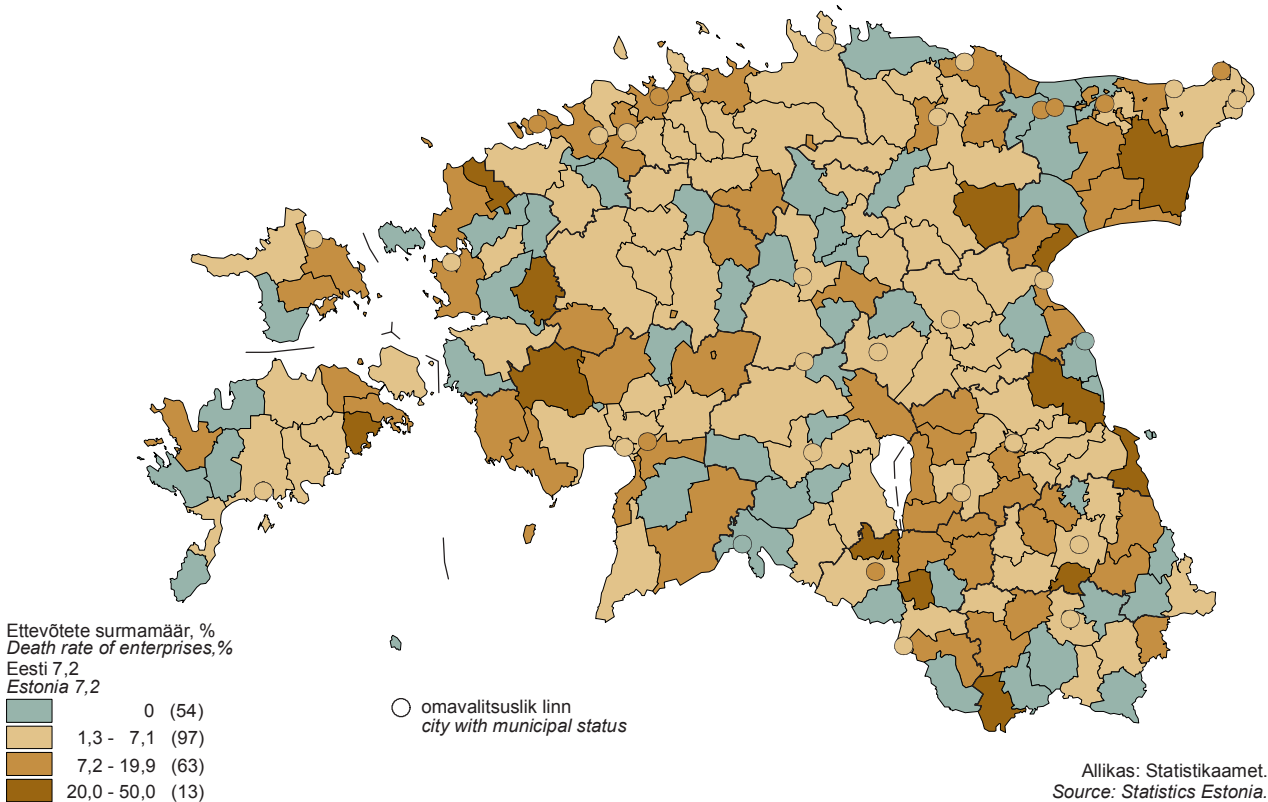
Map 19 Females' average monthly gross income in comparison with males' average monthly gross income in local government units, 2006

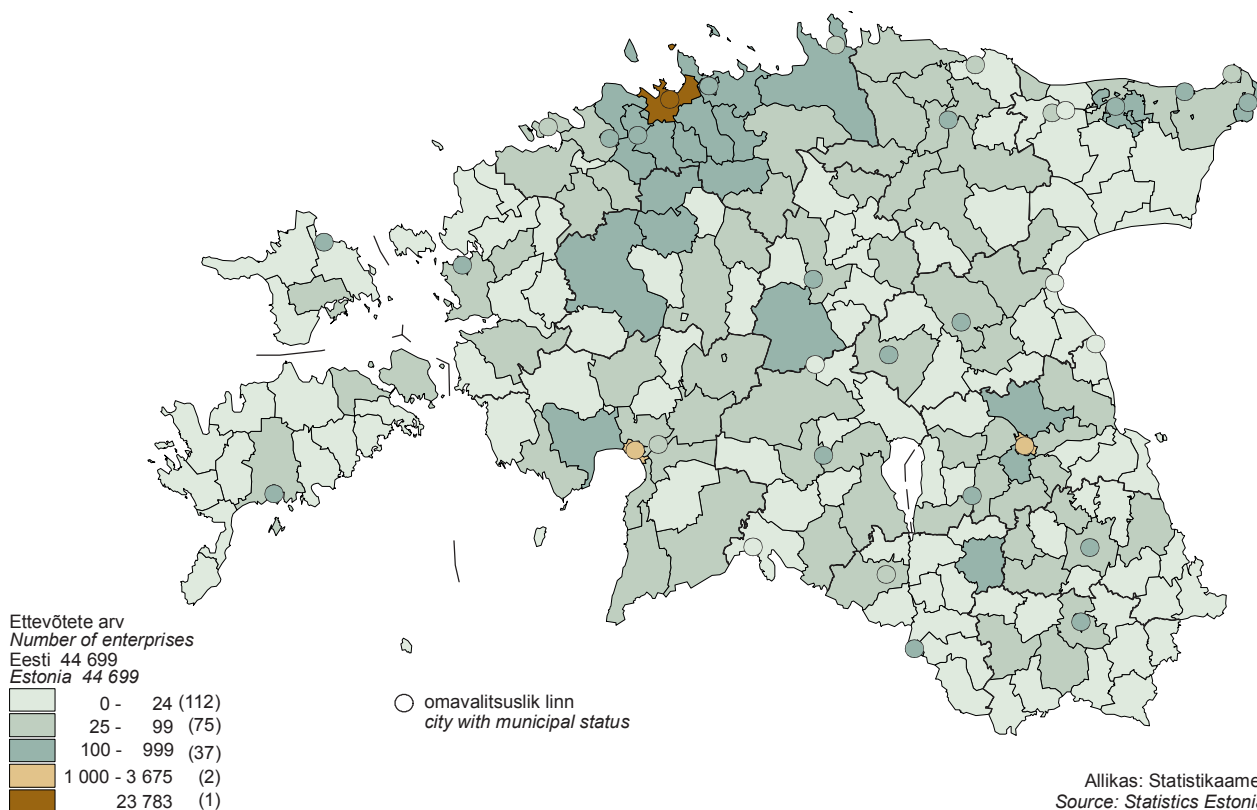
Kaart 20 Ettevõtete sünnimäär omavalitsusüksustes, 2005
 Map 20 Birth rate of enterprises in local government units, 2005

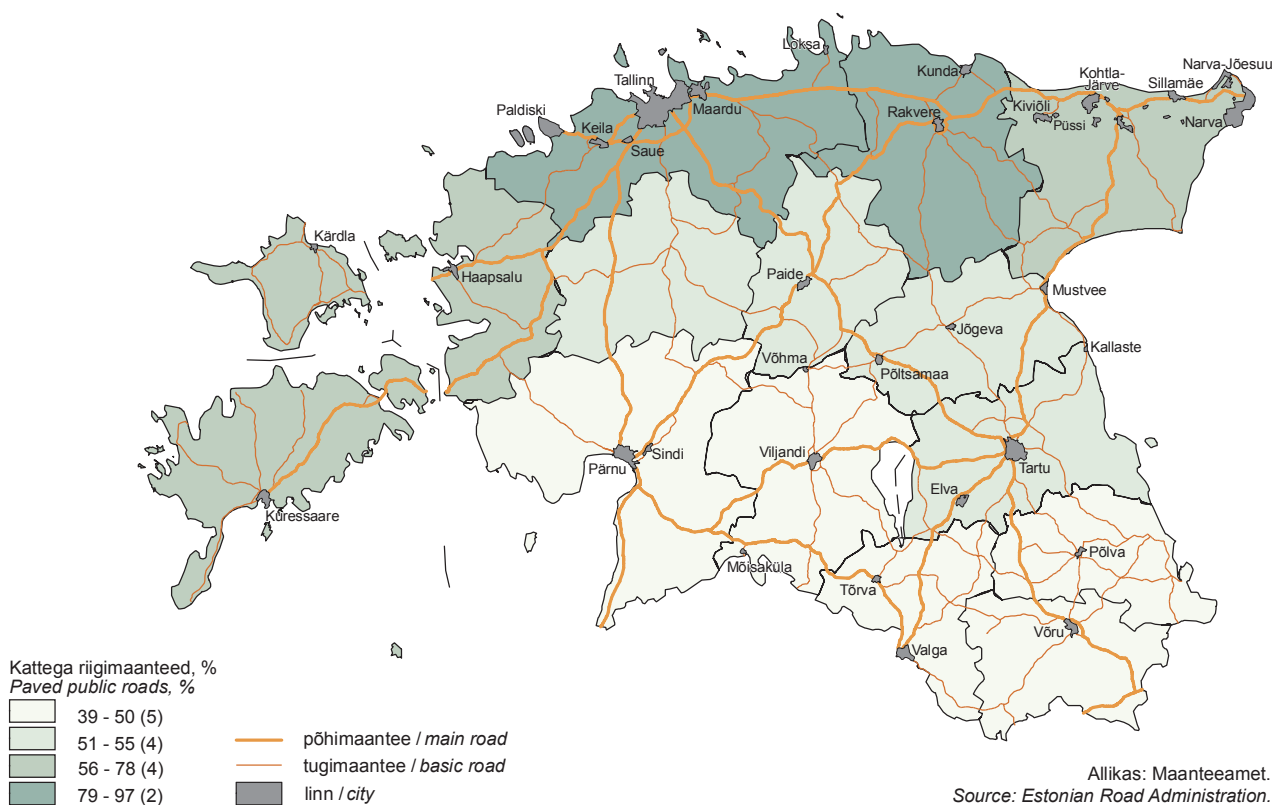
Kaart 21 Ettevõtete surmamäär omavalitsusüksustes, 2005
 Map 21 Death rate of enterprises in local government units, 2005

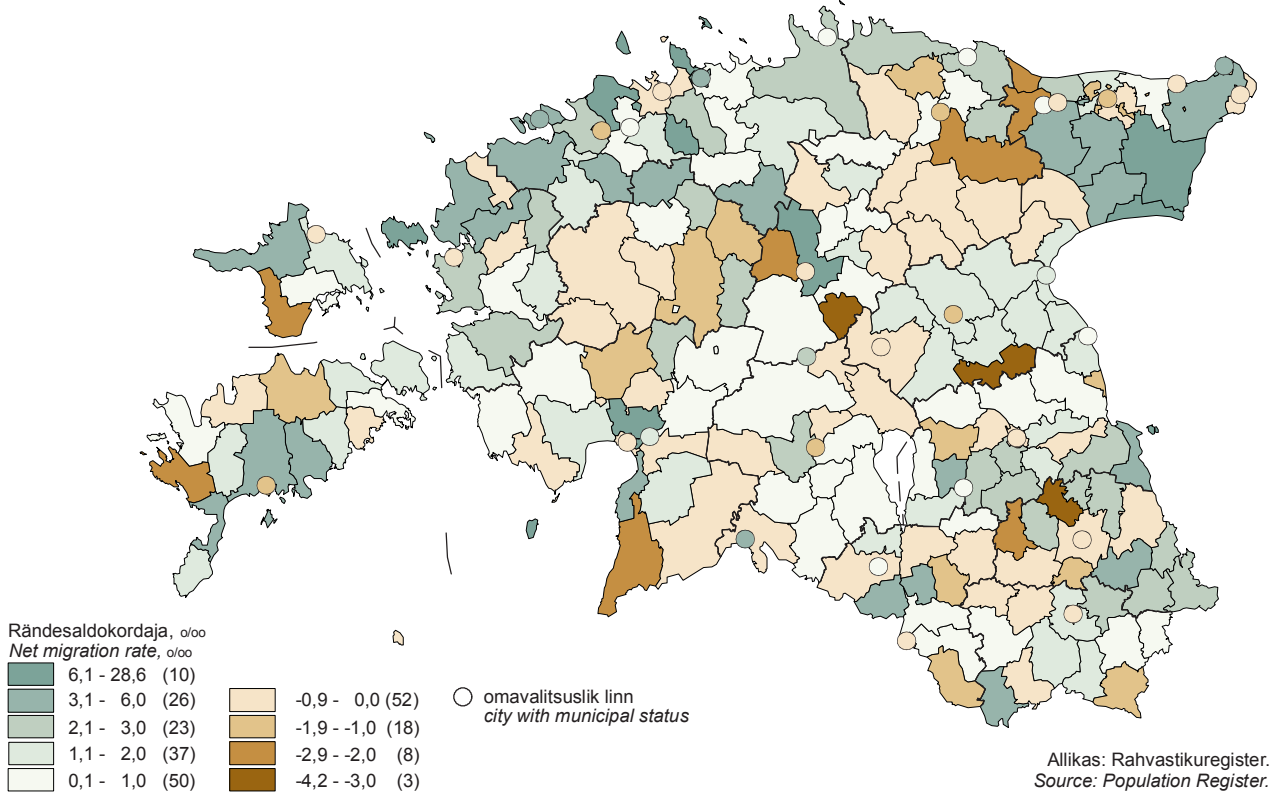
Kaart 22 **Aktiivsed ettevõtted omavalitsusüksustes, 2005**
 Map 22 *Active enterprises in local government units, 2005*

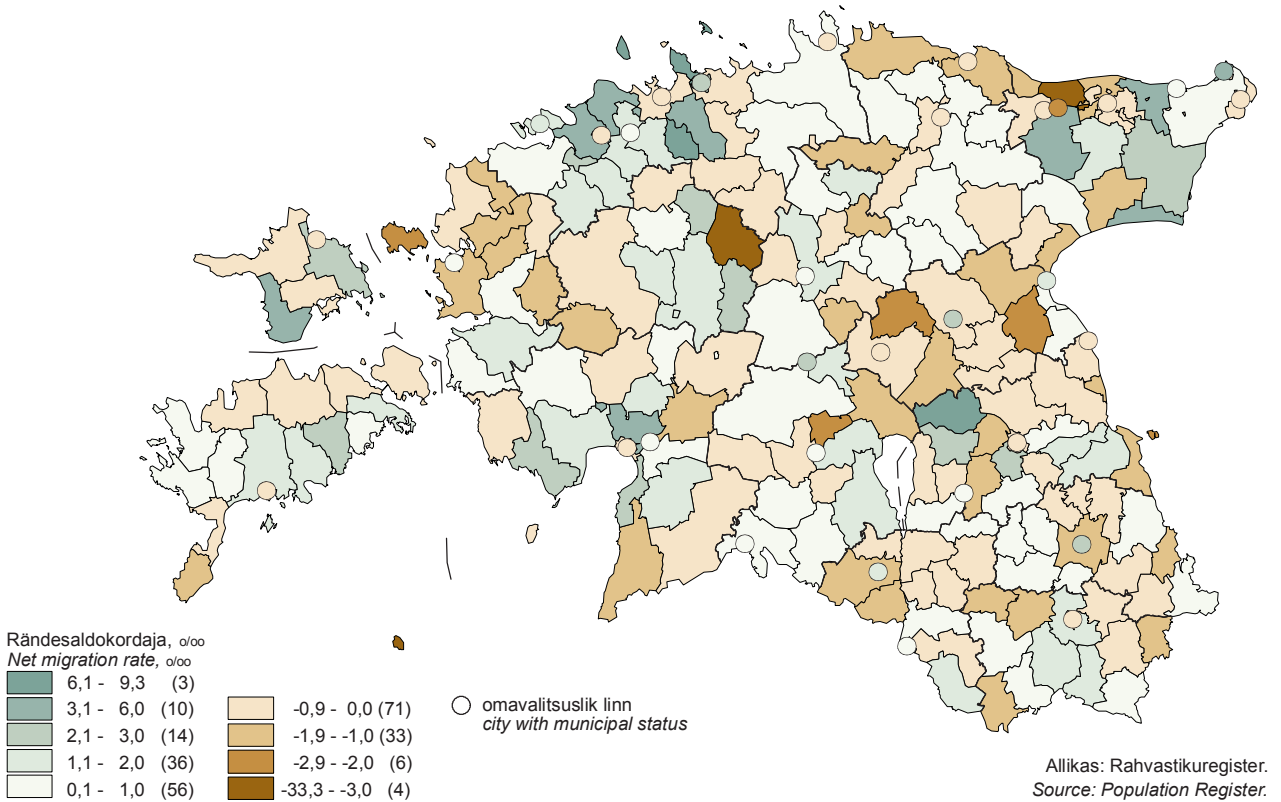
Kaart 23 **Põhi- ja tugimaanteede võrk ning kattega riigimaanteede osatähtsus maakondades, 2006**
 Map 23 *Network of main and basic roads and the proportion of paved public roads in counties, 2006*

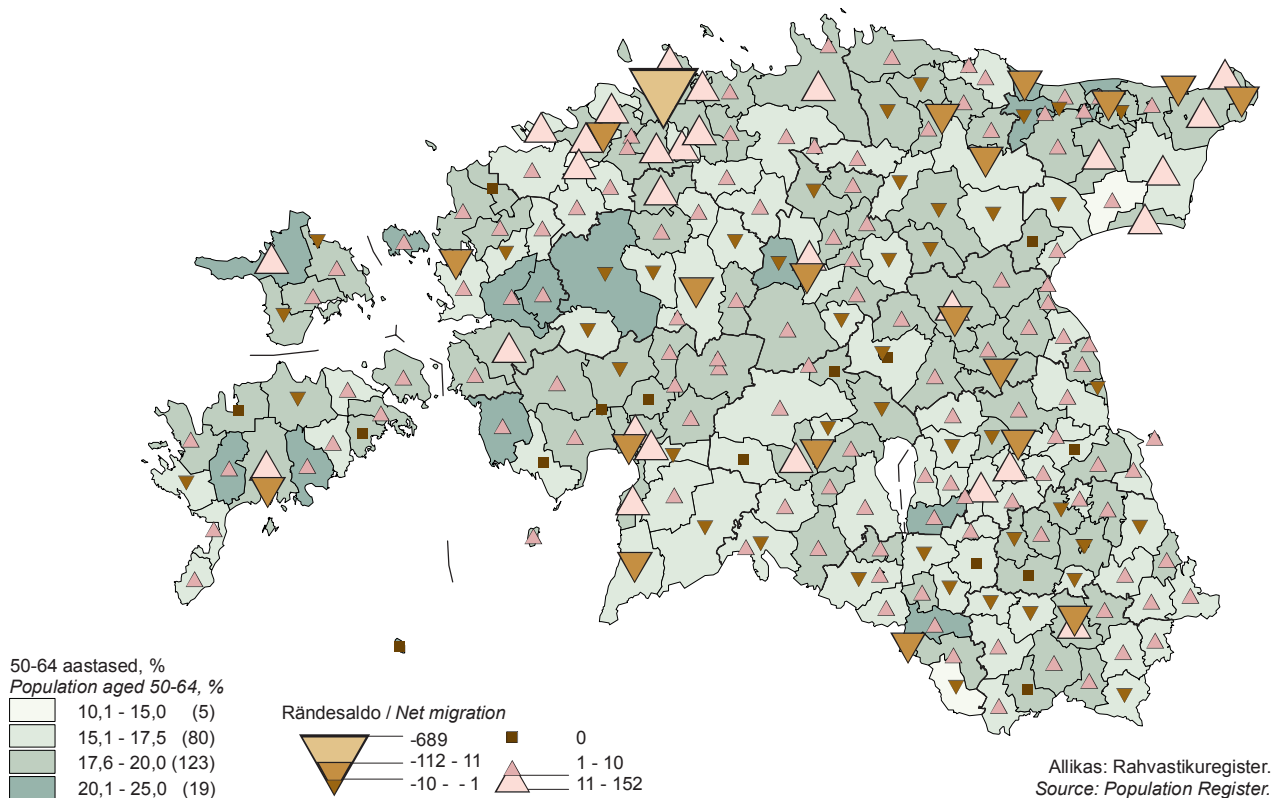
Kaart 24 50–64-aastaste rändesaldokordaja omavalitsusüksustes, 2005–2006
Map 24 Net migration rate of population aged 50–64 in local government units, 2005–2006

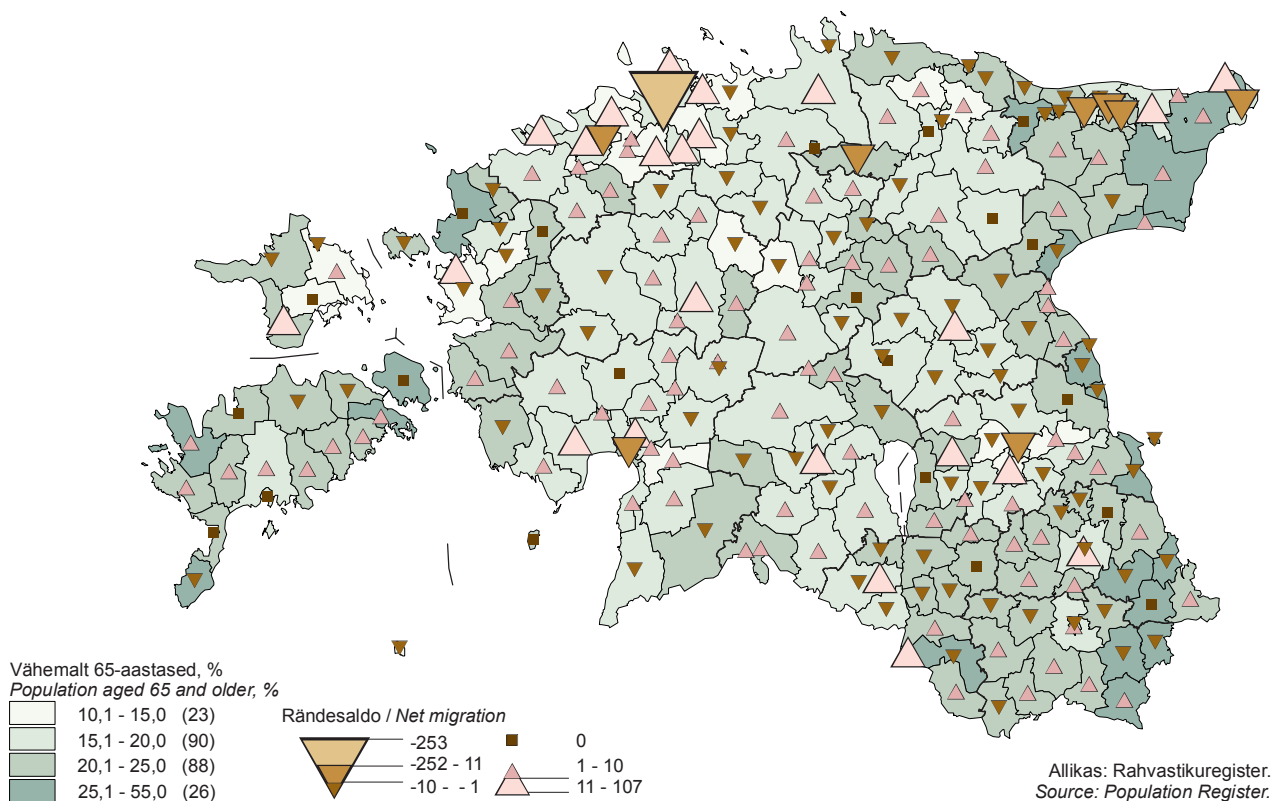
Kaart 25 Vähemalt 65-aastaste rändesaldokordaja omavalitsusüksustes, 2005–2006
Map 25 Net migration rate of population aged 65 and older in local government units, 2005–2006

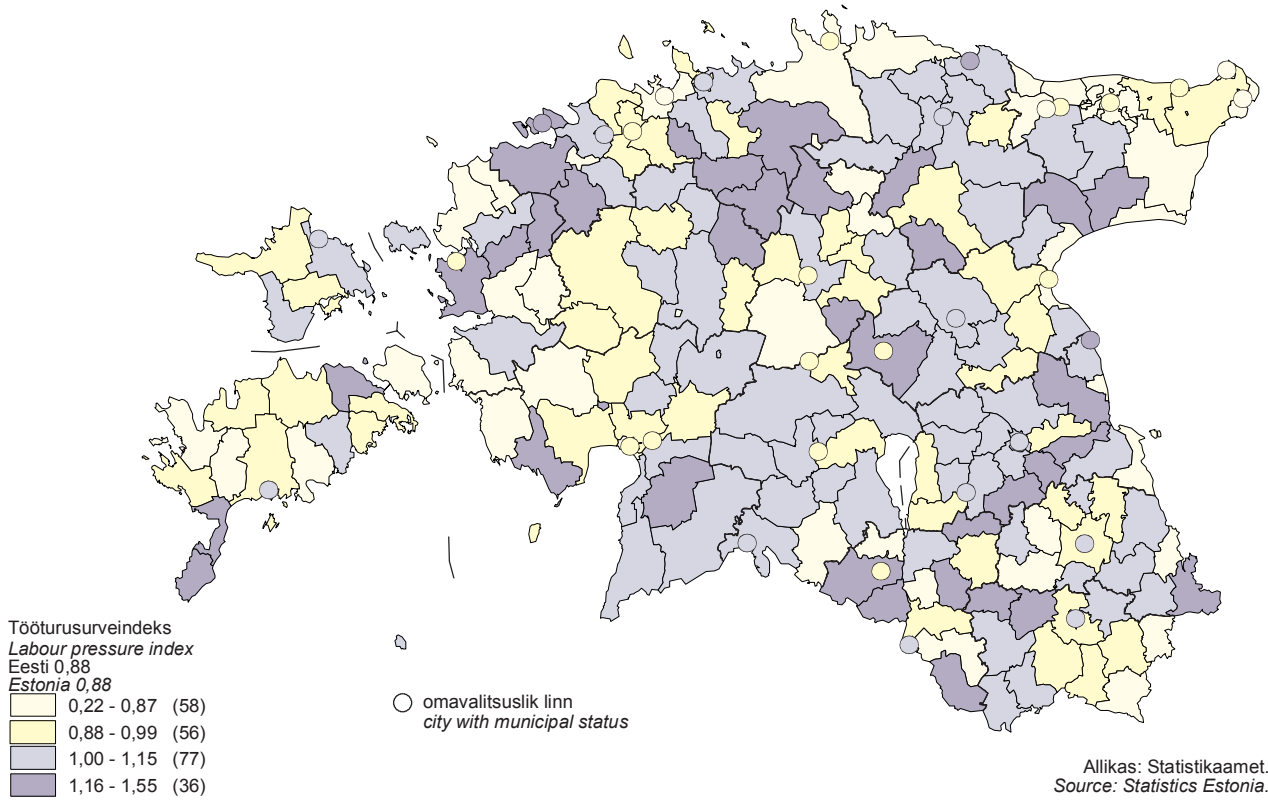
Kaart 26 **50–64-aastaste osatähtsus ja rändesaldo omavalitsusüksustes, 2005–2006**
 Map 26 *Proportion and net migration of population aged 50–64 in local government units, 2005–2006*

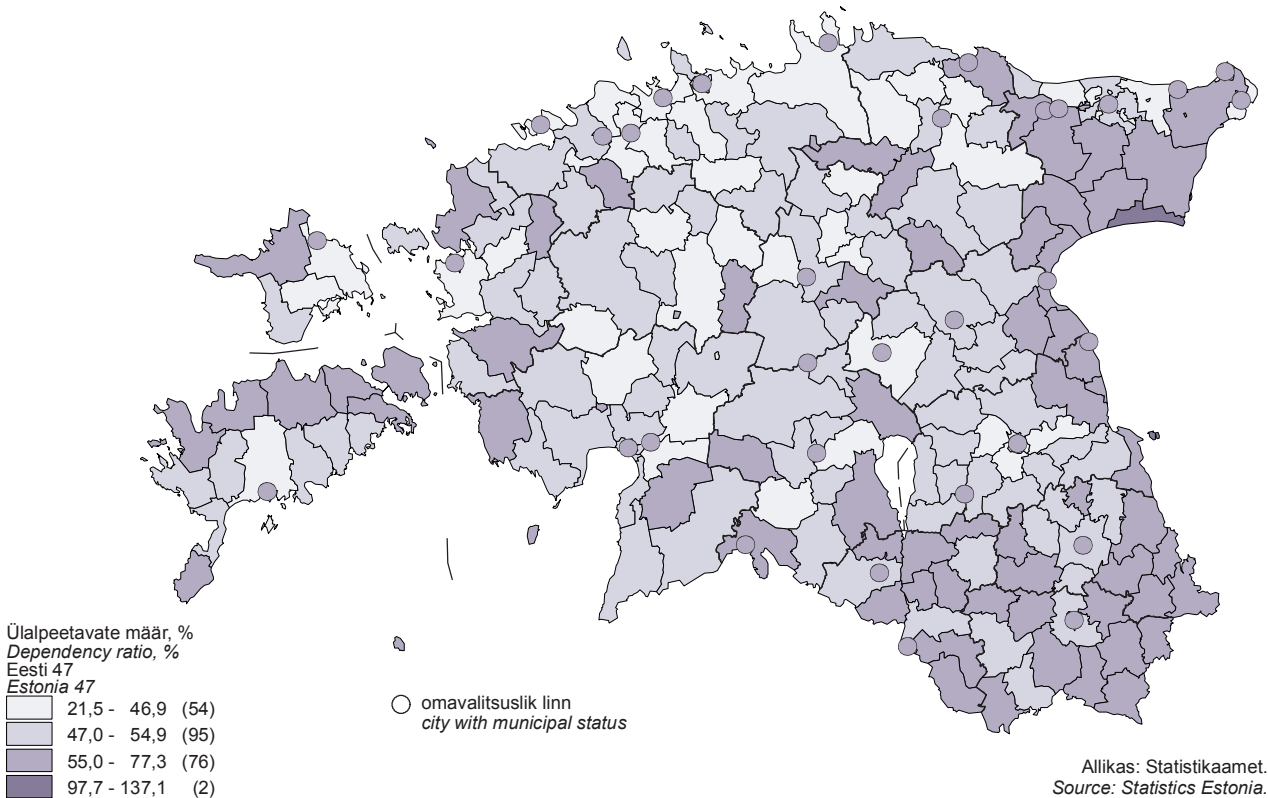
Kaart 27 **Vähemalt 65-aastaste osatähtsus ja rändesaldo omavalitsusüksustes, 2005–2006**
 Map 27 *Proportion and net migration of population aged 65 and older in local government units, 2005–2006*

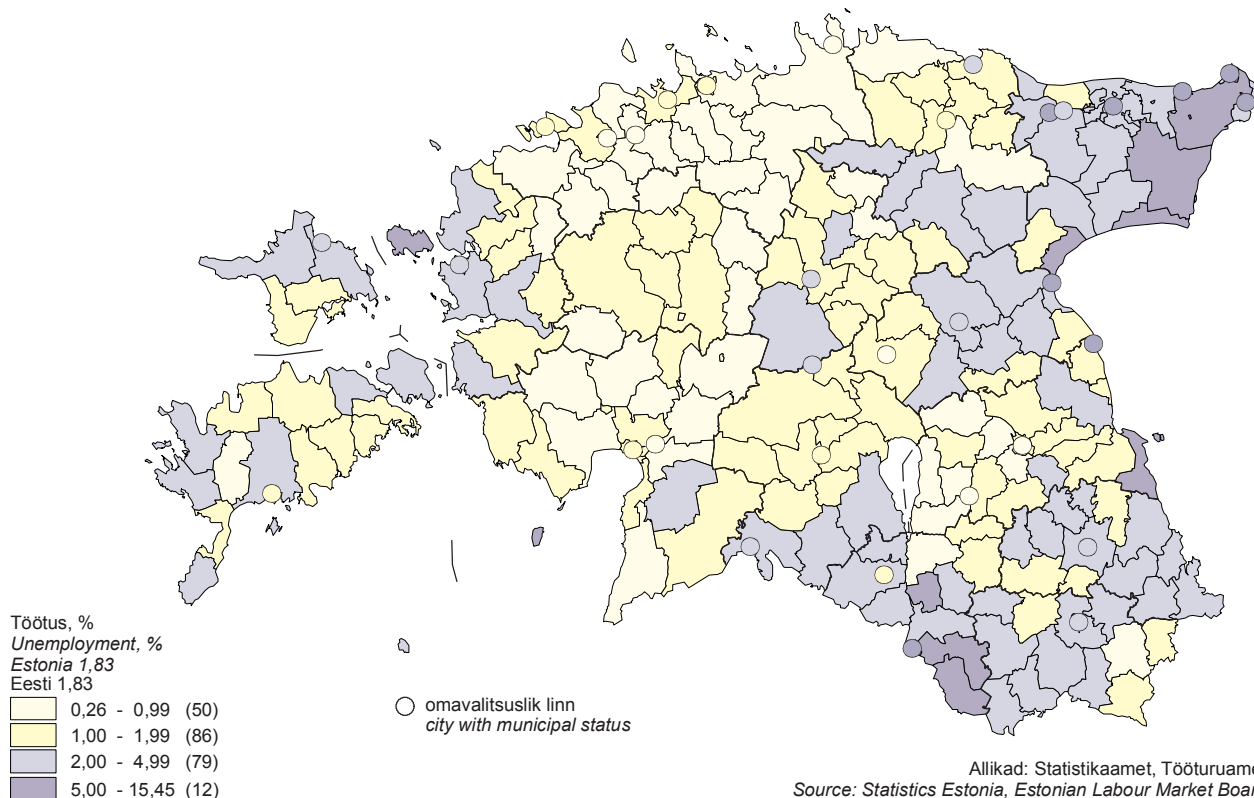
Kaart 28 Demograafiline tööturusurveindeks omavalitsusüksustes, 1. jaanuar 2007
Map 28 Demographic labour pressure index in local government units, 1 January 2007

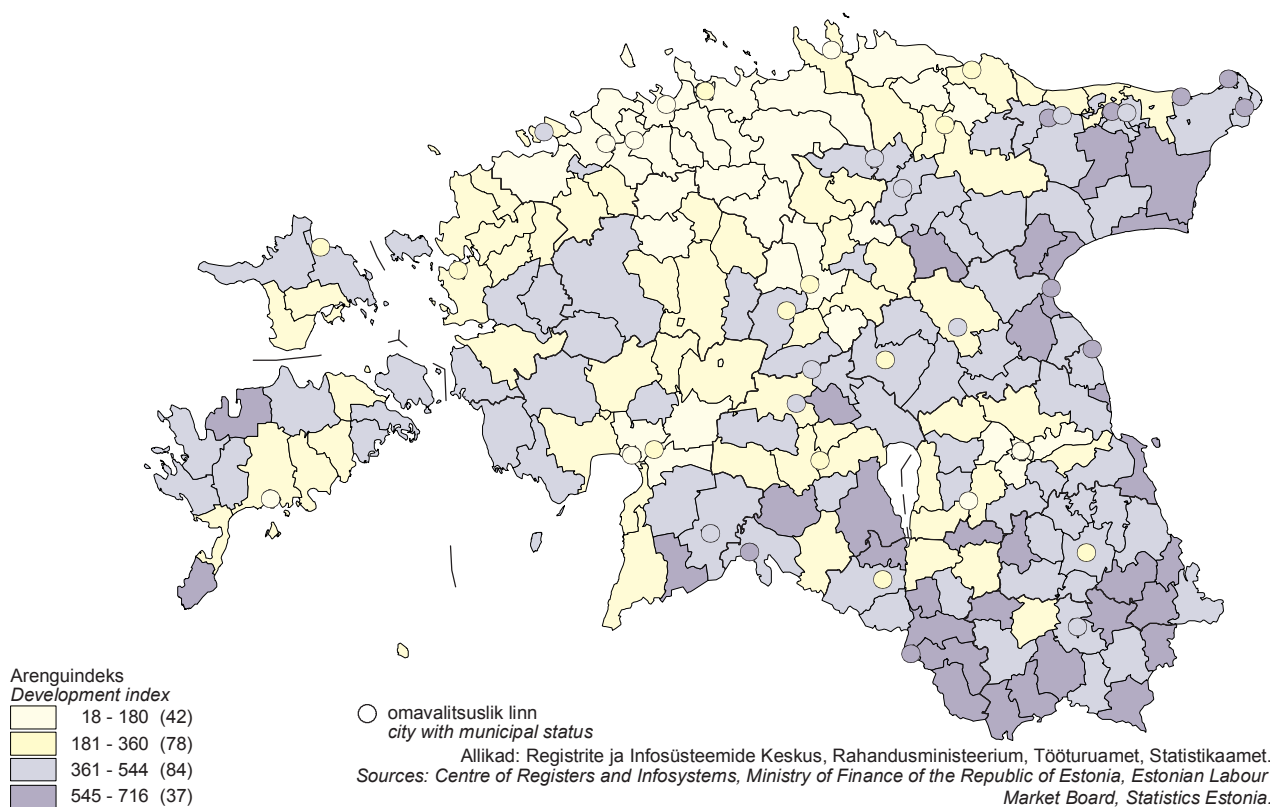
Kaart 29 Ülalpeetavate määr omavalitsusüksustes, 1. jaanuar 2007
Map 29 Dependency ratio in local government units, 1 January 2007

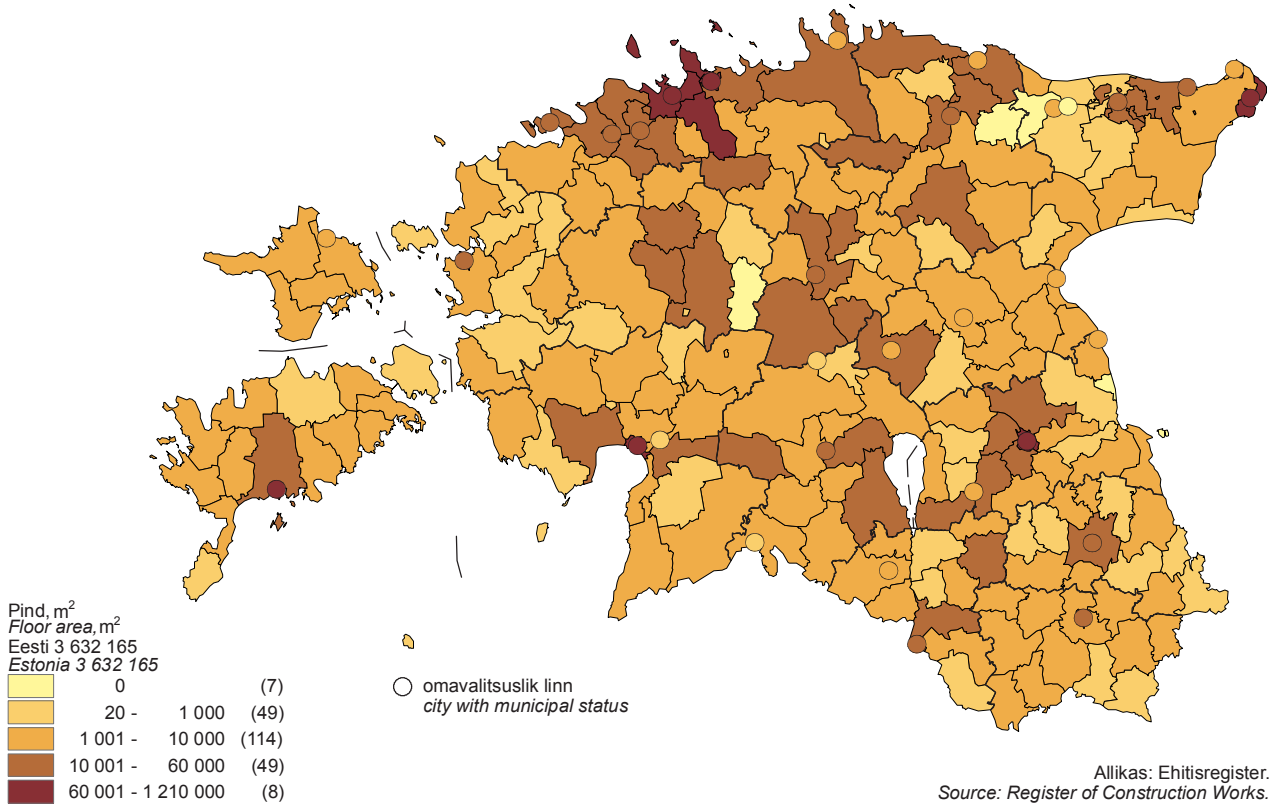
Kaart 30 **Registreeritud töötus omavalitsusüksustes, 2006**
 Map 30 *Registered unemployment in local government units, 2006*

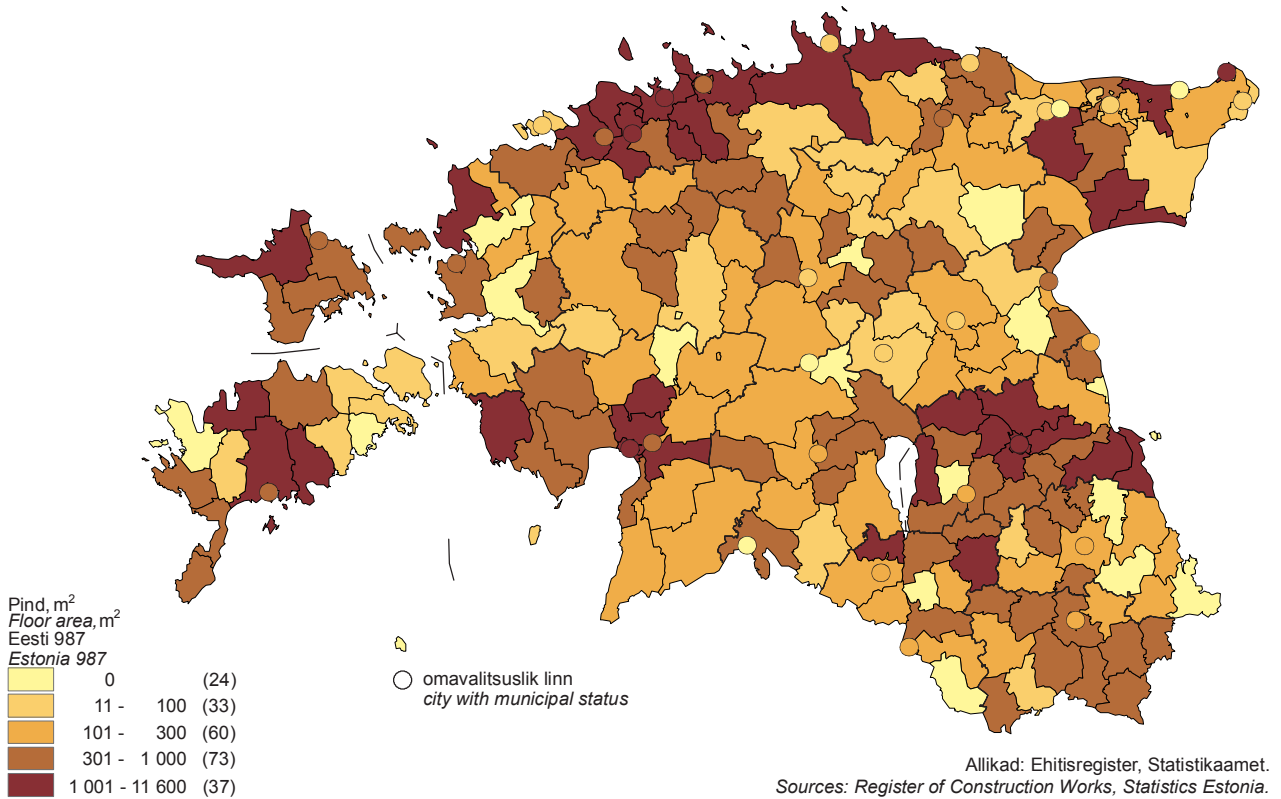
Kaart 31 **Omavalitsusüksuste arenguindeks, 2005**
 Map 31 *Development index in local government units, 2005*

Kaart 32 Kasutusse lubatud mitteeluhoonete kasulik pind omavalitsusüksustes, 2002–2006
Map 32 Usable floor area of non-residential building completions in local government units, 2002–2006

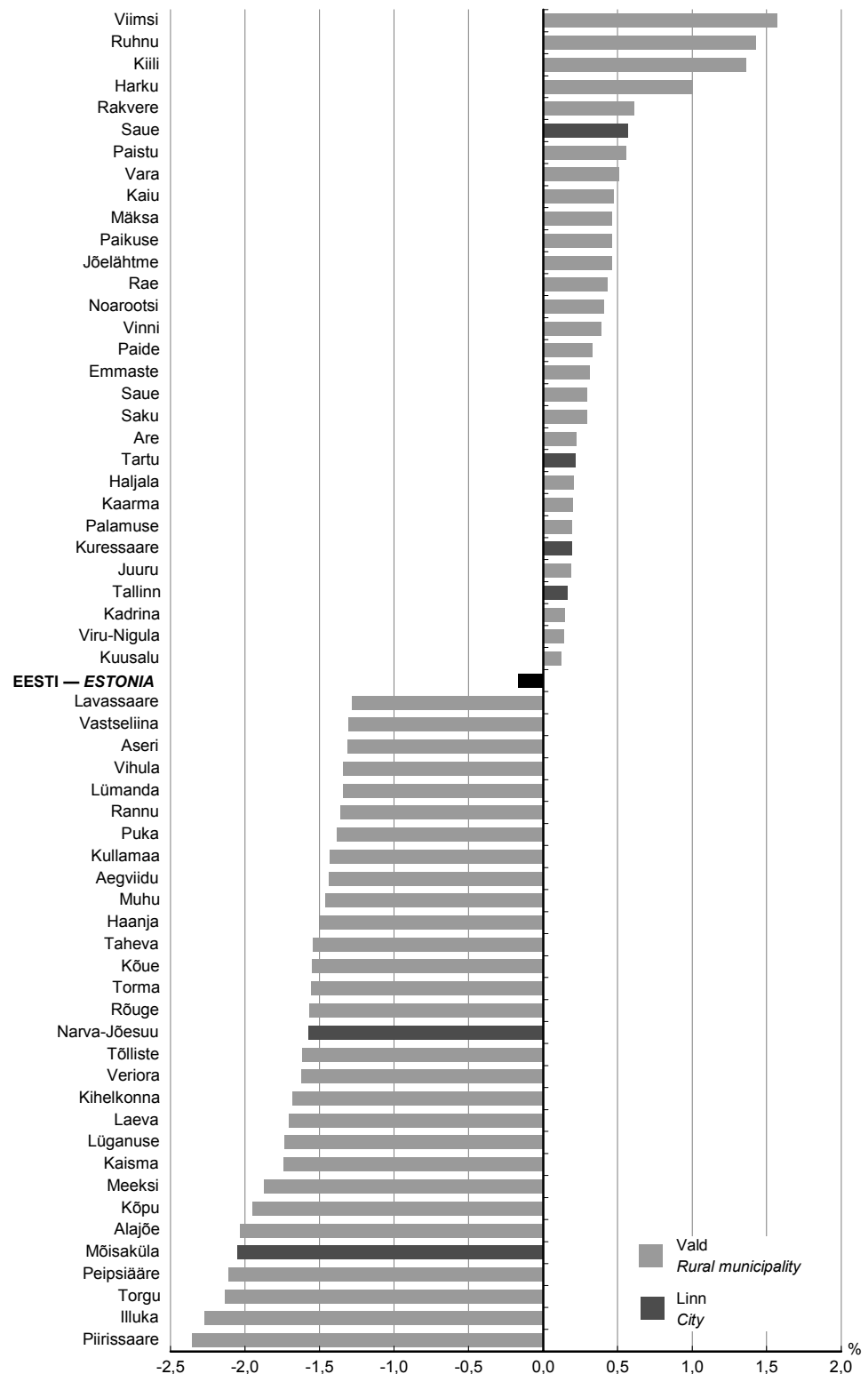

Kaart 33 Kasutusse lubatud eluruumide pind 1000 elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2002–2006
Map 33 Floor area of dwelling completions per 1,000 inhabitants in local government units, 2002–2006

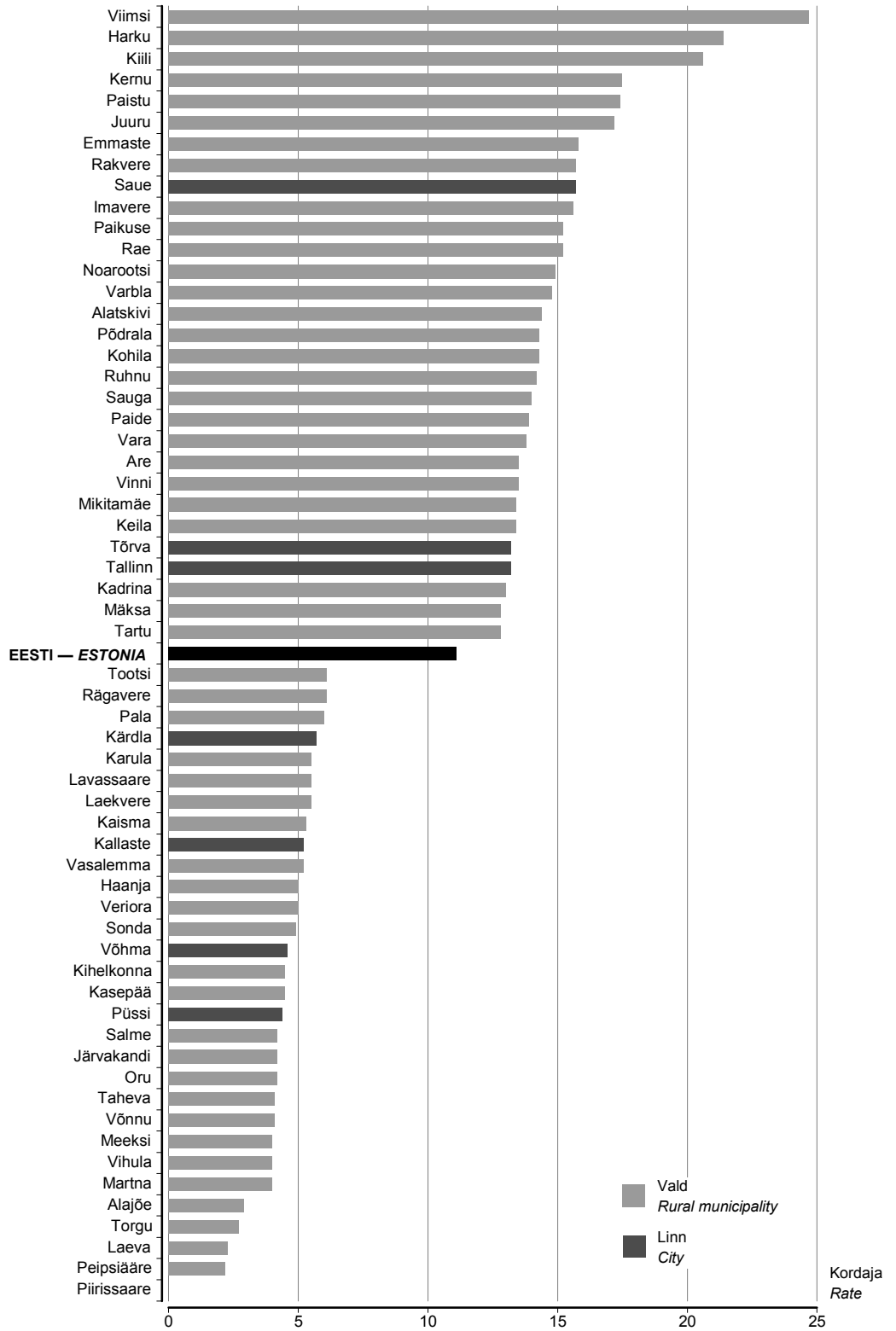

Joonis 1 **Rahvaarvu muutus, 2006–2007**
 Figure 1 *Change in population, 2006–2007*

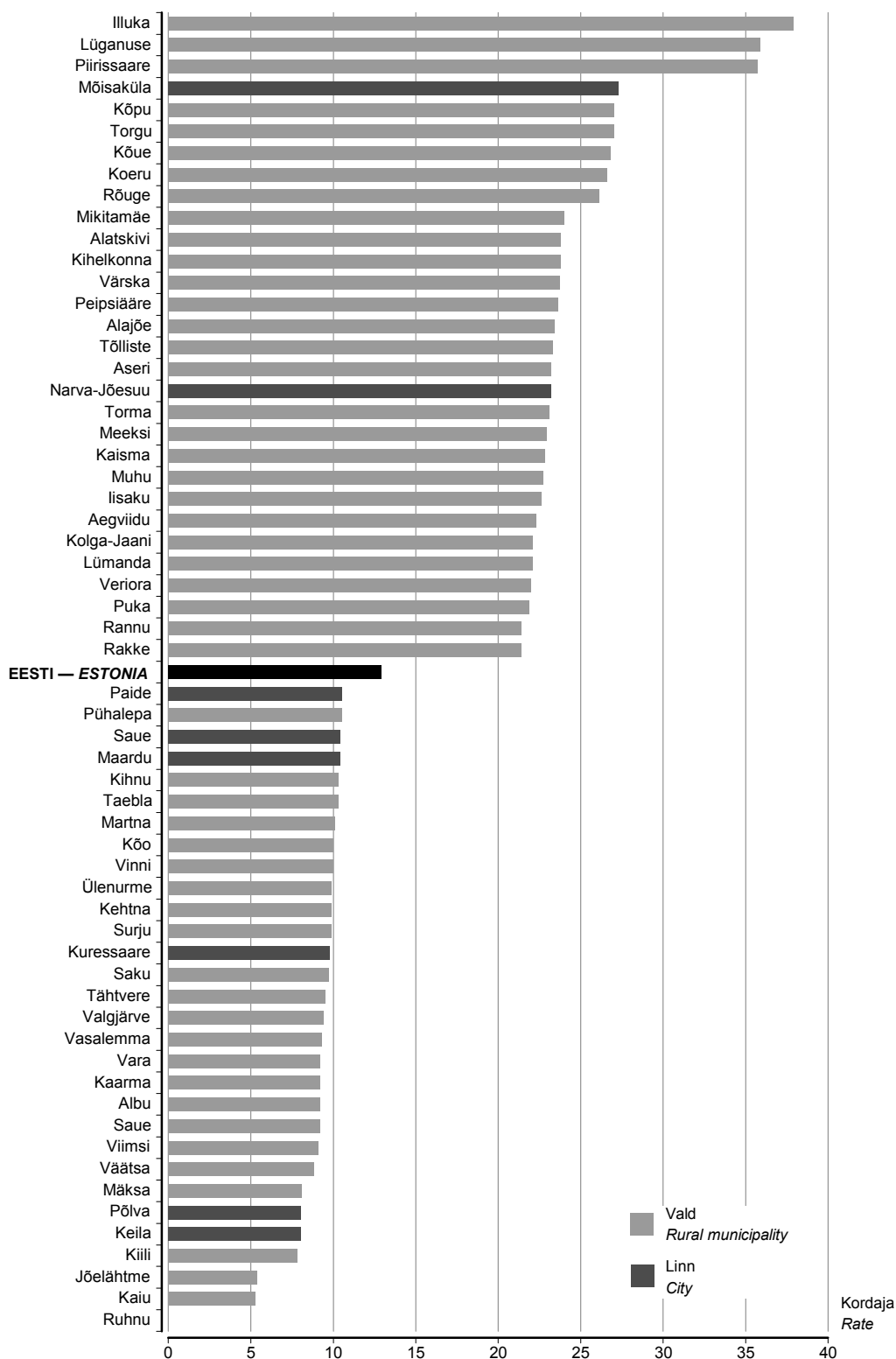
Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Joonis 2 **Sündimuse üldkordaja, 2006**
 Figure 2 **Crude birth rate, 2006**

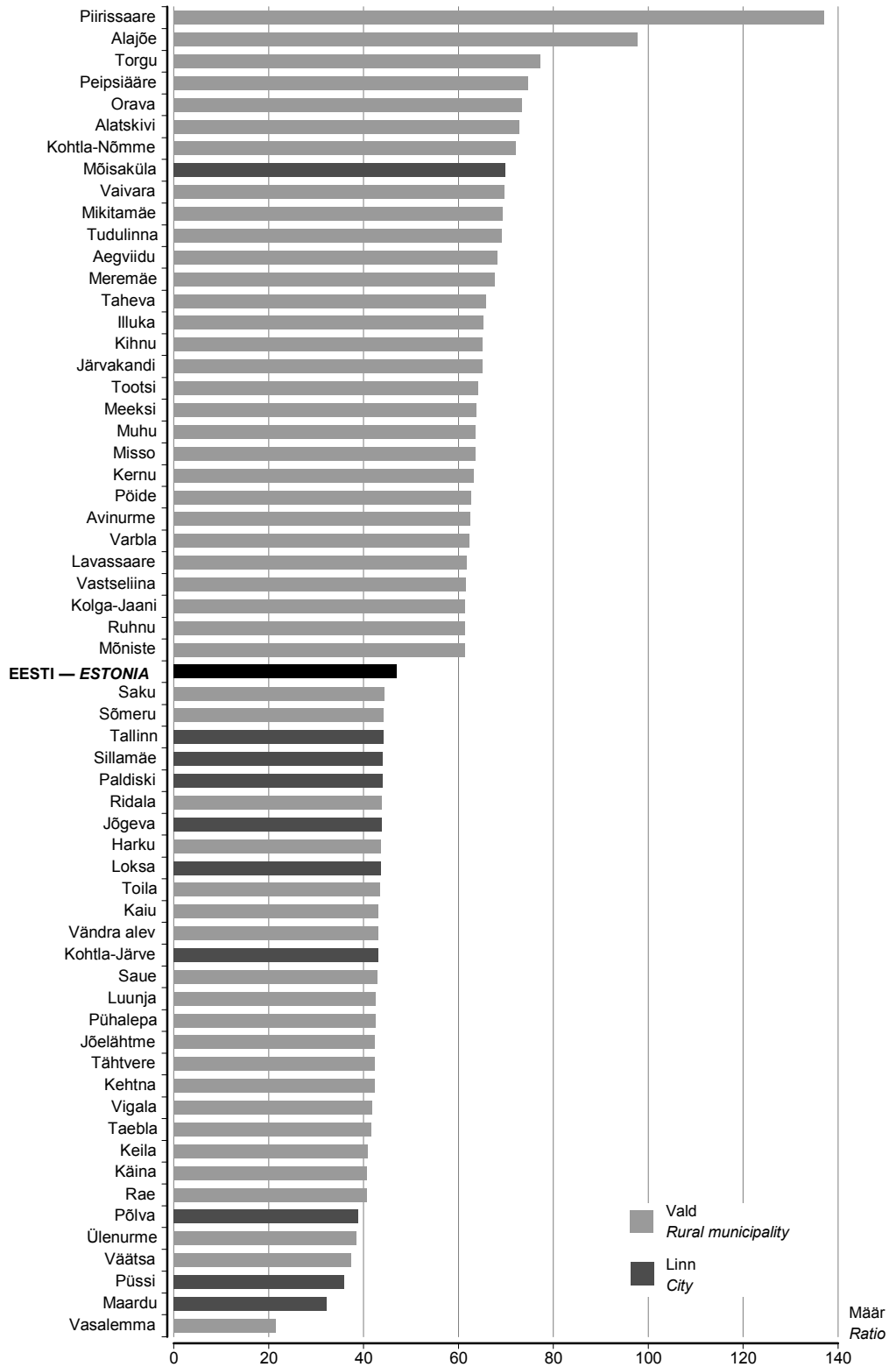
Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Joonis 3 Suremuse üldkordaja, 2006
Figure 3 Crude death rate, 2006

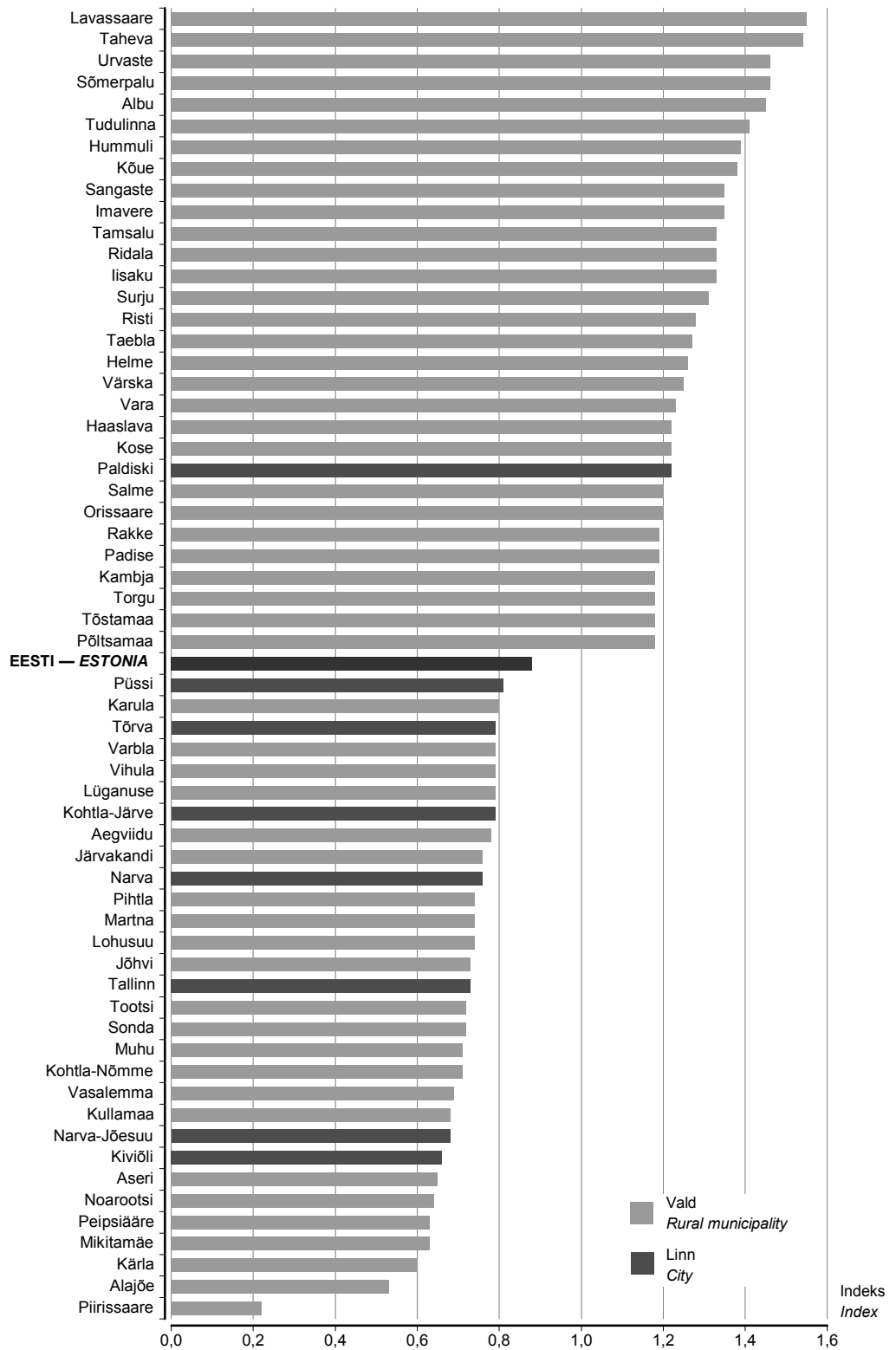
Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistics Estonia.

Joonis 4 Ülalpeetavate määr, 1. jaanuar 2007
 Figure 4 Dependency ratio, 1 January 2007

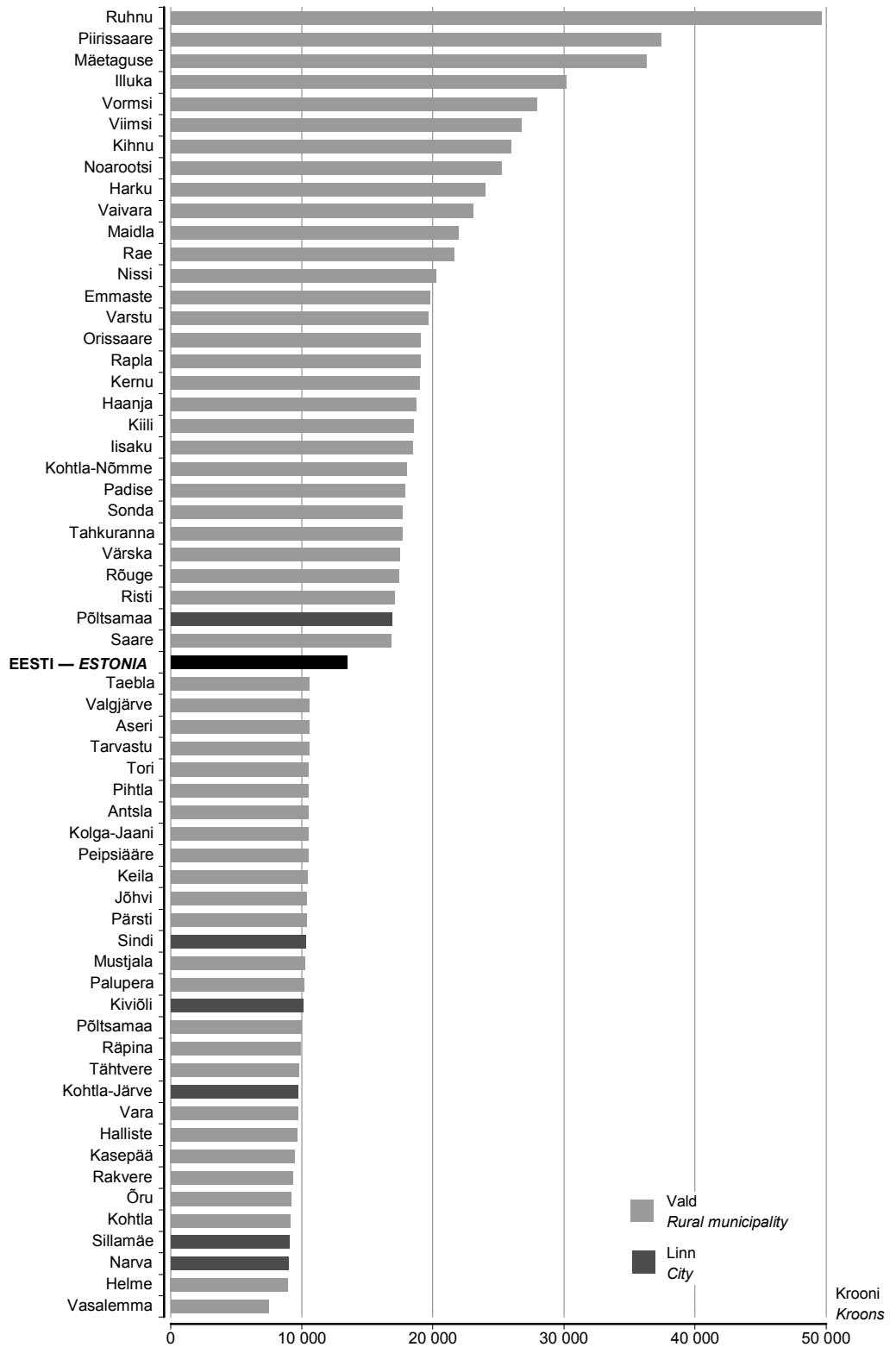
Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Joonis 5 **Demograafiline töötururindeks, 1. jaanuar 2007**
 Figure 5 *Demographic labour pressure index, 1 January 2007*

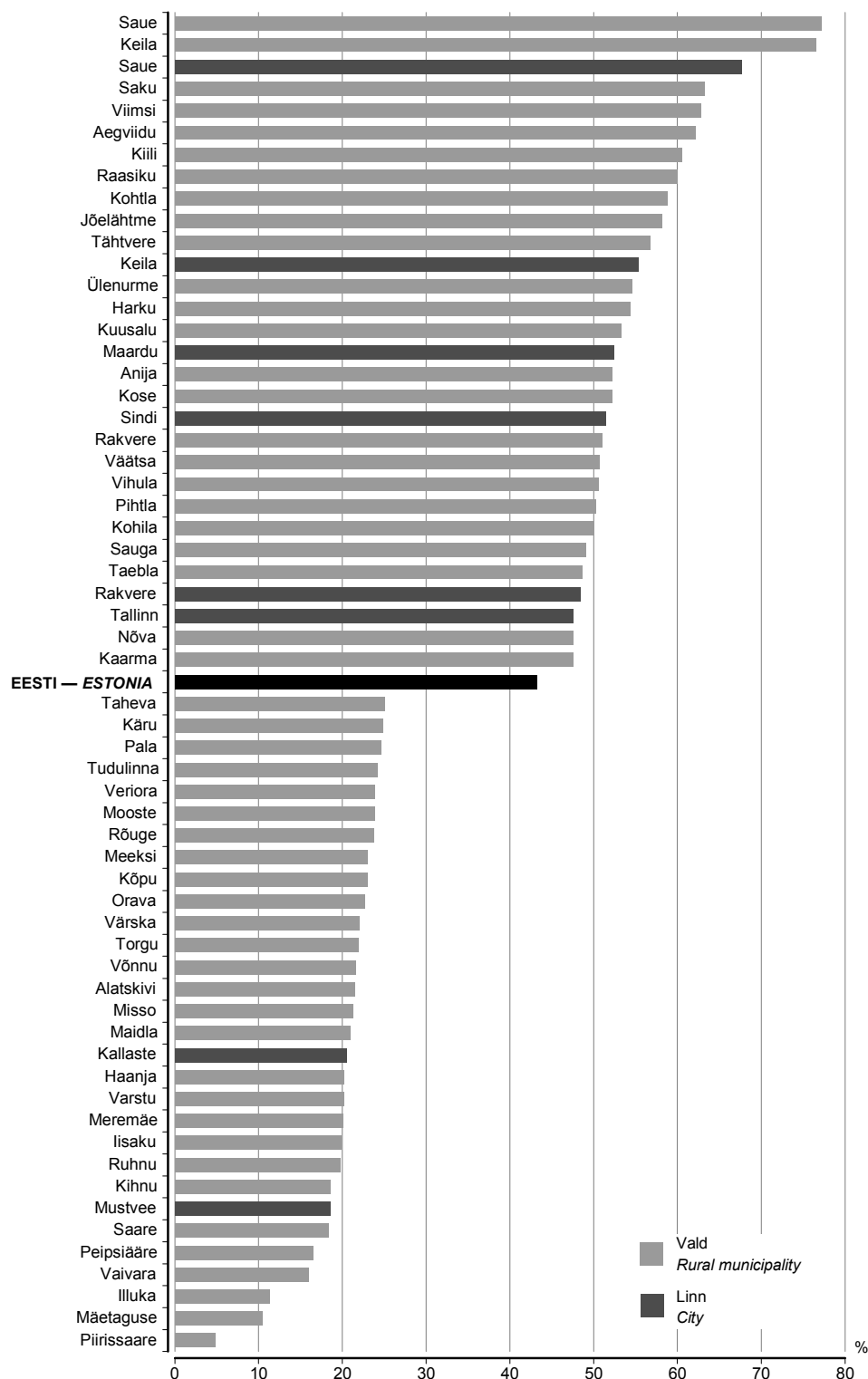
Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Joonis 6 **Kohalike eelarvete kogutulu elaniku kohta, 2006**
 Figure 6 **Total revenue of local budgets per inhabitant, 2006**

Allikad: Rahandusministeerium, Statistikaamet.
 Sources: Ministry of Finance of the Republic of Estonia, Statistics Estonia.

Joonis 7 Füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus kohalike omavalitsuste kogutuludes, 2006
 Figure 7 Share of personal income tax in the total revenue of local governments, 2006

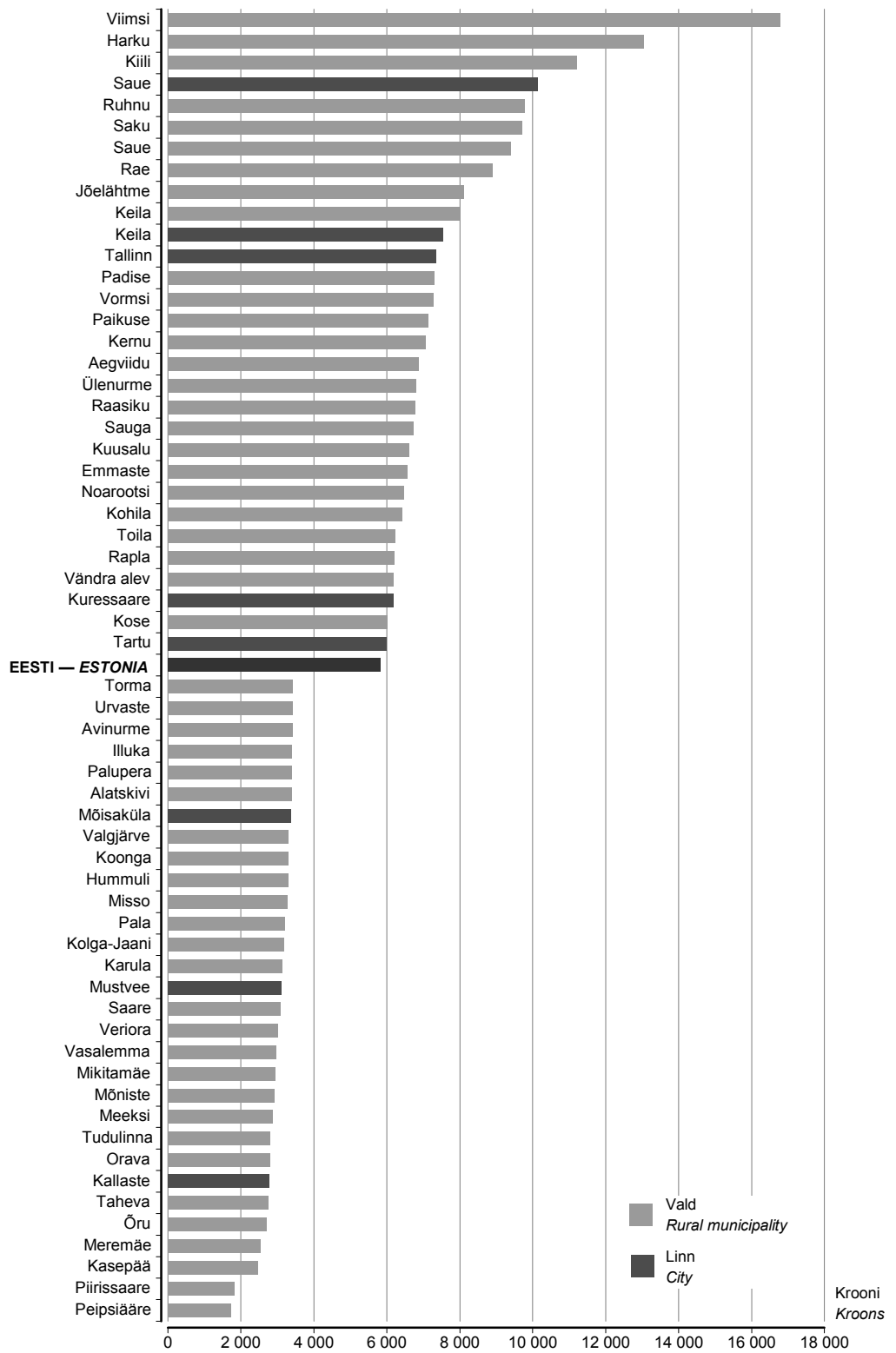

Allikas: Rahandusministeerium.

Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 8 Füüsilise isiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse elaniku kohta, 2006

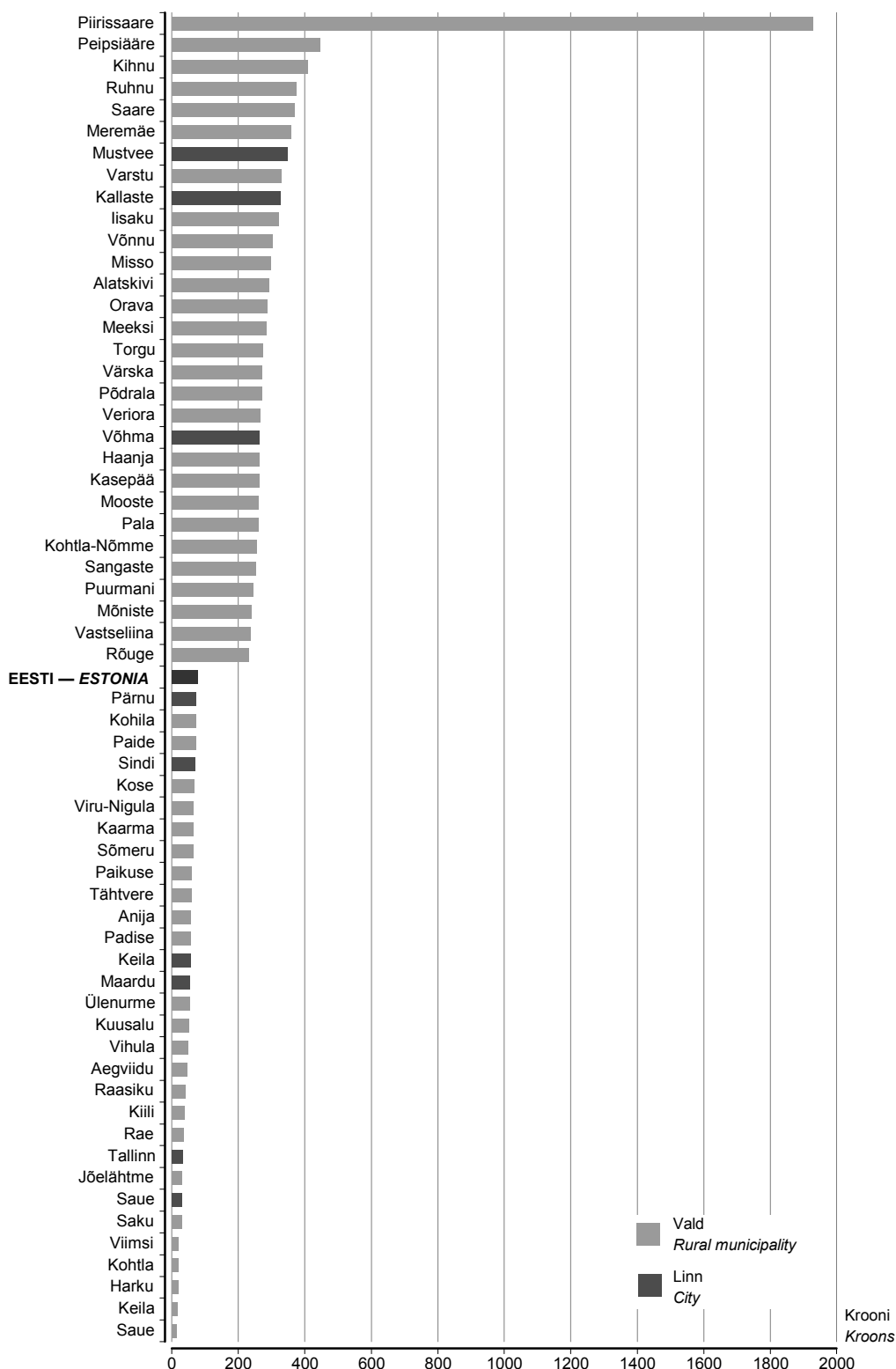
Figure 8 Personal income tax received into local budget per inhabitant, 2006

Allikad: Rahandusministeerium, Statistikaamet.
Sources: Ministry of Finance of the Republic of Estonia, Statistics Estonia.

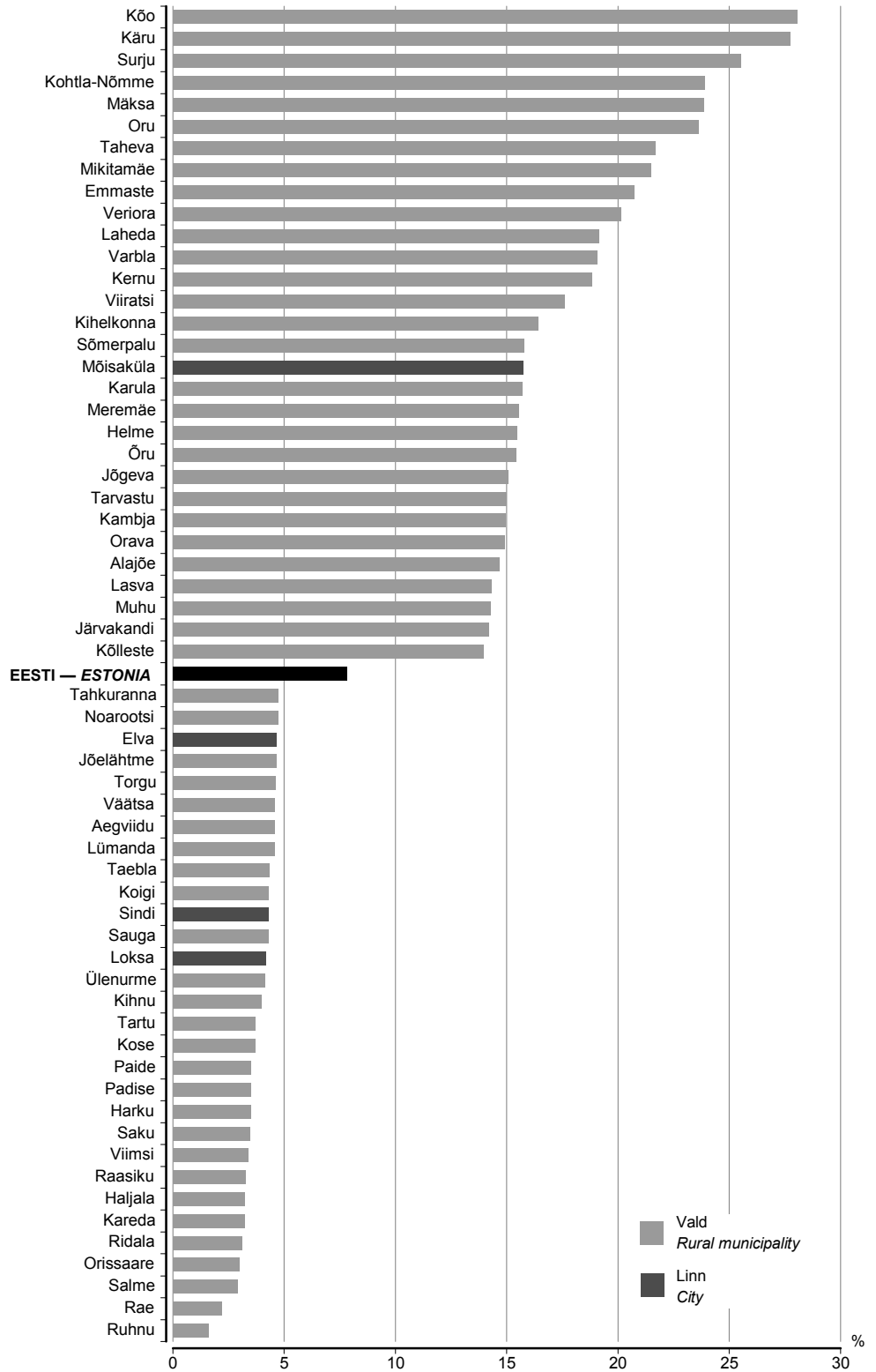

Joonis 9 Riigieelarvest saadud toetused füüsilise isiku tulumaksu 100 krooni kohta, 2006
 Figure 9 Subsidies from state budget per 100 kroons of personal income tax, 2006

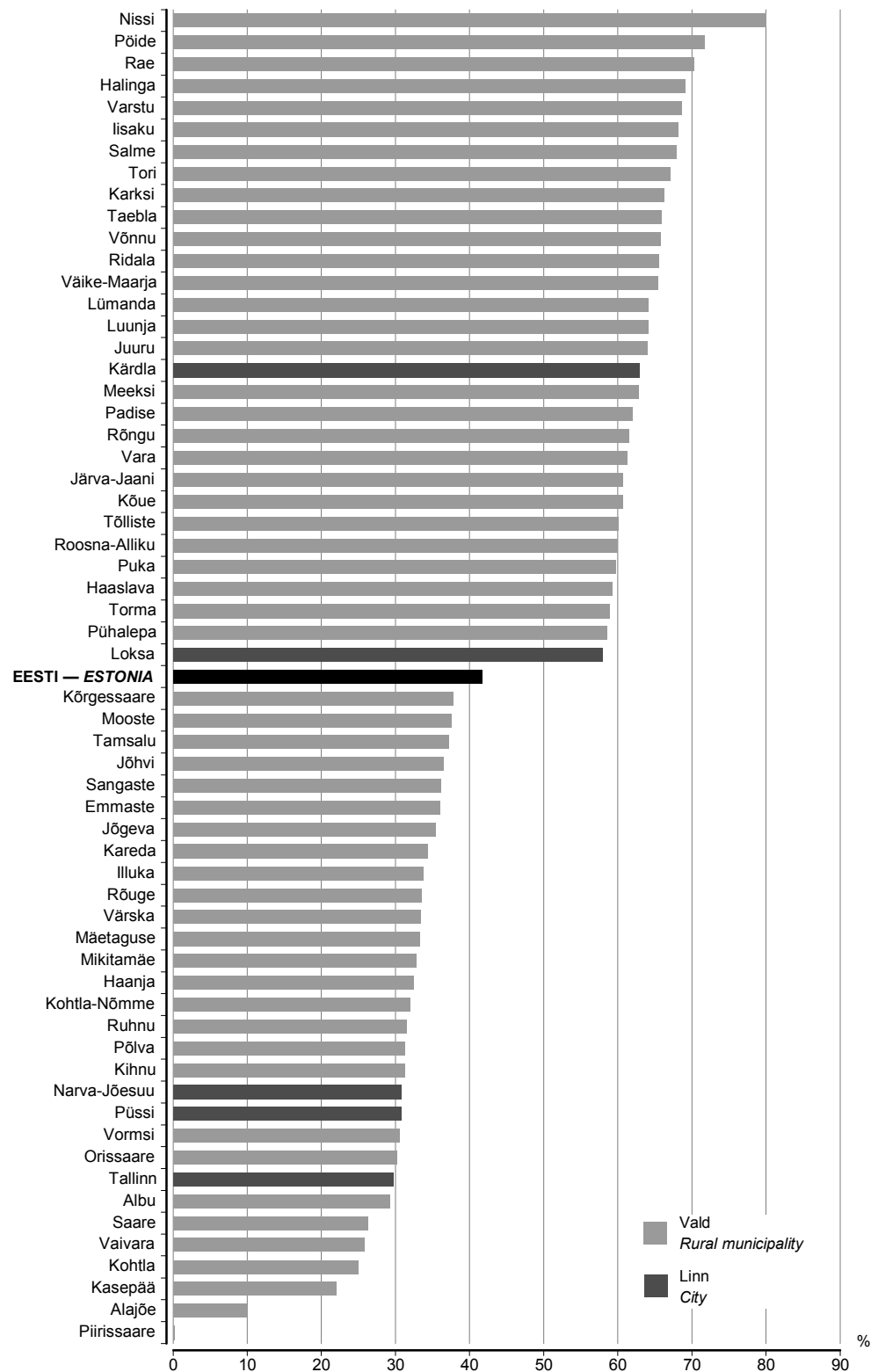
Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 10 **Kohalike eelarvete sotsiaalse kaitse kulude osatähtsus kogukuludes, 2006**
 Figure 10 *Share of social protection expenses of local budgets in the total expenditure, 2006*

Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 11 **Kohalike eelarvete hariduskulude osatähtsus kogukuludes, 2006**
 Figure 11 *Share of education expenses of local budgets in the total expenditure, 2006*

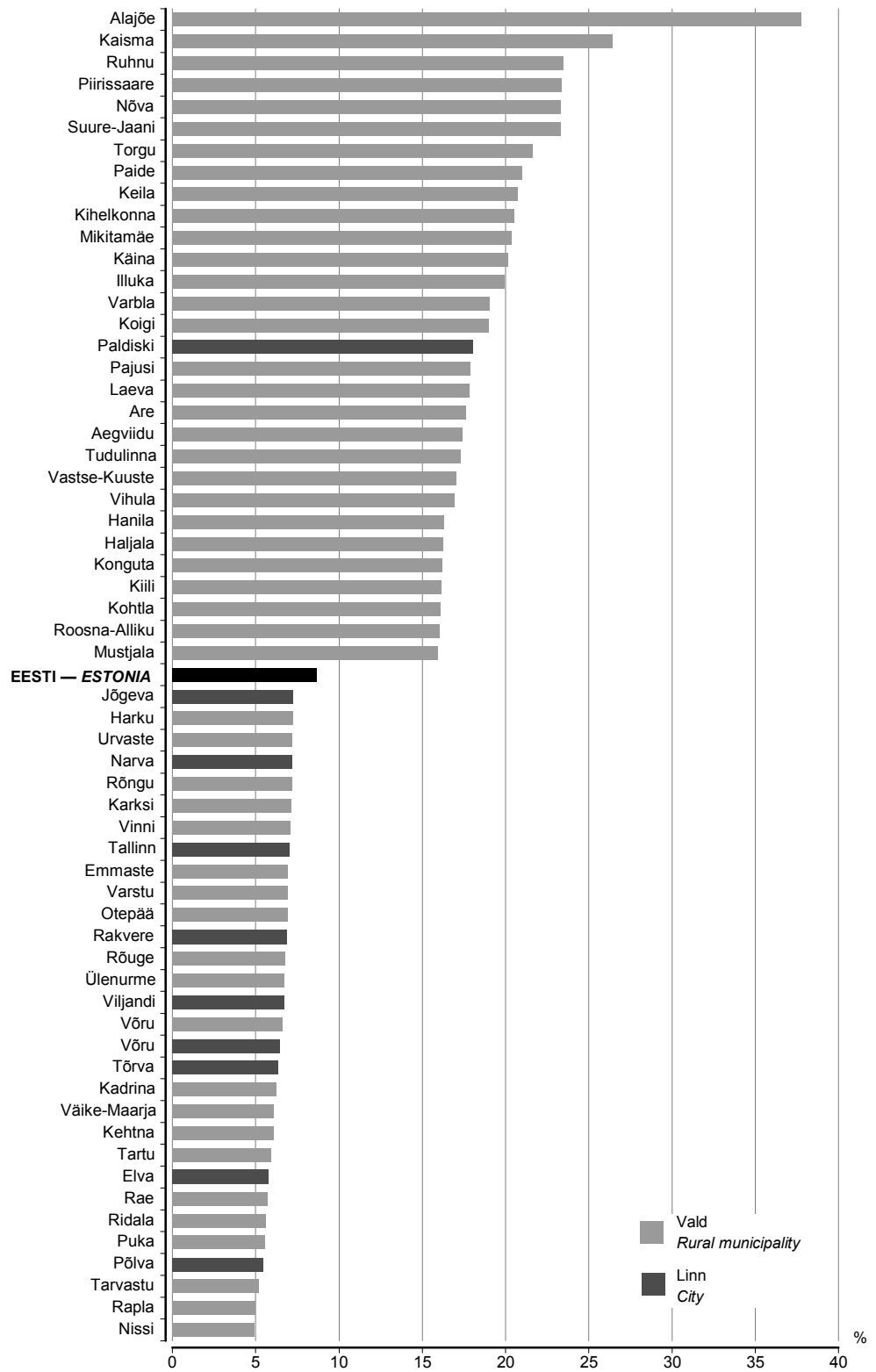

Allikas: Rahandusministeerium.

Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

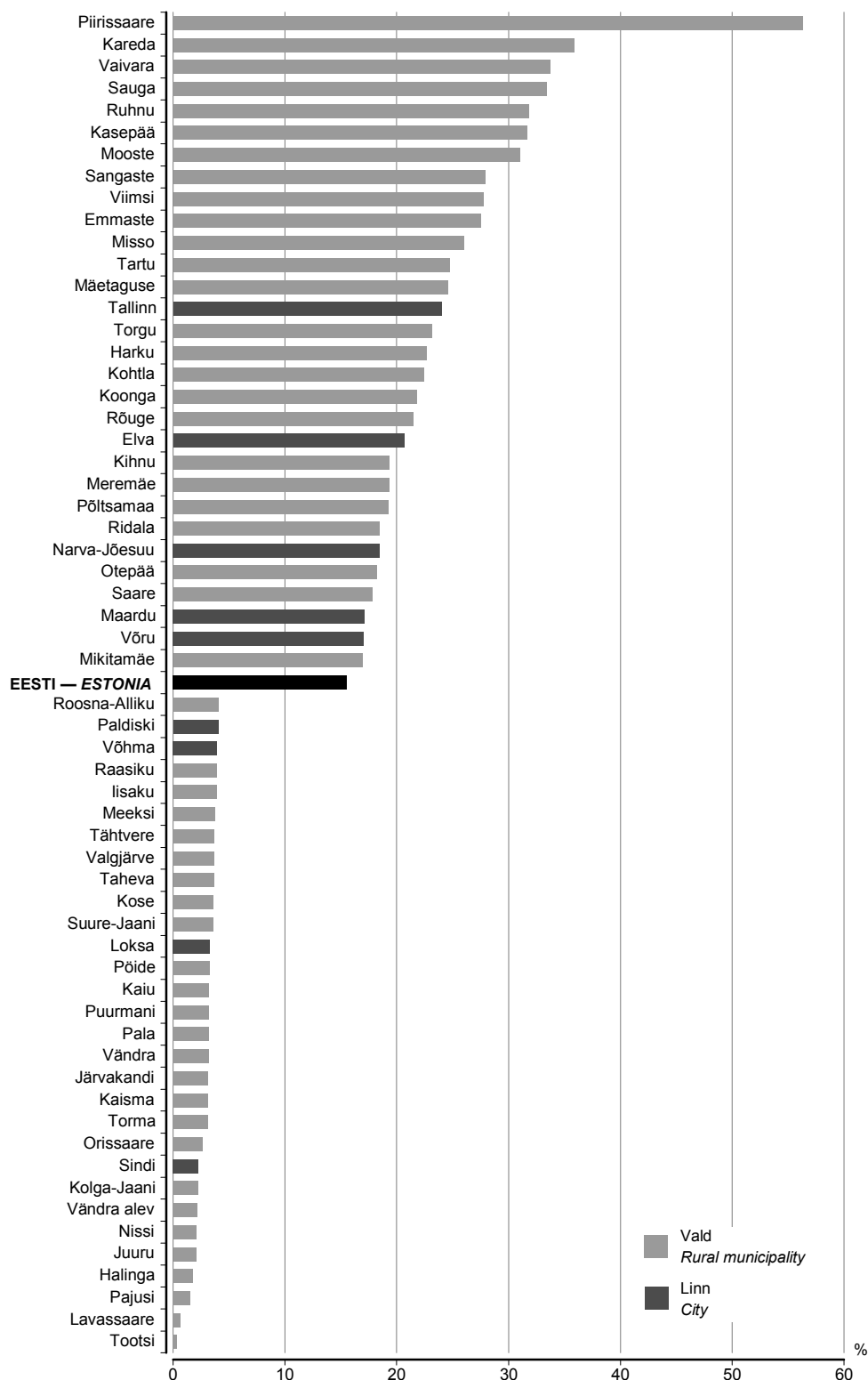
Joonis 12 **Kohalike eelarvete üldiste valitsemissektori teenuste kulude osatähtsus kogukuludes, 2006**

Figure 12 *Share of administration expenses of local budgets in the total expenditure, 2006*

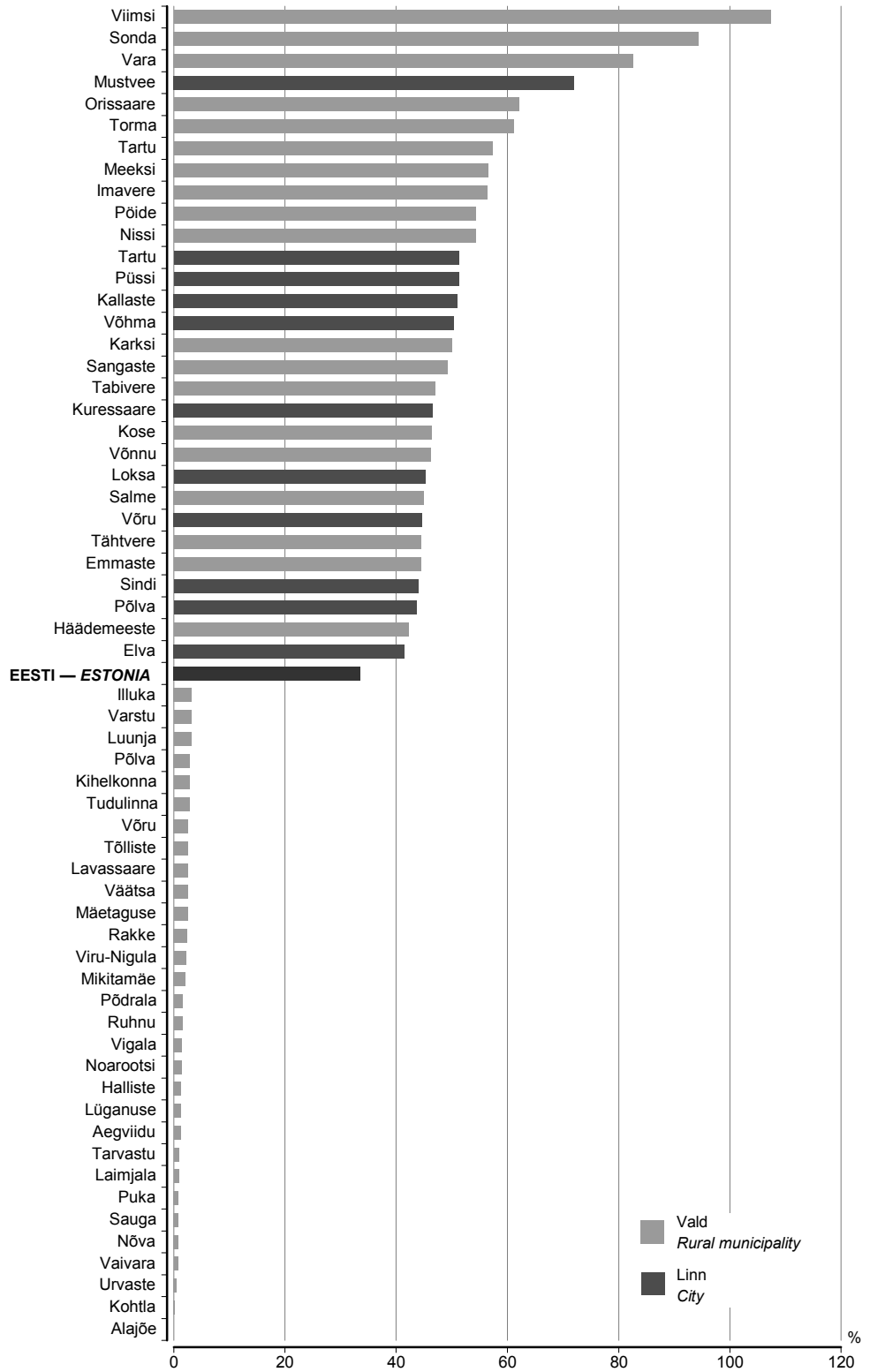
Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 13 **Kohalike eelarvete majanduskulude osatähtsus kogukuludes, 2006**
 Figure 13 **Share of economic expenses of local budgets in the total expenditure, 2006**

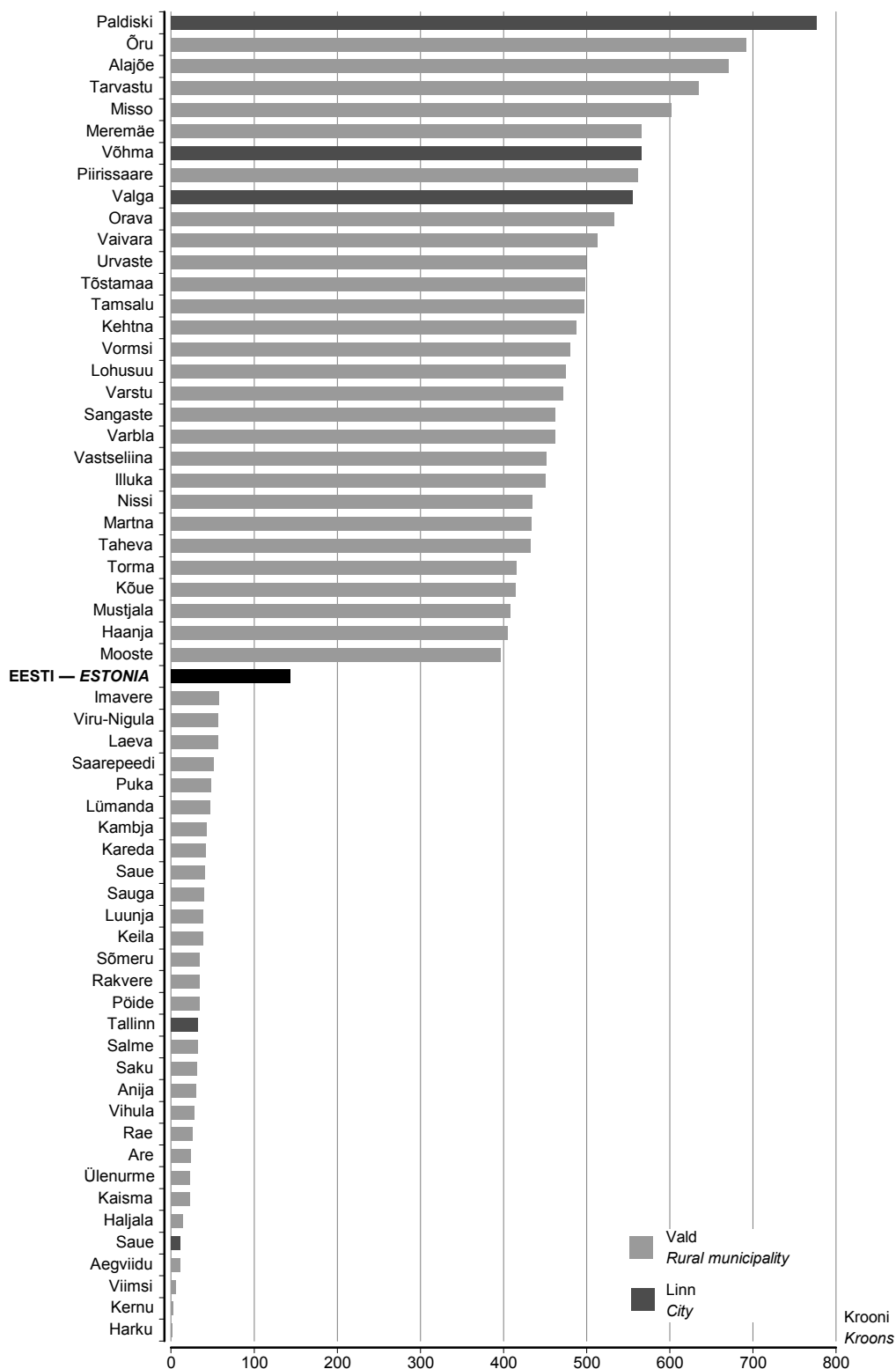
Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 14 **Kohalike omavalitsuste võlakoormus, 31. detsember 2006**
 Figure 14 *Debt burden of local governments, 31 December 2006*

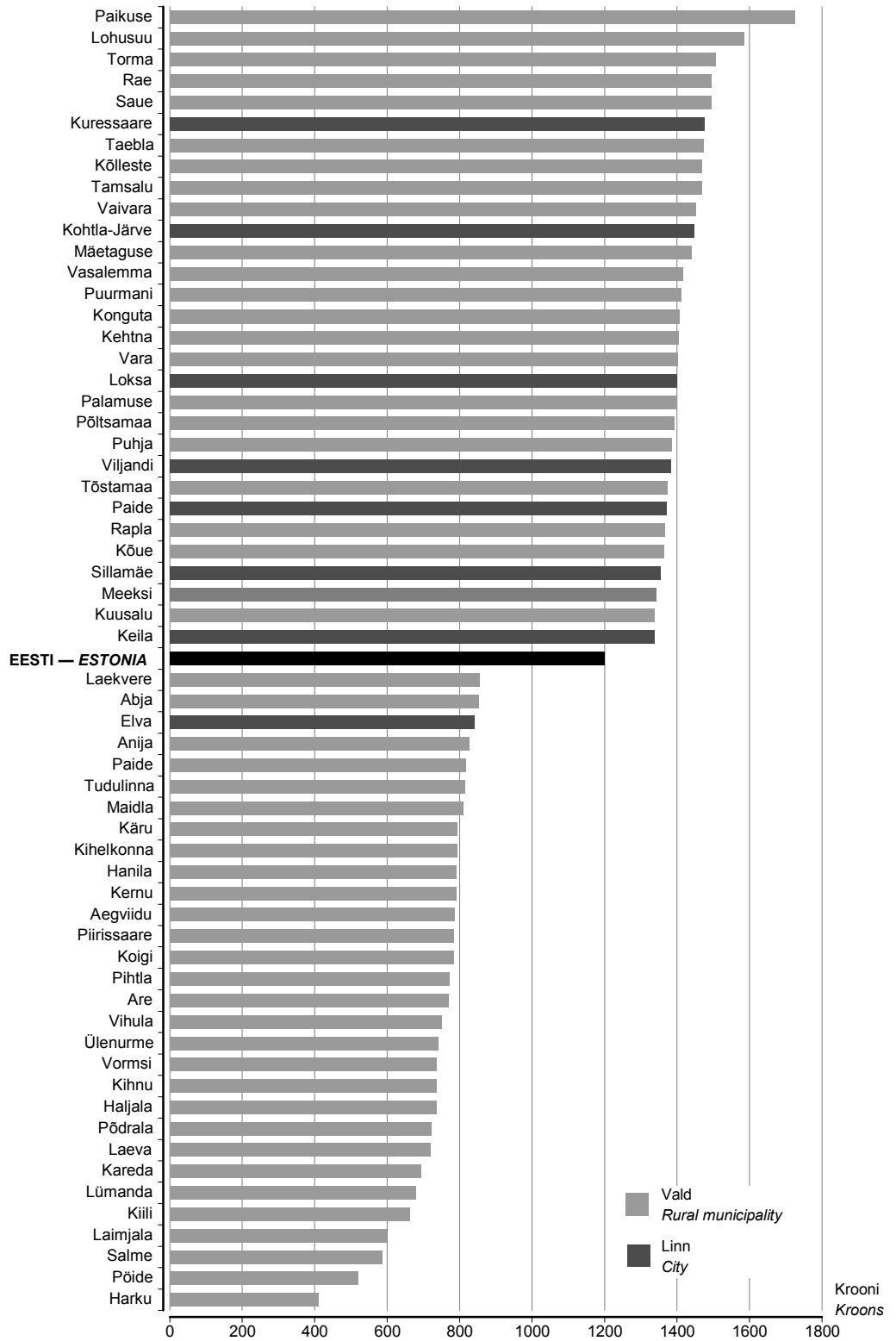
Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

Joonis 15 Toimetulekutoetus elaniku kohta, 2006
 Figure 15 Subsistence benefit per inhabitant, 2006

Allikad: Sotsiaalministeerium, Statistikaamet.
 Sources: Ministry of Social Affairs, Statistics Estonia.

Joonis 16 **Toetus toimetulekupiiri tagamiseks rahuldatud taotluse kohta, 2006**
 Figure 16 **Subsistence benefit to guarantee the subsistence level per application satisfied, 2006**

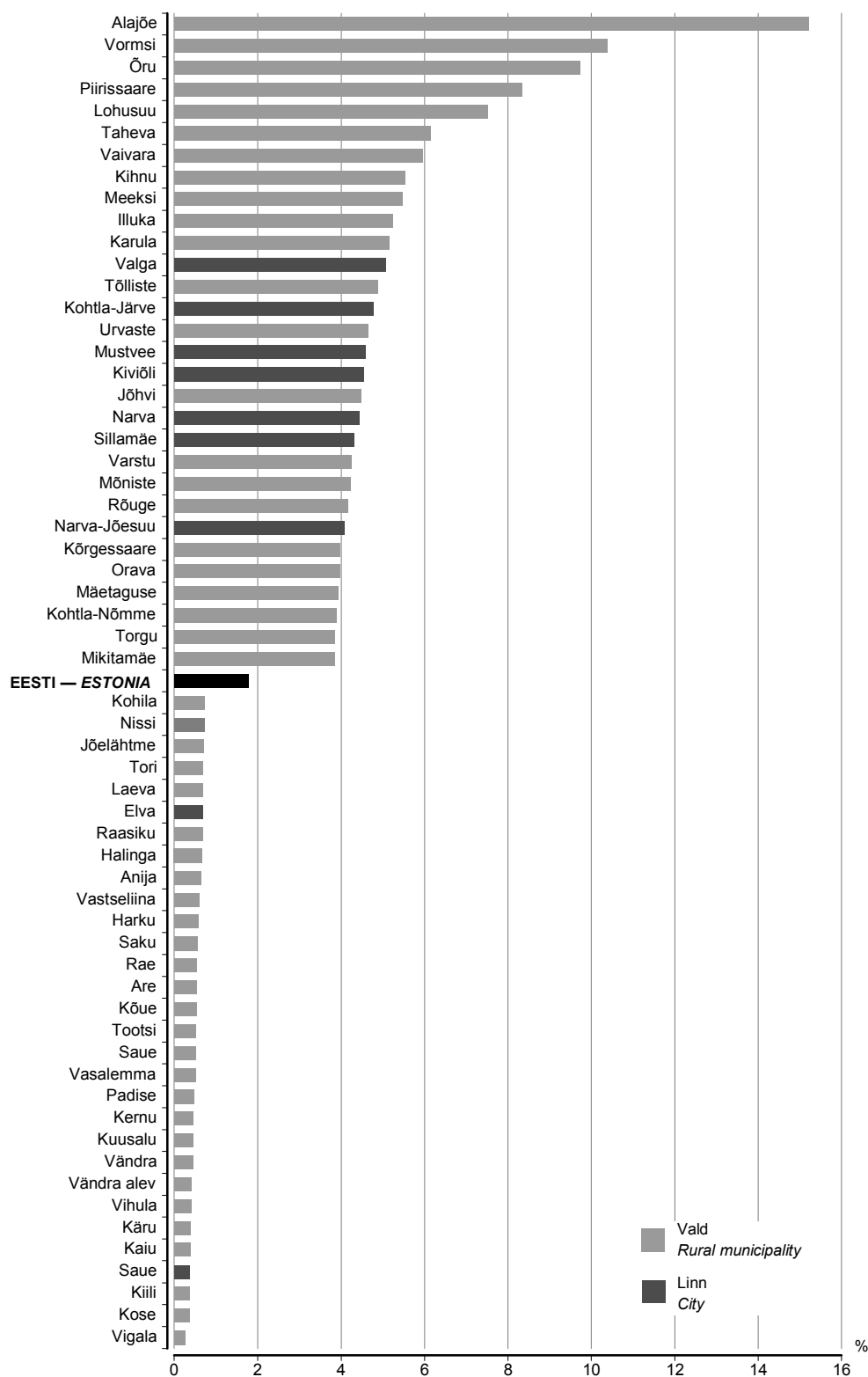

Allikas: Sotsiaalministeerium.
 Source: Ministry of Social Affairs.

Joonis 17 Registreeritud töötute osatähtsus 16–63/60-aastaste hulgas, 2006

Figure 17 Registered unemployed persons as the percentage of the population aged 16–63/60, 2006

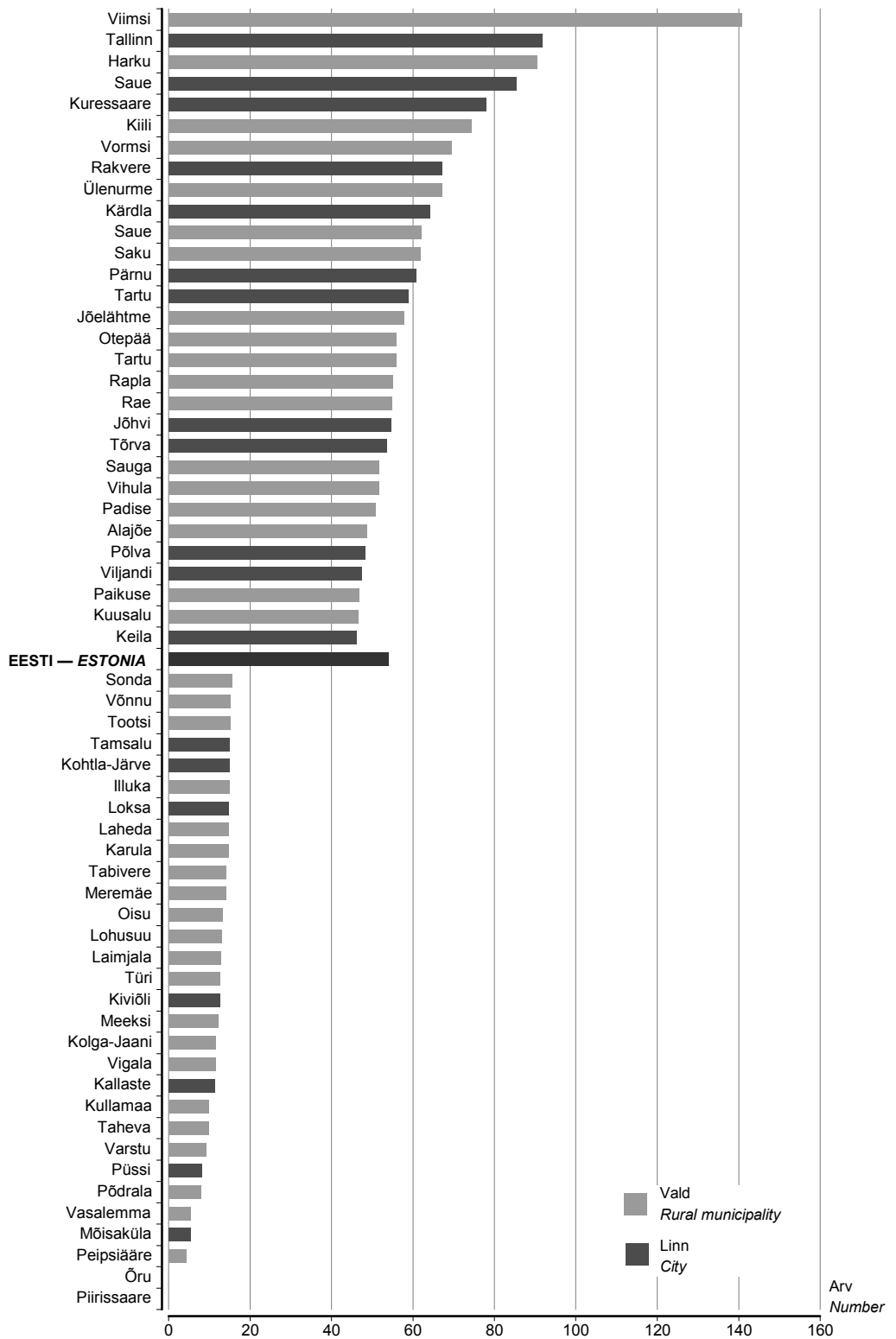

Allikad: Tööturuamet, Statistikaamet.

Sources: Estonia Labour Market Board, Statistics Estonia.

Joonis 18 **Aastaaruande esitanud äriühinguid tuhande 16-aastase kuni pensioniealise kohta, 2005^a**

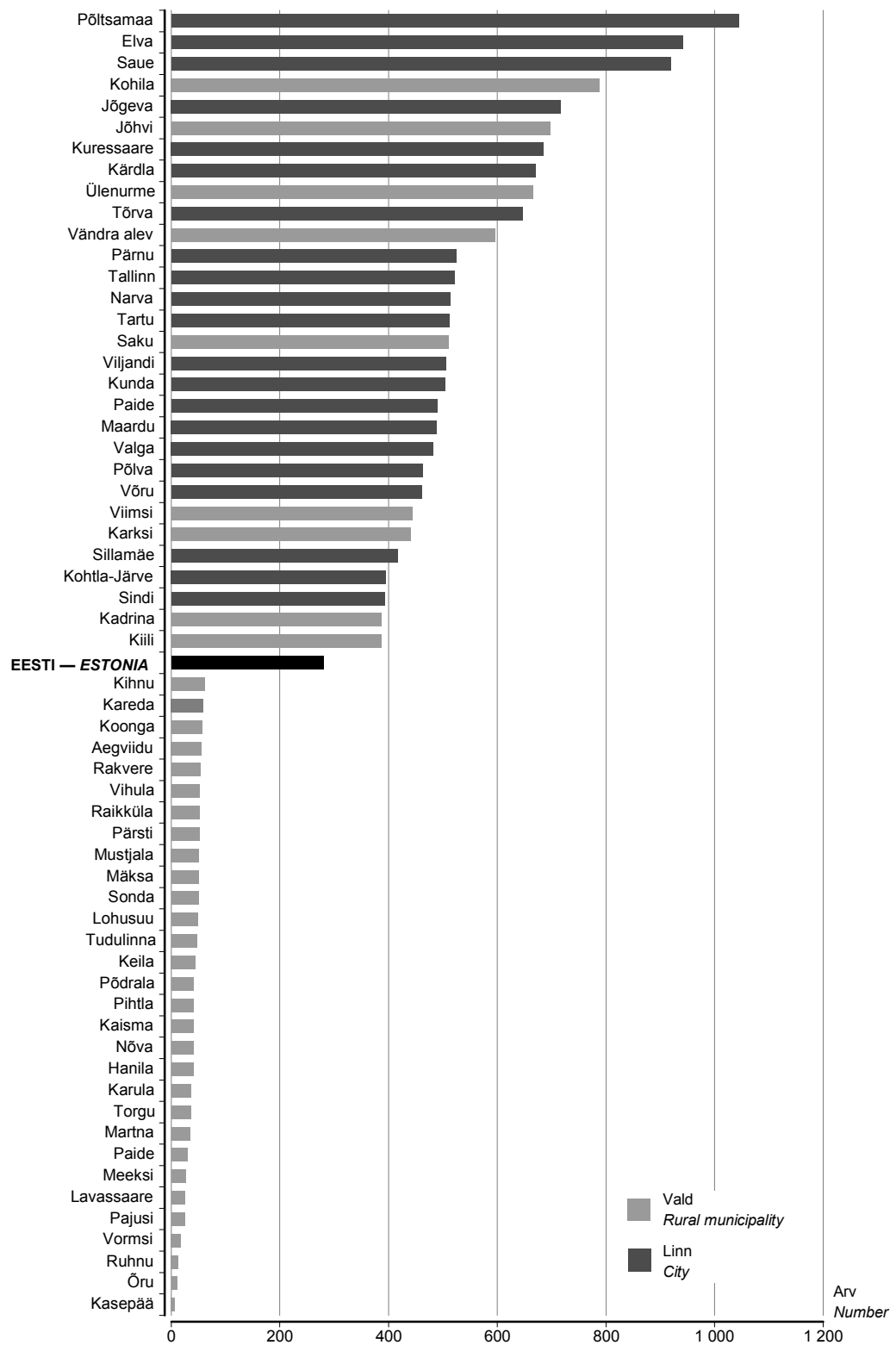
Figure 18 *Companies having presented annual bookkeeping reports per 1,000 inhabitants aged 16 until pension age, 2005^a*

Allikad: Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Statistikaamet.
Sources: Centre of Registers and Infosystems, Statistics Estonia.

^a 2005. aastal Piirissaare ja Õru vallas aastaaruandeid ei esitatud.
^a In Piirissaare and Õru rural municipalities annual bookkeeping reports for the year 2005 were not presented.

Joonis 19 Üldharidus päevaõppes: õpilasi kooli kohta, 2006/2007. õppeaasta alguses^a
 Figure 19 Full-time general education: pupils per school, 2006/2007, at the beginning of the academic year^a

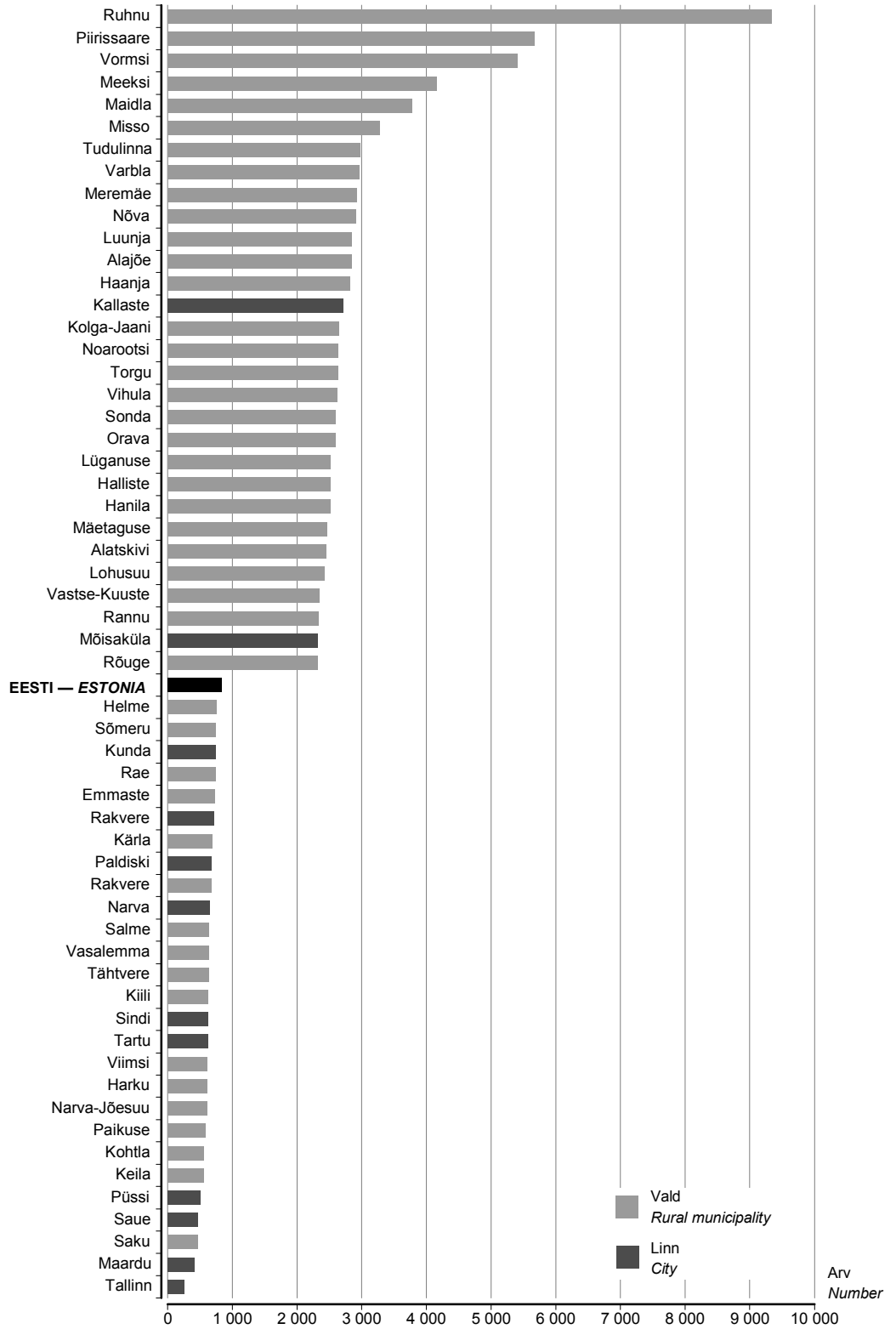
Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.

Source: Ministry of Education and Research.

^a Püssi linna ning Alajõe, Kohtla ja Piirissaare valla territooriumil päevaõppe üldhariduskooli ei ole.

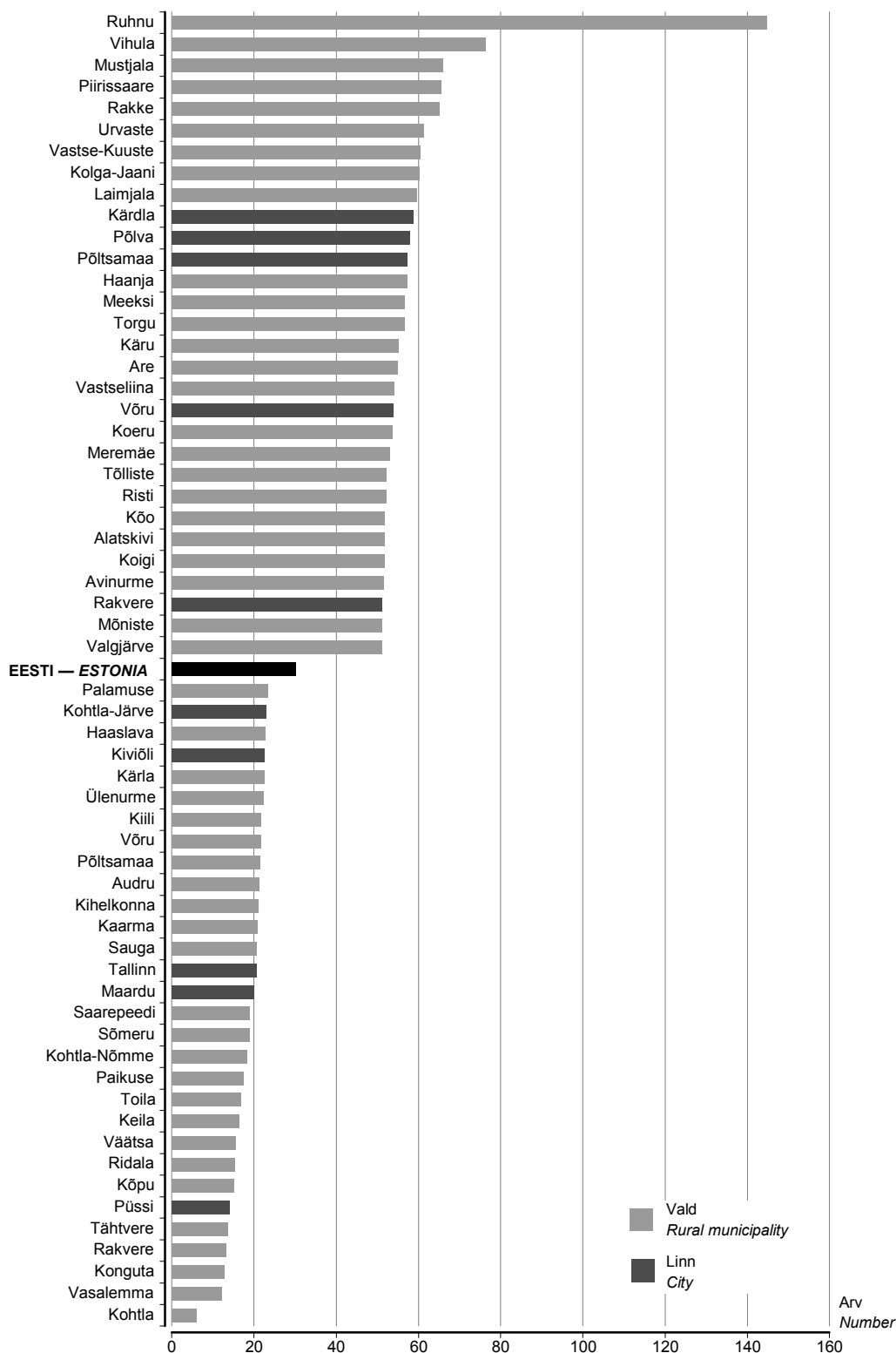
^a There are no full-time general education schools in the territory of Püssi city and Alajõe, Kohtla and Piirissaare rural municipalities.

Joonis 20 Üldkasutatavate rahvaraamatukogude fondi suurus 100 elaniku kohta, 2006
 Figure 20 Stock of public library units per 100 inhabitants, 2006

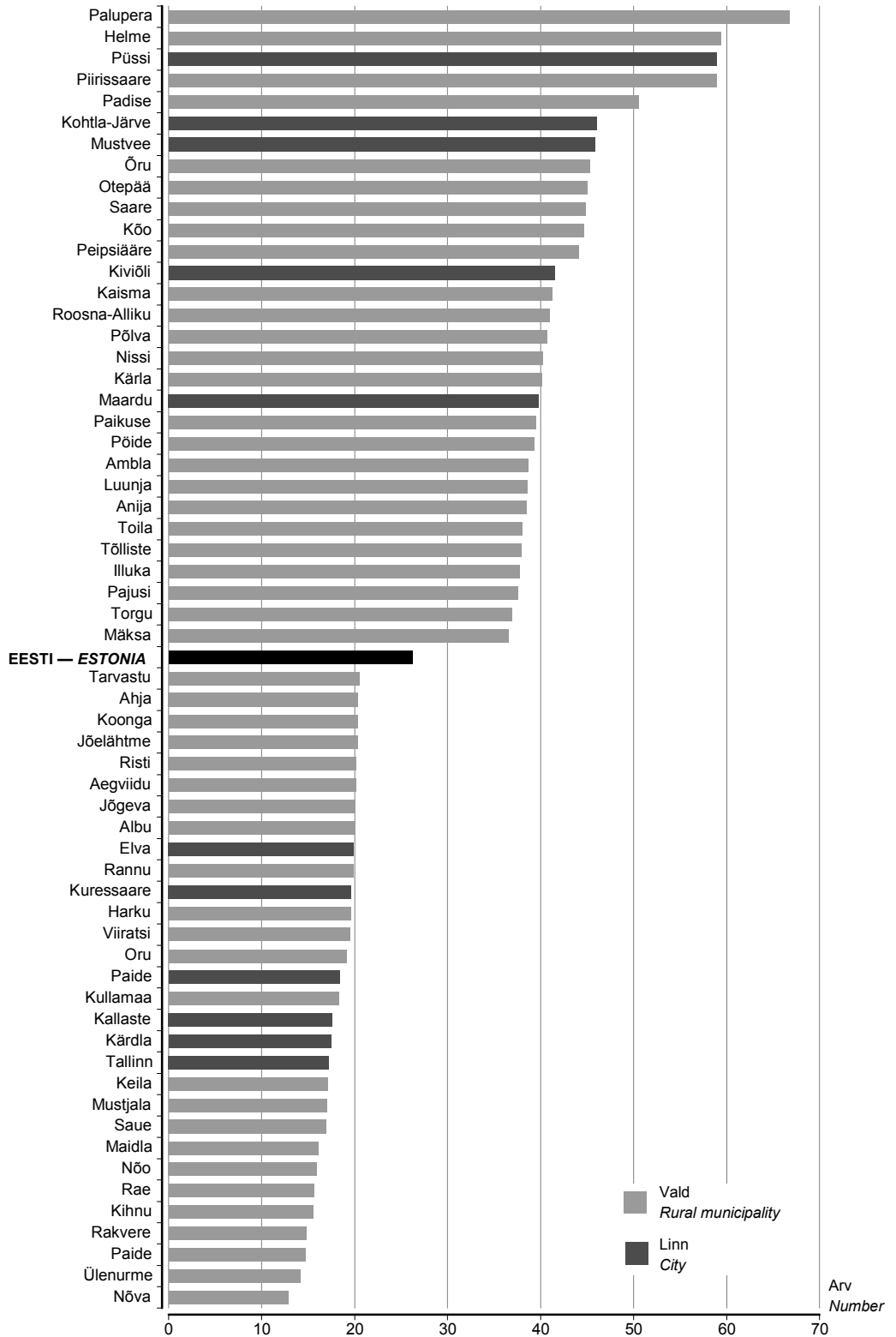
Allikad: Eesti Rahvusraamatukogu, Statistikaamet.
 Sources: National Library of Estonia, Statistics Estonia.

Joonis 21 Üldkasutatavate rahvaraamatukogude lugejaid 100 elaniku kohta, 2006
 Figure 21 Registered users of public libraries per 100 inhabitants, 2006

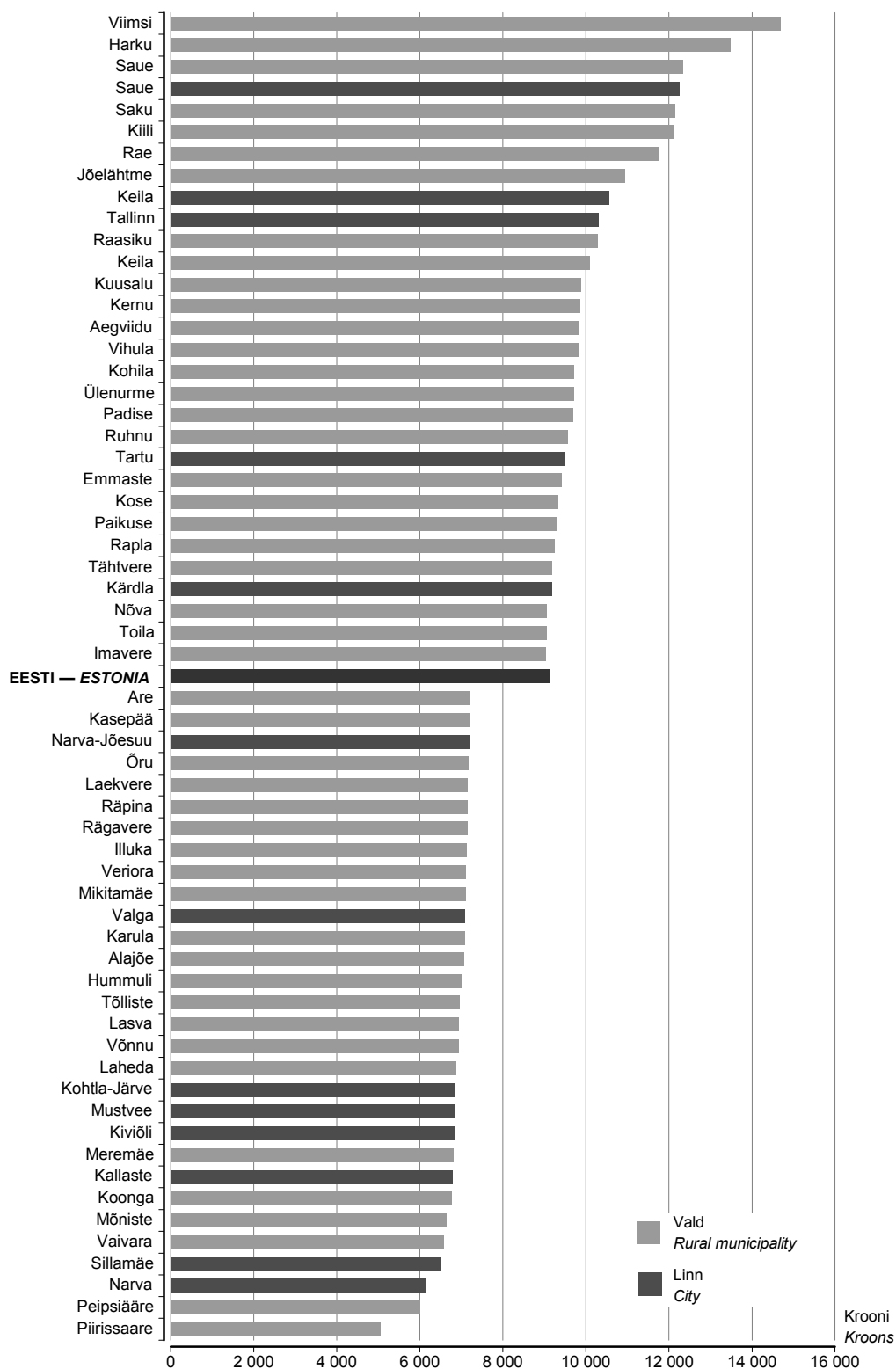
Allikad: Eesti Rahvusraamatukogu, Statistikaamet.
 Sources: National Library of Estonia, Statistics Estonia.

Joonis 22 Üldkasutatavates raamatukogudes laenutatud üksusi keskmiselt lugeja kohta, 2006
 Figure 22 Average number of library units lent per user in public libraries, 2006

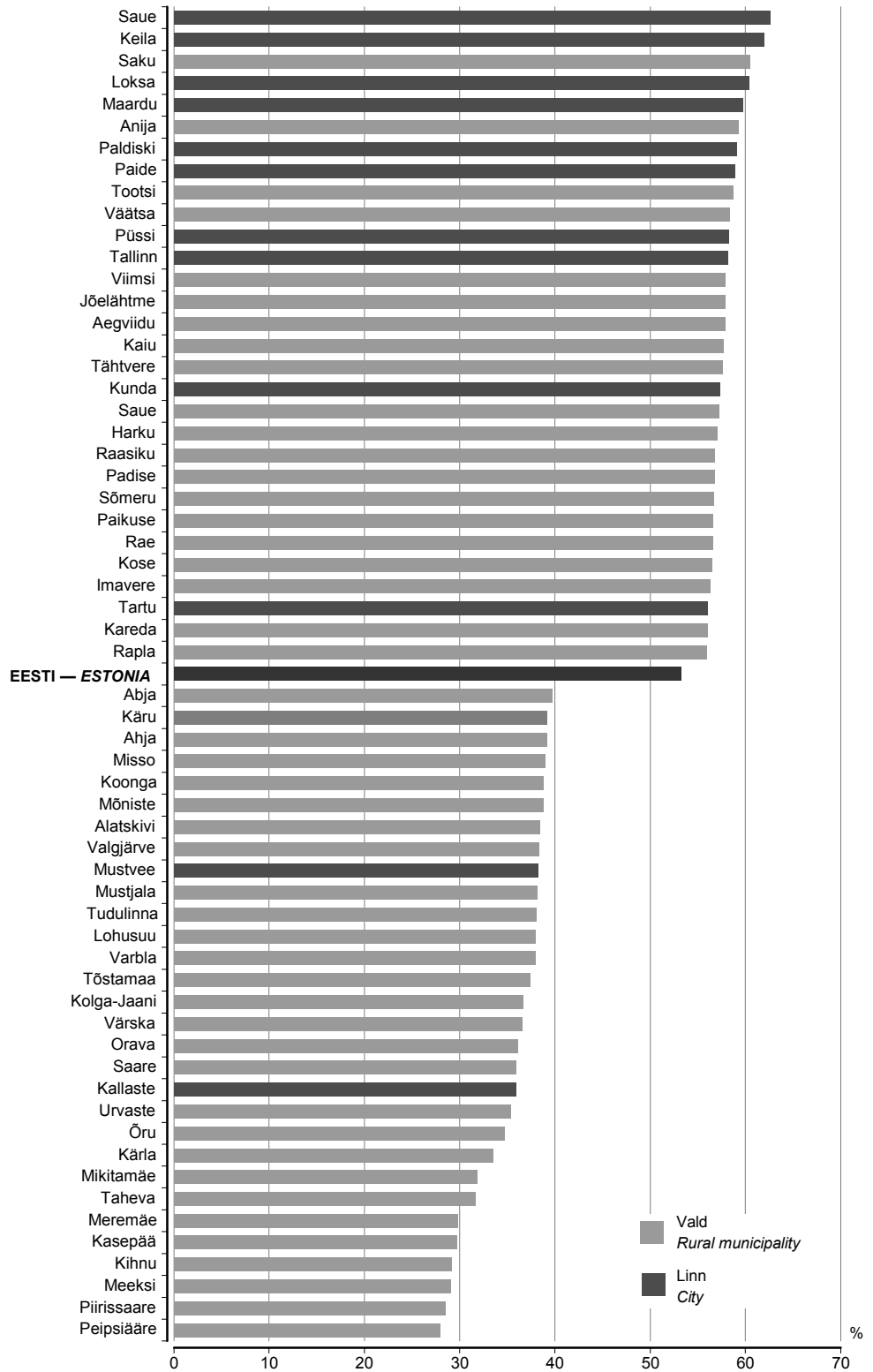
Allikad: Eesti Rahvusraamatukogu, Statistikaamet.
 Sources: National Library of Estonia, Statistics Estonia.

Joonis 23 **Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, 2006**
 Figure 23 **Average monthly gross income per employee, 2006**

Allikas: Maksu- ja Tolliamet.
 Source: Estonian Tax and Customs Board.

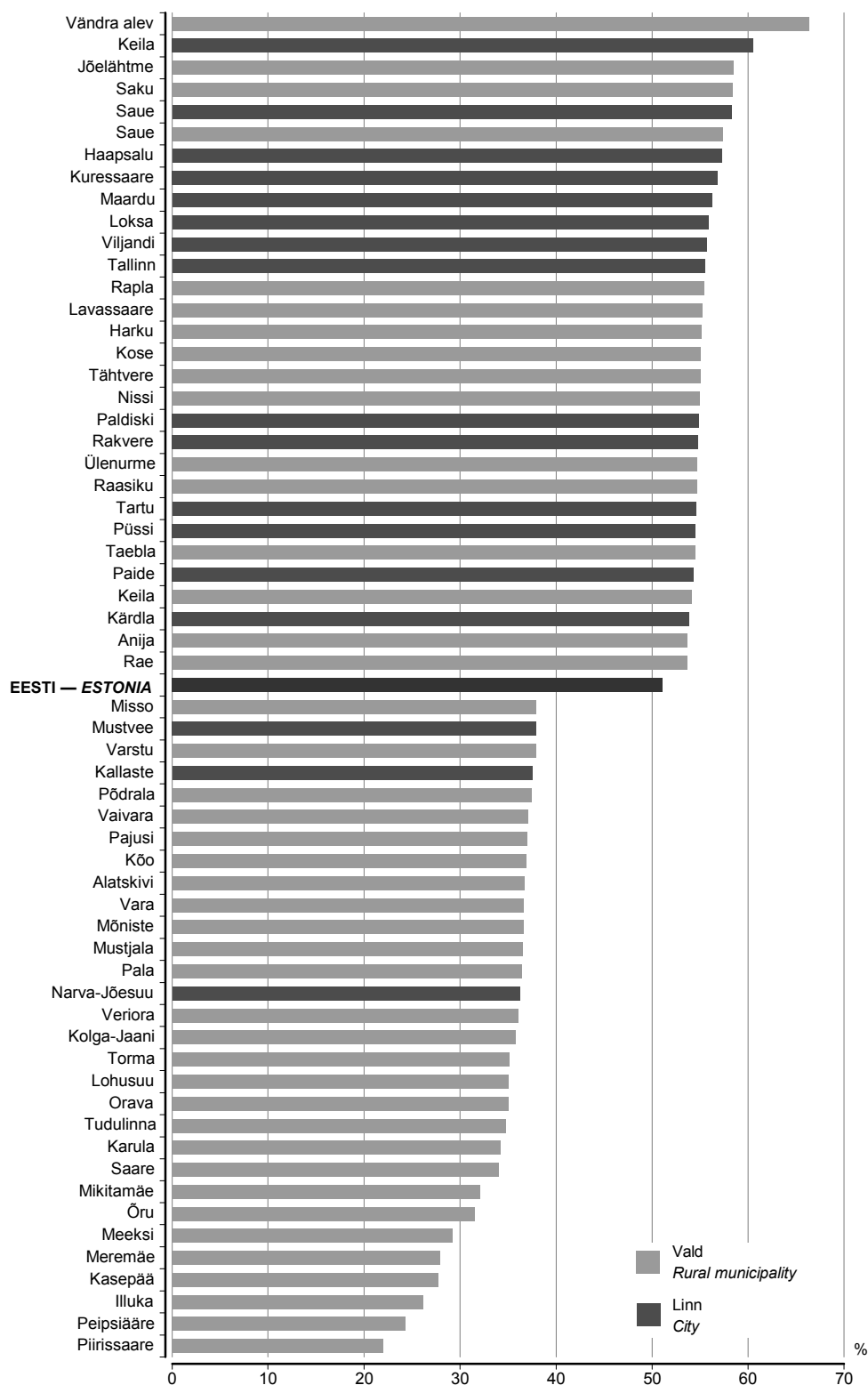
Joonis 24 **Brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste meeste seas, 2006**
 Figure 24 **Share of the recipients of gross income among males aged 15–74, 2006**

Allikad: Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet.
 Sources: Estonian Tax and Customs Board, Statistics Estonia.

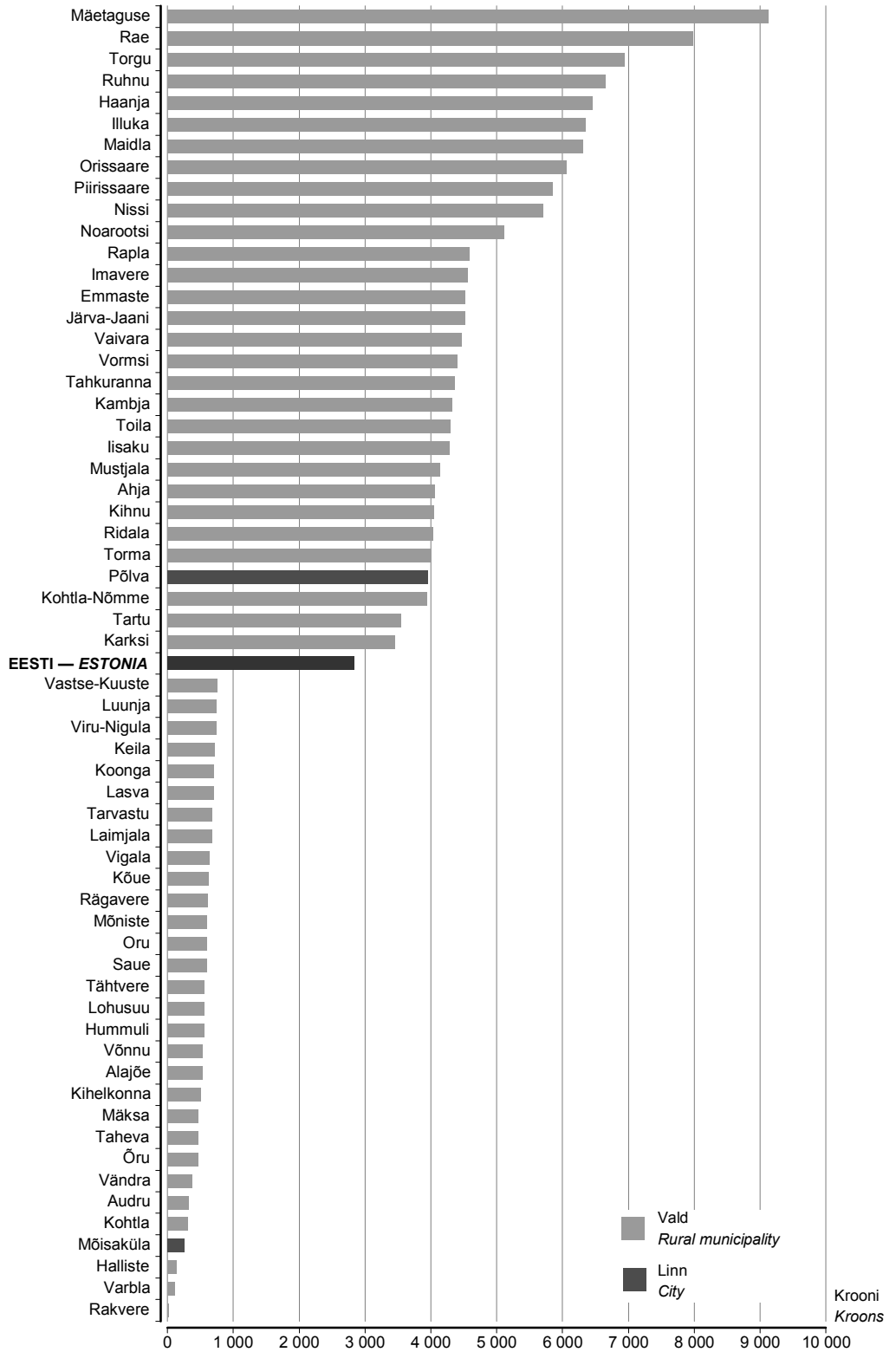

Joonis 25 **Brutotulu saajate osatähtsus 15–74-aastaste naiste seas, 2006**
 Figure 25 **Share of the recipients of gross income among females aged 15–74, 2006**

Allikad: Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet.
 Sources: Estonian Tax and Customs Board, Statistics Estonia.

Joonis 26 Investeeringud elaniku kohta (aastakeskmine), 2004–2006
 Figure 26 Investments per capita (annual average), 2004–2006

Allikad: Haljaste, Noorkõiv, Sepp. Rahandusministeerium.
 Sources: Haljaste, Noorkõiv, Sepp. Ministry of Finance of the Republic of Estonia.

LISA 2. VALIK ANDMEID OMAVALITSUSÜKSUSTE KOHTA
ANNEX 2. SELECTION OF DATA ON LOCAL GOVERNMENT UNITS

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Eesti Estonia	Harju maakond county	Linnad Cities	Loksa	Maardu	Paldiski	Saue	Tallinn
			Keila					
Pindala, km ²	43 432,31	4 333,13	10,46	3,81	22,76	60,17	3,49	158,27
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	..	..	25,2	67,8	18,7	48,2	18,7	0,5
Tallinnast	..	..	24,7	68,8	19,8	47,6	20,1	0,9
Rahvaarv	1 342 409	522 147	9 387	3 454	16 550	4 170	5 096	396 852
Rahvaarvu muutus, %	-0,17	0,16	0,01	-0,43	-0,12	-0,48	0,57	0,17
Sündimuse üldkordaja	11,1	13,0	8,1	7,5	9,2	9,6	15,7	13,2
Suremuse üldkordaja	12,9	11,5	8,0	11,8	10,4	14,6	10,4	11,5
Loomuliku iibe kordaja	-1,8	1,6	0,1	-4,3	-1,3	-5,0	5,3	1,7
Ülalpeetavate määr	47,0	43,8	40,8	43,6	32,1	44,0	45,4	44,1
Demograafiline tööturusurveindeks	0,88	0,79	0,98	0,89	0,93	1,22	0,84	0,73
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	18 104,0	8 001,2	127,7	45,5	187,5	54,1	76,1	6 122,6
maksud	8 482,6	4 286,2	72,5	21,1	117,0	26,2	52,7	3 150,1
füüsilise isiku tulumaks	7 833,3	3 938,4	70,7	20,4	98,3	23,6	51,5	2 914,3
toetused	6 015,1	1 425,8	40,2	16,1	54,1	19,5	15,8	984,9
Kulud kokku	17 845,8	7 783,7	124,3	39,8	192,3	50,9	66,3	5 995,1
üldised valitsemissektori teenused	1 551,7	608,3	13,1	5,0	18,6	9,2	9,9	422,3
majandus	2 774,1	1 651,9	8,6	1,3	32,9	2,1	7,5	1 439,0
haridus	7 435,5	2 723,8	64,0	23,0	78,1	24,6	32,3	1 784,0
sotsiaalne kaitse	1 394,1	524,8	6,0	1,7	19,0	5,2	4,3	423,1
Võlakooormus, %	33,6	38,3	29,8	45,2	38,4	28,7	23,5	38,7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	192 757,9	25 794,1	588,1	361,4	2 161,9	3 245,0	58,0	12 729,3
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 199	1 169	1 338	1 400	1 046	1 248	1 137	1 161
Registreeritud töötud	15 417	3 662	56	24	172	46	12	3 021
Äriühingud	45 324	27 472	279	33	418	54	272	23 347
primaarsektor	2 042	336	5	1	3	-	3	168
sekundaarsektor	9 918	5 384	84	11	105	14	82	4 280
tertsiaarsektor	33 300	21 698	190	21	309	40	187	18 856
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	478 621,1	343 558,0	3 230,3	389,5	10 114,8	717,4	2 343,9	299 692,2
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, krooni	9 111	10 433	10 564	8 533	8 310	8 385	12 252	10 300
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	558 381	239 608	4 456	1 563	7 976	1 919	2 685	179 116
Kasutusse lubatud								
eluruumid	5 068	3 331	34	-	41	-	40	2 000
eluruumide pind, m ²	391 999,5	257 216,5	3 743,3	-	3 382,9	-	2 781,6	144 048,5
mitteeluhooned	1 570	185	1	1	12	1	3	70
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	896 644,2	488 153,3	22,8	39,7	16 767,9	3 232,2	5 766,5	288 190,5
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	585	144	4	2	3	2	1	86
Õpilased	164 024	59 522	1 437	474	1 467	545	919	44 786
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	559	77	1	1	1	1	1	20
Fondi suurus, arvestusüksust	11 246 886	2 027 357	81 805	33 439	68 687	28 329	23 844	1 026 928
Lugejad	405 731	116 900	3 339	1 515	3 314	1 518	1 577	82 003
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	14 900	6 243	81	50	323	160	34	4 093

Vallad Rural municipalities								Indicator
Aegviidu	Anija	Harku	Jõelähtme	Keila	Kernu	Kiili	Kose	
11,97	520,94	159,77	210,86	178,97	174,70	100,37	237,33	Area, km ²
								Distance, km
64,0	43,7	12,5	23,2	25,9	39,9	16,5	41,0	from the county centre
65,1	44,7	12,0	24,3	25,4	41,3	17,9	42,1	from Tallinn
892	6 233	6 854	5 221	3 788	1 658	2 447	5 692	Population
-1,44	-0,18	1,00	0,46	-0,55	0,00	1,37	-0,33	Change in population, %
7,8	12,5	21,4	10,0	13,4	17,5	20,6	9,3	Crude birth rate
22,3	14,3	11,6	5,4	19,7	17,5	7,8	12,6	Crude death rate
-14,5	-1,8	9,8	4,6	-6,3	0,0	12,8	-3,3	Crude rate of natural increase
68,1	49,4	43,6	42,4	47,6	63,2	48,0	46,4	Dependency ratio
0,78	1,17	0,94	1,08	1,10	1,05	1,18	1,22	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
9,9	70,3	163,8	72,7	39,6	31,4	45,0	65,8	Total revenue
6,5	40,6	98,9	52,4	32,6	14,1	29,5	36,2	taxes
6,2	36,8	89,0	42,3	30,3	11,7	27,2	34,3	personal income tax
2,9	21,3	16,9	13,1	4,9	14,9	10,3	22,9	grants
8,8	55,4	130,3	63,1	36,7	31,7	44,5	65,6	Total expenditure
1,5	5,5	9,4	6,5	7,6	4,4	7,2	7,3	administration expenses
0,8	3,6	29,5	7,5	2,9	2,9	3,5	2,4	economy
4,0	32,0	56,1	32,2	18,2	14,0	23,6	35,2	education
0,4	3,9	4,5	2,9	3,2	6,0	2,3	2,4	social protection
1,2	23,3	36,9	16,1	32,6	14,8	23,8	46,4	Debt burden, %
10,2	187,3	11,9	502,6	146,1	4,6	168,0	803,2	Subsistence benefits, thousand kroons
786	826	411	1 069	1 166	790	663	1 143	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
6	25	26	25	24	4	6	13	Registered unemployed persons
20	80	399	193	81	28	112	134	Companies
1	7	11	8	5	4	6	14	primary sector
5	28	89	44	22	6	27	44	secondary sector
14	45	299	141	54	18	78	76	tertiary sector
175,9	837,9	2 620,2	1 201,8	490,7	55,2	313,4	390,2	Net sales, million kroons
9 846	9 014	13 476	10 939	10 098	9 867	12 116	9 325	Monthly gross income per employee, kroons
375	2 718	4 052	2 513	1 846	783	1 470	2 468	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	2	230	15	11	1	32	1	dwellings
-	195,8	17 364,6	2 297,9	1 979,8	95,2	4 350,8	123,5	floor area of dwellings, m ²
-	-	10	9	4	3	1	1	non-residential buildings
-	-	10 128,2	4 030,7	4 187,4	982,7	14,0	830,0	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	2	4	3	3	2	1	4	Schools
56	704	918	471	134	197	386	925	Pupils
								Libraries of general use
1	3	3	5	2	3	1	4	Libraries
14 364	62 326	41 876	61 123	20 872	31 170	15 162	65 070	Stock in library units
370	1 477	1 983	1 452	620	679	526	2 117	Users
17	96	158	136	154	39	52	50	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>							
	Kuusalu	Kõue	Nissi	Padise	Raasiku	Rae	Saku	Saue
Pindala, km ²	707,93	295,51	264,92	366,55	158,86	206,73	171,13	196,12
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	38,1	57,8	46,4	46,3	24,9	13,8	15,8	13,1
Tallinnast	39,2	58,8	47,7	45,8	25,9	14,9	17,1	14,4
Rahvaarv	6 380	1 591	3 257	1 762	4 335	8 116	7 442	7 403
Rahvaarvu muutus, %	0,13	-1,55	-0,52	-0,45	-0,21	0,43	0,30	0,30
Sünnimuse üldkordaja	12,7	10,0	11,0	10,2	9,0	15,2	12,6	12,2
Suremuse üldkordaja	11,4	26,8	16,2	15,3	11,1	11,0	9,7	9,2
Loomuliku iibe kordaja	1,3	-16,8	-5,2	-5,1	-2,1	4,2	3,0	3,0
Ülalpeetavate määr	46,9	50,2	50,1	52,4	49,0	40,6	44,4	42,8
Demograafiline tööturusurveindeks	0,86	1,38	1,17	1,19	0,97	1,00	0,99	0,93
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	79,1	20,4	66,2	31,5	49,0	174,7	114,0	90,0
maksud	47,2	10,0	19,6	15,4	31,0	76,8	77,3	72,2
füüsilise isiku tulumaks	42,2	8,5	17,9	12,9	29,4	72,0	72,1	69,5
toetused	21,3	7,8	40,5	7,4	12,3	25,5	21,4	10,8
Kulud kokku	80,2	20,1	83,6	30,0	45,9	219,8	97,6	74,9
üldised valitsemissektori teenused	8,2	2,5	4,1	4,4	5,9	12,5	11,8	6,7
majandus	8,4	1,4	1,8	2,0	1,8	17,6	14,4	4,8
haridus	44,5	12,2	66,9	18,6	24,3	154,5	45,5	41,2
sotsiaalne kaitse	4,8	1,7	4,3	1,0	1,5	4,8	3,4	9,5
Võlakooimus, %	30,8	4,4	54,3	15,5	18,4	19,5	19,7	7,4
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	700,8	664,1	1 419,7	148,0	295,9	211,3	231,5	301,7
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 339	1 364	1 318	857	907	1 495	1 277	1 494
Registreeritud töötud	18	5	15	5	18	29	27	25
Äriühingud	166	37	56	53	101	292	289	292
primaarsektor	15	7	5	9	5	9	12	14
sekundaarsektor	52	10	27	14	39	82	81	71
tertsiaarsektor	99	19	24	30	57	201	196	203
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	769,9	137,8	141,0	132,9	893,6	8 419,0	2 898,6	2 770,3
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	9 873	8 330	8 910	9 688	10 293	11 766	12 151	12 327
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	2 782	666	1 375	847	1 927	3 923	3 683	3 565
Kasutusse lubatud								
eluruumid	9	-	1	-	5	546	9	46
eluruumide pind, m ²	1 320,5	-	229,6	-	841,4	41 835,9	1 125,5	4 389,9
mitteeluhooned	5	4	2	-	-	30	7	9
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	537,8	360,6	3 287,0	-	-	59 143,4	14 165,9	22 251,0
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	3	2	2	2	4	3	2	3
Õpilased	766	203	393	196	538	962	1 021	456
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	8	2	3	2	3	3	2	3
Fondi suurus, arvestusüksust	67 736	22 051	36 862	30 831	48 458	59 751	34 597	67 745
Lugejad	1 692	553	871	617	1 607	2 270	2 070	2 128
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	129	33	32	33	56	147	119	111

Järg — Cont.

Vallad <i>Rural municipalities</i>		Hiiu maakond <i>county</i>	Linn City	Vallad <i>Rural municipalities</i>				Indicator
Vasalemma	Viimsi		Kärdla	Emmaste	Kõrgessaare	Käina	Pühalepa	
38,66	72,84	1 023,26	4,50	197,49	379,50	186,32	255,45	Area, km ²
38,3	11,4	..	4,8	39,4	16,1	21,5	15,3	Distance, km from the county centre
37,7	12,0	..	155,9	166,6	172,4	148,5	144,4	from Tallinn
5 026	8 541	10 168	3 695	1 270	1 313	2 171	1 719	Population
-0,42	1,57	-0,53	-0,78	0,32	-1,20	-0,41	-0,23	Change in population, %
5,2	24,7	8,0	5,7	15,8	7,6	7,8	8,1	Crude birth rate
9,3	9,1	13,5	13,7	12,6	20,4	12,0	10,5	Crude death rate
-4,2	15,6	-5,5	-8,1	3,2	-12,9	-4,1	-2,3	Crude rate of natural increase
21,5	51,7	46,2	46,1	52,6	55,3	40,6	42,5	Dependency ratio
0,69	0,92	0,97	0,97	1,02	0,98	0,91	1,01	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
37,7	226,5	149,4	57,0	25,1	18,0	26,5	23,0	Total revenue
15,3	171,1	63,1	22,3	9,2	8,2	13,2	10,1	taxes
14,9	142,2	57,9	21,8	8,3	6,5	12,3	8,9	personal income tax
11,6	29,0	69,1	30,2	9,6	7,3	10,9	11,1	grants
32,6	194,2	145,7	52,6	28,3	18,0	26,4	20,5	Total expenditure
3,5	21,2	16,1	4,6	2,0	2,5	5,3	1,7	administration expenses
1,4	53,9	17,5	3,7	7,8	1,7	1,9	2,4	economy
15,7	79,1	73,9	33,1	10,2	6,8	11,9	12,0	education
2,3	6,5	14,1	3,1	5,9	1,7	1,8	1,6	social protection
11,6	107,3	30,9	27,4	44,4	32,2	30,0	24,5	Debt burden, %
797,3	46,1	2 569,9	748,9	255,2	514,7	486,4	564,8	Subsistence benefits, thousand kroons
1 415	997	1 177	1 242	1 156	1 027	1 263	1 134	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
20	39	164	60	13	31	26	34	Registered unemployed persons
22	714	272	147	24	21	54	26	Companies
1	23	40	18	3	4	8	7	primary sector
10	157	62	31	9	3	17	2	secondary sector
10	531	169	98	11	14	29	17	tertiary sector
365,4	4 456,2	1 452,5	1 003,8	159,8	24,5	224,1	40,3	Net sales, million kroons
8 291	14 704	8 840	9 173	9 412	8 260	8 679	8 239	Monthly gross income per employee, kroons
1 219	5 682	4 309	1 622	557	513	931	686	Average number of employees per month
								Buildings completed
2	306	14	4	1	-	3	6	dwellings
221,5	26 888,3	1 823,4	544,1	194,3	-	446,9	638,1	floor area of dwellings, m ²
3	9	21	5	4	4	7	1	non-residential buildings
978,6	53 236,5	3 366,2	2 040,3	600,4	204,8	426,5	94,2	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
2	3	7	1	1	2	1	2	Schools
238	1 330	1 427	670	150	131	322	154	Pupils
								Libraries of general use
2	2	7	1	1	1	1	3	Libraries
32 146	52 185	110 647	30 807	9 298	21 585	20 277	28 680	Stock in library units
613	1 989	4 806	2 176	398	493	1 051	688	Users
49	91	76	16	9	15	18	18	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Ida-Viru maakond county	Linnad Cities					
		Kiviõli	Kohtla-Järve	Narva	Narva-Jõesuu	Püssi	Sillamäe
Pindala, km ²	3 364,05	11,75	41,77	84,54	11,03	2,10	10,54
Kaugus, km							
maakonnakeskusest	..	32,0	9,5	48,9	42,2	28,3	22,4
Tallinnast	..	134,0	157,5	213,1	206,4	138,9	186,6
Rahvaarv	171 748	6 846	45 399	66 712	2 691	1 822	16 491
Rahvaarvu muutus, %	-0,59	-1,14	-0,75	-0,33	-1,57	-0,82	-0,46
Sünnimuse üldkordaja	8,7	7,6	7,7	9,5	7,4	4,4	8,3
Suremuse üldkordaja	14,8	19,2	15,2	12,8	23,2	12,6	12,9
Loomuliku iibe kordaja	-6,1	-11,6	-7,5	-3,4	-15,9	-8,2	-4,6
Ülalpeetavate määr	46,6	55,0	43,0	44,8	46,1	35,9	44,0
Demograafiline tööturusurveindeks	0,78	0,66	0,79	0,76	0,68	0,81	0,81
Kohalikud eelarved, miljonit krooni							
Tulud kokku	1 782,7	69,6	441,9	600,3	29,1	20,8	150,4
maksud	685,6	26,9	170,1	241,6	11,4	7,8	62,5
füüsilise isiku tulumaks	654,0	26,3	167,4	235,2	10,1	7,7	61,3
toetused	855,9	36,3	238,0	314,3	14,3	7,2	78,3
Kulud kokku	1 741,1	64,1	443,1	595,2	28,9	20,4	147,7
üldised valitsemissektori teenused	154,4	5,0	34,9	42,9	3,0	2,1	16,3
majandus	213,6	6,9	70,4	59,5	5,4	3,1	11,7
haridus	733,4	26,5	189,4	259,8	8,9	6,3	65,9
sotsiaalne kaitse	184,3	8,7	61,5	47,9	2,3	1,0	18,0
Võlakooormus, %	25,0	20,5	27,2	29,1	27,9	51,3	33,7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	51 238,0	2 635,6	17 997,4	14 806,4	675,6	389,0	5 857,5
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 323	1 311	1 446	1 245	1 188	1 118	1 354
Registreeritud töötud	4 906	190	1 455	1 949	72	25	472
Äriühingud	2 188	52	444	768	46	10	171
primaarsektor	86	2	7	7	2	1	1
sekundaarsektor	633	16	142	225	9	2	49
tertsiaarsektor	1 469	34	295	536	35	7	121
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	22 639,6	574,4	4 272,6	4 941,6	81,6	615,6	1 552,9
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	6 743	6 836	6 852	6 154	7 199	7 555	6 493
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	64 684	2 617	16 448	25 371	924	716	6 342
Kasutusse lubatud							
eluruumid	51	-	4	-	23	-	-
eluruumide pind, m ²	5 893,7	-	784,6	-	2 169,6	-	-
mitteeluhooned	569	-	56	380	3	-	67
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	82 553,2	-	3 945,9	50 319,1	185,7	-	4 441,8
Üldharidus päevaõppes							
Koolid	47	2	12	13	1	-	4
Õpilased	17 229	742	4 736	6 677	175	-	1 667
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud							
Raamatukogud	46	1	7	3	1	1	2
Fondi suurus, arvestusüksust	1 598 237	66 899	436 533	430 875	16 425	9 096	156 695
Lugejad	44 016	1 548	10 431	15 764	901	257	6 106
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	2 569	139	631	693	187	31	196

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Alajõe	Aseri	Avinurme	Iisaku	Illuka	Jõhvi	Kohtla	Kohtla-Nõmme	
109,61	67,14	193,62	257,62	543,82	124,06	101,56	4,64	Area, km ²
45,3	38,5	62,1	32,2	20,5	4,1	9,0	17,0	Distance, km from the county centre
186,2	131,4	156,1	180,4	185,9	168,2	157,7	166,6	from Tallinn
338	2 181	1 524	1 409	990	13 084	1 485	1 075	Population
-2,03	-1,31	-0,78	-1,12	-2,27	-0,68	-0,40	-0,46	Change in population, %
2,9	8,7	7,8	11,3	10,0	9,1	11,4	8,4	Crude birth rate
23,4	23,2	16,3	22,6	37,9	16,0	15,5	13,0	Crude death rate
-20,5	-14,6	-8,5	-11,3	-28,0	-6,9	-4,0	-4,6	Crude rate of natural increase
97,7	51,9	62,5	60,3	65,3	54,9	48,6	72,0	Dependency ratio
0,53	0,65	1,04	1,33	0,86	0,73	0,85	0,71	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
4,5	23,1	20,3	26,2	30,2	135,9	13,6	19,4	Total revenue
2,8	10,8	6,2	7,0	4,9	63,3	8,6	5,2	taxes
2,0	10,5	5,2	5,2	3,4	60,7	8,0	5,0	personal income tax
1,5	11,0	10,5	16,7	3,5	62,5	1,6	12,8	grants
3,8	22,1	19,7	26,8	27,6	135,8	13,1	18,8	Total expenditure
1,4	2,6	1,9	2,0	5,5	12,0	2,1	1,5	administration expenses
0,5	1,6	2,3	1,0	2,5	13,8	2,9	1,0	economy
0,4	10,4	9,5	18,3	9,3	49,5	3,3	6,0	education
0,6	1,9	1,1	2,0	1,6	15,9	1,3	4,5	social protection
0,0	9,6	28,7	10,9	3,2	12,9	0,2	22,5	Debt burden, %
228,8	725,4	173,4	403,7	450,8	3 447,8	227,7	136,8	Subsistence benefits, thousand kroons
947	1 258	953	1 290	994	1 273	1 139	940	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
25	28	16	18	29	358	29	23	Registered unemployed persons
8	24	26	28	8	402	32	9	Companies
2	3	3	4	4	10	5	1	primary sector
1	9	10	5	1	107	9	2	secondary sector
5	12	13	19	3	285	18	6	tertiary sector
5,6	226,4	88,3	58,3	21,4	4 040,2	427,5	19,1	Net sales, million kroons
7 059	7 931	7 340	7 273	7 113	7 858	7 677	8 008	Monthly gross income per employee, kroons
199	908	481	467	317	5 053	651	430	Average number of employees per month
								Buildings completed
2	-	3	1	-	5	2	-	dwellings
266,3	-	484,8	111,4	-	334,0	388,5	-	floor area of dwellings, m ²
2	-	2	-	1	28	4	-	non-residential buildings
70,2	-	243,5	-	54,2	19 630,1	617,0	-	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
-	1	1	1	1	2	-	1	Schools
-	195	271	217	81	1 395	-	98	Pupils
								Libraries of general use
1	2	2	1	2	3	1	1	Libraries
9 609	34 371	28 901	20 482	17 647	121 911	8 330	22 639	Stock in library units
158	524	790	536	309	3 547	89	198	Users
13	25	12	10	36	189	82	19	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>							
	Lohusuu	Lüganuse	Maidla	Mäetaguse	Sonda	Toila	Tudulinna	Vaivara
Pindala, km ²	103,28	104,57	332,30	285,04	148,08	159,66	269,38	397,97
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	59,3	26,5	33,6	19,3	40,4	12,0	49,8	24,5
Tallinnast	170,4	139,1	142,2	168,6	125,6	171,1	162,0	188,7
Rahvaarv	811	1 078	764	1 542	1 009	2 299	626	1 572
Rahvaarvu muutus, %	-0,86	-1,73	-0,52	-0,32	-0,98	-0,22	-0,48	-0,51
Sünnimuse üldkordaja	7,4	12,0	11,7	11,7	4,9	8,7	9,6	8,9
Suremuse üldkordaja	18,4	35,9	19,6	14,9	14,8	11,3	14,3	14,6
Loomuliku iibe kordaja	-11,0	-23,9	-7,8	-3,2	-9,9	-2,6	-4,8	-5,7
Ülalpeetavate määr	60,6	46,1	56,9	61,1	58,4	43,5	69,2	69,6
Demograafiline tööturusurveindeks	0,74	0,79	1,04	1,02	0,72	0,90	1,41	0,88
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	10,4	17,3	16,8	56,0	17,9	35,3	7,3	36,4
maksud	4,1	6,4	5,3	7,1	6,2	15,7	3,2	8,4
füüsilise isiku tulumaks	3,4	6,0	3,5	5,9	5,1	14,3	1,8	5,8
toetused	5,6	7,9	3,1	5,7	5,9	11,3	2,9	4,9
Kulud kokku	10,9	15,9	16,7	39,1	14,2	37,1	6,8	33,4
üldised valitsemissektori teenused	1,6	2,1	2,6	3,8	2,2	3,5	1,2	4,1
majandus	1,2	1,8	1,1	9,6	2,3	3,3	0,4	11,3
haridus	4,8	8,1	8,4	13,0	5,5	18,0	3,7	8,6
sotsiaalne kaitse	1,4	1,2	1,0	3,2	0,9	4,8	0,4	3,1
Võlakooormus, %	36,8	1,2	8,0	2,5	94,4	34,5	2,8	0,7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	386,7	193,6	109,3	593,3	148,1	699,8	143,3	808,1
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 584	1 303	810	1 441	1 035	1 130	814	1 452
Registreeritud töötud	35	11	11	36	19	45	7	53
Äriühingud	6	18	15	16	9	61	7	28
primaarsektor	2	4	4	7	1	7	3	6
sekundaarsektor	2	5	5	5	3	14	2	10
tertsiaarsektor	2	9	6	4	5	40	2	12
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	2,2	90,7	44,1	16,8	52,0	332,2	17,0	5 159,1
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	8 363	8 280	7 419	7 297	8 925	9 058	7 271	6 573
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	260	483	313	536	396	1 032	158	583
Kasutusse lubatud								
eluruumid	1	1	2	2	-	5	-	-
eluruumide pind, m ²	129,3	110,5	235,2	561,4	-	318,1	-	-
mitteeluhooned	-	7	1	2	-	12	2	2
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	226,8	5,1	121,1	-	1 518,5	975,0	199,2
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	1	1	1	1	1	1	1
Õpilased	49	249	84	145	50	286	47	65
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	2	2	3	2	2	2	3
Fondi suurus, arvestusüksust	19 612	27 143	28 827	37 990	26 164	29 194	18 609	30 285
Lugejad	225	349	367	475	375	387	188	492
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	29	37	13	29	16	28	5	149

Järg — Cont.

Jõgeva maakond county	Vallad Rural municipalities							Indicator
	Linnad Cities							
	Jõgeva	Mustvee	Põltsamaa	Jõgeva	Kasepää	Pajusi	Pala	
2 603,83	3,86	5,45	5,99	458,80	40,87	232,47	156,71	Area, km ²
..	0,0	37,6	29,6	1,2	43,8	23,6	46,3	Distance, km
..	143,9	170,8	129,4	142,9	177,2	131,1	186,0	from the county centre
								from Tallinn
37 108	6 326	1 630	4 690	5 291	1 335	1 483	1 326	Population
-0,53	-0,36	-1,09	-0,57	-0,47	-0,74	-0,60	-0,82	Change in population, %
8,6	8,8	7,3	7,4	7,9	4,5	11,4	6,0	Crude birth rate
14,1	12,5	19,5	13,2	12,8	11,9	17,5	15,0	Crude death rate
-5,5	-3,6	-12,2	-5,7	-4,9	-7,5	-6,1	-9,0	Crude rate of natural increase
50,6	43,9	51,9	54,4	49,4	55,4	53,4	60,7	Dependency ratio
1,01	1,02	0,86	0,88	1,06	0,84	1,13	1,07	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
493,3	95,7	27,5	79,3	62,0	12,7	16,5	17,3	Total revenue
166,0	28,2	5,5	24,2	25,2	3,6	7,1	5,3	taxes
149,4	27,7	5,1	23,6	23,1	3,3	5,9	4,3	personal income tax
260,1	48,9	17,8	34,3	31,3	8,6	5,4	11,1	grants
500,0	104,9	23,4	71,9	61,2	14,4	15,6	16,1	Total expenditure
50,2	7,6	3,4	6,3	5,5	1,7	2,8	2,1	administration expenses
54,9	10,8	2,0	4,5	9,2	4,5	0,2	0,5	economy
232,4	49,4	12,7	38,1	21,7	3,2	7,0	8,3	education
38,9	5,7	1,2	3,4	9,2	1,3	0,9	1,4	social protection
35,0	31,8	72,0	33,4	20,7	14,5	30,4	16,0	Debt burden, %
7 987,1	1 553,2	578,8	575,0	768,0	309,9	124,5	414,9	Subsistence benefits, thousand kroons
1 194	1 211	882	1 089	1 287	1 011	1 053	914	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
481	119	46	26	77	17	11	9	Registered unemployed persons
609	153	20	112	82	15	21	24	Companies
122	15	6	9	16	5	7	5	primary sector
163	39	6	30	24	5	8	4	secondary sector
324	99	8	73	42	5	6	15	tertiary sector
3 878,6	1 315,3	50,7	561,8	880,8	19,4	95,5	58,2	Net sales, million kroons
7 916	8 108	6 836	8 643	8 044	7 203	8 363	7 681	Monthly gross income per employee, kroons
12 635	2 259	517	1 826	1 916	317	474	373	Average number of employees per month
								Buildings completed
12	-	4	1	1	2	-	1	dwellings
1 338,5	-	568,2	48,8	112,5	223,2	-	114,1	floor area of dwellings, m ²
64	3	5	4	11	2	-	10	non-residential buildings
16 055,6	404,0	257,1	1 707,4	1 062,9	2 097,7	-	1 954,9	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
27	2	2	1	5	1	2	1	Schools
5 085	1 435	387	1 044	401	7	50	143	Pupils
								Libraries of general use
30	1	1	1	5	2	3	2	Libraries
474 924	60 448	35 515	62 388	58 334	15 141	28 013	21 191	Stock in library units
14 034	3 225	804	2 696	1 324	439	670	571	Users
313	28	12	24	61	14	19	13	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>						Järva maakond <i>county</i>	Linn <i>City</i>
	Palamuse	Puurmani	Põltsamaa	Saare	Tabivere	Torma	Paide	
Pindala, km ²	215,88	292,56	416,87	224,71	200,40	349,26	2 459,58	10,03
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	17,2	24,5	30,5	34,2	28,8	23,5	..	0,1
Tallinnast	158,8	150,0	128,8	173,9	169,1	156,7	..	94,0
Rahvaarv	2 514	1 873	4 507	1 386	2 468	2 279	36 328	9 759
Rahvaarvu muutus, %	0,20	-0,58	-0,57	-0,43	0,00	-1,56	-0,35	0,08
Sündimuse üldkordaja	12,3	10,6	8,0	9,4	10,9	7,0	10,0	11,2
Suremuse üldkordaja	10,8	16,5	13,9	13,7	10,9	23,1	13,8	10,5
Loomuliku iibe kordaja	1,6	-5,9	-6,0	-4,3	0,0	-16,1	-3,8	0,7
Ülalpeetavate määr	53,0	52,9	46,1	60,4	49,8	54,3	47,9	45,5
Demograafiline tööturusurveindeks	1,03	1,04	1,18	0,88	0,99	0,97	0,92	0,86
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	29,3	26,7	45,2	23,4	28,0	29,8	457,1	126,4
maksud	11,7	8,4	19,3	5,7	11,2	10,4	210,6	57,4
füüsilise isiku tulumaks	10,2	7,0	16,8	4,3	10,2	7,8	192,6	56,2
toetused	14,8	17,2	23,0	15,9	13,8	17,8	203,5	54,8
Kulud kokku	30,8	26,4	46,9	24,1	28,1	36,3	456,1	128,9
üldised valitsemissektori teenused	3,1	3,0	6,9	2,0	2,2	3,5	51,2	10,4
majandus	4,9	0,8	9,1	4,3	2,9	1,1	39,8	9,4
haridus	15,2	14,3	21,9	6,3	12,9	21,3	216,4	62,0
sotsiaalne kaitse	1,8	1,5	3,8	2,6	3,4	2,7	33,6	13,2
Võlakooormus, %	37,0	35,5	32,2	23,9	47,0	61,1	21,9	24,0
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	735,2	417,1	420,9	406,4	728,9	954,2	6 613,0	1 636,4
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 396	1 412	1 391	1 074	1 254	1 506	1 131	1 371
Registreeritud töötud	33	25	36	21	25	35	396	121
Äriühingud	36	20	52	18	21	35	626	194
primaarsektor	14	4	21	5	4	11	81	3
sekundaarsektor	5	6	16	5	7	8	172	49
tertsiaarsektor	17	10	15	8	10	16	373	142
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	136,8	87,3	353,5	45,3	122,0	152,0	7 299,4	2 267,5
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	8 095	7 535	7 373	7 801	7 877	7 398	8 529	9 023
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	851	639	1 495	375	877	716	14 765	4 050
Kasutusse lubatud								
eluruumid	-	1	1	-	-	1	8	1
eluruumide pind, m ²	-	92,9	93,9	-	-	84,9	885,5	136,0
mitteeluhooned	2	10	10	-	2	5	93	7
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	1 494,3	393,4	2 982,4	-	1 480,1	2 221,4	35 301,3	7 948,7
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	3	2	3	1	2	2	23	3
Õpilased	388	258	297	105	297	273	4 620	1 469
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	2	3	2	3	3	33	1
Fondi suurus, arvestusüksust	22 231	29 254	35 102	31 759	39 245	36 303	512 122	84 868
Lugejad	586	617	970	491	853	788	13 189	3 693
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	30	20	38	15	21	18	278	44

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Albu	Ambla	Imavere	Järva-Jaani	Kareda	Koeru	Koigi	Paide	
257,19	166,45	139,59	126,82	91,58	236,82	204,45	300,40	Area, km ²
29,4	42,0	27,9	30,0	20,2	33,0	16,8	0,5	Distance, km from the county centre
75,0	82,3	113,8	92,5	96,7	105,7	102,6	93,5	from Tallinn
1 410	2 311	1 021	1 781	814	2 318	1 120	1 796	Population
0,07	-0,56	-0,39	-0,17	-0,73	-1,24	-0,18	0,34	Change in population, %
9,9	11,7	15,6	11,2	8,6	11,6	10,7	13,9	Crude birth rate
9,2	17,3	19,6	12,9	17,1	26,6	12,5	10,6	Crude death rate
0,7	-5,6	-3,9	-1,7	-8,6	-15,0	-1,8	3,3	Crude rate of natural increase
53,1	45,0	49,7	54,2	45,4	53,2	55,8	51,8	Dependency ratio
1,45	0,81	1,35	0,87	0,92	1,06	0,93	1,11	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
22,7	29,5	14,5	25,0	11,9	30,2	15,2	19,7	Total revenue
8,1	13,2	6,7	9,8	4,5	13,1	7,2	11,0	taxes
6,7	12,0	5,8	8,6	3,7	11,7	5,6	9,3	personal income tax
9,6	12,8	5,9	13,2	6,7	14,5	5,7	6,6	grants
24,5	29,3	15,5	23,6	12,0	29,3	14,7	16,0	Total expenditure
2,7	3,3	1,9	2,7	1,2	3,4	2,8	3,4	administration expenses
3,2	1,4	1,1	1,7	4,3	1,7	1,0	1,6	economy
7,2	16,4	7,5	14,3	4,1	13,6	5,9	7,6	education
1,2	2,4	0,9	1,2	0,4	3,7	0,6	0,6	social protection
36,1	25,9	56,4	10,3	8,0	28,4	19,3	30,0	Debt burden, %
370,2	551,6	58,6	364,7	33,7	876,7	139,6	137,2	Subsistence benefits, thousand kroons
1 039	978	932	956	694	1 157	783	817	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
15	14	7	9	7	19	9	17	Registered unemployed persons
23	29	20	27	8	36	14	43	Companies
7	9	3	4	3	11	4	8	primary sector
7	6	3	7	1	10	5	16	secondary sector
9	14	14	16	4	15	5	19	tertiary sector
125,3	214,7	1 147,4	595,6	27,1	728,1	52,4	433,6	Net sales, million kroons
7 634	8 137	9 024	7 995	7 758	8 456	8 376	7 956	Monthly gross income per employee, kroons
540	971	414	718	320	944	449	777	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	-	-	2	-	1	1	-	dwelling
-	-	-	170,9	-	68,9	41,4	-	floor area of dwellings, m ²
2	3	2	6	1	11	2	16	non-residential buildings
809,8	2 844,0	2 308,1	536,4	90,0	660,1	66,1	12 037,7	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
2	2	1	1	1	1	2	2	Schools
124	344	114	247	59	349	192	59	Pupils
								Libraries of general use
3	4	2	2	1	3	2	3	Libraries
22 055	45 918	22 195	32 332	14 705	42 460	21 434	28 712	Stock in library units
418	868	441	663	280	1 249	580	432	Users
14	23	9	16	12	29	12	31	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>			Lääne maakond <i>county</i>	Linn <i>City</i>	Vallad <i>Rural municipalities</i>		
	Roosna- Alliku	Türi	Väätsa			Haapsalu	Hanila	Kullamaa
Pindala, km ²	132,11	598,81	195,33	2 383,12	10,59	231,88	224,53	367,31
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	19,0	13,5	8,7	..	1,0	66,6	41,0	52,3
Tallinnast	85,4	93,3	89,5	..	99,4	125,3	81,4	111,0
Rahvaarv	1 238	11 279	1 481	27 713	11 741	1 668	1 378	2 716
Rahvaarvu muutus, %	-0,48	-0,69	-0,20	-0,50	-0,28	-0,66	-1,43	-1,20
Sünnimuse üldkordaja	8,9	7,7	6,7	9,1	10,3	7,2	6,5	6,2
Suremuse üldkordaja	13,7	14,6	8,8	14,4	13,2	15,5	20,9	19,0
Loomuliku iibe kordaja	-4,8	-6,9	-2,0	-5,4	-2,9	-8,4	-14,4	-12,8
Ülalpeetavate määr	45,6	48,3	37,3	48,5	47,0	53,4	51,1	55,2
Demograafiline tööturusurveindeks	0,89	0,87	0,88	0,96	0,87	0,81	0,68	1,02
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	16,6	128,5	17,0	371,3	150,8	17,8	16,4	35,7
maksud	6,9	63,1	9,6	163,3	72,9	8,6	5,6	13,3
füüsilise isiku tulumaks	5,7	58,9	8,6	148,0	69,2	7,8	5,0	12,0
toetused	8,4	58,8	6,4	162,0	54,2	6,4	8,9	20,2
Kulud kokku	17,2	127,8	17,3	403,9	170,4	17,1	16,1	38,0
üldised valitsemissektori teenused	2,8	15,1	1,6	37,1	13,5	2,8	2,3	3,7
majandus	0,7	10,9	2,8	49,9	23,2	1,7	0,9	2,6
haridus	10,3	59,0	8,4	196,4	69,0	8,9	8,0	17,8
sotsiaalne kaitse	1,2	7,4	0,8	25,6	10,3	1,3	1,0	2,1
Võlakooimus, %	24,7	15,8	2,6	27,9	38,3	12,0	17,8	20,8
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	402,6	1 796,7	245,1	5 338,3	2 042,1	334,8	223,4	430,7
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 105	1 036	1 172	1 061	1 232	792	1 062	901
Registreeritud töötud	17	146	15	395	166	38	14	28
Äriühingud	25	185	22	610	308	26	8	43
primaarsektor	1	21	7	58	9	6	6	6
sekundaarsektor	7	55	6	166	91	5	-	8
tertsiaarsektor	17	109	9	385	207	15	2	29
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	59,6	1 323,3	324,8	3 752,6	2 157,0	89,3	18,9	213,5
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	7 777	8 569	8 625	8 464	8 732	8 038	7 247	7 527
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	489	4 441	653	11 484	5 144	662	448	1 052
Kasutusse lubatud								
eluruumid	1	2	-	11	4	2	-	-
eluruumide pind, m ²	83,0	385,3	-	1 296,7	614,9	251,1	-	-
mitteeluhooned	13	28	2	18	4	3	1	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	4 161,1	2 392,9	1 446,4	10 381,5	4 147,6	1 424,6	2 778,7	-
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	6	1	27	5	3	1	4
Õpilased	104	1 406	153	3 970	1 868	121	224	421
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	9	1	22	1	3	2	4
Fondi suurus, arvestusüksust	23 248	157 606	16 589	398 244	123 304	41 827	28 851	55 795
Lugejad	620	3 714	231	9 189	4 067	659	456	1 074
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	12	73	3	279	90	9	5	45

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Martna	Noarootsi	Nõva	Oru	Ridala	Risti	Taebla	Vormsi	
269,42	296,36	129,61	197,65	253,56	167,84	141,46	92,93	Area, km ²
								Distance, km
22,1	35,3	47,7	14,4	0,0	33,2	13,9	24,9	from the county centre
93,3	107,8	78,2	87,8	100,4	67,3	86,5	123,6	from Tallinn
990	738	469	944	3 030	878	2 920	241	Population
-0,60	0,41	-0,64	-0,63	-0,72	-1,13	0,03	0,00	Change in population, %
4,0	14,9	8,5	4,2	9,2	9,1	10,6	12,4	Crude birth rate
10,1	10,9	14,9	12,7	16,4	20,4	10,3	16,6	Crude death rate
-6,0	4,1	-6,4	-8,4	-7,2	-11,3	0,3	-4,1	Crude rate of natural increase
50,2	57,4	51,8	51,8	43,9	60,2	41,7	51,6	Dependency ratio
0,74	0,64	0,85	1,10	1,33	1,28	1,27	1,00	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
12,4	18,6	5,3	13,9	47,6	15,1	30,9	6,7	Total revenue
5,3	6,3	3,0	5,9	18,0	5,7	15,9	2,7	taxes
4,4	4,8	2,5	4,8	16,0	4,8	15,0	1,8	personal income tax
5,7	10,6	2,1	4,4	26,9	6,5	12,7	3,6	grants
11,8	17,0	4,6	13,3	62,3	14,1	32,5	6,8	Total expenditure
1,4	1,4	1,1	1,5	3,5	2,2	2,6	1,0	administration expenses
1,9	2,0	0,5	1,5	11,5	0,8	2,1	1,1	economy
5,5	7,2	2,2	5,9	40,8	7,4	21,5	2,1	education
0,9	0,8	0,3	3,1	1,9	1,9	1,4	0,4	social protection
15,2	1,5	0,8	13,1	40,7	11,2	22,1	16,7	Debt burden, %
430,1	141,4	76,2	160,1	685,4	144,7	553,8	115,7	Subsistence benefits, thousand kroons
1 157	944	856	861	963	1 040	1 472	737	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
23	9	3	6	64	5	23	15	Registered unemployed persons
14	14	11	22	90	13	51	10	Companies
7	2	4	3	5	3	4	3	primary sector
1	1	3	5	29	4	18	1	secondary sector
6	11	4	14	56	6	29	6	tertiary sector
38,8	26,1	6,3	56,0	661,1	24,0	455,1	6,6	Net sales, million kroons
7 912	8 888	9 068	8 652	8 523	8 524	8 650	8 375	Monthly gross income per employee, kroons
358	324	194	382	1 255	372	1 169	125	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	1	-	-	2	-	1	1	dwelling
-	108,9	-	-	141,7	-	105,3	74,8	floor area of dwellings, m ²
-	9	-	-	1	-	-	-	non-residential buildings
-	494,6	-	-	1 536,0	-	-	-	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
2	2	1	1	3	1	3	1	Schools
69	275	41	88	261	88	496	18	Pupils
								Libraries of general use
2	2	1	1	2	1	2	1	Libraries
22 181	19 428	13 656	13 608	29 331	12 703	24 527	13 033	Stock in library units
260	357	117	412	465	460	765	97	Users
7	7	9	13	50	12	25	7	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Lääne-Viru maakond county	Linnad Cities		Vallad Rural municipalities				
		Kunda	Rakvere	Hajjala	Kadrina	Laekvere	Rakke	Rakvere
Pindala, km ²	3 627,80	10,01	10,64	183,02	354,81	352,42	225,87	127,69
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	..	25,0	0,4	10,7	14,7	36,3	43,5	0,3
Tallinnast	..	108,9	100,0	90,3	90,3	135,5	119,5	100,0
Rahvaarv	67 560	3 738	16 665	2 858	5 379	1 819	1 905	2 302
Rahvaarvu muutus, %	-0,31	-0,35	-0,20	0,21	0,15	-0,98	-0,99	0,61
Sünnimuse üldkordaja	10,5	11,2	10,7	12,6	13,0	5,5	11,0	15,7
Suremuse üldkordaja	13,8	14,7	12,6	10,9	11,5	15,3	21,4	10,9
Loomuliku iibe kordaja	-3,3	-3,5	-2,0	1,8	1,5	-9,8	-10,4	4,8
Ülalpeetavate määr	49,8	56,8	47,5	45,6	44,8	50,0	60,8	49,0
Demograafiline tööturusurveindeks	1,04	1,11	0,95	1,03	1,14	1,13	1,19	1,13
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	790,0	52,7	193,6	33,9	58,9	21,3	24,4	21,4
maksud	364,7	21,2	97,2	16,0	30,4	9,4	8,6	11,7
füüsilise isiku tulumaks	333,7	20,7	93,7	14,9	27,8	6,8	7,4	10,9
toetused	346,2	26,4	74,2	15,3	24,1	10,3	12,2	8,4
Kulud kokku	788,2	53,7	184,6	34,7	55,4	21,1	22,0	20,4
üldised valitsemissektori teenused	67,7	4,1	12,7	5,6	3,5	2,5	1,9	1,9
majandus	77,3	5,9	18,3	2,7	6,0	2,7	3,7	2,2
haridus	398,2	25,7	86,9	19,9	31,7	10,0	10,7	9,1
sotsiaalne kaitse	55,5	2,7	10,5	1,1	3,2	1,1	1,6	1,9
Võlakooormus, %	19,1	23,8	14,4	13,9	18,1	23,0	2,4	14,0
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	8 839,3	401,5	1 009,8	38,8	832,3	331,1	315,2	78,0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 154	1 234	1 128	736	1 193	855	1 162	957
Registreeritud töötud	727	49	161	19	53	23	19	17
Äriühingud	1 496	41	690	40	96	21	21	52
primaarsektor	271	-	121	9	13	6	5	12
sekundaarsektor	352	12	139	10	21	6	3	17
tertsiaarsektor	873	29	430	21	62	9	13	23
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	12 468,4	898,4	5 127,0	473,3	897,7	54,9	42,8	201,6
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	8 211	8 564	8 595	8 242	8 437	7 160	7 594	7 924
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	26 618	1 601	6 997	1 195	2 150	646	655	902
Kasutusse lubatud								
eluruumid	80	-	63	2	1	-	-	1
eluruumide pind, m ²	6 179,0	-	4 114,1	149,9	186,5	-	-	116,7
mitteeluhooned	71	2	11	-	2	-	1	3
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	39 853,3	221,0	13 095,0	-	5 051,6	-	67,5	2 080,1
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	42	1	8	2	2	2	3	2
Õpilased	9 099	504	2 933	447	773	210	275	106
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	43	1	1	3	5	3	3	1
Fondi suurus, arvestusüksust	691 999	27 660	118 461	35 944	51 252	34 651	34 006	15 509
Lugejad	24 513	980	8 546	865	1 640	712	1 247	305
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	935	60	211	42	50	19	16	28

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Rägavere	Sõmeru	Tamsalu	Tapa	Vihula	Vinni	Viru- Nigula	Väike- Maarja	
173,74	168,29	214,61	264,33	364,28	486,65	234,05	457,39	Area, km ²
								Distance, km
18,8	6,3	27,0	29,1	35,6	9,1	25,4	26,8	from the county centre
115,5	102,8	101,2	88,9	78,1	108,3	120,1	111,4	from Tallinn
985	3 886	4 585	8 985	1 986	5 626	1 389	5 452	Population
-0,81	0,03	-0,82	-0,93	-1,34	0,39	0,14	-0,42	Change in population, %
6,1	11,8	7,6	9,3	4,0	13,5	12,2	8,6	Crude birth rate
14,2	11,8	15,9	18,7	18,0	10,0	10,8	12,8	Crude death rate
-8,1	0,0	-8,3	-9,4	-14,0	3,6	1,4	-4,2	Crude rate of natural increase
49,9	44,1	56,0	55,2	54,1	45,9	58,7	48,1	Dependency ratio
0,97	1,06	1,33	1,11	0,79	1,04	1,04	0,91	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
13,7	42,4	53,8	96,3	22,0	68,8	15,4	71,4	Total revenue
5,3	20,9	22,8	43,6	15,3	28,6	8,5	25,3	taxes
4,0	19,8	20,9	41,6	11,1	25,2	7,1	21,9	personal income tax
5,9	12,8	27,0	44,4	5,4	35,1	4,7	39,9	grants
12,8	44,5	62,3	90,4	19,5	69,3	15,1	82,4	Total expenditure
1,5	4,5	5,4	8,5	3,3	4,9	2,3	5,0	administration expenses
1,2	3,4	8,9	6,3	1,6	5,2	1,6	7,6	economy
5,6	24,9	23,2	48,5	9,3	32,6	6,2	53,9	education
1,7	4,2	5,8	7,8	1,1	6,8	1,0	5,1	social protection
14,8	12,6	32,4	11,9	29,1	31,0	2,2	36,4	Debt burden, %
62,1	134,2	2 287,3	1 811,2	55,6	355,9	78,3	1 048,0	Subsistence benefits, thousand kroons
903	952	1 468	1 039	750	1 060	1 169	1 039	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
11	29	85	140	5	33	10	75	Registered unemployed persons
15	82	51	96	60	119	19	93	Companies
5	15	12	8	12	29	5	19	primary sector
5	25	14	23	12	35	2	28	secondary sector
5	42	25	65	36	55	12	46	tertiary sector
39,2	2 178,4	306,2	901,2	160,1	586,4	51,1	550,2	Net sales, million kroons
7 137	8 120	7 902	8 018	9 824	7 687	8 829	7 648	Monthly gross income per employee, kroons
371	1 594	1 748	3 433	741	2 129	522	1 936	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	4	1	1	5	1	1	-	dwellings
-	469,4	99,8	91,1	496,5	312,2	142,8	-	floor area of dwellings, m ²
-	4	2	4	3	14	24	1	non-residential buildings
-	4 383,6	1 130,7	1 322,1	316,7	5 072,9	5 692,8	1 419,3	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	3	3	6	2	3	1	3	Schools
88	476	578	1 185	105	686	80	653	Pupils
								Libraries of general use
2	2	3	4	5	5	1	4	Libraries
17 616	28 799	41 171	91 534	52 116	75 815	12 683	54 782	Stock in library units
352	739	1 145	2 649	1 527	1 556	326	1 924	Users
9	45	51	194	48	57	32	73	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Põlva maakond county	Linn	Vallad					
		City	Rural municipalities					
		Põlva	Ahja	Kanepi	Kõlleste	Laheda	Mikitamäe	Mooste
Pindala, km ²	2 164,77	5,47	72,10	231,43	150,42	91,47	104,41	185,12
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	..	0,0	20,2	21,5	14,4	16,5	36,8	14,8
Tallinnast	..	232,2	220,9	232,4	226,6	245,4	262,6	230,0
Rahvaarv	31 387	6 515	1 134	2 543	1 025	1 374	1 037	1 563
Rahvaarvu muutus, %	-0,51	0,08	-0,35	-0,82	-1,06	-0,58	-1,05	-0,45
Sünnimuse üldkordaja	9,3	8,6	8,8	12,1	8,7	8,0	13,4	10,9
Suremuse üldkordaja	14,7	8,0	13,2	20,4	20,4	14,5	24,0	15,3
Loomuliku iibe kordaja	-5,4	0,6	-4,4	-8,2	-11,6	-6,5	-10,6	-4,5
Ülalpeetavate määr	52,6	38,8	59,9	59,3	53,4	54,2	69,4	53,5
Demograafiline tööturusurveindeks	0,99	1,02	1,09	0,82	0,84	1,08	0,63	0,97
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	389,3	91,2	16,7	28,9	12,5	16,4	12,1	23,3
maksud	141,1	36,4	4,9	11,1	5,3	5,4	3,4	6,5
füüsilise isiku tulumaks	128,4	35,8	4,4	9,7	4,2	4,9	3,1	5,6
toetused	207,9	38,7	10,2	16,3	6,0	10,3	6,8	14,6
Kulud kokku	398,2	104,8	15,6	28,0	12,4	17,0	13,1	23,4
üldised valitsemissektori teenused	41,7	5,7	1,8	3,4	1,9	2,4	2,7	2,3
majandus	34,3	5,8	0,7	1,4	1,1	0,8	2,2	7,3
haridus	180,0	54,5	6,4	14,9	5,6	8,7	4,3	8,8
sotsiaalne kaitse	44,7	8,7	1,7	3,4	1,7	3,3	2,8	2,1
Võlakooormus, %	26,6	43,7	37,9	16,8	4,0	26,0	2,1	10,6
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	7 462,7	1 417,1	209,1	719,2	165,5	468,0	223,5	621,3
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 072	1 289	976	934	1 469	982	1 081	1 232
Registreeritud töötud	507	106	18	22	14	12	21	15
Äriühingud	576	208	17	28	17	12	9	20
primaarsektor	60	4	3	4	3	3	3	8
sekundaarsektor	170	54	6	10	7	4	3	4
tertsiaarsektor	345	150	8	14	7	5	3	8
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	3 352,3	1 993,0	25,3	54,2	76,0	42,9	8,1	105,1
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	7 737	8 664	7 703	7 456	7 943	6 863	7 095	7 410
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	10 841	2 643	380	878	349	483	273	500
Kasutusse lubatud								
eluruumid	9	4	2	-	-	-	-	-
eluruumide pind, m ²	1 295,4	648,8	161,9	-	-	-	-	-
mitteeluhooned	21	8	5	-	-	-	-	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	5 625,9	4 208,1	203,8	-	-	-	-	-
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	24	3	1	2	1	2	1	2
Õpilased	4 061	1 389	167	338	89	156	83	198
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	35	1	1	3	2	3	1	3
Fondi suurus, arvestusüksust	524 668	82 554	15 773	42 504	15 108	20 022	18 104	31 709
Lugejad	13 211	3 776	276	709	343	402	330	544
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	314	25	12	16	10	8	20	21

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities							Indicator
Orava	Põlva	Räpina	Valgjärve	Vastse-Kuuste	Veriora	Värskä	
175,52	228,63	265,93	143,02	123,01	200,42	187,82	Area, km ²
							Distance, km
36,8	2,1	29,1	20,7	15,4	22,3	40,3	from the county centre
269,0	230,1	248,3	222,8	217,7	254,5	269,0	from Tallinn
874	3 928	5 587	1 589	1 258	1 575	1 385	Population
-0,34	-0,43	-0,60	-0,19	-0,47	-1,62	-1,00	Change in population, %
11,4	10,7	8,6	7,5	7,9	5,0	10,8	Crude birth rate
14,8	15,2	14,6	9,4	12,7	22,0	23,7	Crude death rate
-3,4	-4,6	-6,1	-1,9	-4,8	-17,0	-12,9	Crude rate of natural increase
73,4	52,1	56,1	56,4	53,5	58,1	57,0	Dependency ratio
1,06	0,91	1,11	1,02	0,94	1,04	1,25	Demographic labour pressure index
							Local budgets, million kroons
10,7	47,5	55,3	16,8	13,4	20,0	24,3	Total revenue
3,3	19,7	20,7	6,1	5,9	5,8	6,5	taxes
2,4	18,4	19,5	5,3	4,9	4,8	5,4	personal income tax
7,0	23,2	31,9	8,7	7,0	12,7	14,6	grants
10,4	49,8	48,0	16,7	13,2	21,0	24,7	Total expenditure
1,4	4,4	5,2	2,2	2,3	2,6	3,5	administration expenses
1,7	3,9	3,3	0,6	1,1	0,9	3,6	economy
4,2	15,6	23,8	9,5	6,7	8,7	8,2	education
1,5	5,8	4,6	2,1	1,0	4,2	1,7	social protection
33,2	2,9	32,7	28,7	12,1	23,8	40,1	Debt burden, %
466,9	682,1	1 323,1	268,6	244,9	238,0	415,4	Subsistence benefits, thousand kroons
1 087	1 029	1 062	896	981	1 012	997	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
19	78	98	24	19	30	31	Registered unemployed persons
12	74	89	27	28	16	19	Companies
2	9	10	3	3	4	1	primary sector
7	25	26	6	9	2	7	secondary sector
3	40	53	18	16	10	10	tertiary sector
19,5	411,2	371,4	36,1	129,9	13,6	66,1	Net sales, million kroons
7 449	7 933	7 157	7 241	7 699	7 099	7 392	Monthly gross income per employee, kroons
215	1 516	1 769	468	422	455	491	Average number of employees per month
							Buildings completed
-	-	1	1	1	-	-	dwellings
-	-	194,1	90,7	199,9	-	-	floor area of dwellings, m ²
-	3	2	1	1	1	-	non-residential buildings
-	66,9	760,0	107,9	43,5	235,7	-	useful floor area of non-residential buildings, m ²
							Full-time general education
1	3	3	2	1	1	1	Schools
95	228	702	125	138	154	199	Pupils
							Libraries of general use
2	5	5	3	2	2	2	Libraries
22 616	60 355	95 074	35 224	29 601	31 140	24 884	Stock in library units
317	1 329	2 415	811	763	646	550	Users
20	44	59	15	15	22	27	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Pärnu maakond county	Linnad Cities		Vallad Rural municipalities				
		Pärnu	Sindi	Are	Audru	Halinga	Hääde-meeste	Kaisma
Pindala, km ²	4 806,68	32,22	5,01	159,58	378,84	365,45	390,34	183,98
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	..	0,4	13,2	16,8	10,9	27,5	40,2	46,4
Tallinnast	..	128,3	136,0	112,5	134,7	101,1	168,2	92,0
Rahvaarv	88 727	44 074	4 039	1 335	4 854	3 454	3 093	564
Rahvaarvu muutus, %	-0,33	-0,28	-0,25	0,23	-0,10	-1,09	-0,96	-1,74
Sünnimuse üldkordaja	10,2	10,1	11,6	13,5	10,9	8,4	6,8	5,3
Suremuse üldkordaja	13,7	12,9	14,1	12,0	12,1	19,6	16,7	22,8
Loomuliku iibe kordaja	-3,5	-2,8	-2,5	1,5	-1,2	-11,2	-10,0	-17,6
Ülalpeetavate määr	50,0	49,3	53,5	50,2	48,7	46,8	53,8	52,0
Demograafiline tööturusurveindeks	0,92	0,85	0,86	1,11	0,96	0,94	1,10	1,07
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	1 197,2	595,6	41,7	16,8	80,0	41,9	43,0	8,4
maksud	504,8	261,5	21,9	6,2	26,5	18,0	15,9	3,3
füüsilise isiku tulumaks	457,3	240,1	21,5	5,5	24,1	16,4	13,1	2,5
toetused	440,5	174,7	14,9	9,2	24,6	19,6	24,4	4,5
Kulud kokku	1 118,8	558,4	48,4	16,9	54,2	45,5	42,3	5,9
üldised valitsemissektori teenused	122,9	59,4	4,1	3,0	4,7	4,8	5,1	1,6
majandus	124,1	74,0	1,1	1,9	4,4	0,8	6,6	0,2
haridus	524,9	235,5	26,5	8,5	29,8	31,5	16,2	2,6
sotsiaalne kaitse	89,6	47,4	2,1	1,3	4,7	2,4	3,4	0,3
Võlakooimus, %	25,8	32,9	44,0	40,2	14,2	19,2	42,2	24,1
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	11 114,7	2 714,1	329,4	31,5	1 607,1	326,0	298,2	12,6
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 094	1 101	966	769	1 114	1 066	1 073	1 013
Registreeritud töötud	562	313	18	4	27	15	14	5
Äriühingud	2 473	1 628	57	24	128	60	50	7
primaarsektor	153	36	1	10	13	7	14	1
sekundaarsektor	593	351	14	5	33	22	12	-
tertsiaarsektor	1 725	1 240	42	9	82	31	24	6
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	14 461,3	10 607,3	354,2	39,6	470,0	321,4	176,4	24,1
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	8 393	8 680	8 164	7 217	8 271	8 067	7 886	8 063
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	35 461	17 831	1 731	491	1 957	1 358	1 085	210
Kasutusse lubatud								
eluruumid	271	161	1	-	6	-	1	-
eluruumide pind, m ²	19 185,4	9 284,3	259,2	-	456,6	-	91,1	-
mitteeluhooned	54	22	-	2	4	2	2	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	28 078,0	12 963,8	-	349,9	8 986,3	1 142,9	1 572,2	-
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	53	13	1	2	4	4	4	1
Õpilased	12 108	6 817	393	156	576	445	436	41
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	47	4	1	2	5	4	4	1
Fondi suurus, arvestusüksust	957 435	391 073	24 888	26 282	67 074	53 270	49 172	8 875
Lugejad	32 223	17 661	1 009	733	1 036	1 270	1 080	243
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	739	330	22	12	34	43	35	4

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Kihnu	Koonga	Lavassaare	Paikuse	Saarde	Sauga	Surju	Tahku- ranna	
16,88	438,51	8,00	174,92	706,98	164,75	357,69	103,36	Area, km ²
53,7	35,6	22,7	9,9	41,8	5,5	23,0	16,1	Distance, km from the county centre
177,4	120,1	122,7	137,9	169,8	122,9	150,9	144,1	from Tallinn
487	1 319	540	3 035	5 165	2 567	1 014	1 998	Population
0,00	-0,68	-1,28	0,46	-0,58	0,12	-0,10	-0,60	Change in population, %
10,3	10,6	5,5	15,2	8,3	14,0	7,9	11,0	Crude birth rate
10,3	19,6	20,2	10,9	14,3	13,6	9,9	17,0	Crude death rate
0,0	-9,1	-14,7	4,3	-6,0	0,4	-2,0	-6,0	Crude rate of natural increase
65,1	48,0	61,7	44,5	53,1	48,1	55,3	48,3	Dependency ratio
0,94	0,87	1,55	1,07	1,01	0,98	1,31	1,01	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
12,6	15,2	6,2	45,6	61,7	35,1	14,0	35,4	Total revenue
2,4	6,4	2,4	23,1	22,5	18,3	6,8	10,2	taxes
2,4	4,4	2,4	21,6	18,8	17,2	4,6	9,6	personal income tax
9,6	7,9	2,6	12,9	35,9	12,9	5,7	13,1	grants
13,2	15,6	5,1	49,0	56,2	33,7	13,1	28,7	Total expenditure
1,9	2,3	0,8	5,2	6,4	2,5	1,3	3,1	administration expenses
2,6	3,4	0,0	3,2	3,4	11,3	0,7	4,1	economy
4,1	6,0	2,3	27,7	27,4	16,1	6,3	12,1	education
0,5	1,4	0,3	2,8	5,1	1,4	3,3	1,4	social protection
12,1	6,8	2,6	17,4	6,2	0,8	8,2	13,3	Debt burden, %
114,7	462,3	55,1	291,6	1 369,8	101,3	358,8	331,8	Subsistence benefits, thousand kroons
736	978	1 218	1 724	1 067	924	1 213	1 089	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
15	7	5	15	36	17	12	14	Registered unemployed persons
11	13	9	90	68	82	12	52	Companies
1	7	-	4	14	5	5	6	primary sector
3	3	2	37	19	25	1	15	secondary sector
7	3	7	48	35	52	6	31	tertiary sector
22,2	32,8	56,8	317,7	199,8	467,6	9,2	154,7	Net sales, million kroons
8 374	6 771	7 700	9 306	7 857	8 676	7 964	8 031	Monthly gross income per employee, kroons
175	421	226	1 513	1 589	1 309	391	782	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	-	1	61	-	26	1	6	dwellings
-	-	125,1	4 134,6	-	2 690,3	79,7	822,9	floor area of dwellings, m ²
-	-	-	7	1	4	1	1	non-residential buildings
-	-	-	793,1	15,7	800,1	15,8	113,2	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	2	1	2	3	2	1	2	Schools
61	114	25	424	708	147	120	189	Pupils
								Libraries of general use
1	2	1	1	3	2	1	2	Libraries
4 840	26 335	7 613	17 813	57 700	28 376	10 130	20 932	Stock in library units
142	488	240	529	1 993	532	355	633	Users
5	16	6	17	44	39	3	28	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>						Rapla maakond <i>county</i>	Vald <i>Rural muni- cipality</i>
	Tootsi	Tori	Tõstamaa	Varbla	Vändra alev	Vändra	Juuru	
Pindala, km ²	1,76	282,07	261,01	313,81	3,28	458,24	2 979,71	152,40
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	33,2	26,8	39,8	60,0	49,0	48,3	..	14,2
Tallinnast	119,5	123,3	156,4	147,1	100,1	99,6	..	52,9
Rahvaarv	980	2 530	1 595	1 010	2 522	2 552	36 743	1 575
Rahvaarvu muutus, %	-1,21	-0,32	-0,31	-0,30	-0,24	0,00	-0,34	0,19
Sündimuse üldkordaja	6,1	8,7	8,1	14,8	11,9	12,1	9,8	17,2
Suremuse üldkordaja	18,3	11,8	11,9	17,8	15,8	12,1	13,5	15,3
Loomuliku iibe kordaja	-12,2	-3,2	-3,8	-3,0	-4,0	0,0	-3,7	1,9
Ülalpeetavate määr	64,2	46,8	54,9	62,4	43,2	54,9	47,4	49,6
Demograafiline tööturusurveindeks	0,72	0,91	1,18	0,79	1,09	1,11	1,00	1,06
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	11,7	26,7	23,1	12,8	42,4	27,3	516,9	20,0
maksud	4,6	13,6	7,2	5,5	15,9	12,4	218,3	9,1
füüsilise isiku tulumaks	4,6	12,4	5,8	3,8	15,6	10,8	198,1	8,1
toetused	5,6	11,7	13,4	5,9	18,0	13,5	235,9	8,6
Kulud kokku	10,9	26,6	22,3	11,1	36,4	25,3	503,8	19,3
üldised valitsemissektori teenused	1,6	2,5	3,2	2,1	3,6	3,6	41,3	2,6
majandus	0,0	1,8	2,0	1,0	0,8	0,8	28,4	0,4
haridus	5,8	17,8	10,6	4,3	21,0	12,7	230,8	12,3
sotsiaalne kaitse	0,9	1,7	2,6	2,1	2,8	1,8	36,7	1,6
Võlakoomus, %	38,6	11,6	29,5	22,9	14,1	7,8	28,0	7,9
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	332,1	430,3	796,1	467,3	221,2	463,5	10 529,1	334,4
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	980	859	1 372	1 299	1 252	1 018	1 235	1 188
Registreeritud töötud	3	11	11	7	7	7	258	14
Äriühingud	8	47	25	18	51	33	797	24
primaarsektor	-	9	4	5	3	8	73	3
sekundaarsektor	3	13	6	1	17	11	233	8
tertsiaarsektor	5	25	15	12	31	14	490	13
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	157,6	246,5	23,1	26,0	574,8	179,7	4 854,8	52,0
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	7 855	7 861	7 418	7 595	8 456	7 345	8 819	8 652
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	394	1 050	496	307	1 187	958	14 813	627
Kasutusse lubatud								
eluruumid	-	1	3	2	1	-	38	5
eluruumide pind, m ²	-	121,1	613,4	309,0	198,2	-	5 148,3	502,5
mitteeluhooned	-	-	4	2	-	2	91	19
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	-	840,3	395,7	-	89,0	31 129,9	640,1
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	3	1	1	1	3	28	2
Õpilased	84	236	237	99	596	204	4 912	287
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	2	3	2	1	4	34	3
Fondi suurus, arvestusüksust	10 899	25 666	31 846	29 888	31 171	33 592	476 364	26 195
Lugejad	315	779	731	439	1 202	813	13 895	697
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	4	15	27	18	15	22	430	11

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Järvakandi	Kaui	Kehtna	Kohila	Käru	Märjamaa	Raikküla	Rapla	
4,83	261,06	507,30	230,20	214,91	871,62	224,20	243,37	Area, km ²
								Distance, km
27,5	19,4	11,4	20,1	32,5	27,9	13,2	0,5	from the county centre
80,7	61,0	63,1	34,1	84,2	69,1	65,3	53,5	from Tallinn
1 434	1 687	5 157	5 864	706	7 339	1 738	9 482	Population
-0,83	0,48	-0,12	-0,20	-0,28	-0,65	-0,91	-0,36	Change in population, %
4,2	10,1	8,7	14,3	12,7	9,0	6,9	8,9	Crude birth rate
12,5	5,3	9,9	16,5	15,6	15,8	16,0	13,1	Crude death rate
-8,3	4,8	-1,2	-2,2	-2,8	-6,8	-9,2	-4,1	Crude rate of natural increase
65,0	43,2	42,3	51,3	55,2	49,2	52,1	44,6	Dependency ratio
0,76	1,17	1,15	1,07	0,97	0,93	1,11	0,96	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
18,5	24,8	61,5	75,3	11,2	82,1	21,8	181,1	Total revenue
7,6	9,5	28,1	41,3	4,3	39,5	9,7	61,6	taxes
7,5	8,5	25,6	37,6	2,8	34,4	8,3	59,0	personal income tax
7,6	13,3	25,0	27,1	4,0	36,2	10,6	93,7	grants
18,0	23,0	59,5	76,5	9,7	77,9	23,4	177,4	Total expenditure
1,8	2,0	3,6	7,9	1,2	8,0	3,1	8,8	administration expenses
0,6	0,7	3,0	5,2	0,6	5,9	1,3	9,6	economy
8,9	9,8	27,7	32,5	3,7	41,2	9,8	74,6	education
2,6	1,5	5,3	5,0	2,7	4,9	1,2	9,3	social protection
8,2	7,5	21,5	34,0	22,5	32,7	39,4	36,2	Debt burden, %
278,3	291,9	2 517,3	1 586,4	44,6	2 313,4	614,7	2 305,3	Subsistence benefits, thousand kroons
1 090	1 055	1 405	1 106	794	1 240	1 041	1 367	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
8	4	46	27	2	82	12	61	Registered unemployed persons
22	30	89	100	13	162	18	326	Companies
-	4	18	13	3	14	4	12	primary sector
10	13	25	24	4	52	4	88	secondary sector
12	13	46	63	6	95	10	226	tertiary sector
449,3	63,7	656,0	752,0	26,8	675,8	158,5	1 989,0	Net sales, million kroons
8 906	8 380	8 424	9 714	7 548	8 272	8 439	9 242	Monthly gross income per employee, kroons
543	669	2 007	2 542	229	2 759	667	4 188	Average number of employees per month
								Buildings completed
-	-	-	4	1	6	3	18	dwellings
-	-	-	434,2	198,4	643,5	185,8	3 104,8	floor area of dwellings, m ²
3	1	2	17	-	30	9	7	non-residential buildings
237,0	190,8	9 667,4	3 487,4	-	6 565,3	9 730,0	464,7	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	2	4	1	1	6	4	5	Schools
203	149	481	788	70	926	209	1 588	Pupils
								Libraries of general use
1	3	6	2	1	7	3	5	Libraries
20 973	27 959	69 568	48 642	10 596	91 192	28 683	123 819	Stock in library units
559	574	1 788	1 377	390	2 471	844	4 420	Users
17	17	61	101	3	89	21	86	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vald	Saare	Linn	Vallad				
	Rural municipality	maakond county		City	Rural municipalities			
	Vigala		Kuressaare	Kaarma	Kihelkonna	Kärla	Laimjala	Leisi
Pindala, km ²	269,81	2 922,19	14,95	391,47	245,94	216,28	116,29	348,40
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	45,9	..	0,2	1,7	33,5	19,2	39,6	40,7
Tallinnast	90,2	..	217,5	216,6	242,8	228,5	180,7	198,5
Rahvaarv	1 761	34 978	14 948	3 901	876	1 649	789	2 113
Rahvaarvu muutus, %	-0,40	-0,28	0,19	0,21	-1,68	-0,78	-0,50	-0,66
Sündimuse üldkordaja	6,2	9,8	11,7	11,3	4,5	9,7	8,8	7,5
Suremuse üldkordaja	11,3	13,0	9,8	9,2	23,8	18,1	15,2	15,1
Loomuliku iibe kordaja	-5,1	-3,1	1,8	2,1	-19,2	-8,5	-6,3	-7,5
Ülalpeetavate määr	41,9	50,0	45,0	46,2	55,3	50,2	50,3	58,6
Demograafiline tööturusurveindeks	0,96	0,92	0,93	0,97	0,85	0,60	0,89	0,94
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	20,5	469,0	200,7	46,6	12,3	18,3	8,6	27,6
maksud	7,5	207,3	95,8	23,9	5,4	7,9	3,7	10,6
füüsilise isiku tulumaks	6,4	191,1	92,3	22,1	4,2	6,9	3,4	8,9
toetused	9,9	198,7	71,4	14,5	4,5	8,8	4,3	12,4
Kulud kokku	19,2	469,1	199,3	44,1	10,4	16,6	7,6	24,4
üldised valitsemissektori teenused	2,1	52,2	18,8	4,6	2,1	2,4	1,1	2,1
majandus	1,1	49,3	23,7	6,7	1,5	1,8	1,0	2,5
haridus	10,1	218,4	92,2	17,8	4,3	9,0	3,7	11,5
sotsiaalne kaitse	2,6	32,6	13,1	2,9	1,7	0,9	0,7	3,4
Võlakooormus, %	1,5	32,0	46,6	3,5	2,8	28,7	0,9	5,5
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	242,8	5 797,4	3 120,7	260,7	217,0	342,3	53,9	230,8
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 304	1 195	1 476	986	793	905	597	1 133
Registreeritud töötud	3	374	135	56	12	9	9	19
Äriühingud	13	1 065	733	100	12	17	6	24
primaarsektor	2	272	222	13	1	6	2	5
sekundaarsektor	5	209	103	33	3	3	1	8
tertsiaarsektor	6	583	407	54	8	8	3	11
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	31,6	5 585,5	4 297,8	584,2	4,5	76,4	47,8	72,9
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, krooni	7 355	8 598	8 919	8 376	8 180	8 087	7 816	7 785
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	582	14 495	6 699	1 752	329	580	276	727
Kasutusse lubatud eluruumid								
eluruumid	1	65	33	9	-	-	-	2
eluruumide pind, m ²	79,1	6 304,8	3 326,6	1 078,5	-	-	-	201,2
mitteeluhooned	3	76	11	7	-	2	5	3
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	147,3	20 436,8	9 078,8	850,5	-	546,6	449,5	339,5
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	2	24	4	2	1	1	1	1
Õpilased	211	4 784	2 741	220	78	145	62	283
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	3	31	1	5	1	1	2	3
Fondi suurus, arvestusüksust	28 737	393 143	115 708	32 181	10 020	11 322	16 079	29 442
Lugejad	775	14 636	7 347	813	186	372	471	823
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	24	211	45	38	20	13	6	13

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Lümanda	Muhu	Mustjala	Orissaare	Pihlta	Põide	Ruhnu	Salme	
199,49	206,12	235,47	163,02	228,11	123,58	11,54	115,07	Area, km ²
								Distance, km
31,7	65,3	31,4	53,3	14,9	52,8	74,8	18,3	from the county centre
246,3	152,5	234,6	165,8	208,7	168,3	291,3	235,9	from Tallinn
809	1 753	753	2 044	1 388	947	71	1 177	Population
-1,34	-1,46	-0,53	-0,44	-0,86	-0,63	1,43	-0,84	Change in population, %
8,6	7,9	7,9	8,3	6,5	9,5	14,2	4,2	Crude birth rate
22,1	22,7	13,2	13,2	15,1	15,8	0,0	13,5	Crude death rate
-13,5	-14,7	-5,3	-4,9	-8,6	-6,3	14,2	-9,3	Crude rate of natural increase
52,1	63,6	59,5	55,1	51,5	62,7	61,4	52,9	Dependency ratio
0,97	0,71	0,94	1,20	0,74	0,89	1,11	1,20	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
13,3	24,2	7,7	39,1	14,7	11,9	3,5	15,8	Total revenue
4,8	9,3	3,7	11,6	8,3	5,1	0,7	7,0	taxes
3,9	8,5	2,8	10,8	7,4	4,6	0,7	6,4	personal income tax
8,2	11,9	3,4	23,8	5,4	5,9	2,6	8,0	grants
15,4	20,9	7,8	47,2	12,9	16,2	3,4	19,0	Total expenditure
1,4	2,7	1,2	7,2	1,8	1,3	0,8	1,7	administration expenses
1,0	2,3	0,8	1,2	0,6	0,5	1,1	1,7	economy
9,9	8,0	3,7	14,3	5,7	11,7	1,1	12,9	education
0,7	3,0	0,8	1,4	1,1	0,9	0,1	0,6	social protection
34,1	10,9	9,8	62,1	13,9	54,3	1,6	45,0	Debt burden, %
38,0	478,1	308,2	157,5	158,9	31,9	20,7	37,7	Subsistence benefits, thousand kroons
679	1 101	980	1 125	773	519	893	587	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
10	33	9	29	16	6	1	13	Registered unemployed persons
11	37	8	36	25	11	1	18	Companies
2	3	-	3	6	4	-	2	primary sector
6	9	2	15	10	2	-	7	secondary sector
3	25	6	18	9	5	1	9	tertiary sector
9,2	50,5	5,1	72,7	140,0	17,3	1,6	58,9	Net sales, million kroons
8 509	8 407	8 261	8 751	8 767	8 089	9 575	8 673	Monthly gross income per employee, kroons
314	625	222	806	564	376	44	502	Average number of employees per month
								Buildings completed
1	1	10	-	3	-	-	4	dwellings
96,3	142,3	844,1	-	274,5	-	-	226,9	floor area of dwellings, m ²
-	-	32	3	3	3	-	6	non-residential buildings
-	-	4 221,2	1 208,9	400,5	1 310,9	-	717,4	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	1	1	3	2	1	1	1	Schools
83	167	51	406	82	73	13	140	Pupils
								Libraries of general use
2	2	2	2	3	2	1	1	Libraries
18 493	22 050	14 741	39 304	24 893	16 027	6 629	7 567	Stock in library units
378	696	497	981	619	365	102	345	Users
6	20	11	4	8	5	2	10	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>		Tartu maakond <i>county</i>	Linnad <i>Cities</i>			Vallad <i>Rural municipalities</i>	
	Torgu	Valjala		Elva	Kallaste	Tartu	Alatskivi	Haaslava
Pindala, km ²	126,44	180,02	2 992,74	9,92	1,93	38,80	128,38	110,02
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	46,1	26,3	..	26,0	49,9	1,0	41,9	11,6
Tallinnast	263,7	192,9	..	197,6	196,7	186,7	197,9	198,0
Rahvaarv	367	1 393	149 001	5 796	1 141	101 965	1 382	1 681
Rahvaarvu muutus, %	-2,13	-0,29	0,02	-0,51	-0,95	0,22	-0,79	-0,18
Sündimuse üldkordaja	2,7	10,8	11,7	8,6	5,2	12,8	14,4	9,5
Suremuse üldkordaja	27,0	13,6	11,6	13,8	16,6	10,6	23,8	11,9
Loomuliku iibe kordaja	-24,3	-2,9	0,1	-5,2	-11,3	2,2	-9,4	-2,4
Ülalpeetavate määr	77,3	52,9	47,9	57,8	48,8	46,3	72,8	52,8
Demograafiline tööturusurveindeks	1,18	1,15	1,05	0,96	1,13	1,06	1,06	1,22
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	6,2	18,3	1 891,2	83,2	15,6	1 297,0	21,8	18,6
maksud	2,1	7,4	876,3	32,6	3,3	634,3	5,3	8,2
füüsilise isiku tulumaks	1,4	6,8	836,7	31,8	3,2	610,3	4,7	7,8
toetused	3,7	9,9	791,1	42,6	10,4	498,1	13,7	8,5
Kulud kokku	6,4	17,6	1 941,2	83,3	14,7	1 346,8	20,9	20,0
üldised valitsemissektori teenused	1,4	1,6	160,2	4,8	1,6	108,6	2,3	1,5
majandus	1,5	1,4	263,2	17,2	1,0	191,6	1,3	1,6
haridus	3,0	9,7	944,6	41,4	8,4	632,6	10,6	11,9
sotsiaalne kaitse	0,3	1,2	155,8	3,9	0,9	112,4	1,3	1,9
Võlakoomus, %	19,1	8,0	45,1	41,5	51,0	51,3	10,9	32,9
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	89,8	251,2	13 141,6	338,9	224,5	7 510,6	180,1	275,6
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 192	891	1 237	841	1 129	1 317	1 227	965
Registreeritud töötud	7	12	1 063	23	27	671	14	36
Äriühingud	5	21	4 826	129	8	3 770	18	38
primaarsektor	-	3	243	8	-	99	4	6
sekundaarsektor	-	7	1 119	37	1	808	4	15
tertsiaarsektor	5	11	3 462	84	7	2 861	10	17
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	5,8	140,9	38 298,0	1 470,5	45,0	31 560,6	62,2	104,1
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, krooni	7 381	8 143	9 194	8 903	6 783	9 490	7 476	8 357
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	121	558	58 797	2 325	328	41 230	400	623
Kasutusse lubatud								
eluruumid	1	1	1 132	2	-	903	1	1
eluruumide pind, m ²	26,0	88,4	78 798,8	509,1	-	54 477,5	156,1	174,2
mitteeluhooned	-	1	103	5	-	33	1	1
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	1 313,0	71 907,8	2 721,9	-	18 998,1	55,1	664,8
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	2	56	1	1	27	1	1
Õpilased	36	204	19 659	941	127	13 796	283	79
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	2	53	1	1	4	3	1
Fondi suurus, arvestusüksust	9 640	19 047	1 366 463	54 757	30 951	626 594	33 914	16 204
Lugejad	210	431	52 630	2 956	542	36 002	718	384
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	1	9	1 341	53	8	724	28	21

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Kambja	Konguta	Laeva	Luunja	Meeksi	Mäksa	Nõo	Peipsiääre	
189,22	107,60	233,18	131,54	143,48	133,47	168,92	30,95	Area, km ²
								Distance, km
16,8	32,1	27,0	10,9	55,4	19,1	15,5	42,8	from the county centre
203,0	188,2	161,7	197,5	242,0	205,6	196,8	206,7	from Tallinn
2 440	1 350	866	2 570	734	1 723	3 622	880	Population
-0,08	-0,15	-1,70	-0,16	-1,87	0,47	-0,41	-2,11	Change in population, %
10,7	11,8	2,3	9,3	4,0	12,8	9,9	2,2	Crude birth rate
11,9	14,1	19,5	11,3	22,9	8,1	14,9	23,6	Crude death rate
-1,2	-2,2	-17,2	-1,9	-18,9	4,7	-5,0	-21,4	Crude rate of natural increase
54,5	51,5	54,1	42,5	63,8	54,8	52,5	74,6	Dependency ratio
1,18	1,06	1,09	0,99	0,83	1,17	1,12	0,63	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
28,7	14,9	12,4	30,1	9,3	18,7	47,3	9,3	Total revenue
10,8	6,2	5,4	14,3	2,8	7,7	19,7	1,7	taxes
9,9	5,7	4,3	13,6	2,1	7,3	18,6	1,5	personal income tax
15,1	7,6	5,8	12,3	6,1	6,6	21,5	6,9	grants
30,3	12,1	10,5	31,1	12,4	18,4	46,1	10,3	Total expenditure
3,7	2,0	1,9	2,6	1,1	1,9	3,9	1,4	administration expenses
2,5	1,6	0,7	1,9	0,5	1,2	3,4	1,0	economy
14,0	5,4	5,2	19,9	7,8	8,3	22,4	5,5	education
4,5	1,4	0,7	2,5	0,9	4,4	3,7	0,9	social protection
26,7	32,3	13,7	3,1	56,6	9,0	32,4	40,0	Debt burden, %
103,4	242,9	49,0	99,3	238,4	273,6	709,6	73,2	Subsistence benefits, thousand kroons
1 007	1 407	720	1 050	1 343	1 321	1 004	1 123	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
17	7	4	19	23	13	30	8	Registered unemployed persons
60	21	18	58	5	27	69	2	Companies
13	3	6	15	2	5	9	1	primary sector
11	6	2	9	1	11	17	1	secondary sector
36	12	10	34	2	11	43	-	tertiary sector
89,5	70,6	136,5	515,7	7,0	141,4	151,0	2,9	Net sales, million kroons
7 875	8 228	8 641	8 919	8 040	8 064	8 456	5 998	Monthly gross income per employee, kroons
834	465	330	1 025	171	599	1 454	179	Average number of employees per month
								Buildings completed
3	-	1	56	10	1	3	-	dwellings
279,6	-	40,9	4 406,9	954,2	35,4	477,1	-	floor area of dwellings, m ²
2	-	2	2	16	1	4	-	non-residential buildings
134,5	-	1 202,2	907,3	914,2	29,2	6 470,4	-	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
4	1	1	2	2	2	2	1	Schools
349	61	77	289	54	100	741	74	Pupils
								Libraries of general use
2	1	1	3	3	2	3	2	Libraries
33 130	17 406	15 986	73 179	30 539	32 104	45 524	17 479	Stock in library units
604	173	344	1 250	420	585	1 444	414	Users
29	12	7	46	9	18	53	22	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>							
	Piirissaare	Puhja	Rannu	Rõngu	Tartu	Tähtvere	Vara	Võnnu
Pindala, km ²	7,76	167,54	158,01	164,19	300,26	114,79	333,81	232,63
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	75,2	25,7	38,1	39,6	8,3	13,0	22,9	25,7
Tallinnast	261,8	182,2	184,9	197,4	186,7	181,4	189,5	212,2
Rahvaarv	83	2 307	1 669	2 925	5 008	2 954	1 957	1 210
Rahvaarvu muutus, %	-2,35	-0,90	-1,36	-0,17	-0,42	0,00	0,51	-0,66
Sündimuse üldkordaja	0,0	8,2	6,5	11,3	9,6	9,1	13,8	4,1
Suremuse üldkordaja	35,7	17,3	21,4	13,3	14,1	9,5	9,2	11,5
Loomuliku iibe kordaja	-35,7	-9,1	-14,9	-2,0	-4,6	-0,3	4,6	-7,4
Ülalpeetavate määr	137,1	51,7	53,5	53,8	48,5	42,3	59,6	52,4
Demograafiline tööturusurveindeks	0,22	1,09	0,95	0,90	1,03	1,02	1,23	1,09
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	3,1	30,5	21,6	33,1	69,6	28,9	18,9	19,3
maksud	0,2	11,0	8,7	12,8	26,9	17,0	8,4	5,3
füüsilise isiku tulumaks	0,2	10,5	7,9	12,1	25,5	16,4	6,9	4,2
toetused	2,9	17,3	10,3	19,2	36,6	9,6	9,6	12,7
Kulud kokku	2,8	27,4	20,8	31,3	77,0	29,6	25,6	15,1
üldised valitsemissektori teenused	0,7	2,4	1,9	2,2	4,6	3,3	2,3	1,8
majandus	1,6	1,7	1,6	3,9	19,0	1,1	1,7	0,8
haridus	0,0	14,9	9,5	19,2	36,3	14,5	15,7	9,9
sotsiaalne kaitse	0,1	2,5	1,5	2,0	2,9	1,9	2,0	1,1
Võlakooormus, %	15,9	30,1	16,7	12,5	57,3	44,4	82,6	46,2
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	47,2	478,2	174,6	429,5	504,0	185,7	550,7	345,6
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	783	1 386	882	1 167	1 007	1 028	1 401	926
Registreeritud töötud	3	23	9	16	39	18	24	14
Äriühingud	-	34	28	46	172	65	36	11
primaarsektor	-	6	9	12	24	6	5	-
sekundaarsektor	-	14	6	14	56	25	12	4
tertsiaarsektor	-	14	13	20	92	34	19	7
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	-	146,3	174,7	367,7	1 067,3	572,8	215,2	33,9
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	5 045	7 983	8 210	7 843	8 689	9 181	7 556	6 929
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	20	896	632	1 043	1 904	1 184	610	403
Kasutusse lubatud								
eluruumid	-	1	-	-	83	10	-	1
eluruumide pind, m ²	-	147,3	-	-	6 327,6	1 780,5	-	174,7
mitteeluhooned	-	-	-	1	4	10	-	1
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	-	-	2 755,7	5 884,8	22 046,2	-	74,6
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	-	1	1	2	2	1	1	1
Õpilased	-	365	233	299	620	164	117	225
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	3	3	4	6	1	3	2
Fondi suurus, arvestusüksust	4 711	40 946	38 907	31 022	86 695	18 860	44 648	20 839
Lugejad	55	731	671	743	1 769	401	891	471
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	0	43	23	25	75	25	36	20

Järg — Cont.

Vald Rural muni- cipality	Valga maakond county	Linnad Cities		Vallad Rural municipalities				Indicator
		Tõrva	Valga	Helme	Hummuli	Karula	Otepää	
86,35	2 043,53	4,80	16,54	312,73	162,70	229,92	217,36	Area, km ²
6,6	..	28,9	1,0	32,0	15,6	22,0	47,4	Distance, km from the county centre
192,8	..	201,1	230,2	197,5	214,6	245,6	216,0	from Tallinn
4 738	34 455	3 106	13 862	2 526	1 060	1 088	4 072	Population
-0,11	-0,59	-0,19	-0,49	-0,08	0,00	-1,18	-0,54	Change in population, %
8,4	10,0	13,2	10,7	11,9	11,3	5,5	8,6	Crude birth rate
9,9	16,2	15,1	15,6	12,7	12,3	18,3	14,0	Crude death rate
-1,5	-6,1	-1,9	-5,0	-0,8	-0,9	-12,8	-5,4	Crude rate of natural increase
38,5	54,5	51,1	53,8	51,4	56,8	57,5	51,9	Dependency ratio
1,06	1,02	0,79	1,02	1,26	1,39	0,80	0,93	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
59,1	415,4	43,8	160,4	22,6	11,2	12,6	59,3	Total revenue
33,6	148,0	15,4	56,6	11,0	4,4	4,7	20,5	taxes
32,2	135,4	15,1	55,1	9,3	3,5	3,4	19,0	personal income tax
17,7	236,3	21,3	95,1	10,4	6,0	6,7	33,5	grants
54,7	406,0	41,5	160,1	21,2	10,6	11,7	56,8	Total expenditure
3,7	40,0	2,6	17,8	2,4	1,6	1,5	3,9	administration expenses
6,3	41,9	3,3	12,4	1,7	1,1	1,0	10,3	economy
31,2	180,8	23,2	62,7	10,2	5,3	5,1	23,5	education
2,3	43,4	3,1	19,6	3,3	1,3	1,8	3,8	social protection
8,4	26,0	23,9	36,6	11,6	3,5	8,3	39,7	Debt burden, %
107,0	12 495,1	452,0	7 718,4	430,6	134,4	339,5	737,2	Subsistence benefits, thousand kroons
741	1 179	1 040	1 294	966	885	991	1 020	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
27	758	23	430	34	18	33	32	Registered unemployed persons
211	596	99	195	36	14	9	134	Companies
10	66	15	5	8	3	-	6	primary sector
65	158	25	53	10	7	2	26	secondary sector
136	372	59	137	18	4	7	102	tertiary sector
1 363,1	3 893,4	605,9	1 700,1	431,2	55,1	22,0	595,6	Net sales, million kroons
9 705	7 443	8 153	7 091	7 656	7 003	7 084	8 126	Monthly gross income per employee, kroons
2 144	12 042	1 218	5 144	788	332	319	1 491	Average number of employees per month
								Buildings completed
56	10	-	1	-	-	-	5	dwellings
8 857,7	1 108,5	-	65,0	-	-	-	545,6	floor area of dwellings, m ²
20	43	1	6	1	8	2	12	non-residential buildings
9 048,8	18 016,4	622,7	4 899,3	205,7	209,1	966,0	3 949,4	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	23	1	4	3	1	2	3	Schools
665	4 580	647	1 929	210	120	72	761	Pupils
								Libraries of general use
3	25	2	1	2	1	2	2	Libraries
52 068	391 437	31 864	112 838	19 074	11 624	17 595	43 688	Stock in library units
1 062	12 426	1 503	4 184	767	435	458	1 702	Users
64	335	21	124	26	12	27	43	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>						
	Palupera	Puka	Põdrala	Sangaste	Taheva	Tõlliste	Õru
Pindala, km ²	123,48	200,93	127,22	144,72	204,70	193,78	104,63
Kaugus, km							
maakonnakeskusest	51,3	36,5	41,4	27,7	23,4	19,0	20,0
Tallinnast	207,4	208,9	191,5	226,8	252,7	231,9	223,3
Rahvaarv	1 152	1 855	910	1 478	957	1 827	562
Rahvaarvu muutus, %	-0,69	-1,38	-0,11	-0,74	-1,54	-1,62	-0,71
Sündimuse üldkordaja	9,5	7,5	14,3	9,4	4,1	7,1	10,6
Suremuse üldkordaja	16,4	21,9	15,4	17,5	20,7	23,3	17,7
Loomuliku iibe kordaja	-6,9	-14,5	-1,1	-8,1	-16,6	-16,3	-7,1
Ülalpeetavate määr	59,8	58,1	59,1	59,3	65,9	53,0	58,3
Demograafiline tööturusurveindeks	1,16	1,04	0,86	1,35	1,54	0,90	0,85
Kohalikud eelarved, miljonit krooni							
Tulud kokku	11,8	20,9	13,2	21,2	10,6	22,7	5,2
maksud	4,5	8,1	4,0	6,0	3,7	7,1	2,1
füüsilise isiku tulumaks	3,9	6,8	3,3	5,4	2,6	6,3	1,5
toetused	6,5	11,7	9,0	13,7	5,8	14,2	2,5
Kulud kokku	12,2	20,8	12,8	21,9	9,7	21,8	4,9
üldised valitsemissektori teenused	1,2	1,1	1,1	2,4	1,3	2,3	0,7
majandus	1,0	2,0	0,8	6,1	0,4	1,5	0,3
haridus	5,5	12,4	4,8	7,9	4,4	13,1	2,6
sotsiaalne kaitse	1,5	1,3	0,9	2,4	2,1	1,6	0,8
Võlakoomus, %	5,1	0,8	1,6	49,2	6,3	2,6	6,3
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	298,5	89,5	258,0	685,9	417,0	544,3	389,9
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 286	1 019	722	1 215	901	1 073	1 150
Registreeritud töötud	12	10	18	28	33	54	32
Äriühingud	26	18	4	26	5	30	-
primaarsektor	7	6	-	5	2	9	-
sekundaarsektor	8	9	3	8	-	7	-
tertsiaarsektor	11	3	1	13	3	14	-
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	25,5	150,6	12,7	196,8	6,8	90,9	-
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, krooni	7 737	7 668	7 591	7 619	7 400	6 943	7 168
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	355	614	312	478	240	609	142
Kasutusse lubatud eluruumid	-	-	2	1	-	1	-
eluruumide pind, m ²	-	-	178,8	201,6	-	117,5	-
mitteeluhooned	1	3	1	1	-	7	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	2 115,0	286,0	393,8	146,8	-	4 222,6	-
Üldharidus päevaõppes							
Koolid	1	2	2	1	1	1	1
Õpilased	64	227	82	146	76	235	11
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud							
Raamatukogud	2	3	1	2	2	4	1
Fondi suurus, arvestusüksust	13 237	31 564	10 686	24 705	21 185	42 080	11 297
Lugejad	302	778	293	560	330	962	152
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	9	15	5	11	8	20	14

Järg — Cont.

Viljandi maakond county	Linnad Cities		Vallad Rural municipalities					Indicator
	Mõisaküla	Viljandi	Võhma	Abja	Halliste	Karksi	Kolga-Jaani	
3 422,49	2,20	14,62	1,93	290,21	267,09	321,45	312,35	Area, km ²
..	47,0	0,7	32,0	35,1	27,4	33,0	30,0	Distance, km from the county centre
..	189,1	151,9	122,7	185,8	179,2	184,8	145,2	from Tallinn
56 075	1 051	20 190	1 525	2 755	1 811	4 080	1 706	Population
-0,52	-2,05	-0,41	-1,23	-0,40	-1,25	-0,34	-1,27	Change in population, %
8,8	6,6	7,8	4,6	12,7	6,6	8,8	9,3	Crude birth rate
14,2	27,3	12,0	16,9	16,7	20,3	12,5	22,1	Crude death rate
-5,4	-20,7	-4,2	-12,4	-4,0	-13,7	-3,7	-12,8	Crude rate of natural increase
50,6	69,8	47,6	53,9	58,5	46,5	49,5	61,4	Dependency ratio
0,95	0,97	0,82	0,86	1,14	1,15	0,84	1,05	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
674,7	13,1	253,0	25,7	30,7	17,6	50,1	18,0	Total revenue
278,1	3,7	110,8	6,6	11,3	7,8	21,3	7,1	taxes
255,6	3,6	109,0	6,5	9,6	6,2	18,7	5,5	personal income tax
313,4	6,7	100,8	17,1	15,9	8,9	26,0	8,1	grants
672,6	12,3	239,9	20,5	32,5	17,3	62,6	18,5	Total expenditure
69,6	1,5	16,0	2,6	3,2	2,2	4,5	2,3	administration expenses
51,4	1,1	23,6	0,8	2,3	0,7	4,6	0,4	economy
347,2	5,8	113,7	11,2	17,3	9,1	41,5	10,6	education
67,8	1,9	21,3	2,4	2,9	1,2	4,2	1,8	social protection
27,6	14,3	33,6	50,4	30,2	1,3	50,1	31,4	Debt burden, %
13 893,8	246,9	3 078,4	868,0	984,4	418,7	1 192,1	153,4	Subsistence benefits, thousand kroons
1 167	1 155	1 384	1 163	853	1 080	1 061	976	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
584	13	177	24	33	20	54	11	Registered unemployed persons
1 051	3	588	19	29	19	72	11	Companies
115	-	22	1	7	6	10	4	primary sector
294	2	160	4	7	6	28	3	secondary sector
641	1	406	14	14	7	34	4	tertiary sector
8 680,0	16,6	5 978,9	76,9	127,7	37,8	510,5	14,1	Net sales, million kroons
8 076	7 304	8 553	7 614	7 272	7 642	8 251	7 731	Monthly gross income per employee, kroons
20 837	335	8 389	567	862	532	1 517	468	Average number of employees per month
								Buildings completed
23	-	12	-	1	-	1	-	dwelling
3 607,8	-	2 173,0	-	134,1	-	104,5	-	floor area of dwellings, m ²
107	1	22	1	3	4	2	-	non-residential buildings
24 498,3	711,0	10 086,7	128,7	71,8	547,0	1 690,0	-	useful floor area of non- residential buildings, m ²
								Full-time general education
37	1	7	1	1	2	1	2	Schools
7 409	92	3 541	266	305	137	441	177	Pupils
								Libraries of general use
42	1	1	1	2	4	4	4	Libraries
752 029	24 385	179 758	17 442	40 570	45 573	56 155	45 066	Stock in library units
22 593	401	9 123	663	1 005	560	1 867	1 034	Users
438	7	132	15	27	15	29	21	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vald <i>Rural municipality</i>					
	Kõo	Kõpu	Paistu	Pärsti	Saare- peedi	Suure- Jaani
Pindala, km ²	149,46	258,78	128,59	210,62	98,34	742,83
Kaugus, km						
maakonnakeskusest	37,6	19,9	12,9	4,2	9,6	27,9
Tallinnast	125,6	159,1	164,6	149,8	148,0	129,7
Rahvaarv	1 206	806	1 617	3 840	1 296	6 187
Rahvaarvu muutus, %	0,00	-1,95	0,56	-0,72	-0,38	-0,56
Sündimuse üldkordaja	10,0	6,1	17,4	8,3	6,9	9,8
Suremuse üldkordaja	10,0	27,0	11,8	15,8	10,8	15,8
Loomuliku iibe kordaja	0,0	-20,9	5,6	-7,5	-3,9	-6,0
Ülalpeetavate määr	52,7	58,3	51,0	50,1	49,5	50,9
Demograafiline tööturusurveindeks	0,92	1,02	1,08	1,06	1,15	1,09
Kohalikud eelarved, miljonit krooni						
Tulud kokku	15,1	13,5	22,0	39,8	13,8	77,1
maksud	5,2	4,3	7,6	18,3	6,4	30,3
füüsilise isiku tulumaks	4,2	3,1	6,7	17,1	5,7	25,8
toetused	7,9	6,8	9,9	16,0	6,5	42,9
Kulud kokku	14,3	13,6	24,2	34,9	13,5	85,7
üldised valitsemissektori teenused	2,1	1,7	1,8	3,9	1,9	19,9
majandus	1,1	2,1	1,0	2,5	0,9	3,1
haridus	5,6	6,5	12,2	18,1	7,2	46,4
sotsiaalne kaitse	4,0	1,8	2,4	4,5	0,9	5,0
Võlakooamus, %	6,6	32,1	36,3	11,1	15,8	28,1
Toimetulekutoetused, tuhat krooni						
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	983	1 050	1 296	1 212	1 012	1 075
2014. aastal	214,5	81,3	382,7	792,3	67,3	1 446,5
Registreeritud töötud	8	7	14	34	11	61
Äriühingud	15	12	19	54	16	93
primaarsektor	5	3	2	8	1	22
sekundaarsektor	1	2	3	16	8	27
tertsiaarsektor	9	7	14	30	7	44
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	95,6	33,3	38,5	265,9	171,2	484,3
Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu, krooni	7 321	7 223	7 720	7 626	8 937	8 007
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	390	290	563	1 480	430	2 115
Kasutusse lubatud eluruumid						
eluruumide pind, m ²	-	-	1	-	1	-
mitteeluhooned	-	-	203,6	-	167,9	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	1	3	7	10	1
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	26,8	389,6	1 689,2	3 713,7	191,2
Üldharidus päevaõppes						
Koolid	1	1	2	5	1	6
Õpilased	105	66	175	258	104	900
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud						
Raamatukogud	2	1	2	5	2	5
Fondi suurus, arvestusüksust	18 575	14 098	28 270	62 229	19 572	88 886
Lugejad	625	123	594	1 159	247	2 392
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	13	10	8	27	9	45

Järg — Cont.

Vallad <i>Rural municipalities</i>		Võru maakond <i>county</i>	Linn <i>City</i>	Vald <i>Rural municipality</i>	Indicator
Tarvastu	Viiratsi		Võru	Antsla	
409,00	215,02	2 305,44	13,24	270,79	Area, km ²
					Distance, km
26,0	3,3	..	0,1	32,2	from the county centre
176,8	154,0	..	254,2	244,7	from Tallinn
4 262	3 743	38 271	14 522	4 262	Population
-0,51	-0,08	-0,54	-0,22	-0,44	Change in population, %
8,9	10,4	9,6	9,6	9,4	Crude birth rate
14,3	11,2	15,1	11,8	13,8	Crude death rate
-5,4	-0,8	-5,6	-2,3	-4,4	Crude rate of natural increase
55,0	46,5	53,4	49,0	52,1	Dependency ratio
1,11	0,93	1,02	1,02	1,05	Demographic labour pressure index
					Local budgets, million kroons
45,0	40,2	505,3	179,5	44,8	Total revenue
18,0	19,5	169,4	65,8	16,9	taxes
16,0	17,8	156,9	64,4	15,6	personal income tax
24,4	15,3	268,7	88,3	23,6	grants
44,3	38,7	517,5	202,4	46,4	Total expenditure
2,3	3,8	38,8	13,1	4,3	administration expenses
3,9	3,3	76,7	34,5	3,5	economy
24,3	17,8	234,3	82,6	23,4	education
6,7	6,8	46,7	14,0	3,3	social protection
0,9	18,4	24,8	44,7	18,9	Debt burden, %
2 712,3	1 255,1	9 943,8	2 124,1	602,9	Subsistence benefits, thousand kroons
1 025	1 265	998	1 008	946	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
72	45	582	191	87	Registered unemployed persons
43	58	667	350	64	Companies
13	11	66	12	7	primary sector
11	16	210	96	20	secondary sector
19	31	391	242	37	tertiary sector
103,3	725,2	4 446,5	2 466,1	470,2	Net sales, million kroons
7 265	7 877	7 696	7 789	7 789	Monthly gross income per employee, kroons
1 470	1 429	13 275	5 497	1 292	Average number of employees per month
					Buildings completed
3	4	13	2	-	dwellings
402,9	421,8	1 917,2	234,6	-	floor area of dwellings, m ²
45	7	54	10	4	non-residential buildings
3 625,0	1 627,6	21 286,7	11 086,3	1 533,8	useful floor area of non- residential buildings, m ²
					Full-time general education
4	2	25	5	2	Schools
630	212	5 559	2 303	573	Pupils
					Libraries of general use
4	4	34	1	4	Libraries
69 843	41 607	571 817	141 219	66 929	Stock in library units
1 569	1 231	17 470	7 833	1 608	Users
52	28	399	134	40	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta
Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities					
	Haanja	Lasva	Meremäe	Misso	Mõniste	Rõuge
Pindala, km ²	170,47	172,18	131,97	189,35	176,53	263,72
Kaugus, km						
maakonnakeskusest	16,0	13,7	34,2	36,8	39,0	16,6
Tallinnast	270,0	259,6	283,1	290,9	273,7	266,7
Rahvaarv	1 183	1 761	1 190	806	1 027	2 013
Rahvaarvu muutus, %	-1,50	-0,68	-0,42	-0,62	-0,39	-1,56
Sündimuse üldkordaja	5,0	11,9	10,1	11,1	7,8	9,9
Suremuse üldkordaja	20,1	18,7	14,3	17,3	11,7	26,1
Loomuliku iibe kordaja	-15,1	-6,8	-4,2	-6,2	-3,9	-16,3
Ülalpeetavate määr	57,9	56,8	67,6	63,5	61,3	57,1
Demograafiline tööturusurveindeks	0,92	1,07	0,85	0,81	1,03	0,95
Kohalikud eelarved, miljonit krooni						
Tulud kokku	22,3	20,7	15,1	12,4	12,0	35,2
maksud	5,2	6,9	3,5	3,4	4,1	9,9
füüsilise isiku tulumaks	4,5	6,2	3,0	2,6	3,0	8,4
toetused	11,8	11,9	10,8	7,9	7,2	19,4
Kulud kokku	22,3	20,7	15,2	14,0	11,7	34,3
üldised valitsemissektori teenused	1,8	1,8	1,6	1,0	1,8	2,3
majandus	1,7	1,9	2,9	3,6	0,8	7,4
haridus	7,2	11,1	6,1	6,6	5,7	11,5
sotsiaalne kaitse	1,7	3,0	2,4	1,6	1,6	3,7
Võlakooamus, %	33,8	17,1	16,2	14,7	8,8	25,5
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	483,0	473,1	674,9	486,4	349,7	705,3
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 002	983	938	906	965	1 091
Registreeritud töötud	21	29	9	9	25	50
Äriühingud	17	20	9	9	9	38
primaarsektor	3	5	4	-	2	5
sekundaarsektor	4	5	4	5	1	14
tertsiaarsektor	10	10	1	4	6	19
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	49,8	53,9	12,6	6,7	36,0	75,7
Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu, krooni	7 490	6 929	6 804	7 264	6 629	7 442
Brutotulu saajaid keskmiselt kuus	386	589	286	242	306	724
Kasutusse lubatud eluruumid	4	1	-	-	-	1
eluruumide pind, m ²	555,2	201,7	-	-	-	138,4
mitteeluhooned	2	3	-	-	1	7
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	341,3	144,0	-	-	33,9	2 344,1
Üldharidus päevaõppes						
Koolid	1	2	1	1	1	1
Õpilased	115	181	84	78	106	197
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud						
Raamatukogud	3	3	2	2	2	4
Fondi suurus, arvestusüksust	33 371	35 637	34 814	26 445	22 716	46 587
Lugejad	682	816	633	286	526	859
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	4	24	15	8	9	22

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities					Indicator
Sõmerpalu	Urvaste	Varstu	Vastseliina	Võru	
181,93	139,62	170,63	222,78	202,23	Area, km ²
10,1	33,4	33,0	23,5	1,1	Distance, km from the county centre
251,2	236,1	272,9	277,6	254,2	from Tallinn
1 897	1 422	1 291	2 113	4 784	Population
-0,89	-0,77	-0,23	-1,31	-0,48	Change in population, %
10,5	11,9	12,4	7,5	9,0	Crude birth rate
19,9	20,3	15,5	20,7	13,8	Crude death rate
-9,4	-8,4	-3,1	-13,2	-4,8	Crude rate of natural increase
58,3	61,2	54,1	61,5	50,5	Dependency ratio
1,46	1,46	1,08	0,99	0,89	Demographic labour pressure index
					Local budgets, million kroons
30,1	16,3	25,4	32,2	59,2	Total revenue
8,5	5,5	6,0	9,1	24,4	taxes
7,7	4,9	5,1	8,1	23,3	personal income tax
12,4	10,0	16,9	19,2	29,3	grants
22,7	15,3	21,7	32,8	58,1	Total expenditure
2,2	1,1	1,5	2,6	3,8	administration expenses
2,1	1,9	0,9	5,5	9,8	economy
10,6	7,8	14,9	14,9	31,8	education
3,6	1,9	1,7	3,8	4,4	social protection
6,2	0,5	3,1	21,6	2,6	Debt burden, %
687,0	712,8	609,8	960,0	1 074,9	Subsistence benefits, thousand kroons
1 033	1 054	1 036	1 016	981	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
18	39	33	7	66	Registered unemployed persons
24	17	7	26	77	Companies
8	4	2	2	12	primary sector
10	4	2	14	31	secondary sector
6	9	3	10	34	tertiary sector
570,1	22,6	15,5	93,5	573,9	Net sales, million kroons
7 929	7 678	8 005	8 079	7 834	Monthly gross income per employee, kroons
626	414	416	653	1 844	Average number of employees per month
					Buildings completed
-	1	1	-	3	dwelling
-	140,3	70,0	-	577,0	floor area of dwellings, m ²
3	16	1	1	6	non-residential buildings
1 949,0	884,9	102,2	110,0	2 757,2	useful floor area of non- residential buildings, m ²
					Full-time general education
2	2	2	3	2	Schools
237	271	271	429	714	Pupils
					Libraries of general use
2	3	2	3	3	Libraries
25 829	27 783	24 192	47 435	38 860	Stock in library units
620	876	547	1 148	1 036	Users
18	26	13	20	66	Fires registered by the fire and rescue services

SELGITUSI ESITATUD ANDMETE KOHTA

Arenguindeks	<p>Allikad: Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Rahandusministeerium, Tööturuamet, Statistikaamet. Andmed 2005. aasta kohta.</p> <p><u>Arenguindeks</u> on kolme näitaja (äriühingute realiseerimise netokäive elaniku kohta, füüsilise isiku tulumaksu laekumine elaniku kohta ja registreeritud töötuse määr) pingeridade kohapunktide summa. Mida väiksem on arenguindeksi väärtus, seda parem on omavalitsusüksuse sotsiaalmajanduslik olukord.</p>
Haldusüksus	<p>Allikas: Riigi Teatajas avaldatud haldusüksuste nimistu. Haldusjaotus on esitatud 2007. aasta 1. jaanuari seisuga.</p> <p><u>Haldusüksus</u> — haldusjaotusel põhinev, seaduse ja teiste õigusaktidega kindlaks määratud staatus, nime ja piiridega üksus, mille territooriumi ulatuses teostatakse riiklikku või omavalitsuslikku haldamist. Eesti territooriumi haldusüksused on maakonnad, linnad ja vallad.</p>
Pindala	<p>Allikas: Maa-amet. Andmed 2007. aasta 1. jaanuari seisuga.</p> <p>Eesti pindala kokku on ilma Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis esitatud omavalitsusüksuste pindalade summa alati maakonna pindalaga.</p>
Kaugus maakonna-keskusest ja Tallinnast	<p>Allikas: Maanteeamet. Andmed 2003. aasta 30. juuli seisuga.</p> <p><u>Linna- ja vallavalitsuse kaugus maakonnakeskusest</u> on arvestatud linna- ja vallavalitsuse asukohast mööda lühimat riigimaanteed ja veeteed vastava maakonna maavalitsuseni. Veetee pikkus on kahe punkti vaheline kaugus mööda sirgjoont.</p> <p><u>Linna- ja vallavalitsuse kaugus Tallinnast</u> on arvestatud linna- ja vallavalitsuse asukohast mööda lühimat riigimaanteed ja veeteed Tallinna Toompeale. Veetee pikkus on kahe punkti vaheline kaugus mööda sirgjoont.</p> <p>Piirissaare valla kohta on esitatud saare kaugus maakonnakeskusest ja Tallinnast. Piirissaare valla keskus asub Tartu linnas.</p>
Rahvastik	<p>Allikas: Statistikaamet. Andmed 2007. aasta 1. jaanuari seisuga. Andmed põhinevad 2000. aasta rahvaloendusel ja jooksva rahvastikuarvestusel.</p> <p><u>Aastakeskmise rahvaarv</u> — pool elanike aasta alguse ja lõpu arvu summast.</p> <p><u>Linnaline asula</u> — linnaliste asulate hulka on arvestatud linnad, vallasisesed linnad, alevid ja alev-vallad. Järva-Jaani alev (kuni 2006. aastani alevik) on arvestatud maa-asulate hulka.</p> <p><u>Loomulik iive</u> — aasta jooksul sündinute ja surnute arvu vahe. Positiivne loomulik iive näitab sündide ülekaalu, negatiivne surmade ülekaalu.</p> <p><u>Sündimuse üldkordaja</u> — elussündide arv aastas 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Suremuse üldkordaja</u> — surmajuhtude arv aastas 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Loomuliku iibe kordaja</u> — loomulik iive aasta jooksul 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Ülalpeetavate määr</u> iseloomustab rahvastiku vanuskoosseisu ja arvutatakse järgmiselt:</p> $\frac{(\text{rahvastik vanuses } 0-14) + (\text{rahvastik vanuses } 65+)}{\text{rahvastik vanuses } 15-64} \times 100$ <p><u>Demograafiline tööturusurveindeks</u> võimaldab prognoosida demograafiliste protsesside tulemusel tekkivaid pingeid tööturul ja arvutatakse järgmiselt:</p> $\frac{\text{rahvastik vanuses } 5-14}{\text{rahvastik vanuses } 55-64}$
Kohalikud eelarved	<p>Allikas: Rahandusministeerium. Andmed 2006. aasta 31. detsembri seisuga.</p> <p><u>Füüsilise isiku tulumaks</u> — maks, mida residendist füüsilised isikud maksavad kogu oma tulult, olenemata selle teenimise kohast (riigist). Tulumaksuseaduse § 5 järgi laekub residendist füüsilise isiku makstud või temalt kinni peetud tulumaksust 44% riigile ja 56% maksumaksja elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele.</p> <p><u>Võlakoomus</u> — valla- ja linnaeelarve seaduse järgi on kohalike omavalitsuste võlakoomuse lubatav piirmäär 60% eelarveaasta tuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised. Võlakoomuse arvestamise aluseks oleva</p>

eelarve tuludena käsitatakse järgmisi tulusid: maksutulud, kaupade ja teenuste müük, mittesihotstarbelised eraldised jooksvateks kuludeks ja muud tulud. Võlakoorumust arvutatakse järgmiselt:

$$\frac{\text{võlakohustused kokku}}{\text{puhastatud eelarve kokku}} \times 100$$

Toimetulekutoetused	<p>Allikas: Sotsiaalministeerium. Andmed 2006. aasta kohta.</p> <p><u>Toimetulekutoetus</u> — riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab kohalik omavalitsus. Koosneb toimetulekupiiri tagamise toetusest ja lisatoetusest.</p>
Registreeritud töötus	<p>Allikas: Tööturuamet. Andmed 2006. aasta kohta, mis on arvatud kaheteist kuu kuulõpu seisude keskmisena. Ümardamise tõttu ei võrdu tabeli arvude liitmise tulemus alati summaarse näitarvuga.</p> <p><u>Registreeritud töötü</u> — täieliku või osalise töövõimega isik, kes on 16-aastane kuni vanaduspensioniealine, tööta, valmis kohe tööle asuma ning otsib tööd. Isik otsib aktiivselt tööd, kui ta pöördub tööhõiveametisse vähemalt kord 30 päeva jooksul sooviga kohe tööle asuda ning on valmis osalema tööturukoolituses.</p>
Ettevõtluse demograafia	<p>Allikas: Statistikaamet. Andmed 2005. aasta kohta.</p> <p><u>Ettevõtte surm</u> — ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni likvideerimine tingimusel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Surmaks ei loeta ettevõtte likvideerimist ühinemise, ülevõtmise, jagunemise või restruktureerimise tulemusena. Surmaks ei loeta ka juhtumit, kus momendil mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist.</p> <p><u>Ettevõtete surmamäär</u> — surnud ettevõtete osatähtsus tegutsevate ettevõtete arvus.</p> <p><u>Ettevõtte sünd</u> — ettevõtte tegutsemiseks vajalike tootmistegurite (tööjõud, maa, kapital) kombinatsiooni loomine tingimusel, et teised ettevõtted selles sündmuses ei osale. Sünniks ei loeta ettevõtte tekkimist ühinemise, jagunemise, eraldumise või restruktureerimise tulemusena. Sünniks ei loeta ka juhtumit, kus ajutiselt mittetegutsev ettevõtte taasalustab tegevust kahe aasta jooksul pärast tegevuse peatamist.</p> <p><u>Ettevõtete sünnimäär</u> — sündinud ettevõtete osatähtsus tegutsevate ettevõtete arvus.</p>
Äriühingud	<p>Allikas: Registrate ja Infosüsteemide Keskus. 2005. aasta aastaaruande esitanud äriühingud.</p> <p><u>Äriühingud</u> — täis-, usaldus- ja osaühingud, aktsiaseltsid ning tulundusühistud.</p> <p><u>Primaarsektor</u> — põllumajandus, jahindus, metsamajandus, kalandus.</p> <p><u>Sekundaarsektor</u> — mäetööstus, töötlev tööstus, energeetika, gaasi- ja veevarustus, ehitus.</p> <p><u>Tertsiaarsektor</u> — kaubandus, teenindus jms.</p> <p>Sektori järgi määramata äriühingute tõttu ei võrdu tabelis primaar-, sekundaar- ja tertsaarsektori äriühingute summa alati äriühingute koguarvuga. Omavalitsusüksuste realiseerimise netokäibe summa ei võrdu alati maakonna kogukäibega ümardamiste tõttu.</p>
Brutotulu	<p>Allikas: Maksu- ja Tolliamet. Andmed 2006. aasta kohta.</p> <p><u>Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu</u> — sotsiaalmaksuga maksustatavad rahalised tasud, mida makstakse töötajale või avalikule teenistujale; stipendiumid, toetused ja pensionid, mida makstakse seoses töö- või teenistussuhtega; seaduse või muu õigusakti alusel tööst eest makstavad ja muud tasud, mida makstakse isikule pärast töö- või teenistussuhte lõppemist.</p>
Kasutusse lubatud eluruumid ja mitteeluhooned	<p>Allikas: Ehitisregister. Andmed 2006. aasta kohta.</p> <p><u>Ehitise kasutusluba</u> — kohaliku omavalitsuse nõusolek selle kohta, et valminud ehitise või selle osa vastab ehitisele ettenähtud nõuetele ja seda võib kasutada vastavalt kavandatud otstarbele.</p> <p><u>Eluruum</u> — alaliseks elamiseks sobiv ühepere-, kahepere- või ridaelamusektsioon või korter, mis koosneb ühest või mitmest toast ja vastab sanitaartechnilistele nõuetele.</p> <p><u>Hoone</u> — maapinnaga püsikindlalt ühendatud, katuse, välispiirete ja siseruumiga ehitise.</p>
Üldharidus päevaõppes	<p>Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium. Andmed 2006/2007. õppeaasta alguse seisuga.</p> <p><u>Õpilased</u> — omavalitsusüksuse territooriumil asuvas koolis käivad õpilased.</p>

Üldkasutatavad rahvaraamatukogud	<p>Eesti koolide arv ei hõlma filiaale. Maakondade, valdade ja linnade puhul on arvesse võetud ka filiaale (Audentese erakooli filiaal Tartus ja Otepääl), mistõttu ületab maakondade ja valdade-linnade koolide summa Eesti koolide koguarvu.</p> <p>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu. Andmed 2006. aasta kohta.</p> <p><u>Fond</u> — kõik teavikud (raamatud, ajalehed, ajakirjad, helikandjad jne), mida raamatukogu oma kasutajale pakub. Hõlmab nii kohapeal hoitavaid kui ka kaugressursina kasutatavaid teavikuid, mida on õigus teatud ajavahemikul kasutada.</p> <p><u>Lugeja</u> — isik, kes on raamatukogus registreeritud, kasutamaks selle kogu või teenuseid raamatukogu hoones või väljaspool. Kui lugeja kasutab raamatukogu mitut osakonda, arvestatakse teda ühe lugejana.</p> <p><u>Rahvaraamatukogu</u> — universaalse fondiga üldkasutatav raamatukogu, mis teenindab tasuta kogu piirkonna elanikke või eri kasutajarühmi (nt hoolekandeesutustes ja kinnipidamiskohtades viibivad inimesed).</p> <p><u>Üldkasutatav rahvaraamatukogu</u> — rahvaraamatukogu, v.a eri kasutajarühmi teenindav rahvaraamatukogu.</p>
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	<p>Allikas: Päästeamet. Andmed 2006. aasta kohta.</p>

COMMENTS ON PRESENTED DATA

Development index	<p>Sources: Centre of Registers and Infosystems, Ministry of Finance of the Republic of Estonia, Estonian Labour Market Board, Statistics Estonia. Data for the year 2005.</p> <p><u>Development index</u> is the sum of scores in the rankings of three indicators (net sales of companies per capita, personal income tax per capita and registered unemployment rate). The smaller the value of the development index, the better the socio-economic situation of the local government unit.</p>
Administrative unit	<p>Source: The list of administrative units published in the Riigi Teataja. Administrative division has been presented as of 1 January 2007.</p> <p><u>Administrative unit</u> — a unit based on administrative division, the status, name and boundaries of which are determined by law and other legislation, and in the territory of which state or local government administration is carried out. The units for administrative division of the territory of Estonia are counties, cities and rural municipalities.</p>
Area	<p>Source: Estonian Land Board. Data as of 1 January 2007.</p> <p>Total area of Estonia is the area without the part of Lake Peipsi that belongs to Estonia and the area of Lake Võrtsjärv.</p> <p>Due to rounding the total county areas do not always equal the sum of local government unit areas.</p>
Distance from county centre and Tallinn	<p>Source: Estonian Road Administration. Data as of 30 July 2003.</p> <p><u>Distance of the city and rural municipality from the county centre</u> has been calculated from the location of the City and Rural Municipality to the County Government of the respective county along the shortest state road and waterway. The distance of waterway is the distance between two points along the straight line.</p> <p><u>Distance of the city and rural municipality from Tallinn</u> has been calculated from the location of the City and Rural Municipality to Toompea in Tallinn along the shortest state road and waterway. The distance of waterway is the distance between two points along the straight line.</p> <p>For Piirissaare rural municipality, the distance from island to the County Government and to Toompea in Tallinn has been presented. Piirissaare Municipality Government locates in Tartu city.</p>
Population	<p>Source: Statistics Estonia. Data as of 1 January 2007. Data are based on the 2000 Population Census and the current population account.</p>

Mean annual population — half the sum number of the population at the beginning and end of the year.

Urban settlements — cities, cities without municipal status and towns. Järva-Jaani town (until 2006 small town) has included in rural settlements.

Natural increase — excess of live births over deaths in a certain year.

Crude birth rate — annual number of live-born persons per 1,000 of mean annual population.

Crude death rate — annual number of deaths per 1,000 of mean annual population.

Crude rate of natural increase — annual natural increase per 1,000 of mean annual population.

Dependency ratio shows age distribution and the index is calculated as follows:

$$\frac{(\text{population aged 0–14})+(\text{population aged 65 and older})}{\text{population aged 15–64}} \times 100$$

Demographic labour pressure index allows to predict pressures in the labour market caused by demographic processes and is calculated as follows:

$$\frac{\text{population aged 5–14}}{\text{population aged 55–64}}$$

Local budgets

Source: Ministry of Finance of the Republic of Estonia. Data as of 31 December 2006.

Personal income tax — a tax that residents pay on their worldwide income. According to the Article 5 of the Income Tax Act, 44% of the income tax paid by or withheld from a resident natural person is received by the state and 56% is received by the local government of the taxpayer's residence.

Debt burden — pursuant to the Rural Municipality and City Budgets Act, the marginal rate of debt burden of local governments is 60% of proposed budget revenue for that budgetary year, from which allocations for specific purpose from state budget have been deducted. Budget revenue, which is the basis for calculating debt burden, includes taxes, sale of goods and services, non-allocations for specific purposes for current spending and other revenue. Debt burden is calculated as follows:

$$\frac{\text{total debt}}{\text{total refined budget}} \times 100$$

Subsistence benefits

Source: Ministry of Social Affairs. Data for the year 2006.

Subsistence benefit — a state support paid by a local government to persons whose monthly net income is below the subsistence level. Consists of benefits to guarantee the subsistence level and supplementary benefits.

Registered unemployment

Source: Estonian Labour Market Board. Data for the year 2006, calculated as an average of end of month of twelve months. Due to rounding, the total sum in table is not always equal with the total.

Registered unemployed person — a person with total or partial capacity for work who has attained at least 16 years of age and is under pension age, who is not employed, is ready to commence work immediately and seeks employment. A person seeks employment if he or she reports to an employment office at least once within 30 days, is willing to commence work immediately and is ready to participate in employment training.

Business demography

Source: Statistics Estonia. Data for the year 2005.

Enterprise birth rate — the share of newly born enterprises in the number of active enterprises.

Birth of enterprises — birth amounts to the creation of a combination of production factors with the restriction that no other enterprises are involved in the event. Births do not include entries into the population due to: mergers, break-ups, split-off or restructuring of a set of enterprises. It does not include entries into a sub-population resulting only from a change of activity.

Enterprise death rate — the share of dead enterprises in the number of active enterprises.

Death of enterprises — death amounts to the dissolution of a combination of production factors with the restriction that no other enterprises are involved in the event. Deaths do not

include exits from the population due to mergers, take-overs, break-ups and restructuring of a set of enterprises. It does not include exits from a sub-population resulting only from a change of activity.

Companies

Source: Centre of Registers and Infosystems. Annual bookkeeping reports for the year 2005 presented by companies.

Companies — general partnerships, limited partnerships, private limited companies, public limited companies and commercial associations.

Primary sector — agriculture, hunting and forestry, fishing.

Secondary sector — mining, manufacturing, electricity, gas and water supply, construction.

Tertiary sector — trade, services, etc.

Due to indefinable by sector companies, the total sum of primary, secondary and tertiary sector companies in tables is not always equal with the total. The sum of net sales in rural municipality units is not always equal with the total of county due to rounding.

Gross income

Source: Estonian Tax and Customs Board. Data for the year 2006.

Monthly gross income per employee — remuneration subject to social tax, paid to the employee or public servant, scholarships, allowances and pensions paid in relation to an employment or service relationship, remuneration paid for the performance of work paid pursuant to an Act or other legislation, as well as other remuneration paid to a person after the end per employment or service relationship.

Dwelling and non-residential building completions

Source: Register of Construction Works. Data for the year 2006.

Dwelling — a one-family house, section of a two-family or a terraced house or a flat, which consists of one or more rooms and meets sanitary engineering requirements and is suitable for permanent residence.

Building — a construction firmly attached to the ground, covered by a roof, surrounded by walls and containing an interior room.

Permit for use of construction works (construction completed) — the agreement on the part of a local government that a completed construction works or a part thereof conforms to the requirements prescribed for such construction works and that it may be used for the intended purpose.

Full-time general education

Source: Estonian Ministry of Education and Research. Data at the beginning of the academic year 2006/2007.

Pupils — pupils going to school situated in the territory of the local government unit.

The number of schools of Estonia are schools without branches of schools. By counties, rural municipalities and cities the branches of schools are taken into consideration (branches of Audentes private school in Tartu and Otepää). Therefore the total sum of schools of counties, rural municipalities and cities exceeds the number of schools of Estonia total.

Public libraries

Source: National Library of Estonia. Data for the year 2006.

Library of general use/regional library — a public library serving a particular region whose primary function cannot be described as that of a public, school or academic library nor as part of a national library network, excl. public library serving special categories of users.

Public library — a general library that serves the whole population of a local or regional community free of charge or for a nominal fee and is usually financed, in whole or in part, from public funds; it may serve the general public or special categories of users such as children, members of the armed forces, hospital patients, prisoners, workers and employees.

(Registered) user — a person registered with a library in order to use its collection and/or services within or away from the library. Every user is counted only once even if he or she is a registered user of several departments of the library.

Stock — all documents provided by a library for its users (e.g. books and serials, microforms, electronic serials), held locally or remote resources for which access rights have been acquired, at least for a certain period of time.

Fires registered by the fire and rescue services

Source: Estonian Rescue Board. Data for the year 2006.